

Groenbeleidsplan Valkenburg aan de Geul

Hoofddocument

01-02-2023

bureau **VERBEEK**
landschapsarchitectuur / ecologie / stedelijk ontwerp

Groenbeleidsplan GEMEENTE VALKENBURG AAN DE GEUL

Een rijk en divers landschap met herkenbare, groene kernen

Datum: 01-02-2023

Door:

Gemeente Valkenburg aan de Geul
Anne-Mara Koehler-Gerrets
Tom Sijstermans
Martijn Jacobs

bureau VERBEEK landschapsarchitectuur / ecologie / stedelijk ontwerp
Romy Zwiers, Martijn Blaas, Rob Smeets

VOORWOORD

De gemeente Valkenburg aan de Geul ligt midden in een prachtig groen natuurlandschap. Niet alleen de natuur in het buitengebied, maar ook het groen in de kernen en de inrichting van de openbare ruimte zorgen ervoor dat onze inwoners hier prettig kunnen wonen en bezoekers graag naar Valkenburg aan de Geul komen.

Groen is belangrijk voor een fijne leefomgeving. Een groene omgeving maakt wonen, werken en recreëren extra prettig. Het draagt ook bij aan een gezond klimaat en helpt bij het aanpakken van de gevolgen van klimaatverandering. We willen het groen in onze gemeente daarom goed beschermen en waar nodig verbeteren en uitbreiden. De afgelopen maanden hebben we hierover input opgehaald bij inwoners, natuur- en terreinbeherende organisaties. Het resultaat staat in dit nieuwe Groenbeleidsplan.

De stap die wij nu gaan maken is het uitvoeren van de plannen. Niet alles tegelijk, maar in fases. Ook dit gaan we weer in samenspraak en samenwerking met onze inwoners doen. We gaan verder in gesprek om de leefomgeving te vergroenen en kijken hoe inwoners daar zelf ook een steentje aan kunnen bijdragen.

Ik wil graag iedereen oprecht danken voor het enthousiasme en positieve inbreng bij het samenstellen van dit Groenbeleidsplan. Ik heb het volste vertrouwen dat we in de toekomst samen verder kunnen werken aan onze groene gastvrije gemeente.

Niels Dauven
wethouder Natuur en Landschap

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	blz 9	Deel C - De Kernen	blz 74
Deel A - Bestaande plannen en beleid	blz 10	1. De kernen: inventarisatie en analyse	blz 77
Deel B - Het buitengebied	blz 14	1.1 Geraadpleegde studies en informatiebronnen	blz 77
1. Het buitengebied: inventarisatie en analyse	blz 17	1.2 Historische ontwikkeling kernen	blz 79
1.1 Geraadpleegde studies en informatiebronnen	blz 17	1.3 Stedenbouwkundige structuur	blz 81
1.2 Landschappelijke karakteristieken	blz 19	1.4 Huidige groenstructuur kernen	blz 83
1.3 Kunstmatige lijnen in het landschap	blz 23	1.5 Conclusie inventarisatie en analyse	blz 87
1.4 Recreatieve structuur	blz 27	2. De kernen: groenvisie	blz 89
1.5 Landschapsecologische structuur	blz 29	2.1 Universele waarden van groen	blz 90
1.6 Landschap en klimaat	blz 31	2.2 Groenvisie voor de kernen	blz 93
1.7 Conclusie inventarisatie en analyse buitengebied	blz 33	3. De kernen: gewenste groen- en bomenstructuur	blz 95
2. Het buitengebied: groenvisie	blz 35	3.1 Algemene uitspraken groen- en bomenstructuur	blz 95
2.1 Universele waarden van groen	blz 35	3.2 Beschrijving van de legenda-eenheden	blz 96
2.2 Groenvisie: een rijk en divers landschap	blz 39	3.3 Berg	blz 102
3. Het buitengebied: gewenste groen- en bomenstructuur	blz 41	3.4 Terblijt	blz 106
3.1 Een rijk en divers landschap	blz 45	3.5 Vilt	blz 108
3.2 Versterken van de landschapsecologische structuur	blz 47	3.6 IJzeren	blz 110
3.3 Balans tussen recreatie, toerisme en landschap	blz 53	3.7 Sibbe	blz 112
3.4 Naar een klimaatrobuust landschap	blz 55	3.8 Schin op Geul en Oud-Valkenburg	blz 114
3.5 Werken aan natuurinclusieve landbouw	blz 57	3.9 Walem	blz 119
3.6 Betrek bewoners bij het landschap	blz 59	3.10 Valkenburg	blz 120
4. Maatregelen	blz 61	3.11 Valkenburg-zuid	blz 128
4.1 Een natuurlijk Geuldal met cultuurhistorische parels	blz 61	3.12 Valkenburg-Emmaberg	blz 132
4.2 Versterken leefbaarheid en natuurlijkheid zijbeekdal Geul	blz 63	3.13 Valkenburg-Broekhem	blz 134
4.3 Versterken kleine landschapselementen	blz 65	3.14 Valkenburg-noord	blz 136
4.4 Inbedding van kernen in het landschap: Groene dorpsmantels	blz 66	3.15 Houthem en St. Gerlach	blz 138
4.5 Beleefbare mergelwanden en groeves	blz 67	3.16 Klimaatadaptatie in relatie tot groen	blz 143
4.6 Snelweg als panoramaroute	blz 68	3.17 Bewoners en groen	blz 145
4.7 Belangrijke historische wegen als structuurlijnen in het landschap	blz 69	Deel D - Instrumenten groenbeleid	blz 148
4.8 Koesteren holle wegen	blz 70	1. Exoten en plagen	blz 151
4.9 Kruidenrijke bermen	blz 71	1.1 Omgang met invasieve exoten in het openbaar groen	blz 151
4.10 Behoud en versterken hellingbossen en verdichten plateauranden	blz 73	1.2 Omgang met plaagsoorten in het openbaar groen	blz 152

2.	Openbaar groen en droogte	blz 153
3.	Bomen en veiligheid	blz 154
3.1	Algemene zorgvuldigheid	blz 154
3.2	Verhoogde zorgvuldigheid	blz 154
3.3	Nader onderzoek	blz 154
3.4	Natuurlijk en ecologisch groen/bosbeheer	blz 155
3.5	Verkeersveiligheid	blz 155
3.6	Boomwortels	blz 155
4.	Kapvergunningaanvragen	blz 156
4.1	Afbakening provinciale en gemeentelijke bevoegdheid aangaande bomen en houtopstanden	blz 156
4.2	De groene parels van de gemeente Valkenburg aan de Geul	blz 158
4.3	Actualisatie van de lijst van beschermingswaardige bomen en houtopstanden	blz 161
5.	Meldingen inwoners	blz 167
6.	Evenementen	blz 168
7.	Landschappelijke inpassing	blz 169
8.	Kabels en leidingen	blz 170
Deel E - Op weg naar uitvoering		blz 172
1.	Projecten Groenbeleidsplan	blz 174
2.	Financieringsstrategie	blz 182
2.1	Algemeen	blz 182
2.2	Economische waarde van groen	blz 182
2.3	Fysische waarde van groen	blz 183
2.4	Mogelijkheden ter vergroting van het huidige groenbudget	blz 184

Bijlagen

1.	Samenvatting Groenbeleidsplan
2.	Rapport natuurwaarden Valkenburg aan de Geul
3.	Visiekaart buitengebied
4.	Gewenste groen- en bomenstructuurkaart kernen
5.	Verslagen

INLEIDING

Aanleiding

Het huidige groenbeleid van de gemeente Valkenburg aan de Geul bestaat uit verschillende beleidsstukken, waaronder het Bomenbeleidsplan (2013), het Groenstructuurplan (1994) en het Landschapsbeleidsplan (1991). Deze plannen zijn niet meer helemaal actueel en bevatten geen, of beperkt beleid op het gebied van bijvoorbeeld biodiversiteit en klimaatadaptatie. De gemeente heeft behoefte aan een integraal Groenbeleidsplan, waarin het huidige beleid wordt geactualiseerd en de relatie wordt gelegd tussen verschillende thema's aangaande het landschap en groen.

Doelstelling

Het Groenbeleidsplan geeft een integrale visie voor de lange termijn (2040) op de ontwikkeling van het openbaar groen binnen de gemeente (groenstructuur en bomenstructuur), zowel voor het groen binnen de kernen als voor het groen in het buitengebied. In dit document is het gemeentelijk beleid aangaande de gewenste kwantiteit en kwaliteit van het openbare groen vastgelegd. Het vormt daarbij een stimulerend document dat de basis legt voor toekomstige ontwikkelingen, initiatieven en keuzes voor het groen. Daarnaast dient het Groenbeleidsplan als basis voor een nadere concretisering in uitvoeringsgerichte projecten, die ertoe moeten leiden dat de gestelde uitgangspunten en doelstellingen van het openbaar groen verwezenlijkt worden.

In het Groenbeleidsplan is een ruimtelijke uitwerking van de groenvisie opgenomen in de vorm van een kaart (opgesplitst in meerdere deelkaarten) die de gewenste groen- en bomenstructuur weergeeft. De kaart toont de ontwikkeling van het groen in de gemeente Valkenburg aan de Geul op hoofdlijnen. Dat wil zeggen, dat de gewenste groen- en bomenstructuren globaal zijn aangegeven en niet één op één naar het groei-/standplaatsniveau kunnen worden vertaald. Voor het vertalen van de gewenste groen- en bomenstructuur naar uitvoeringsgerichte plannen is een nadere uitwerking nodig, waarbij op basis van beschikbare boven- en ondergrondse ruimte, de functie van de openbare ruimte en het wensbeeld een concrete invulling wordt gegeven van de gewenste groenstructuur.

Samen kiezen we voor groen

Dit Groenbeleidsplan is tot stand gekomen in samenwerking met bewoners en professionele stakeholders. Zo heeft een groot aantal mensen met lokale kennis en betrokkenheid zich ingespannen om in overleg met de gemeente en bureau VERBEEK aan te geven wat knelpunten en wensen zijn en waar in het groenbeleid nadruk op zou moeten liggen. Vanuit eigen kennis hebben zij vervolgens de voorstellen voor het groenbeleid bekeken en aangevuld. De gemeente Valkenburg aan de Geul is alle betrokkenen hiervoor dankbaar.

A landscape photograph showing a dirt road with puddles in the foreground, a plowed field in the middle ground, and a cloudy sky. The text "DEEL A: BESTAANDE PLANNEN EN BELEID" is overlaid in white, bold, uppercase letters across the middle of the image.

DEEL A: BESTAANDE PLANNEN EN BELEID

Bestaande plannen en beleid

Om nieuw beleid te maken is het van belang om bestaand beleid te bestuderen. Het Groenbeleidsplan is opgesteld met inachtneming van het geldende rijks-, provinciaal-, regionaal- en gemeentelijk beleid.

Beleid op nationale schaal

- Nationale omgevingsvisie
- Deltaplan biodiversiteit
- Nationale Bossenstrategie
- Klimaatakkoord; onderdeel landbouw en landgebruik 2019

Beleid op provinciale schaal

- Provinciale omgevingsvisie*
- Provinciaal Natuurbeheerplan, ambitie 2022
- Kijk op de ruimtelijke kwaliteit van snelwegen 2013

Beleid op regionale schaal

- Handvat Kernkwaliteiten Nationaal Landschap Zuid-Limburg
- Gebiedsvisie Buitengoed Geul&Maas 2014
- Strategisch actieplan Middengebied Zuid-Limburg 2019
- Regionale Energie Strategie (RES) Zuid-Limburg 1.0 (2021)
- Visie Vrijtijdseconomie: bestemming Zuid-Limburg 2030 (2020)
- Programma Waterveiligheid en Ruimte Limburg 2022
- Programma Water in Balans

Beleid op gemeentelijke schaal

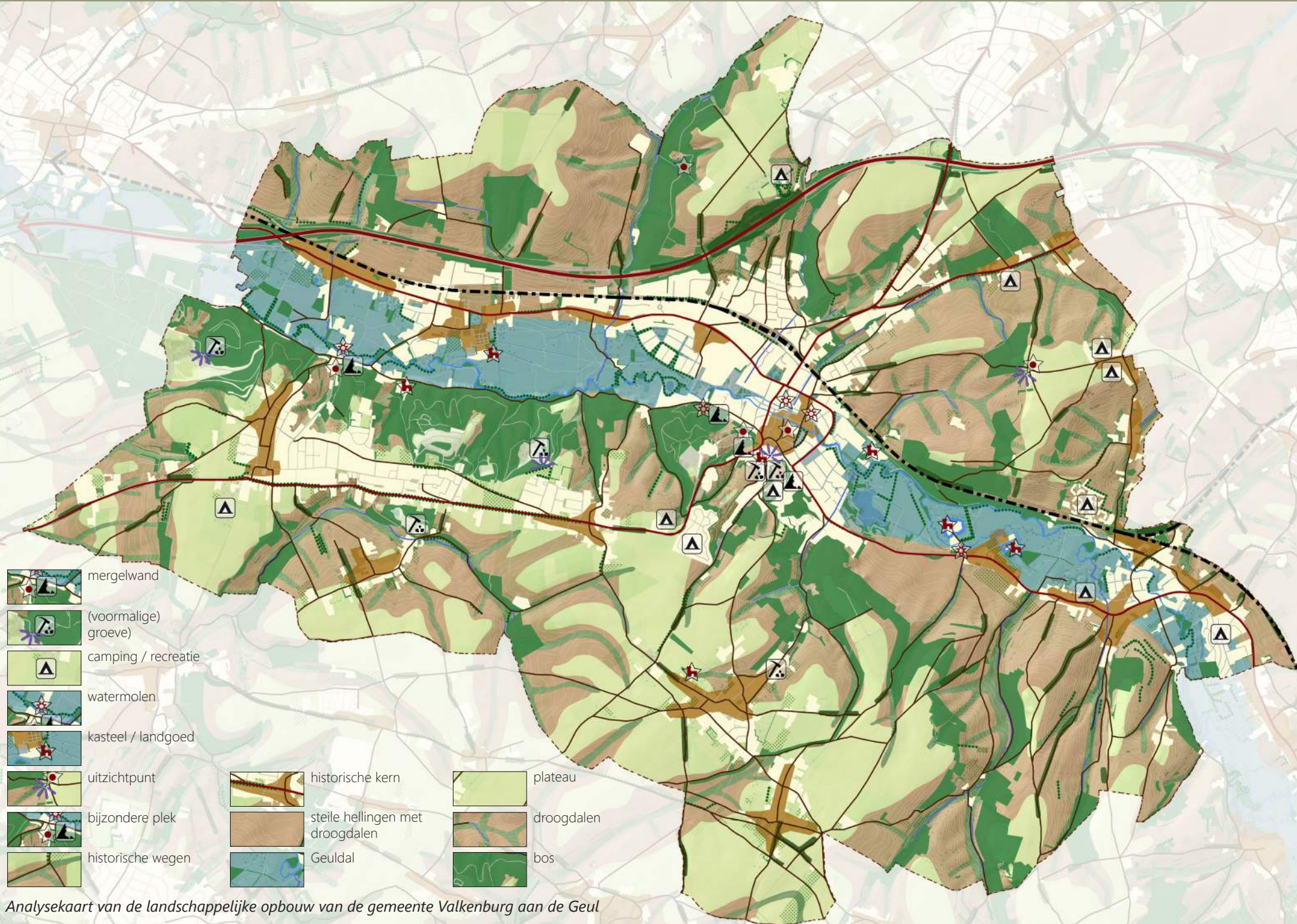
- Intergemeentelijke structuurvisie Gulpen-Wittem, Vaals en Valkenburg aan de Geul
- Bomenbeleidsplan 2013
- Groenstructuurplan 1994
- Landschapsbeleidsplan 1991
- Mobiliteitsplan Valkenburg aan de Geul 2022
- Gebiedsvisie Valkenburg-Oost 2021
- Gebiedsvisie Valkenburg-West 2022
- Visie Vrijtijdseconomie Valkenburg aan de Geul (wordt momenteel opgesteld)
- Beheerplan mergelwanden 2013
- Relevante bestemmingsplannen
- Beleidsregel zonne-energie 2019
- Diverse ruimtelijke plannen op lokaal schaalniveau

** Hoewel nog niet officieel vigerend, zijn de Provinciale Omgevingsvisie en Provinciale Omgevingsverordening als handvatten voor dit Groenbeleidsplan gebruikt. De reden hiervoor is dat het Groenbeleidsplan een visie vormt voor de toekomst en dat in de toekomst zowel de omgevingsvisie als de omgevingsverordening vigerend zullen zijn. Daarom wordt in het Groenbeleidsplan gesproken over 'Natuurnetwerk Limburg' en de 'Groenblauwe Mantel', in plaats van de termen 'Goudgroen, zilvergroen en bronsgroen' uit het huidige POL.*

A photograph of a dirt path in a wooded area. The path is on the right side, leading into the distance. To the left of the path is a small stream or ditch. The trees are mostly bare, suggesting a late autumn or winter setting. The sky is overcast. The text "DEEL B: HET BUITENGEBIED" is overlaid in white, bold, sans-serif font across the middle of the image.

DEEL B: HET BUITENGEBIED

1. HET BUITENGEBIED: INVENTARISATIE EN ANALYSE

1.1 Geraadpleegde studies en informatiebronnen

De uitkomsten van de inventarisatie en analyse van het buitengebied zijn tot stand gekomen door het bestuderen van de volgende verrichte studies dan wel geraadpleegde informatiebronnen:

Veldverkenning en relevant kaartmateriaal

Aan de hand van veldbezoek en kaartmateriaal zijn de huidige groenstructuur en bomenstructuur onderzocht en vastgelegd op kaart.

Intergemeentelijke structuurvisie Gulpen-Wittem, Vaals en Valkenburg aan de Geul

In 2012 is de Intergemeentelijke structuurvisie opgesteld. Ten behoeve van deze visie is een landschapsanalyse uitgevoerd. De voor het Groenbeleidsplan relevante aspecten als de landschappelijke opbouw, historische ontwikkeling en het watersysteem zijn voor deze visie reeds onderzocht. Voor dit hoofdstuk is de informatie uit de Intergemeentelijke Structuurvisie gefilterd en aangevuld waar nodig.

Bomenbeleidsplan, Groenstructuurplan en Landschapsbeleidsplan

Het Bomenbeleidsplan, Groenstructuurplan en Landschapsbeleidsplan zijn voorgangers van het voorliggende Groenbeleidsplan. In dit Groenbeleidsplan wordt het bestaande beleid geactualiseerd en worden de verschillende thema's

uit de oude beleidsstukken geïntegreerd, zodat een overkoepelend en integraal plan ontstaat. Het Groenbeleidsplan zal aanvullend ook ingaan op de actuele thema's klimaatadaptatie, ecologie, biodiversiteit en actief burgerschap. Deze thema's komen in het huidige groenbeleid onvoldoende aan bod.

Gebiedsvisie Valkenburg-Oost

Voor Valkenburg-Oost is afgelopen jaar een gebiedsvisie opgesteld, in samenspraak met o.a. inwoners en ondernemers. Op het gebied van groen en landschap is een aantal aspecten relevant voor het Groenbeleidsplan, waaronder de ambitie voor een verbeterde toegankelijkheid van het Kastelenpark als geheel, met als aandachtspunt de verbinding met het centrum van Valkenburg.

Gebiedsvisie Valkenburg-West

In 2022 is de Gebiedsvisie Valkenburg-West vastgesteld. Het is waardevol om de uitgangspunten van deze visie naast de uitgangspunten van het Groenbeleidsplan te leggen. Een belangrijk uitgangspunt van de gebiedsvisie is een verbeterde verbinding tussen het centrum van Valkenburg (Grendelplein) en de omgeving van het Shimano Experience Center. Ook benoemt de gebiedsvisie het

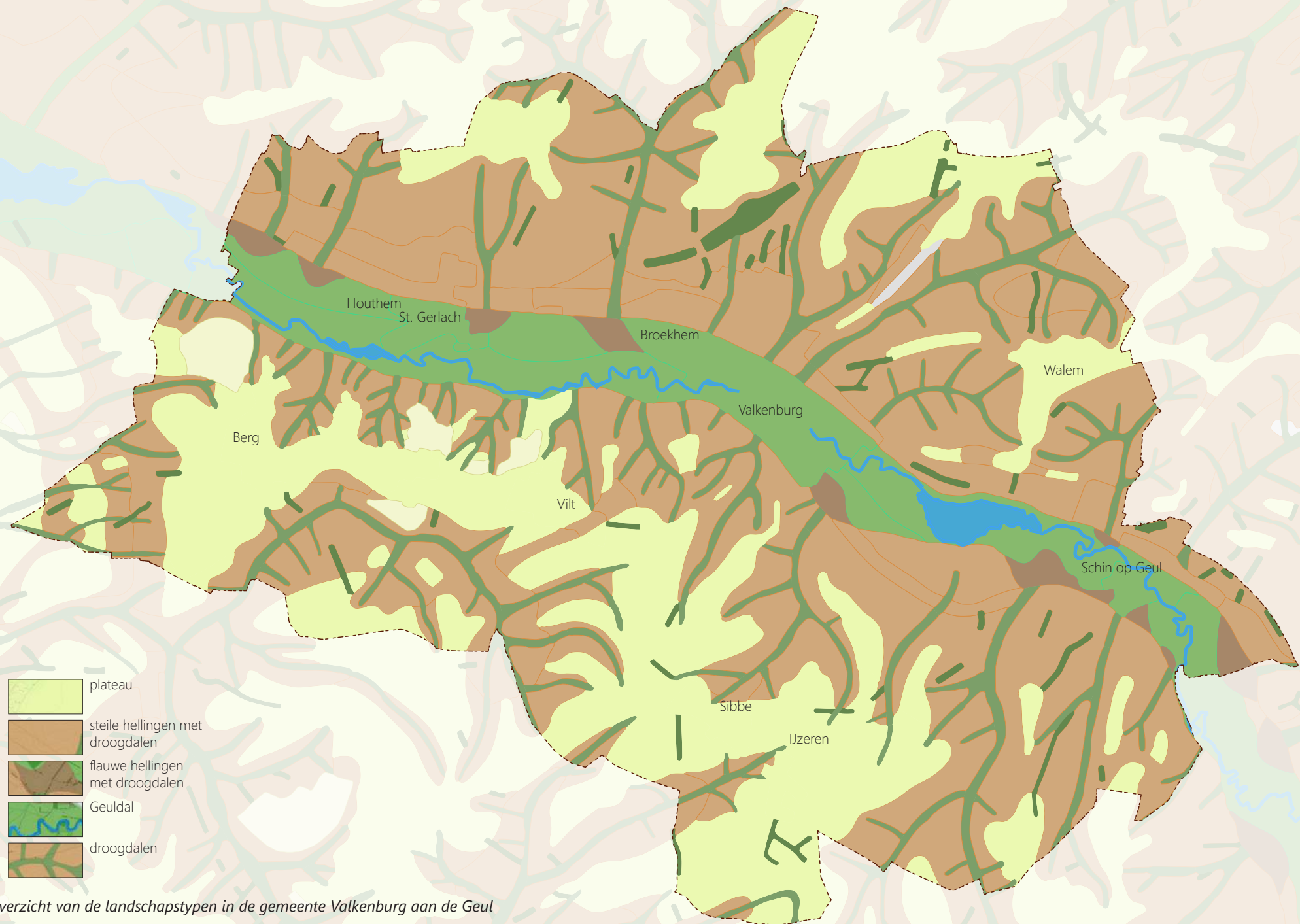
streven naar een robuuste groene (flaneer)zone langs de Geul in het westelijke deel van Valkenburg en het beleefbaar maken van de mergelwanden, die een sterk onderdeel van de identiteit vormen van Valkenburg aan de Geul.

Gebiedskennis stakeholders en bewoners

Gedurende de totstandkoming van het Groenbeleidsplan hebben meerdere bijeenkomsten met stakeholders en bewoners plaatsgevonden. Vanuit hun kijk op het landschap hebben zij uitdagingen en kansen geformuleerd, waar het Groenbeleidsplan (mede) op voortborduurde. Het concept-Groenbeleidsplan is aan de stakeholders en bewoners voorgelegd en zij hebben de mogelijkheid gekregen om hier op te reageren.

Dorpsontwikkelingsplannen

Voor een aantal kernen is een dorpsontwikkelingsplan of dorpsvisie opgesteld. Relevante aspecten worden meegenomen bij het opstellen van het Groenbeleidsplan.

1.2 Landschappelijke karakteristieken

Het landschap in de gemeente is onderdeel van het Zuid-Limburgse Heuvelland. In het Heuvelland is de Geul met haar zijbeken de belangrijkste vormer van het landschap. Het landschap in de gemeente kent vijf verschillende landschapstypen: plateaus, flauwe hellingen en droogdalen, steile hellingen en droogdalen, mergelwanden en het Geuldal. Het landschapstype 'mergelwanden' is specifiek voor de gemeente van toepassing, omdat Valkenburg aan de Geul zich onderscheidt van andere gemeentes door de aanzienlijke hoeveelheid steile mergelwanden waar een groot deel van de gemeente haar identiteit aan ontleent.

1.2.1 Plateaus

Plateaus zijn de hoogst gelegen gebieden in de gemeente en liggen aan weerszijden van het Geuldal. Op de plateaus liggen de kernen Berg en Terblijt, Vilt, Sibbe, IJzeren en Walem en zijn verschillende campings en vakantieparken aanwezig. Van oudsher lagen rondom de bebouwingskernen veel hoogstamboomgaarden en was het landgebruik voornamelijk akkerbouw. De hoogstamboomgaarden zijn in de loop der tijd vrijwel allemaal verdwenen waardoor de openheid van de plateaus is vergroot en de groene inbedding van dorpen is verkleind.

Landschappelijke karakteristieken van de plateaus zijn:

- Openheid en plaatselijke vergezichten, zoals het uitzicht vanaf de Goudsberg of de weidsheid rondom IJzeren en Sibbe.
- Vlak tot licht glooiend landschap.
- Aanwezigheid van (grootschalige) landbouw; akkerbouw, weidegronden en laagstamboomgaarden. De gronden zijn geschikt voor landbouw door het licht glooiende tot vlakke karakter en de rijke bodem.
- Aanwezigheid van solitaire bomen en boomgroepen al dan niet in combinatie met wegkruizen. Voorbeelden zijn de bomengroep aan de Kleineweg

bij Walem en de bomen en het wegwijk aan het begin van de Limietstraat in IJzeren.

- Aanwezigheid van kleine landschapselementen zoals hagen, geconcentreerd rondom bebouwingskernen.

Bedreigingen voor het plateau-landschap:

- Ontsiering door nieuwe bebouwing, bijvoorbeeld woningbouw of agrarische bebouwing.
- Er is vaak geen mooie overgang van kern naar buitengebied, doordat de dorpsranden veelal rommelige gebieden zijn. Dat komt door het ontbreken van robuust opgaand groen, in combinatie met aspecten als een veelheid aan (niet-groene) erfafscheidingen, schuurtjes en kleine dierenweides.
- Verlies van kleine landschapselementen, waardoor de plateaus kaal aandoen en er weinig beschutting is tegen de wind en de bodem gevoelig is voor erosie en uitdroging.
- Wegen liggen soms (te) open in het landschap waardoor een gevoel van geborgenheid ontbreekt (zoals de Sibberweg). Bovendien kan opgaande beplanting (bijvoorbeeld bomen) ervoor zorgen dat de dieptewerking van het landschap groter wordt en de beleving van de karakteristieke openheid sterker is.
- De soms beperkte landschappelijke inpassing van campings en vakantieparken, waardoor er geen fraaie uitstraling is op het landschap.
- Op de plateau-randen is veelal geen sprake van opgaande beplanting, waardoor de overgang van plateau naar helling niet altijd sterk beleefbaar is. Daarbij zorgt de afwezigheid van opgaande beplanting ervoor dat hemelwater (te) snel afstroomt richting het Geuldal.

1.2.2 Flauwe hellingen en droogdalen

Binnen de gemeente zijn enkele plekken waar flauwe hellingen en droogdalen voorkomen. Dit betreffen o.a.

de gebieden direct ten zuiden van de N595 tussen Valkenburg-centrum en Oud-Valkenburg en ten noorden van Houthem. Kernen in dit landschapstype zijn Houthem, St. Gerlach, Oud-Valkenburg en een gedeelte van het historisch lint van Schin op Geul.

Landschappelijke karakteristieken van flauwe hellingen en droogdalen zijn:

- Vrij open karakter, maar omzoomd door hellingbossen en andere opgaande beplanting behorende bij andere landschapstypen.
- Dominant landgebruik is agrarisch; vooral weidegrond en akkerbouw. Ook zijn er enkele natuurgebieden zoals het gebied ten zuiden van Oud-Valkenburg.
- Wegen zijn soms licht ingesneden in het landschap.
- Aanwezigheid van enkele solitaire bomen.
- Glooiend landschap.

Bedreigingen voor flauwe hellingen en droogdalen:

Delen van dit landschapstype liggen ingeklemd tussen (grote) infrastructuur (A79, spoorlijn, doorgaande weg) en woonbebouwing. Hierdoor is het gebied gedeeltelijk verrommeld.

1.2.3 Steile hellingen en droogdalen

Steile hellingen en droogdalen omringen het plateau-landschap in de gemeente. Bijvoorbeeld de hellingen tussen Valkenburg-centrum en Meerssen, ten zuiden van de Geul, zijn onderdeel van dit landschapstype. Door het sterke reliëf zijn er geen bebouwingskernen in dit landschapstype aanwezig.

Landschappelijke karakteristieken van steile hellingen en droogdalen zijn:

- Besloten karakter, vaak zijn de steile hellingen begroeid met bos doordat ze ongeschikt zijn voor agrarisch landgebruik.

Plateaulandschap

Flauwe helling

Steile helling

Geuldal

- Aanwezigheid van holle wegen, zoals de Lijksweg, de Sibbergrubbe of de Holleweg in Schin op Geul.
- Aanwezigheid van kleine landschapselementen zoals graften, hagen, houtwallen en bosschages. Deze zijn met name nog aanwezig op de hellingen in het Gerendal.
- De droogdalen vormen flauwere hellingen richting de plateaus. In de droogdalen is verspreid (woon) bebouwing aanwezig, alsook een enkel vakantiepark. Voorbeelden van droogdalen zijn de Sint Jansbosweg bij Oud-Valkenburg of de Daalhemerweg in Valkenburg.
- Droogdalen en steile hellingen worden doorsneden door de zijbeken van de Geul.

Bedreigingen voor steile hellingen en droogdalen zijn:

- Verlies van kleine landschapselementen, voornamelijk graften en hagen.
- Verlies van soortenrijkdom in de bermen van holle wegen.
- De kenmerkende, smalle holle wegen zijn niet geschikt voor de steeds groter wordende landbouwmachines die de percelen op de plateaus bedienen.
- Erosie.

1.2.4 Mergelwanden

Op een aantal plekken in de gemeente ligt het mergelgesteente aan het oppervlak (dagzomen), zoals aan de Plenkertstraat in Valkenburg-centrum of bij de Kluis bij Schin op Geul. Vaak zijn er oude groeves in aanwezig zoals de vuursteenmijnen in Valkenburg, op een enkele plek zelfs grotwoningen (bij Geulhem) en een openluchttheater (Plenkertstraat, Valkenburg). Een deel van de aanwezige mergelwanden in de gemeente is in particulier eigendom. Het dagzomen van mergel en de aanwezigheid van groeves en grotwoningen is kenmerkend voor de gemeente. In de huidige situatie maken de mergelwanden vrijwel allemaal deel uit van het Natuurnetwerk Limburg en/of Natura2000 gebieden.

Landschappelijke karakteristieken van mergelwanden zijn:

- Zeer steile hellingen, soms bijna verticaal.
- Door het sterke reliëf herbergen voormalige groeves bijzondere natuurwaarden. Veel oude groeves zijn toegankelijk voor wandelrecreatie.

Bedreigingen voor mergelwanden zijn:

- Begroeiing met bomen/struiken waardoor de zichtbaarheid en beleving van de mergelwanden bedreigd wordt. Bij de mergelwanden in eigendom van de gemeente wordt beheer gevoerd op het maximaliseren van biodiversiteit en veiligheid. De beleving van de dagzomende mergel moet hierbij specifiek naar voren komen, omdat Valkenburg zich profileert als mergelstad.
- Mergelwanden in particulier eigendom worden vaak op andere wijze beheerd. Dit beheer is niet altijd gericht op het beleefbaar laten zijn van de mergel, waardoor de mergelwanden begroeid raken en niet zichtbaar zijn.

1.2.5 Geuldal

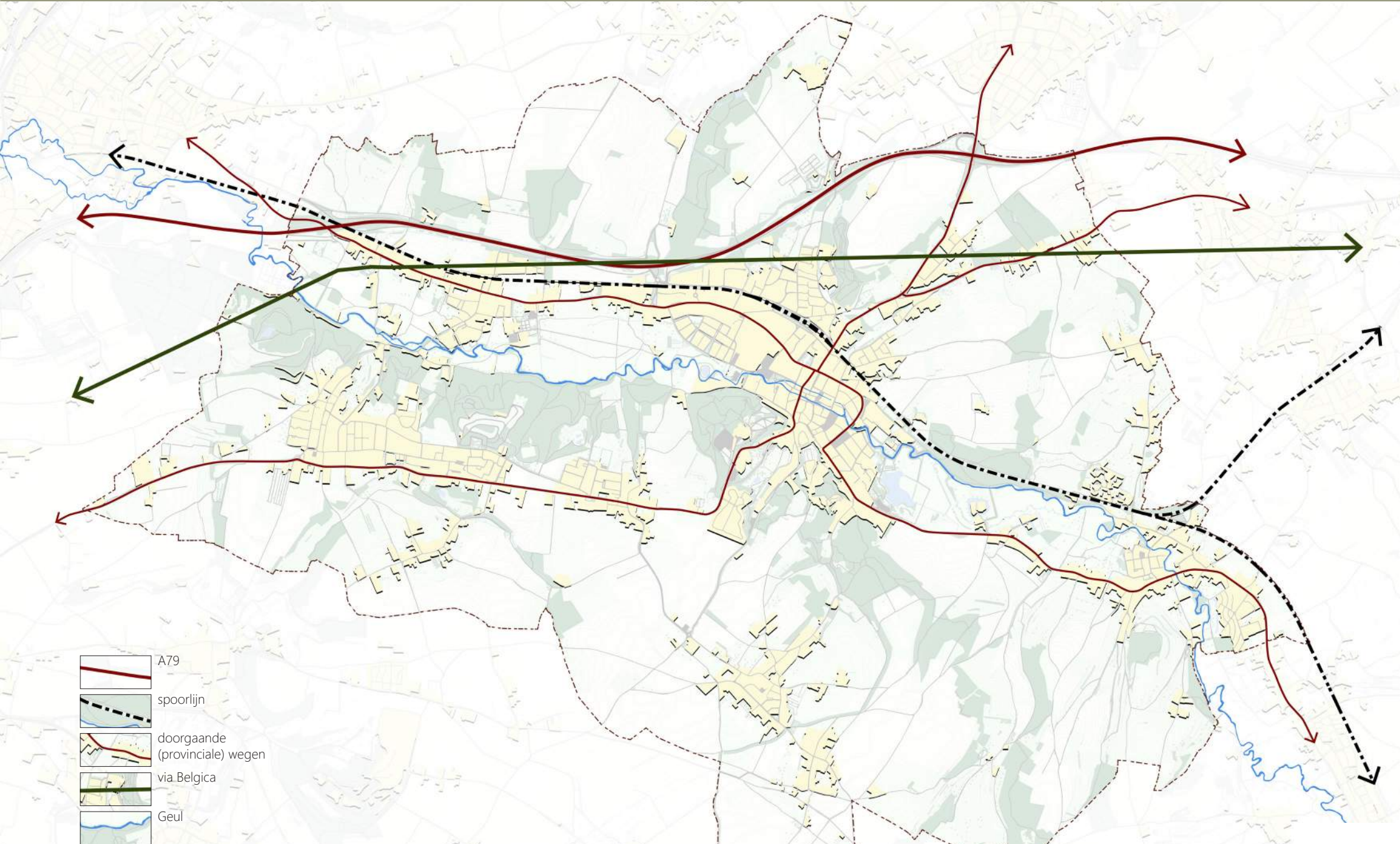
Het Geuldal is het laagstgelegen gebied in de gemeente en ligt als een soort ruggengraat tussen de aan weerszijden gelegen overige landschapstypen. In het Geuldal liggen tal van landgoederen en kloosters met een belangrijke cultuurhistorische waarde. Ook zijn hier veel toeristisch-recreatieve bedrijven en attracties gevestigd. Van oudsher komen er veel hagen en hoogstamboomgaarden voor in het Geuldal en was de grond in gebruik als hooiland. Tegenwoordig zijn de meeste hoogstamboomgaarden verdwenen, evenals veel hagen. Het beheer van de natuurgebieden in het Geuldal is steeds meer gericht op het laten optreden van natuurlijke processen. Hierdoor verandert het beeld van het Geuldal: van een kleinschalig cultuurlandschap naar een ruiger, natuurlijker landschap. In het Geuldal liggen de kernen Valkenburg, Broekhem en Schin op Geul. De kernen Houthem en St. Gerlach kennen latere uitbreidingen die in het Geuldal liggen.

Landschappelijke karakteristieken van het Geuldal:

- Het Geuldal is een half open tot besloten landschap met daarin weidegronden, (broek)bos, bosschages, houtwallen, hagen en (restanten van) boomgaarden.
- Vlak landschap met daarin de meanderende Geul. De Geul wordt veelal begeleid door populieren, elzen en wilgen en kent op sommige plekken zeer steile oevers als gevolg van erosie.
- Grote delen van het Geuldal zijn bestemd als natuurgebied. Slechts kleine delen zijn in (regulier) agrarisch gebruik.
- Aaneenschakeling van bebouwingskernen en daar tussengelegen kastelen en landgoederen.
- De Geul kent een uitgebreid stelsel aan zijbeekdalen.

Bedreigingen voor het Geuldal zijn:

- Aanwezige infrastructuur (wegen, spoorlijn, parkeerplaatsen, sportterreinen) en woonbebouwing hebben een verrommelende uitstraling op het landschap.
- Er is vaak geen mooie overgang van kern naar buitengebied, doordat de dorpsranden veelal rommelige gebieden zijn. Dat komt door het ontbreken van robuust opgaand groen, in combinatie met aspecten als een veelheid aan (niet-groene) erfafscheidingen, schuurtjes en kleine dierenweijtjes.
- Doordat veel toeristisch-recreatieve bedrijven en attracties in het Geuldal liggen, is er veel recreatieve druk op het landschap.
- Uitbreiding van vakantieparken.
- De zijbeekdalen van de Geul zijn niet altijd goed beleefbaar en de relatie tussen deze zijbeken en de Geul is ook niet altijd zichtbaar.

1.3 Kunstmatige lijnen in het landschap

Binnen de gemeente zijn verschillende lijnvormige structuren aanwezig. Een kenmerk van deze lijnen is dat ze een kunstmatige oorsprong hebben; ze zijn door mensen gecreëerd. Een uitzondering hierop is de Geul. De Geul is onlosmakelijk verbonden met het landschapstype 'Geuldal' en de karakteristieken hiervan zijn in de voorgaande paragraaf al omschreven. Daarom is de Geul als lijnvormig element hier verder niet opgenomen. Hieronder zijn de kunstmatige lijnen met hun karakteristieken omschreven.

1.3.1 Kunstmatig geschapen lijnen doorkruisen het landschap

Via Belgica

Via Belgica is een oude Romeinse Heirbaan, een verbinding tussen Boulogne-sur-mer en Keulen. De route loopt ook door de gemeente Valkenburg aan de Geul. In de huidige situatie is de route zelf niet meer echt zichtbaar, maar door thematische wandel- en fietsroutes en speciale 'Via Belgica' banken is het tracé weer beter beleefbaar gemaakt. Ook volgen huidige wegen soms min of meer het tracé van de Via Belgica, zoals bij Houthem (Vroenhof – St Gerlach). Doordat veel delen van de Via Belgica verloren zijn gegaan, is het precieze tracé niet in zijn totaliteit te reconstrueren. Hierdoor is geen sprake van een duidelijke doorgaande route in de huidige situatie en is het lastig om de route als geheel, met bijvoorbeeld een thematische begeleidende beplanting, te versterken.

Spoorlijn

Het grootste deel van de huidige spoorlijn in de gemeente was oorspronkelijk onderdeel van de spoorverbinding Maastricht-Aken en is geopend in 1853 ten behoeve van de steenkoolwinning. In 1914 is de zijverbinding naar Heerlen geopend. In de huidige situatie vormt de verbinding Maastricht-Heerlen

de hoofdverbinding; de tak naar Aken heeft een recreatieve/cultuurhistorische functie (Miljoenenlijn). De spoorlijn ligt grotendeels in het Geuldal. Ruimtelijk gezien vormt het spoor een afbakening van de lintbebouwing van Houthem en St. Gerlach. Binnen Valkenburg-centrum is het spoor de scheiding tussen de meer laaggelegen bebouwing ten zuiden van het spoor en bebouwing op de helling ten noorden van het spoor. Oostelijk van Valkenburg ligt de spoorlijn fraai gepositioneerd, aan de voet van steilere hellingen die het Geuldal begrenzen.

Op plekken waar de spoorlijn vlak of opgehoogd in het landschap ligt is geen of weinig begeleidende opgaande beplanting. Daar waar de spoorlijn ligt ingesneden in het landschap is juist wel opgaande beplanting aanwezig op de taluds, in de vorm van struweel en bomen. Het spoor ligt daar als een soort groene corridor in het landschap. Het opgaande groen langs het spoor wordt dus in sterke mate bepaald door de gesteldheid van de omgeving, waardoor de spoorlijn zich voegt naar het omliggende landschap. Desalniettemin is het spoor een sterke, doorgaande lijn in het landschap. Door de aanwezigheid van diverse spoorovergangen (o.a. tunneltjes) is de versnipperende werking op de recreatieve routestructuur beperkt.

Snelweg A79

De A79 biedt de weggebruiker pleksgewijs prachtige vergezichten over het landschap en deze snelweg kent de enige dalbrug van Nederland. Voor een groot deel is de snelweg ingepakt in een dichte groenstructuur van struweel en bomen. Hierdoor is de weg vaak aan het zicht van de omgeving onttrokken en speelt deze een beperkte rol in de beleving van de omgeving. De aanwezigheid van de snelweg heeft een rol gespeeld in de vestiging van bedrijventerrein De Valkenberg, dat gevestigd is in de restruimte tussen het spoor in de snelweg.

1.3.2 Doorgaande (historische) wegenstructuren

Binnen de gemeente is een aantal grotere verbindingswegen aanwezig die deels in het buitengebied liggen (N595, N590, Emmaberg, Hekerweg, Strabeek-St Gerlach-Vroenhof).

N595

Langs de N595 is geen doorgaande bomenstructuur aanwezig, de weg ligt open in het landschap. Incidenteel is wel een bomengroep, solitaire boom of een korte rij bomen aanwezig. Op de historische kaart van omstreeks 1930 is zichtbaar dat langs grote delen van de weg een doorgaande bomenstructuur aanwezig was. Door de afwezigheid van wegbegeleidende opgaande beplanting ligt de weg enigszins kaal in het landschap en lijkt hierdoor soms ook los te liggen van het omliggende landschap.

N590

Grote delen van de weg zijn voorzien van een begeleidende bomenrij aan weerszijden (eik of linde), maar doordat de lindes nog jong en klein zijn, wordt de bomenrij niet als een doorgaande en eenduidige bomenstructuur ervaren (dat heeft nog meer tijd nodig). Sommige delen van de weg kennen geen begeleidende bomenrij. Van oudsher was een eenduidige boomstructuur langs deze de weg aanwezig. Dat is goed zichtbaar op de historische kaart van omstreeks 1930. De krachtige lijn van de (historische) weg en de herkenbaarheid van de weg als zijnde een doorgaande route wordt is enigszins ontkracht doordat op sommige plekken de begeleidende bomenrij ontbreekt. Daarbij oogt het wegbeeld vrij kaal op plekken waar geen bomen staan.

Via Belgica bank maakt de oude Romeinse handelsroute beter beleefbaar.

De snelweg A79 kent een fraaie begeleidende groenstructuur die zich pleksgewijs opent waardoor de weggebruiker vergezichten over het landschap wordt geboden.

De dichte bomenstructuur van lindes langs St. Gerlach.

Op enkele bomen en boomgroepen na, ligt de N595 open in het landschap.

Emmaberg

Langs een deel van deze weg is een eenzijdige, niet continue bomenstructuur aanwezig (eik). Aanvullend zijn andere bomen en boomgroepen langs de weg aanwezig, deels op particuliere gronden. De herkenbaarheid van de weg als zijnde een doorgaande route is enigszins verzwakt door de niet-continue bomenstructuur.

Hekerweg

De weg wordt deels begeleid door struwelen, die groeien op steile taluds aan de noordzijde van de weg. Op plekken waar geen talud is, is opgaande beplanting afwezig of betreft het bomen/hagen die onderdeel zijn van erfbeplanting. Aan de zuidzijde van de weg is een vrijwel doorgaande bomenstructuur aanwezig (linde), die alleen onderbroken is ter plekke van woonbebouwing die dicht tegen de weg aan ligt. De doorgaande bomenstructuur benadrukt het doorgaande karakter en zorgt daarbij voor een fraaie aankleding van de weg.

Strabeek-St.Gerlach-Vroenhof

Een klein deel van deze weg ligt in het buitengebied. Op deze plek wordt de weg begeleid door een fraaie bomenstructuur aan weerszijden van de weg (linde). Door de grootte van de bomen doet de weg majestueus en lommerijk aan. Daarbij draagt de bomenstructuur bij aan de ligging en beleving van de weg als afbakening van het Geuldal.

Heerweg Maastricht-Aken (Heerstraat / Oude Heerweg)

Een klein gedeelte van deze weg ligt binnen de gemeentegrens (bij IJzeren). De weg is van oorsprong een belangrijke verbindingroute, maar is in de huidige situatie verworden tot veldweg en fietspad. Een deel van de weg wordt begeleid door een eenzijdige

bomenstructuur (es), maar deze bomenstructuur buigt mee met het fietspad wanneer deze de Heerstraat verlaat. Hierdoor komt het tracé van de oude heerweg niet nadrukkelijk uit de verf.

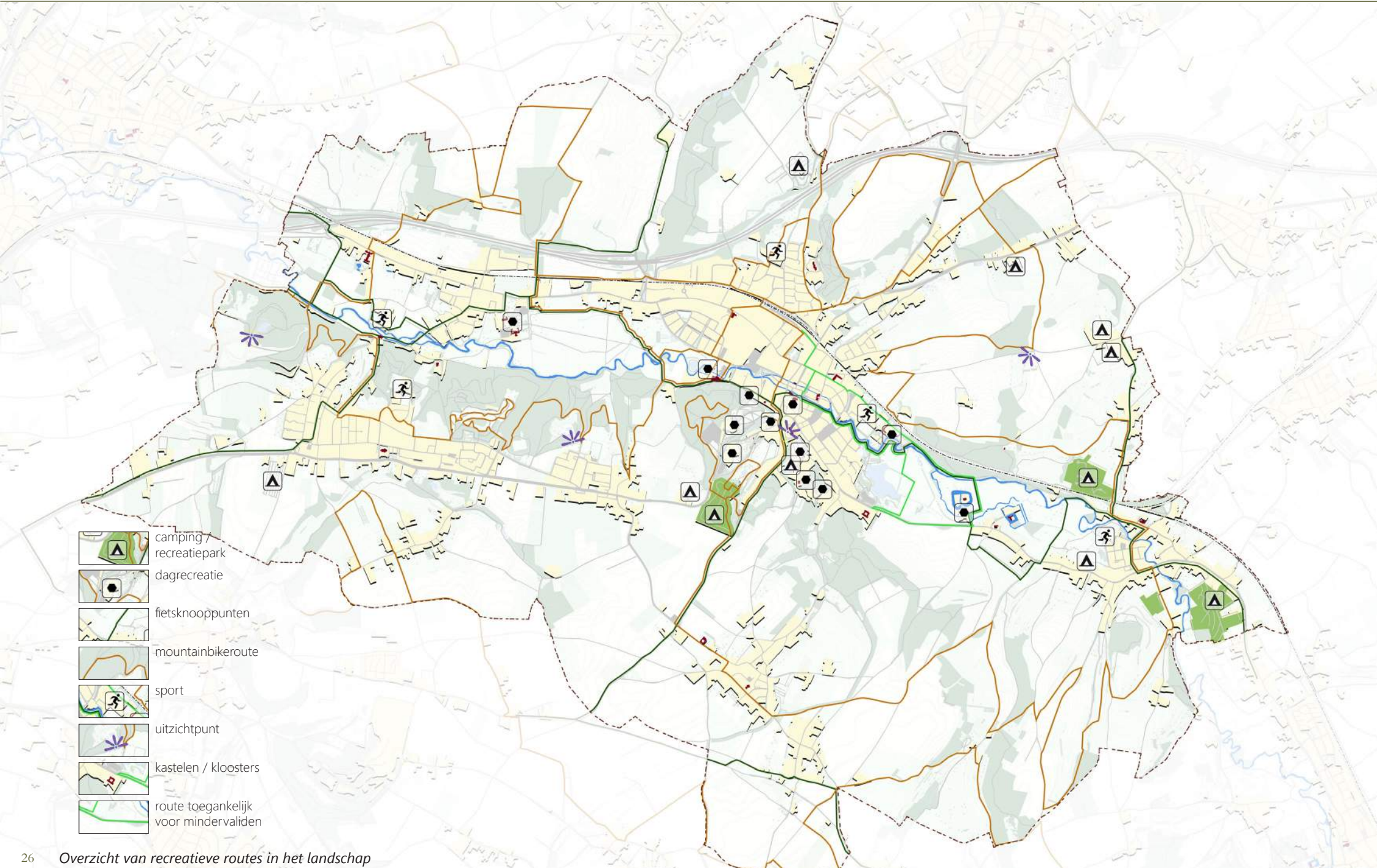
Karakteristieken van de lijnen in het landschap zijn:

- De kunstmatig geschapen lijnen binnen de gemeente zijn in te delen in vier categorieën:
 - Lijnen met een continue begeleidende groenstructuur. Deze lijnen vormen overwegend een eigen entiteit in het landschap. De groenstructuur heeft ook een verkeersgeleidende functie en draagt bij aan de beleving van de doorgaande lijn.
 - Lijnen met een onderbroken begeleidende groenstructuur. Deze lijnen vormen in potentie een eigen entiteit in het landschap, maar door de onderbroken groenstructuur is deze karakteristiek verzwakt. Ook de beleving van de doorgaande lijn wordt door de onderbroken groenstructuur verzwakt.
 - Lijnen zonder begeleidende groenstructuur. Deze lijnen lijken soms los te liggen van het omliggende landschap.
 - Lijnen met een diverse begeleidende groenstructuur. De lijnen met een diverse begeleidende groenstructuur voegen zich naar het omliggende landschap doordat de verschijningsvorm van het groen aansluit bij het landschap.
- De lijnvormige elementen maken deel uit van de ontstaansgeschiedenis en de identiteit van de gemeente.

Bedreigingen voor de kunstmatig geschapen lijnen zijn:

De begeleidende groenstructuur van sommige lijnen is in de verdrinking gekomen door uitbreiding van de lijnen zelf of door ontwikkelingen in de nabijheid van deze lijnen. Hierdoor is de groenstructuur soms onderbroken, wat afbreuk doet aan de kracht (oa. oriëntatie, verkeersgeleiding) van de kunstmatig geschapen lijn.

- camping / recreatiepark
- dagrecreatie
- fietsknooppunten
- mountainbikeroute
- sport
- uitzichtpunt
- kastelen / kloosters
- route toegankelijk voor mindervaliden

1.4 Recreatieve structuur

Centrum van de recreatieve structuur is Valkenburg-centrum. Van daar uit leiden diverse routes naar het omliggende heuvellandschap. Het landschap is rijk aan onverharde wegen en wandelpaden waardoor de doorwaadbaarheid van het buitengebied groot is. Wandelrecreatie concentreert zich in en rond de hellingbossen tussen Valkenburg en Meerssen, rondom campings en vakantieparken, rondom locaties met dagrecreatie zoals locaties met horeca en rondom woonkernen (lokale ommetjes door bewoners). Het overige landschap wordt ook veel gebruikt voor recreatie, maar dan vooral door fietsers die al dan niet een bewegwijzerde route volgen. Door de veelheid aan recreatieve fiets- en wandelmogelijkheden in de gemeente vormen grote lijnvormige elementen zoals het spoor en de A79 maar in beperkte mate een barrière. Daarbij zijn deze lijnen relatief vaak oversteekbaar voor fiets- en wandelverkeer. Iets dat de gemeente Valkenburg aan de Geul onderscheidt van andere, omliggende gemeentes, is de aanwezigheid van steile mergel/krijtwanden en de aanwezigheid van grotten, grotwoningen en oude groeves hierin. De aanwezigheid van deze mergel is een extra aantrekkingskracht voor toeristen.

In de Intergemeentelijke Structuurvisie is benoemd dat de recreatieve en toeristische functie van het buitengebied behouden en waar mogelijk versterkt moet worden. De reden hiervoor is dat toerisme en recreatie belangrijke dragers zijn voor de lokale en zelfs regionale economie. Vrijtijdsbesteding in de buitenlucht is enorm toegenomen in de afgelopen jaren, versterkt door de coronapandemie. Hierdoor is de recreatieve druk in sommige gebieden erg hoog, wat een spanningsveld oplevert met bijvoorbeeld natuurwaarden of omwonenden die overlast ervaren. Het is echter de vraag

of de extra druk op het landschap veroorzaakt door de coronapandemie, blijvend is.

Karakteristieken van de recreatieve structuur zijn:

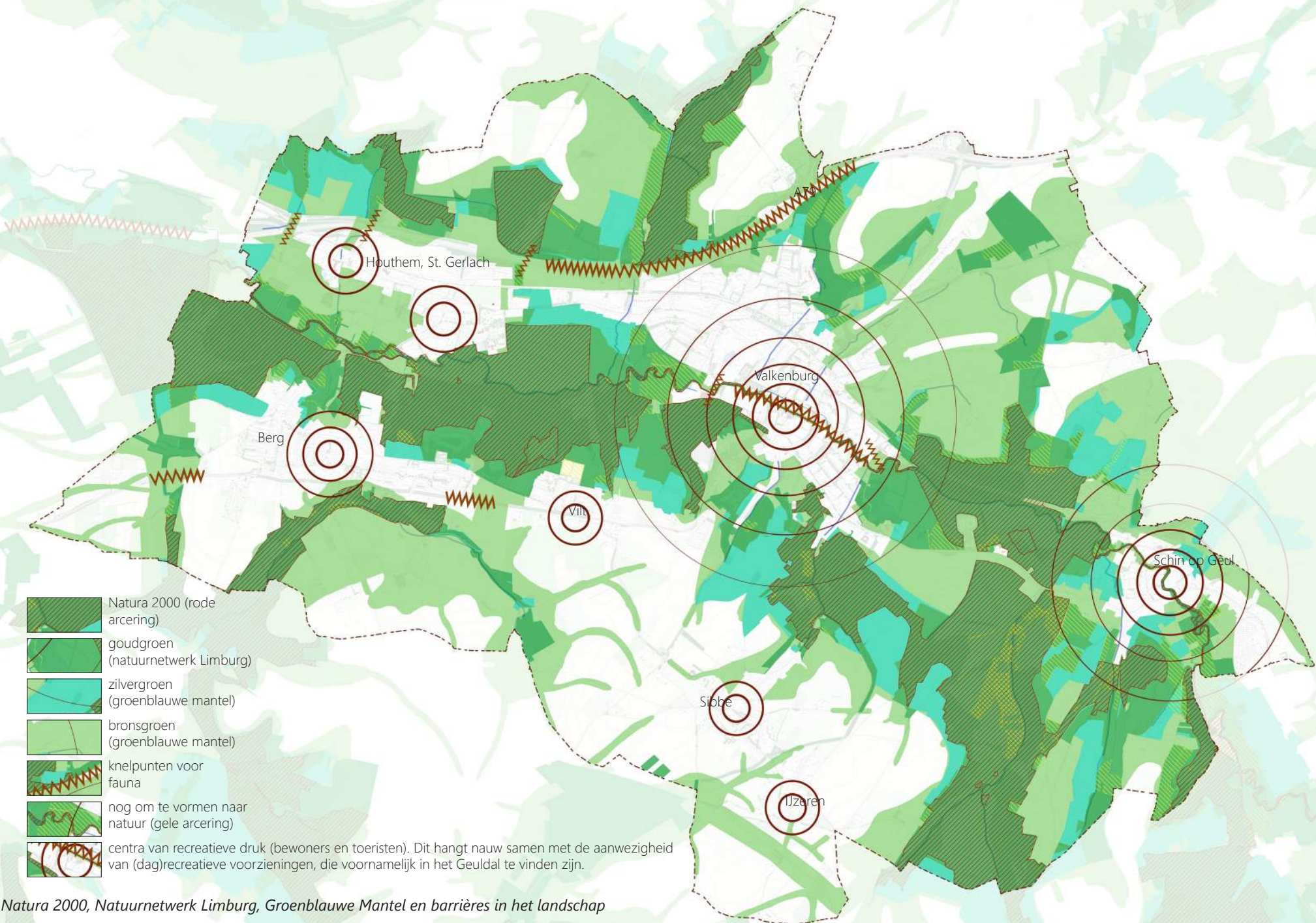
- Het recreatieve wandelroutenetwerk in de gemeente is fijnmazig.
- Diverse cultuurhistorische relictten (o.a. groeves, kastelen) voegen een extra dimensie toe aan het recreatieve routenetwerk en hebben een recreatieve aantrekkingskracht.

Bedreigingen voor de recreatieve structuur zijn:

- Door de toenemende vrijetijdsbesteding in de buitenlucht wordt het steeds drukker op het recreatieve routenetwerk. Hierdoor staat de beleving van het landschap, onder druk. En dat terwijl het landschap juist de reden is waarom de omgeving van Valkenburg zo in trek is bij recreanten en toeristen. Daarbij liggen er veel natuurgebieden (Natura2000, Natuurnetwerk Limburg) vlak bij recreatieve centra zoals Valkenburg. De recreatieve druk vormt een bedreiging voor de natuurwaarden. Om te bepalen welke recreatieve druk (soort recreatie en de intensiteit ervan) het landschap en de natuur in de gemeente kan dragen, is nader onderzoek nodig. De uitkomst van een dergelijk onderzoek zou de koers moeten uitzetten voor het toeristisch-recreatieve beleid van de gemeente Valkenburg aan de Geul.
- Indien campings, vakantieparken en dagrecreatieve voorzieningen niet goed landschappelijk zijn ingepast, zorgen ze voor een minder fraaie uitstraling op het landschap. Hierdoor neemt de belevingswaarde van het landschap af.
- Rondom diverse kernen zijn kleine ommetjes aanwezig. Een deel van deze routes loopt echter langs onaantrekkelijke wegen (zoals in Vilt of Schin op Geul). Ook zijn er soms ontbrekende schakels in

ommetjes, waardoor een potentiële mooie route niet sluitend is.

- Verschillende routestructuren zijn met elkaar vervlochten waardoor irritaties en soms zelfs conflicten tussen verschillende recreanten ontstaan. Het toenemende gebruik van route-apps draagt hier aan bij. Een voorbeeld is dat fietsers met een elektrische mountainbike vaak gebruik maken van wandelpaden.
- Hoewel het spoor en de A79 op diverse plekken overgestoken kunnen worden, zijn deze plekken niet altijd even aantrekkelijk (donkere tunneltjes bijvoorbeeld).
- Rondom Valkenburg is het recreatieve netwerk van paden vooral oost-west georiënteerd, in de richting van het Geuldal. De plateaus aan weerszijden van het Geuldal zijn minder toegankelijk doordat er minder bewegwijzerde routes naar toe lopen. Daarbij vormt de bundel van infrastructuur (A79, spoorlijn) ook een (mentale) barrière waardoor recreanten minder geneigd zijn de gebieden ten noorden hiervan te bezoeken.
- Het ontbreken van aantrekkelijke voetgangersroutes vanaf grote parkeerplaatsen naar recreatieve voorzieningen.
- Er zijn geen tot weinig toeristische overstappunten (TOP's) waar auto's kunnen parkeren en de recreant te voet of per fiets de weg kan vervolgen. De parkeerplaatsen zelf zijn wel aanwezig, maar de recreatieve infrastructuur, zoals bijvoorbeeld informatiepanelen of aantrekkelijke routes, is niet voldoende.
- Geparkeerde auto's rondom recreatieve voorzieningen, zoals de kastelen. Dit hangt samen met het ontbreken van goede recreatieve infrastructuur bij de grotere parkeerplaatsen.

1.5 Landschapsecologische structuur

Grote delen van het grondgebied binnen de gemeente behoren toe aan Natura 2000, het Natuurnetwerk en de Groenblauwe Mantel. Dit betreffen vooral het Geuldal en de daarnaast gelegen hellingen en hellingbossen. Onderdeel van deze natuurgebieden zijn steile mergelwanden, die unieke natuurwaarden herbergen. Door de aanleg van infrastructuur en de uitbreiding van woongebieden zijn ecologische verbindingen in de loop van de tijd onderbroken. Binnen het project 'Visie op een klimaatrobuust Geuldal' is één van de doelen om van de Geul weer een grensoverschrijdende verbinding (Eifel/Ardennen) te maken. Hiertoe zijn diverse maatregelen benoemd en is voorgesteld om een stelsel van groenblauwe diensten te ontwikkelen. Het uitvoeren van de voorgestelde maatregelen zou dan vanuit het stelsel van groenblauwe diensten gesteund kunnen worden.

In de loop van de tijd is de biodiversiteit binnen het landelijk gebied achteruit gegaan. Oorzaken hiervan zijn onder meer het gebruik van prikkeldraad en de introductie van kunstmest. Respectievelijk zijn hierdoor hagen niet meer noodzakelijk en wordt de bodem kunstmatig verrijkt waardoor gebiedseigen soorten worden verdrongen. Ook de schaalvergroting in de agrarische sector en rode ontwikkelingen (uitbreiding dorpen, wegenstructuren, uitbreiding recreatieparken) hebben bijgedragen aan de vermindering van de biodiversiteit, doordat leefgebieden zijn verkleind en ecologische verbindingen zijn verdwenen. Verschillende terreinbeherende instanties werken aan het verbeteren van de biodiversiteit door zich bijvoorbeeld te richten op een meer divers bosbestand of realisatie/beheer van schrale, florarijke kalkgraslanden. Een voorbeeld is

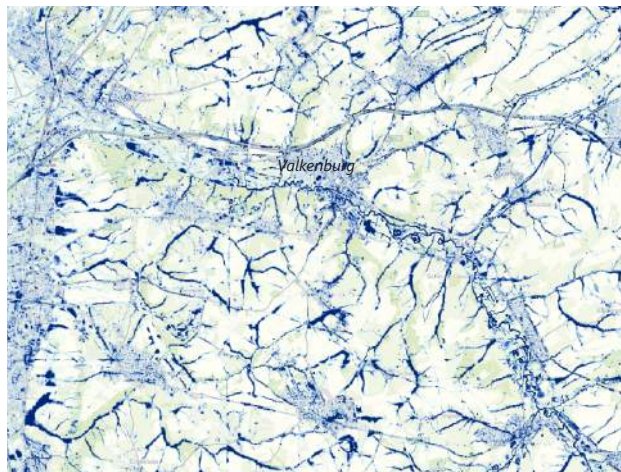
het project 'Boshommellandschap Geuldal', waarin het Geuldal tussen Valkenburg en Gulpen geschikt wordt gemaakt voor de boshommel (o.a. ontwikkeling van voedselrijke bloemrijke graslanden en akkerranden met bloeipieken in het late voorjaar).

Karakteristieken van de landschapsecologische structuur zijn:

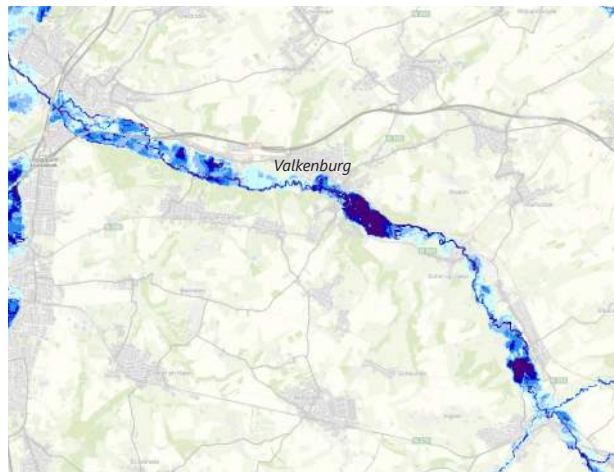
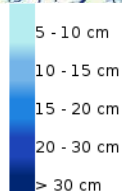
- Grote aaneengesloten natuurgebieden met unieke natuurwaarden.
- Natuurgebieden zijn toegankelijk en liggen nabij (toeristische) kernen waardoor de beleefbaarheid van de natuur hoog is.

Bedreigingen voor de landschapsecologische structuur zijn:

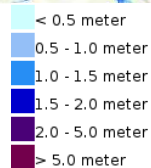
- Ecologische verbidingsstructuren tussen het Geuldal en naastgelegen hellingen en hellingbossen zijn doorsneden door infrastructuur. Met name de A79 vormt een grote barrière.
- De kern Valkenburg vormt een barrière in het Geuldal.
- Recreatie, landbouw en ecologie staan soms op gespannen voet in diverse natuurgebieden. Dat komt doordat er veel natuurgebieden zijn binnen de gemeente Valkenburg aan de Geul, grenzend aan woonkernen en agrarische gebieden.
- De biodiversiteit is in de loop der tijd gedaald, bijvoorbeeld in wegbermen, maar ook in agrarisch gebied waar veel kleine landschapselementen zijn verdwenen.

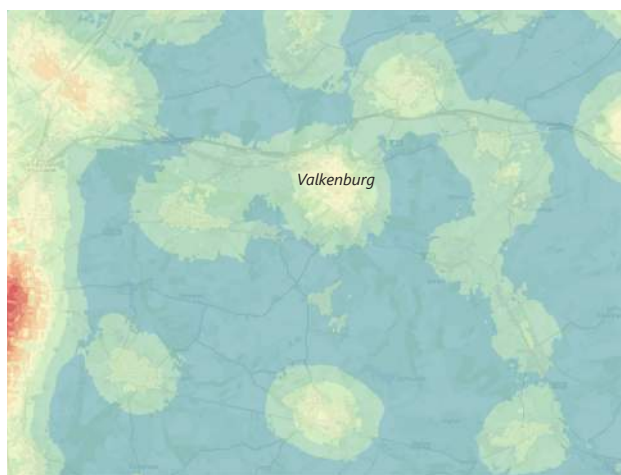
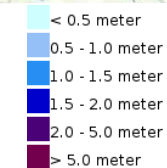
Waterdiepte bij een hevige bui (70mm/2uur)
bron: klimaateffectatlas

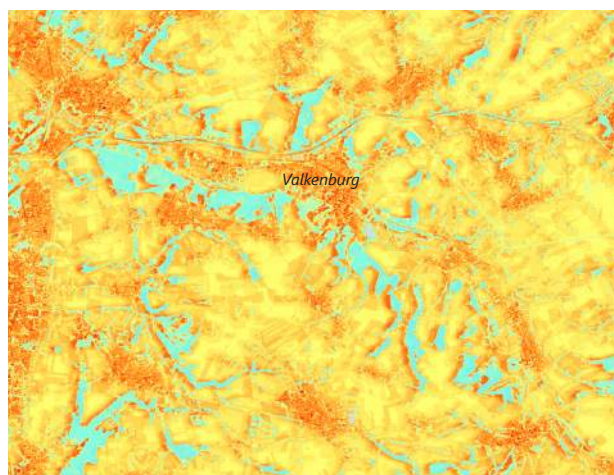
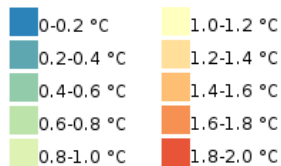
Overstromingsdiepte (kleine kans, 1x/1000jr)
bron: klimaateffectatlas

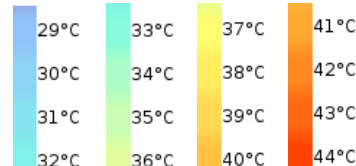
Overstromingsdiepte (grote kans, 1x/10jr)
bron: klimaateffectatlas

Hitte-eiland effect
bron: klimaateffectatlas.
Hoewel niet te zien op deze schaal, is het historische centrum van Valkenburg extra gevoelig voor hittestress.

Gevoelstemperatuur tijdens extreem hete zomermiddag (1x/5,5jr in huidige klimaat)
bron: klimaateffectatlas

Gevoelig - landbouw, geen bescherming door begroeiing
Gevoelig - landbouw, beschermd door begroeiing
Gevoelig - natuur, beschermd door begroeiing
Erosiegevoeligheid van landelijk gebied
bron: klimaateffectatlas

1.6 Landschap en klimaat

Aanvankelijk werd de inrichting van het landschap sterk bepaald door de natuurlijke gesteldheid. Dat leidde tot een logische ordening van functies. Wonen op veilige hogere grond, akkers op voedselrijke hogere gronden en hooi- en weilanden in de laagste en nattere gebieden. Door technologische mogelijkheden is tegenwoordig vrijwel alles op elke plek mogelijk. Natte gebieden kunnen worden ontwaterd waardoor bijvoorbeeld woningbouw of bedrijvigheid kan plaatsvinden, hogere en droge grond kan worden beregend waardoor landbouw ook op die gronden rendabel is. Daarbij is ons watersysteem in de vorige eeuw zo ingericht om (hemel)water zo snel mogelijk af te voeren. Ook zijn veel kleine landschapselementen verdwenen als gevolg van een efficiëntieslag (schaalvergroting) in de agrarische sector. Door het verdwijnen van kleine landschapselementen wordt er minder water vastgehouden in de bodem, waardoor de bodem sneller uitdroogt.

Het landschap is zodoende kwetsbaarder geworden voor de gevolgen van klimaatverandering (heftige buien, langere perioden van droogte). Een tekenend voorbeeld is het feit dat de kastelen Schaloen en Genhoes niet zijn overstroomd tijdens de wateroverlast in de zomer van 2021, terwijl talloze woningen en panden in Valkenburg wel waterschade hebben. De situering van de kastelen is precies op de iets hogere gronden waardoor ze gespaard zijn gebleven tijdens de watersnood.

Door de hevigere neerslag neemt ook de erosie van akkers toe. Deze toename hangt ook samen met de afnemende hoeveelheid kleine landschapselementen

zoals graften en hagen, waardoor afstromend sediment niet meer aan de randen van akkers wordt tegengehouden. Erosie zorgt niet alleen voor uitspoeling van akkers zelf, maar betekent ook overlast in de vorm van slib dat bijvoorbeeld op wegen terecht komt.

Een ander effect van klimaatverandering is de stijgende temperatuur. Vooral in bebouwd gebied met weinig groen leidt dit tijdens warme dagen tot hittestress, omdat verharde oppervlakten de warmte weerkaatsen. 's Nachts koelt de stedelijke omgeving niet meer af doordat de warmte die gedurende de dag door de verharding en gevels is opgenomen, in de nacht wordt uitgestraald.

Om de problematiek veroorzaakt door klimaatverandering op te lossen, moet het landschap weerbaarder worden tegen droogte en wateroverlast. Elders in de provincie experimenteren de LLTB, Waterschap Limburg en de Provincie Limburg al met verschillende manieren van gewassen telen om zo water langer vast te houden op landbouwgrond. Ook hebben deze partijen onderzocht welke natuurmaatregelen en afspraken over grondgebruik leiden tot het beter vasthouden van water. Waterschap Limburg heeft hier een vervolg aan gegeven door een stimuleringsregeling in te stellen voor het vasthouden van water op landbouwpercelen in 2022. De regeling omvat 12 maatregelen die actieve landbouwers kunnen treffen om extra water vast te houden op landbouwpercelen. Het zijn maatregelen die aansluiten op de verschillende

teelten van gewassen die plaatsvinden in Zuid-Limburg. Ook werkt Waterschap Limburg aan een integrale beekdalontwikkeling. De Geul is één van de twee pilotbeken hiervoor. Dit pilotproject focust op klimaatadaptatie (beekdal als klimaatbuffer), maar ook op een gezond waterecosysteem. Tot slot werkt Waterschap Limburg aan 'Water in Balans'. Met dit gebiedsgerichte project stelt het Waterschap samen met de omgeving (bewoners, agrariërs en andere betrokken partijen) maatregelen op die wateroverlast in de toekomst helpen te verminderen of voorkomen. Eén van de projectgebieden is het Hekerbeekdal, dat in het noorden van de gemeente ligt.

Een ander project is 'Klimaatrobuust Geuldal'. Voor dit project werken verschillende terreinbeherende instanties samen. In het kader van dit project zijn 23 maatregelen opgesteld voor het vasthouden van water; niet alleen in het Geuldal zelf, maar ook op de hellingen en de plateaus.

1.7 Conclusie inventarisatie en analyse buitengebied

Het landschap in de gemeente Valkenburg aan de Geul is in de loop van de tijd minder divers geworden; de landschappelijke verschillen zijn verkleind. De oorzaak hiervan is onder meer het menselijk handelen. Door technologische vooruitgang (o.a. gebruik prikkeldraad, kunstmest, drainage) bepaalt de natuurlijke gesteldheid van het landschap niet langer welke functie op welke plek plaatsvindt. Het landschappelijke systeem is hierdoor uit balans geraakt. De gevolgen hiervan zijn groot. Daarbij heeft de ontwikkeling van Valkenburg als recreatief centrum ook een grote invloed op het landschap (gehad). Recreatieve druk op het landschap levert spanning en problemen op, vooral dicht bij de toeristische centra (campings, vakantieparken, kern Valkenburg). Daarbij zorgt de bestaande infrastructuur (A79, spoor) ervoor dat recreanten vooral in het Geuldal blijven en in mindere mate de aanliggende hellingen en plateaugebieden weten te vinden. In de drukbezochte gebieden staan natuur- en landschapswaarden onder druk.

Zowel de technologische vooruitgang als de recreatieve ontwikkelingen zorgen voor een minder divers landschap. De gevolgen van een minder divers landschap zijn:

- Verlies van biodiversiteit
- Gevolgen van (hevige) neerslag zijn steeds groter (wateroverlast)
- Droogte
- Erosie

Zowel voor recreatie en toerisme als voor de hierboven geschetste problematiek speelt de diversiteit van het landschap een grote rol. Een meer divers, uitgesproken

landschap herbergt een grotere soortenrijkdom, is klimaatrobuuster en vormt een prachtig decor voor de inwoners en de vele bezoekers die Valkenburg jaarlijks trekt. De diversiteit van het landschap is bepalend voor de identiteit van Valkenburg aan de Geul en de binding die bewoners hebben met hun landschap. Mensen geven betekenis aan hun woonomgeving en ontlenen een deel van hun identiteit aan het landschap. Met andere woorden; een divers en uitgesproken landschap is belangrijk voor een goed functionerend landschappelijk systeem, het vormt een grote economische drager binnen de gemeente Valkenburg aan de Geul en is bepalend voor het welzijn van bewoners.

Esemble van kasteel Schaloen met het omringende monumentale groen.

De openheid van het op de voorgrond liggende Geuldal wordt versterkt door de beboste steile hellingen; door dit contrast in groenstructuur is het landschap goed leesbaar.

Het landschap vormt een fraai decor voor allerlei recreatieve activiteiten.

Prachtige bomenrijen langs de Daalhemerweg versterken het doorgaand karakter van de weg.

2. HET BUITENGEBIED: GROENVISIE

Op basis van de inventarisatie en analyse, het bestuderen van beleidsdocumenten en bestaande plannen en informatie verkregen uit overlegmomenten, de bewonersavonden en de stakeholdersessie zijn inzichten ontstaan in de landschappelijke opbouw en het belang van een divers en uitgesproken landschap. Die inzichten zijn vertaald naar de groenvisie voor het buitengebied.

Als eerst zijn in paragraaf 2.1 de verschillende universele waarden van groen omschreven. Deze waarden fungeren als fundament van de groenvisie en komen dus terug als onderliggende kracht in de groenvisie en de gewenste groen- en bomenstructuur van hoofdstuk 3. In paragraaf 2.2 is de groenvisie verwoord.

2.1 Universele waarden van groen

Beeldbepalende functie / identiteit

In het algemeen levert groen een bijdrage aan de visuele kwaliteit (aantrekkelijkheid) van de omgeving. Het toepassen van verschillende vormen en typen groen bepaalt en versterkt het gebiedseigen karakter en de herkenbaarheid van de ontstaansgeschiedenis. Kortom, het beeld en de identiteit van het landschap. Met opvallend groen worden accenten gelegd om de aandacht te vestigen op bijzondere plekken als cultuurhistorische relictten en landschappelijke parels. Voorbeelden van opvallend groen zijn een in het voorjaar uitbundig bloeiende boom, een eeuwenoude monumentale boom, een prachtige laan en bloeiende hoogstamboomgaarden rondom de (oude) kernen. Voor de gemeente Valkenburg aan de Geul is het van belang dat de elementen die de identiteit van de gemeente bepalen, herkenbaar zijn. Dat zijn bijvoorbeeld de karakteristieken van de landschapstypen, kastelen en landgoederen.

Structurerende, ordenende functie

Voor de oriëntatie in het buitengebied is het van belang dat wegenstructuren en (grotere) eenheden, zoals dorpen of buurtschappen, bosgebieden en beeklopen herkenbaar zijn in het landschap. Ook kan de toepassing van een bepaald type beplanting (bijvoorbeeld een rij knotwilgen) de aanwezigheid van een beekloop in het landschap verduidelijken. De kernen in de gemeente Valkenburg aan de Geul zijn met elkaar verbonden door oude, doorgaande wegenstructuren. Deze wegen hebben een belangrijke structurerende functie en daar

hoort een passende, begeleidende groenstructuur bij. Ook de herkenbaarheid van zijbeekdalen van het Geuldal is een voorbeeld; als belangrijke vorm van het landschap verdienen (zij)beekdalen een passende begeleidende groenstructuur.

Recreatieve functie

Het verblijven en recreëren in het buitengebied wordt gestimuleerd door een kwalitatief hoogwaardige groene inrichting. Een wandeling of een fietstocht is voor iedereen bekend recreatief gebruik van het buitengebied. Het karakter van het landschap nodigt in meer of mindere mate uit tot recreatie. Groen in de vorm van bossen en landschapselementen bepalen in hoge mate het karakter en de sfeer van een landschap. Zo zijn in Valkenburg aan de Geul grote aaneengesloten bosgebieden, maar juist ook open gebieden op de plateaus en halfopen landschappen op hellingen en in het Geuldal. Al die verschillende landschappen zullen aantrekkelijk zijn voor de mens die in dat landschap woont, werkt en recreëert, indien er een zekere mate van harmonie heerst tussen alle in het betreffende landschap aanwezige elementen. Het buitengebied van de gemeente Valkenburg aan de Geul is bij uitstek geschikt voor recreatieve doeleinden. De directe omgeving van veel kernen herbergt veel mogelijkheden voor buitenactiviteiten. Het groene landschap is voor alle inwoners dichtbij.

Economische functie

Uit onderzoek van de Wageningen Universiteit en de Vereniging Deltametropool* blijkt dat een aantrekkelijk landschap een belangrijke factor is voor het trekken

De boomgaard aan de rand van Vilt draagt onder andere bij aan de educatie van kinderen op het gebied van groen en natuur.

Groenelementen in het buitengebied hebben ook een ecologische functie: ze vormen belangrijke verbindingzones voor fauna.

Het groen langs de A79 zorgt ervoor dat de snelweg vanuit de omgeving beperkt zichtbaar is.

Het diverse landschap van Valkenburg aan de Geul is een van de belangrijkste redenen waarom toeristen de gemeente bezoeken en heeft dus een economische functie.

van (innovatieve) bedrijven en onderzoeks- of onderwijsinstellingen. Er zijn steeds meer bewijzen dat economische groei en fraaie landschappen verband met elkaar houden. Ook is de waarde van onroerend goed hoger in een mooie groene omgeving. Het landschap van Valkenburg aan de Geul is de voornaamste reden waarom toeristen de gemeente bezoeken. Aangezien recreatie en toerisme een aanzienlijke sector is binnen de gemeente, is een aantrekkelijk en beleefbaar landschap van groot economisch belang.

Ecologische functie

De groenelementen zoals hellingbossen, beekdalen, wegbepantelingen en (kasteel)parken vormen (potentieel) leefgebied voor verschillende planten- en diersoorten. Ecologische verbindingen zorgen voor de uitwisseling van populaties van soorten tussen de verschillende groengebieden. Ook in het beleid van het Rijk en provincie is aandacht voor het groen en de rol die groen speelt bij de instandhouding van bijzondere flora en fauna.

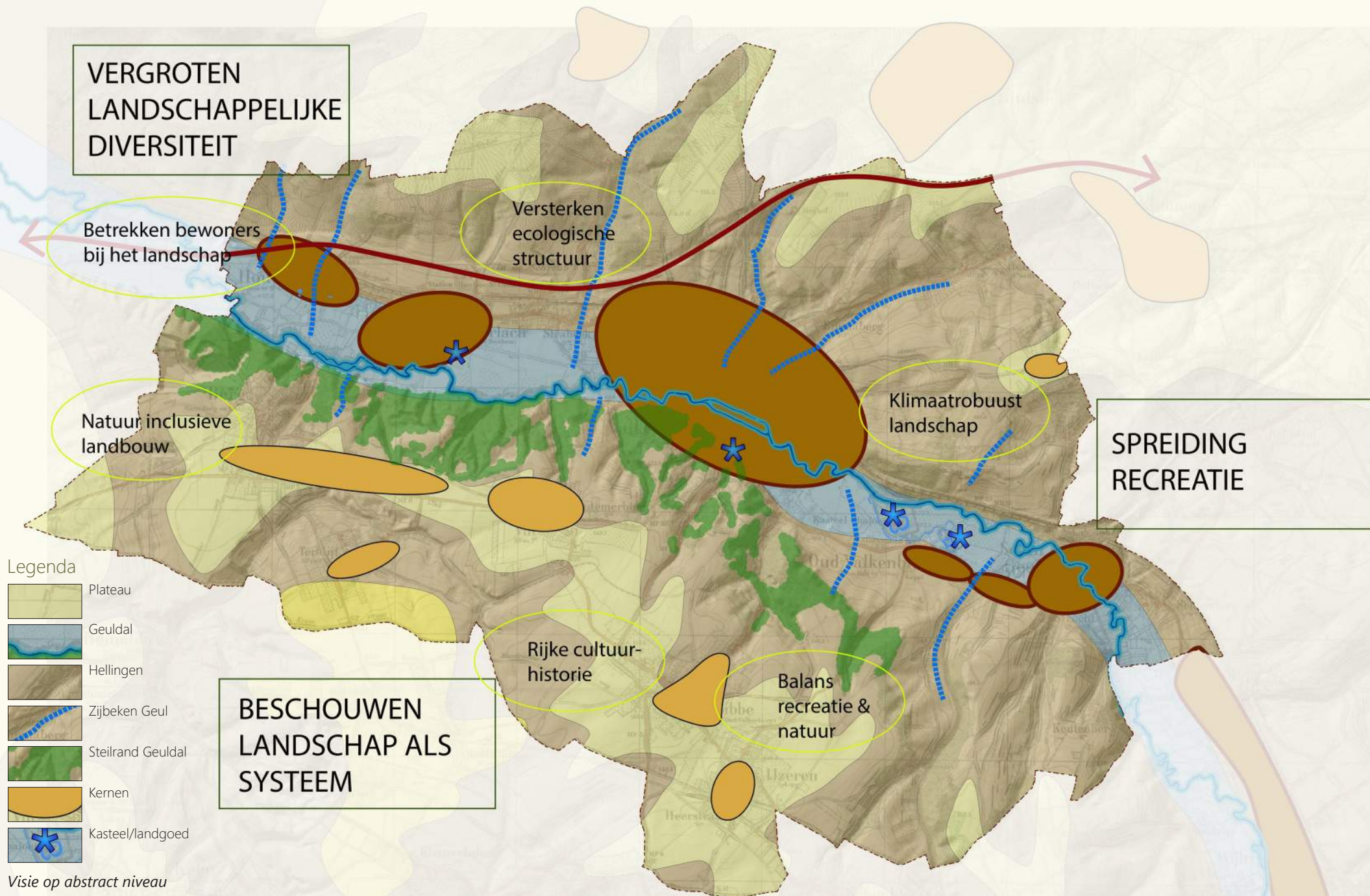
Fysische functie

De aanwezigheid van opgaand groen in het buitengebied heeft verschillende voordelen. Zo wordt verdroging tegengegaan doordat wortelstelsels het water beter vasthouden in de bodem en schaduw zorgt voor koelte en dus minder verdamping. De wortelstelsels houden ook de bodem bij elkaar en zodoende is een begroeid landschap minder gevoelig voor erosie. Ook werkt opgaand groen uitstekend voor het blokkeren van zichten op onaantrekkelijke elementen in het landschap, of het verstrooien van geluid waardoor de overlast van een drukke verkeersader vermindert.

Educatieve functie

De aanwezigheid van groene elementen in het buitengebied heeft ook een educatieve functie. Bijvoorbeeld de oorsprong van producten die wij consumeren, zoals fruit, wordt verduidelijkt door het voorkomen van (hoogstam)boomgaarden. Ook de invloed die groene elementen hebben op de klimaatrobustheid en biodiversiteit van het landschap wordt geïllustreerd door gebieden met veel kleine landschapselementen zoals graften en hagen. In die gebieden is de biodiversiteit hoger en het landschap minder gevoelig voor wateroverlast, droogte en erosie. Het belang van kleine landschapselementen wordt hierdoor verduidelijkt. De nabijheid van groen in de leefomgeving van mensen maakt dat zij, al dan niet bewust, kennis maken met natuurlijke processen. Door het uitlopen van knoppen, het bloeien van de fruitboomgaarden, het verkleuren en vallen van de bladeren en de vorming van vruchten zoals kastanjes en eikels, zijn de jaargetijden beleefbaar. Ook zullen kinderen de natuur leren kennen en waarderen door op te groeien in een groene omgeving.

** Dirks, B. 'Fraai landschap is dé manier om talent te lokken', Volkskrant, 2016*

2.2 Groenvisie: een rijk en divers landschap

Technologische vooruitgang, met name in de agrarische sector, heeft ervoor gezorgd dat het landschap in de loop van de tijd minder divers is geworden. De landschappelijke verschillen zijn verkleind en het de natuurlijke gesteldheid van het landschap bepaalt niet langer welke functie op welke plek plaatsvindt. Het landschappelijke systeem is hierdoor uit balans geraakt.

Hieronder volgt een beknopte toelichting op enkele belangrijke ontwikkelingen die ten grondslag liggen aan de vermindering van de landschappelijke diversiteit:

- Prikkelraad. Door de uitvinding en het daaropvolgende gebruik van prikkeldraad zijn veel hagen verdwenen omdat ze niet meer functioneel waren. Daarmee zijn veel schuilplaatsen en verbindingroutes voor fauna verdwenen.
- Drainage. Nattere gebieden in het Geuldal werden gedraineerd om ze te kunnen gebruiken als hoogwaardigere landbouwgrond, waarmee de aanwezigheid van natte natuurwaarden sterk teruggelopen is.
- Kunstmest en bestrijdingsmiddelen. De introductie van kunstmest en bestrijdingsmiddelen in de landbouw betekende een afname van de natuurlijke biodiversiteit op en om agrarische percelen.
- Arbeidsintensieve hoogstamfruitteelt. Verreweg de meeste hoogstamboomgaarden zijn verdwenen door de introductie van laagstamfruitbomen; hoogstamboomgaarden werden

te arbeidsintensief en leverden de eigenaar (te) weinig inkomsten meer op. De Rijksoverheid heeft daarbij actief gestuurd op het omvormen van hoogstamboomgaarden naar een ander landgebruik, door het inzetten van rooipremies vanaf de jaren '60.

- Ruilverkaveling. Op diverse plekken in het landschap heeft ruilverkaveling plaatsgevonden, waarbij kleine percelen zijn samengevoegd tot grotere, efficiënter te bewerken kavels. Kleine hoogteverschillen of steilranden (graften) zijn hierbij vaak geëgaliseerd of uitgevlakt. Ook zijn door het samenvoegen van percelen hagen verdwenen en is de hoeveelheid kleine landschapselementen drastisch gedaald.

Al deze bovengenoemde ontwikkelingen zijn een gevolg van een door de Rijksoverheid ingezette schaalvergroting van de agrarische sector, om een efficiëntere landbouw te kunnen bedrijven. De achterliggende gedachte hiervan was dat Nederland zelfvoorzienend moest zijn op het gebied van voedselproductie, na het meemaken van de hongerwinter in de Tweede Wereldoorlog.

Naast het feit dat het landbouwkundig efficiënter inrichten van het landschap heeft geleid tot een afname van de biodiversiteit, spelen ook nog andere problemen. Dat zijn de gevolgen van klimaatverandering en de grote recreatieve druk op het landschap rondom Valkenburg. Door klimaatverandering zijn er langere periodes van droogte en is de neerslag heviger van aard. Het

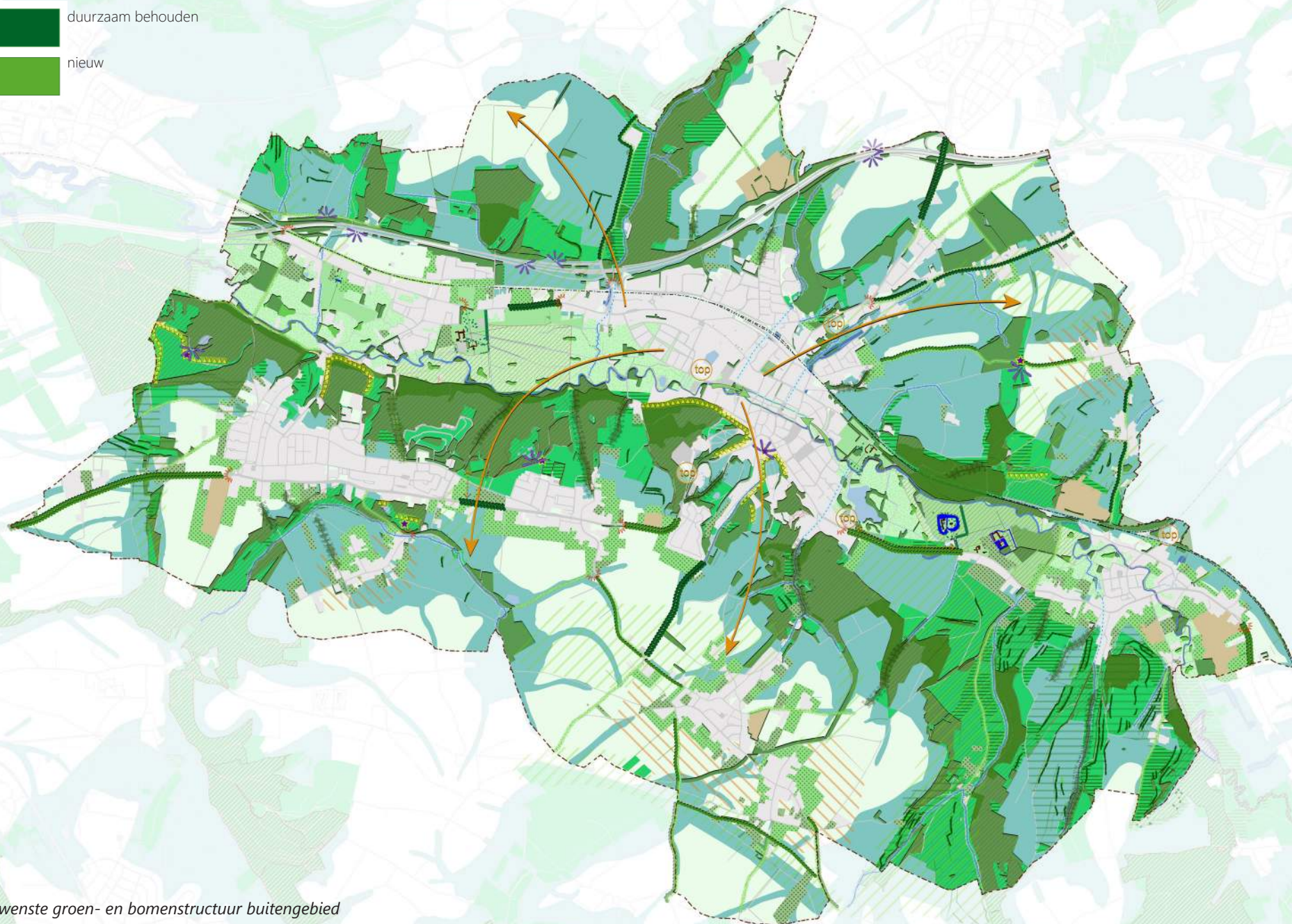
huidige landschap is niet in voldoende in staat om dit op te vangen, wat zich uit in wateroverlast, droogte en overmatige erosie. De aanwezigheid van de grote toeristisch-recreatieve sector in de gemeente leidt tot hoge belasting van het landschap in bepaalde gebieden, waardoor (bijzondere) natuurwaarden onder druk staan.

De groenvisie voor het buitengebied van Valkenburg aan de Geul richt zich op het verhogen van de landschappelijke diversiteit en spreiding van recreatie om de bovengenoemde problematiek het hoofd te kunnen bieden. In de visie wordt ingezet op het verhogen van de landschappelijke diversiteit door het toepassen van herkenbaar, onderscheidend en passend groen. Aanvullend pleit de visie voor de erkenning van de landschappelijke systeemwerking en om nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen vanuit deze systeemwerking te beschouwen.

Door het verhogen van de landschappelijke diversiteit wordt het buitengebied van de gemeente klimaatrobuuster, ecologisch waardevoller en aantrekkelijker voor bewoners en bezoekers. Daarnaast zorgt een divers landschap voor een sterkere landschapsbeleving, meer begrip voor de werking van - en respect voor het landschap. Deze aspecten zijn belangrijk voor de binding van mensen met het landschap en zodoende ook belangrijk voor een duurzame instandhouding van het landschap.

Kleurcodering

- duurzaam behouden
- nieuw

3. HET BUITENGEBIED: GEWENSTE GROEN- EN BOMENSTRUCTUUR

In dit hoofdstuk is de gewenste groen- en bomenstructuur voor het buitengebied van de gemeente Valkenburg aan de Geul verwoord en verbeeld. Eerst zijn per thema (globale) ambities omschreven. Vervolgens zijn in hoofdstuk 4 maatregelen omschreven om de voorgestelde ambities te kunnen realiseren. De gewenste groenstructuur voor het gehele buitengebied is weergegeven op de kaart op de linker pagina. Ook zijn de verschillende maatregelen verbeeld op een doorsnede van het Valkenburgse landschap.

Legenda

	Geuldal - natuur		oude boskernen (donker groen)
	Geuldal - cultuur		natura2000 (arcering)
	dorpsmantels (zie kleurcodering)		natuurnetwerk Limburg
	zijbeken Geul versterken		groenblauwe mantel
	holle wegen koesteren		nog om te vormen naar natuur (horizontale arcering)
	kruidenrijke bermen realiseren		campings / vakantieparken
	bomenrij dubbel (zie kleurcodering)		kernen
	bomenrij enkel (zie kleurcodering)		spreiding recreatie
	mergelwanden zichtbaar maken		toeristisch overstappunt (voorstel)
	zoekgebied kleinschalige recreatie		uitzichten
	versterken zichtrelaties landgoederen		entrees versterken
	versterken entrees kernen		versterken wandelverbinding
	versterken ecologische verbinding		
	graften (zie kleurcodering)		
	versterken groene karakter Geul		
	bos (zie kleurcodering)		

Een rijk en divers landschap

Versterken landschapsecologische structuur

Balans tussen recreatie, toerisme en landschap

Snelweg als panoramaroute

Versterken kleine landschapselementen

Inbedding van dorpen in het landschap: groene dorpsmantels

Belangrijke historische wegen als structuurlijnen in het landschap

Koesteren holle wegen

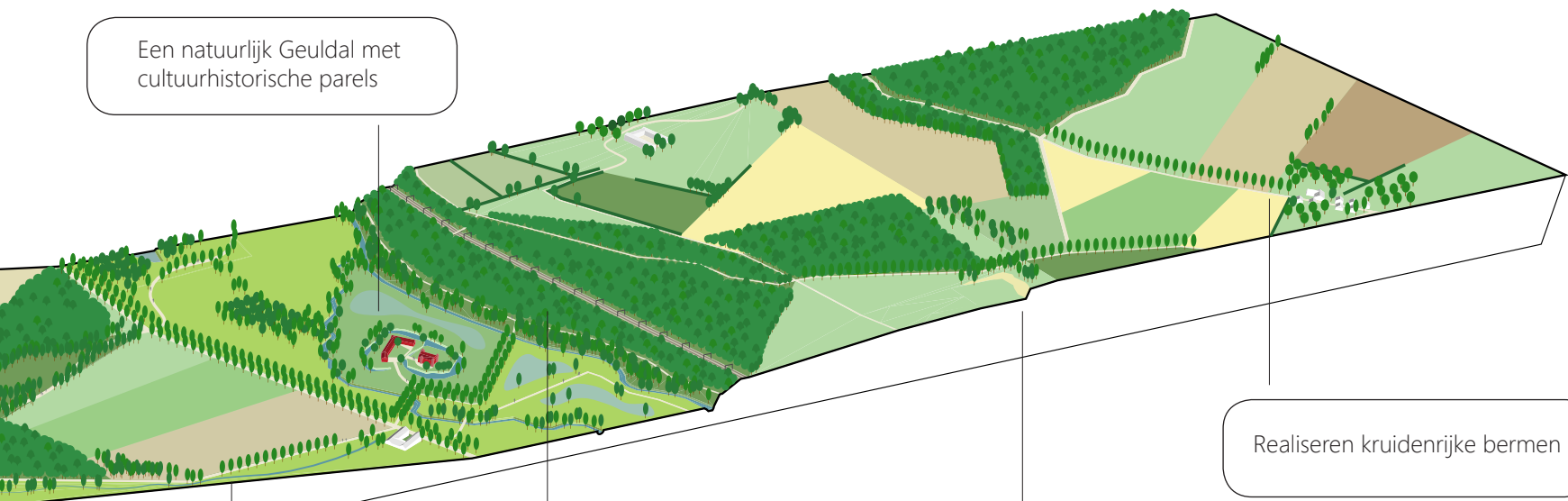
Schematische doorsnede van het landschap in Valkenburg aan de Geul met daarop de ambities en maatregelen benoemd.

Naar een klimaatrobuust landschap

Werken aan natuurinclusieve landbouw

Bewoners en landschap

Een natuurlijk Geuldal met cultuurhistorische parels

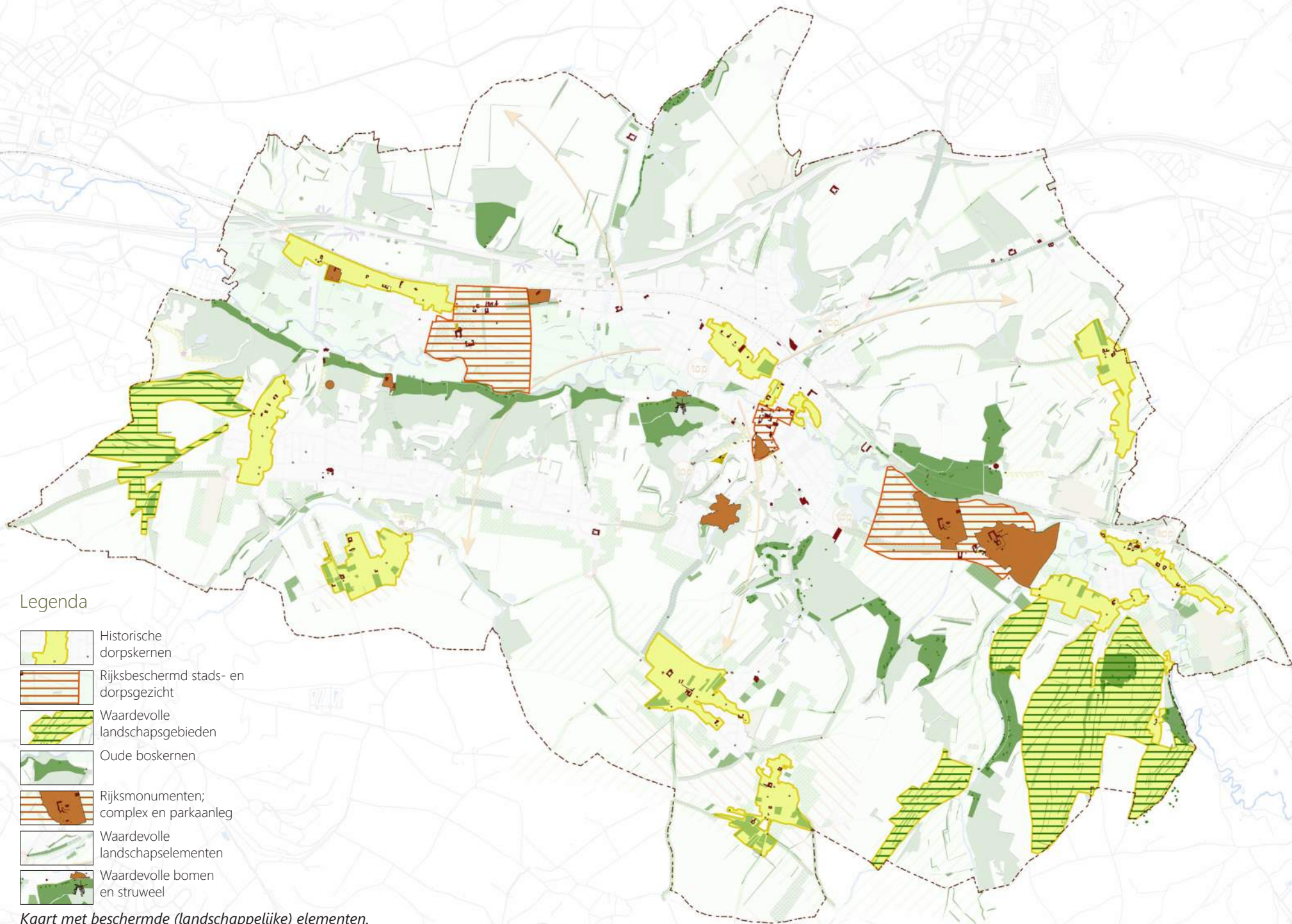

Realiseren kruidenrijke bermen

Behoud en versterken hellingbossen en verdichten plateauranden

Beleefbare mergelwanden en groeves

Versterken natuurlijkheden en beleefbaarheid zijbeekdalen Geul

3.1 Een rijk en divers landschap

Het landschap is alomvattend. De diversiteit ervan wordt bepaald door veel factoren. In grote mate speelt de aanwezigheid en zichtbaarheid van cultuurhistorisch waardevolle elementen hierin een rol. Landschappen veranderen voortdurend, het ene sneller en ingrijpender dan het andere. In veel landschappen zijn de aanpassingen uit de verschillende perioden nog zichtbaar. Deze aanpassingen manifesteren zich als cultuurhistorisch waardevolle landschapselementen in de vorm van bijvoorbeeld bebouwing, hagen, grensstenen, bijzondere bomen of paden- en wegenstructuren. Het zijn deze waardevolle elementen die als leestekens de geschiedenis van een plek vertellen. Wanneer veranderingen gepaard zijn gegaan met (gedeeltelijk) behoud van de oudere elementen, zijn verschillende perioden (tijdlagen) van de geschiedenis van een plek leesbaar. In de gemeente Valkenburg aan de Geul is dit in veel gebieden het geval. Dergelijke gebieden herbergen een rijk en vaak uniek verhaal. Het scheidt een binding met het landschap en draagt sterk bij aan toeristische waarden. Ambities om de leesbaarheid van cultuurhistorisch waardevolle elementen te vergroten zijn als volgt:

- Behouden en versterken van de leesbaarheid van het landschap bij ruimtelijke ontwikkelingen. Binnen het grondgebied van Valkenburg aan de Geul zijn verschillende landschapstypen aanwezig, met elk hun eigen karakteristiek en waardevolle cultuurhistorische elementen. Wanneer sprake is van een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling, moet o.a. de cultuurhistorische waarde van de plek een inspiratiebron vormen. De cultuurhistorische waarde en de leesbaarheid van de plek moet tenminste behouden blijven, maar het liefst versterkt.

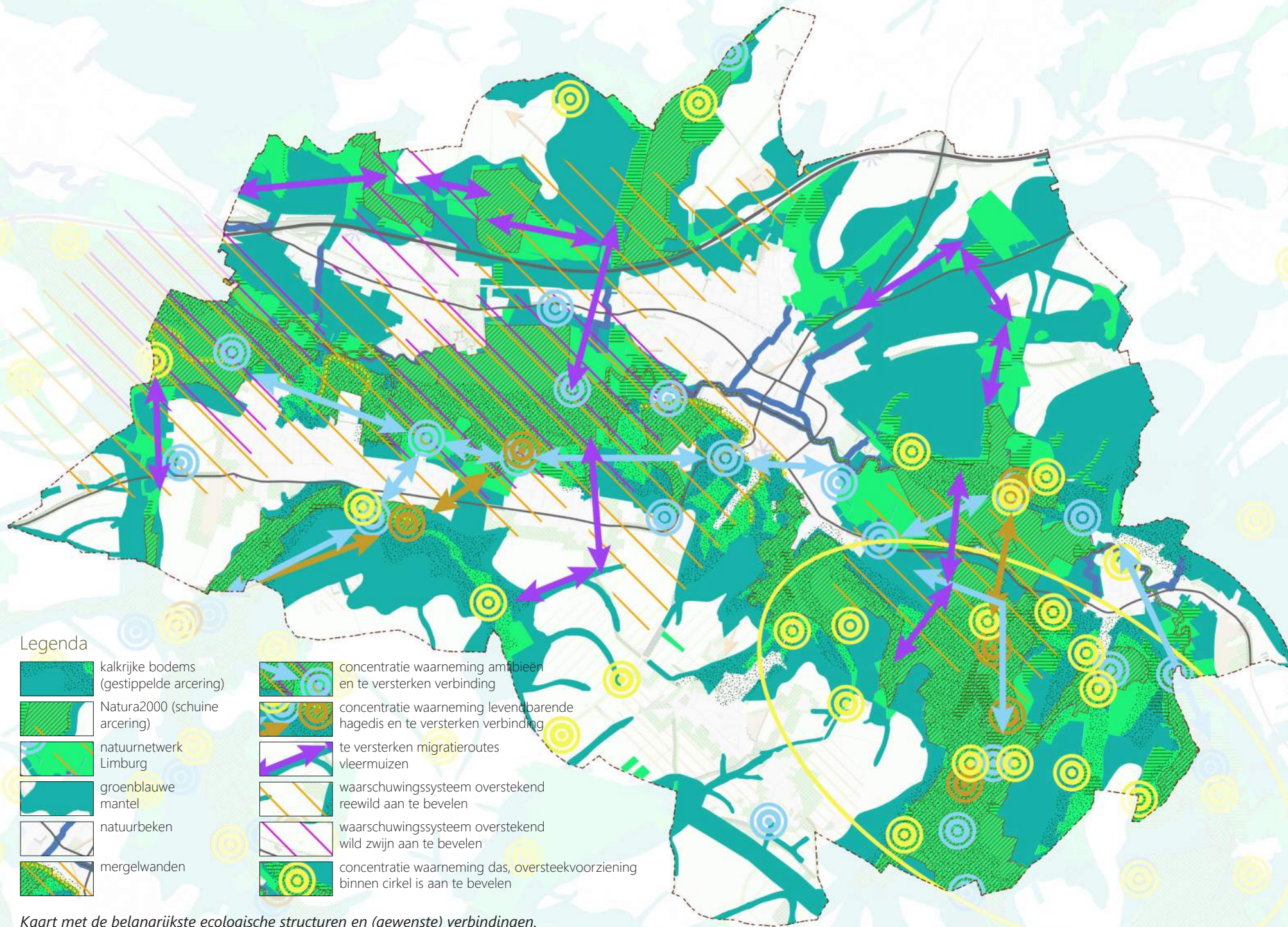
- Versterken van historische lijnen en elementen in het landschap. Met opgaand groen kunnen diverse historische lijnen in het landschap worden benadrukt.
- In stand houden van cultuurhistorisch waardevolle groenelementen/gebieden. Het gaat dan o.a. om oude bomen, hagen, houtwallen, struwelen, bos of graften. Belangrijk is om deze waardevolle elementen te koesteren, omdat deze soms al eeuwen aanwezig zijn en vaak een hoge soortenrijkdom kennen doordat ook soorten die zich minder snel verspreiden de kans hebben gehad om zich te vestigen. Daarbij herbergen ze regionale erfelijke bronnen (genen). Deze regionale bronnen dreigen door internationale handel, aanplant, inzaai en spontane vestiging van exoten te verdwijnen. Ontwikkelingen in de nabijheid van oude, waardevolle elementen kunnen grote invloed hebben op de kwaliteit en/of het functioneren van waardevolle groenelementen/gebieden.
- Inzicht verschaffen in cultuurhistorische elementen. Bij bepaalde interessante cultuurhistorische elementen kan ervoor gekozen worden om QR-codes te plaatsen die de bezoeker naar een website leiden, waar meer informatie staat over het betreffende element.

De Via Belgica-bank als voorbeeld hoe een cultuurhistorisch element tot leven kan worden gebracht.

Het bos bij De Kluis is een waardevolle oude boskern en vormt dus een bron van regionale genen.

Kaart met de belangrijkste ecologische structuren en (gewenste) verbindingen.

3.2 Versterken van de landschapsecologische structuur

Zoals toegelicht in hoofdstuk 1, zijn op het gebied van ecologie verschillende knelpunten in het landschap aanwezig. Ook zijn er diverse mogelijkheden om de ecologische waarde van het landschap te vergroten. De hieronder omschreven ambities dienen ter versterking van de landschapsecologische structuur op hoofdlijnen:

- Toename van de groenblauwe dooradering van het landschap. Groenblauwe dooradering is het netwerk van halfnatuurlijke landschapselementen in het landelijk gebied. Houtwallen, hagen, poelen, graften en bomenrijen zijn bekende voorbeelden. Groenblauwe dooradering (GBDA) is drager van verschillende functies in het landelijk gebied, het biedt bijvoorbeeld ruimte voor de overleving van planten en dieren en het draagt bij aan de belevingswaarde van het landschap. Hieronder valt ook het herstel van kleine landschapselementen (zie maatregel in H4).
 - Handhaven en versterken van het natuurlijke karakter van het Geuldal. Dat betekent dat verdere verstedelijking van het Geuldal moet worden voorkomen.
 - Balans vinden in het recreatief gebruik van natuurgebieden en de ecologische waarde ervan. Het is belangrijk om af te wegen of het wenselijk of noodzakelijk is om extra recreatieve routes aan te leggen, of recreatieve ontwikkelingen toe te staan zoals het omvormen van een camping tot huisjespark. Extra recreatieve voorzieningen en routes kunnen bezoekers enerzijds beter spreiden over de gemeente, maar kunnen anderzijds ook zorgen voor een grotere aantrekkingskracht van een gebied waardoor er meer mensen naar toe komen. Zodoende is het is niet wenselijk om recreatieve routes en voorzieningen uit te breiden in kwetsbare natuur, zoals Natura2000 gebieden. Voor een betere spreiding van recreanten over het landschap moeten recreatieve routes meer/beter gericht zijn op de minder kwetsbare, maar ook prachtige (agrarische) gebieden.
 - Verbeteren oversteekbaarheid A79 voor verschillende soorten fauna. Op een aantal plekken reiken natuurgebieden naar elkaar en vormt de snelweg de enige barrière. Faunarasters en -tunnels zijn vaak wel aanwezig, maar vormen geen sluitende elementen waardoor relatief vaak wild op de snelweg terechtkomt met veelal dodelijke afloop. De A79 kent, in vergelijking met andere snelwegen, een hoog aantal verkeersslachtoffers onder fauna. Het verbeteren van de faunarasters in combinatie met enkele faunapassages (ook geschikt voor groter wild zoals ree) is aan te bevelen.
 - Verbeteren oversteekvoorzieningen in noord-zuid richting voor reewild.
 - Natuurlijk inrichten van zijbeekdalen van de Geul. Hierbij worden ook de in de provinciale omgevingsverordening benoemde 'natuurbeekzones' meegenomen.
 - Omvormen van verschillende percelen in het Geuldal naar natuur, zoals getoond op de kaart 'streefbeheertype 2022' van de provincie Limburg.
 - Benutten vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) voor natuur en landschap. Een algemene trend voor de landbouw in Nederland (en daarmee ook in Zuid-Limburg) is dat het aantal agrarische bedrijven steeds kleiner wordt (bron: CBS). Hierdoor komt met enige regelmaat agrarische bebouwing leeg te staan. Deze vrijkomende agrarische bebouwing biedt kansen voor het landschap en natuur, bijvoorbeeld door het inrichten van een ontbrekende ecologische stapsteen op een dergelijke locatie. We pleiten er dan ook voor om in bepaalde gebieden (zie de kaart, arcering versterken ecologische verbinding) actief in te springen op vrijkomende agrarische bebouwing en/of percelen, in samenwerking met terreinbeherende instanties. Ontwikkelingen die de landschapsbeleving of de ecologische waarde van het landschap beperken, zijn hier ongewenst. Voor de actuele economische situatie/problematiek omtrent agrarische bedrijven in Valkenburg aan de Geul is geen zicht. Hiertoe dient nader onderzoek te worden opgestart.
 - Tegengaan van de 'verhekkings' van het landschap. Perceel-eigenaren brengen steeds vaker hekwerken aan rondom hun eigendom. Naast het feit dat de meeste hekwerken geen fraai beeld vormen in het buitengebied, vormen ze vaak ook een barrière voor fauna. Dat is onwenselijk. Hagen kunnen worden ingezet als alternatief voor een hekwerk wanneer begrenzing van percelen wenselijk is.
 - In gebieden waar de bodem kalkrijk is en kalklagen dicht onder het maaiveld aanwezig zijn, zou het beheer moeten worden aangepast om de potentieel aanwezig hoge natuurwaarden te maximaliseren. Deze gebieden zijn aangeduid op de kaart.
- Zoals in hoofdstuk 1 benoemd, vormt de bever een risico voor (cultuurhistorisch) waardevolle bomen in het Geuldal. Bomen in gemeentelijke eigendom worden momenteel beschermd tegen bevervraat.

Habitattypen	Conclusies en aanbevelingen			
	T.a.v. bermbeheer	T.a.v. aanplant en beheer bomen en struiken	T.a.v. plantsoenen en overhoeken	T.a.v. verbetering connectiviteit
Kalkgraslanden	In de 2 oostelijke clusters: Kalkrijke bermen en wegtaluds kunnen voor veel kalkgras-landsoorten fungeren als stapstenen, met name voor de insecten van kalkgraslanden.	Gezien het belang van stapstenen tussen kalkgraslanden geen of weinig bomen plaatsen op kalkrijke taluds en bermen.	In de 2 oostelijke clusters: kalkrijke overhoeken die als stapsteen tussen kalkgraslanden kunnen fungeren als klein kalkgrasland beheren; extensief sinusmaaibeheer. Ratelaars inzaaien.	Realiseren en herstellen verbindingzones, stapstenen, corridors (bloemrijke bermen, overhoekjes of zomen en lijnvormige elementen (bermen en holle wegen)
Ruigten en zomen (droge bosranden)	In de zuidwestelijke cluster en Noordoostelijke gebieden (niet N200). Extensief bermbeheer langs bosranden	Meer aandacht en plek voor extensief bosrandbeheer en instellen hakhout – en middenbosbeheer	Ontwikkelen ruigte vegetatie in overhoeken	Extensiveren begrazingsbeheer langs bosranden
Glanshaver- en vossenstaartheuvels	Creëren bloemrijke bermen op locaties met de juiste abiotische condities voor Glanshaverheuvel. Sinusbeheer Delen ongemaaid laten (tussen 5-10% van te maaien gewas over laten staan)	Geen of weinig bomen plaatsen op locaties met de juiste abiotische condities voor Glanshaverheuvel		Voor uitbreiding areaal moet gezocht worden naar locaties met de juiste abiotische condities die weer in maaibeheer genomen kunnen worden. Herstel van verbindingen d.m.v. 3 à 4 keer extra begrazen e/o maaien
Kalkmoeras en kalktufbronnen	Noordwestelijk cluster. ontwikkeling van verwante vegetaties van natte grasland- en moerastypen met name langs beken en waterlopen	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Conclusies en aanbevelingen t.a.v. gemeentelijk groenbeheer voor Natura2000 habitattypen.

Habitattypen	Conclusies en aanbevelingen			
	T.a.v. bermbeheer	T.a.v. aanplant en beheer bomen en struiken	T.a.v. plantsoenen en overhoeken	T.a.v. verbetering connectiviteit
Beuken-eikenbossen met hulst	Bermbeheer bospaden	In Polferbos: Ontwikkelen van een gevarieerde vegetatiestructuur. omvormen van monotone loofhoutopstanden, verzachten van de bosrand en plaatselijk herstel natuurlijke boomsamenstelling.	Geen maatregelen voor bos mogelijk	Met name het Polferbos (laten) beheren als verbindende schakel tussen de overige hellingbossen ten zuiden van de Geul
Eiken-haagbeukenbossen	Verzachten van bosrand en ontwikkelen ruigten en zomen langs wegen	In Polferbos: Instellen van bosrandbeheer gericht op de ontwikkeling van structureelrijke overgangen van bos naar mantels en zomen via het kleinschalig uitkappen van bomen en struiken in de bosrand met afvoer van het organisch materiaal	Geen maatregelen voor bos mogelijk	Met name het Polferbos (laten) beheren als verbindende schakel tussen de overige hellingbossen ten zuiden van de Geul
Eiken-haagbeukenbossen	Langs gemeentelijke wegen: creëren van gradiëntrijke overgangen van grazige vegetaties via ruigte-zoom en mantel naar bos(rand)	In Polferbos: (traditionele) hakhout/-middenbosbeheer op meest kansrijke plekken. Omvorming naar ongelijkvormig hooghout	Geen maatregelen voor bos mogelijk	Met name het Polferbos (laten) beheren als verbindende schakel tussen de overige hellingbossen ten zuiden van de Geul
Vochtige alluviale bossen (=Elzenbroekbos)	Bermen langs Elzenbroekbos: extensief maaibeheer toepassen			Indien de gemeente Elzenbroekbos in beheer heeft: instandhouden en beheren als broekbos. Met name: Verdroging tegengaan

Aanvullend op het versterken van de landschapsecologische structuur, bestaan op habitatype- en soortniveau ook verschillende kansen voor de versterking van uitwisselings- en migratiemogelijkheden. Ook hier wordt aandacht aan besteed in dit Groenbeleidsplan, zodat kansen voor natuurherstel benut kunnen worden.

Separaat aan het Groenbeleidsplan is hiervoor een rapport opgesteld met daarin:

- De belangrijkste natuurgebieden in de gemeente en van de belangrijkste natuurwaarden in die gebieden.
- De voor de gemeente relevantste soorten met een bondige beschrijving van de knelpunten en kansen voor die soorten.
- De te behouden ecologische verbindingen tussen de leefgebieden en een overzicht van belangrijke ontbrekende schakels en de belangrijkste barrières.

Het rapport maakt onderscheid tussen soorten die opgenomen zijn in het Natura2000 plan Geuldal 2021-2027 en overige beschermde soorten. Hieronder zijn de belangrijkste aanbevelingen omtrent groenbeheer voor deze beide soortengroepen in tabellen benoemd.

Voor de overige beschermde soorten zijn te versterken ecologische verbindingzones verbeeld op de kaart. Hierbij is onderscheid gemaakt in verbindingen voor herpetofauna en vleermuizen. Voor het ree, das en wild zwijn is aangegeven in welke gebieden oversteekvoorzieningen dan wel waarschuwingssystemen (wildspiegels) moeten worden gerealiseerd. Wanneer de stand van het wild zwijn

toeneemt is het belangrijk om ook aan de noordzijde van de A79 maatregelen te treffen om oversteken te voorkomen.

Het volledige rapport is als bijlage van het Groenbeleidsplan te raadplegen. In dit rapport zijn per soort bevindingen en aanbevelingen omtrent groenbeheer gedaan.

	Conclusies en aanbevelingen			
Soorten	T.a.v. bermbeheer	T.a.v. aanplant en beheer bomen en struiken	T.a.v. plantsoenen en overhoeken	T.a.v. verbetering connectiviteit
Spaanse vlag	Bermen langs bosranden niet intensief maaien, gefaseerd maai-beheer; 1 keer laat in seizoen per 2 of 4 jaar om ruige zoomvegetatie te ontwikkelen.	In stroken langs beken en waterlopen her en der ruigteontwikkeling toelaten, geen bomen of struiken neerzetten	Daar waar vochtige overhoekjes in beheer zijn bij de gemeente: als vochtige, bloemrijke ruigte beheren.	Randbeplanting spontaan laten opkomen
Vliegend hert	Langs holle wegen migratieroutes realiseren door toepassen hakhoutbeheer;	Structureel meer eikenbomen aanplan-ten. Integratie maatregelen voor Vl.hert in bosbeheerplannen. Autochtone bomen	In geschikte overhoeken: eiken aanplanten	Aanleggen en realiseren nieuwe rijen van (knot)eiken tussen bossen waar het Vliegend hert voorkomt
	T.a.v. bermbeheer	T.a.v. aanplant en beheer bomen en struiken	T.a.v. plantsoenen en overhoeken	T.a.v. verbetering connectiviteit
	daarbij wel eiken handhaven.	en struiken toepas-sen. Waar Vl.hert voorkomt: dood hout laten liggen. Als noodmaatregel: eiken knotten en kandela-beren.		
Beekdonderpad	N.v.t.	Meer struik- en boomvormers spontaan laten opkomen langs beekloop voor meer schaduw	N.v.t.	Kleinere zijbeekjes zoveel mogelijk ont-kluizen. Optimaliseren bed-ding van zijbeekjes. I.s.m. waterschap: leefgebieden verbind-en m.b.v. vispassages
Kamsalamander	Geen grote poelen met waterplanten inrichten in de directe nabijheid van wegen.	Rondom bestaande poelen struiken en een enkele boom aanplanten (tenzij het een poel voor de Geelbuikvuurpad of Vroedmeesterpad is)	Extra poelen rea-liseren. Bestaan-de vergroten en/of verdiepen mits het niet een poel is met Geelbuik-vuur- of Vroed-meesterpad.	Extra poelen (groot, met veel waterplanten) realiseren en bestaande vergroten en/of verdiepen

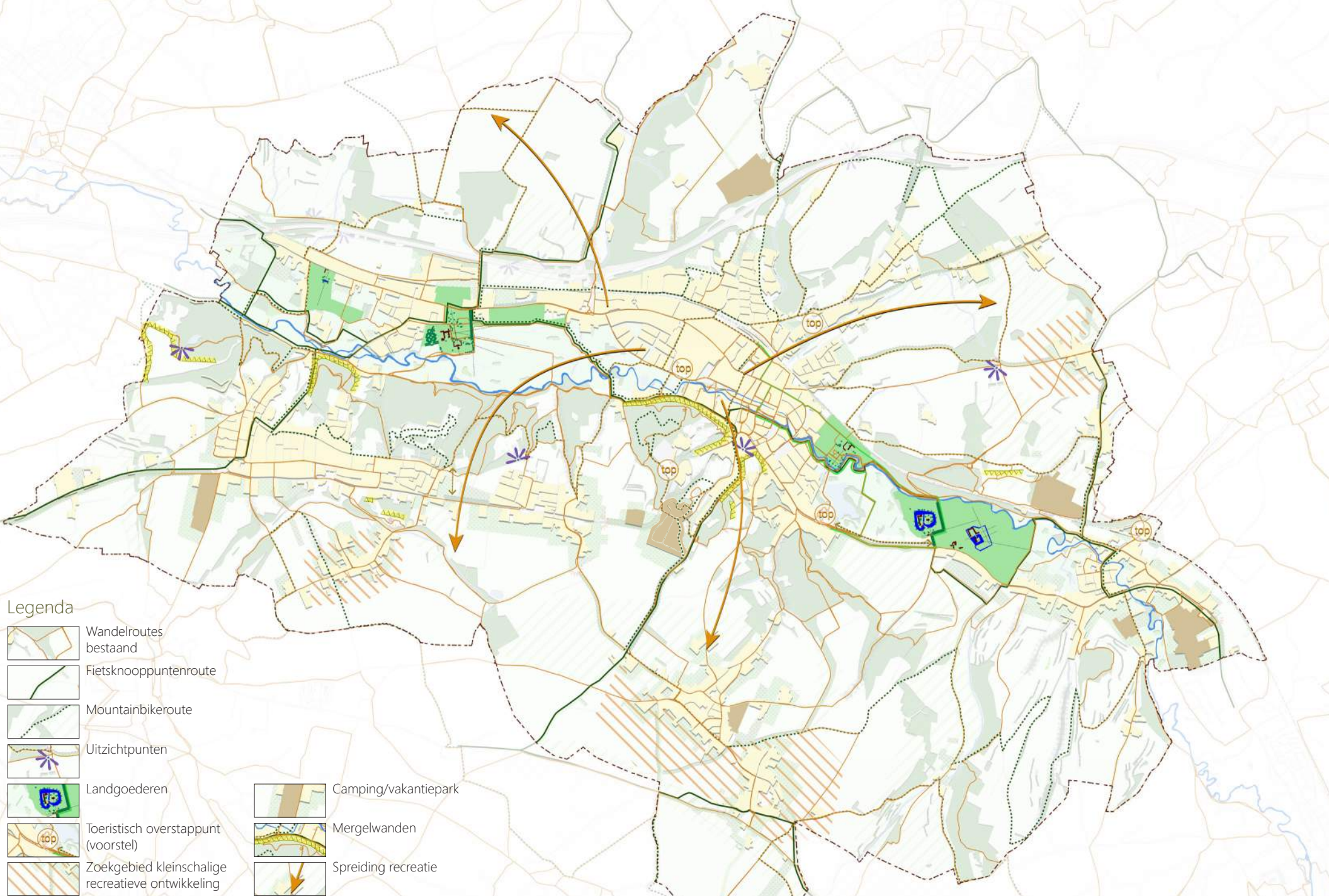
Conclusies en aanbevelingen t.a.v. gemeentelijk groenbeheer voor Natura2000 soorten.

Geelbuikvuurpad	Geen poelen in leefgebied Geelbuikvuurpad-den inrichten in berm-en van verharde wegen	Bij poelen voor de Geelbuikvuurpad geen bomen aanplanten die de poel in de schaduw zetten. Aanleg verschillende typen poelen; met name ondiepe, zonnige.	Gebied rond Sibbergrubbe als stapsteen inrichten. Aanleg verschil-lende typen poelen; met name ondiepe, zonnige poelen.	Herstellen kleinscha-lig landschap met veel (lijn-vormige) land-schapselementen. Herstel historische leefgebieden met her en der ondiepe, niet beschaduwde poelen.
Meervleermuis, Vale vleermuis en Ingekorven vleermuis	Bomenrijen in berm-en handhaven indien die gebruikt worden als oriëntatielij-n / vliegroute of als fouageerplek.	Doorlopende bomenrijen vanuit bekende kolonies richting Geul en Geulplas instand-houden en aanvullen. Waar mogelijk nieuwe bomenrijen als vliegroute van ko-lonie naar fouageer-gebied aanplanten	Oudere bomen in plantsoenen en op overhoekjes handhaven, met name bomen die veel vliegende insecten aantrekken.	Zie bij aanplant en beheer bomen en struiken. Doorlo-pende bomenrijen ondersteunen de dagelijkse migratie naar fouageer-plekken boven waterpartijen.

Conclusies en aanbevelingen				
Soorten	T.a.v. bermbeheer	T.a.v. aanplant en beheer bomen en struiken	T.a.v. plantsoenen en overhoeken	T.a.v. verbetering connectiviteit
Zoogdieren				
Laatvlieger	Bomen	Bomenrijen, lanen e.d. die (kunnen gaan) functioneren als vliegroutes voor vleermuizen, m.n. tussen bosgebieden en het Geuldal: hiaten aanvullen, bij voorkeur met bomen die grotere vliegende insecten aantrekken (bijv.: Eiken en Lindebomen)	Indien gedacht wordt aan aanplant van bomen: zoveel mogelijk bomen aanplanten die grotere vliegende insecten aantrekken Met name: kevers, nachtvlinders, grotere muggensoorten.	Zorg voor zoveel mogelijk doorgaande lijnvormige landschapselementen van met name bomen tussen de natuurgebieden rondom Valkenburg en het Geuldal.
Dwergvleermuis				
Gewone grootoorvleermuis				
Franjestaart				
Watervleermuis				
Vogels				
Gierzwaluw	Geen eisen aan bermbeheer	Bomen en ander groen zijn van belang als leverancier van voedsel(vliegende insecten)	Bomen en ander groen zijn van belang als leverancier van voedsel(vliegende insecten)	Geen noemenswaardige maatregelen nodig
Huiszwaluw	Geen eisen aan bermbeheer			
Huismus	Vruchtdragende struiken en bomen zijn als voedselleverancier van belang in herfst en winter en als schuilplek het hele jaar door.			Geen noemenswaardige maatregelen nodig
Spreeuw				
Zwarte roodstaart				
Boomklever	Oudere inheemse bomen zijn van belang als fourageerplekken en nestelplek			Zorgen voor behoud van voldoende inheemse loofbomen in de bebouwde kommen
Boomkruiper				
Amfibieën				
Gewone pad	Geen poelen inrichten in de directe nabijheid van wegen.	Rondom bestaande poelen struiken en een enkele boom aanplanten (tenzij 't een poel voor Geelbuikvuur- of Vroedmeesterpad is)	Extra poelen realiseren. Bestaan-de vergroten en/ of verdiepen ten-zij 't n poel voor Geelbuikvuur- of Vroedm.pad is	Extra poelen realiseren en bestaande vergroten en/of verdiepen; zie figuur .. met zones waar poelen helpen om migratie en uitwisseling te versterken.
Bruine kikker				
Kleine watersalamander				
Alpenwatersalamander				

Conclusies en aanbevelingen t.a.v. gemeentelijk groenbeheer voor overige beschermde soorten.

Reptielen				
Levendbarende hagedis	Zeer zonnige bermen met lage, open vegetatie en veel strooisel behouden en in huidige en potentiële leefgebieden aanleggen.	In huidige en potentiële leefgebieden van deze hagedis geen bomen en struiken planten op plekken waar de hagedis leeft.	In huidige en potentiële leefgebieden van deze hagedis geen bomen en struiken planten op plekken waar de hagedis leeft.	Zie voor aanbevolen plekken voor aanleg stapstenen / versterking migratieroutes figuur ..
Insecten				
Bestuivende insecten	Zorgen voor verschraling van met name de kalkrijke en zandige bermen	Daar waar kansen zijn voor kalkflora, Heischraal grasland of Glanshaverhooiland zo min mogelijk struiken of bomen. Een haag of struweellint wel inzetten als bescherming tegen inwaai en inspoeling van mest en bestrijdingsmiddelen uit aangrenzende landbouwpercelen	Daar waar kansen zijn voor kalkflora, Heischraal grasland of Glanshaverhooiland zo min mogelijk struiken of bomen. Een haag of struweellint wel inzetten als bescherming tegen inwaai en inspoeling van mest en bestrijdingsmiddelen uit aangrenzende landbouwpercelen	Zie voor kansrijke plekken voor stapstenen voor kalkflora en soorten van Heischraal grasland en Glanshaverhooiland figuren

Legenda

	Wandelroutes
bestaand		Camping/vakantiepark
	Fietsknooppuntenroute		Mergelwanden
	Mountainbikeroute		Spreading recreatie
	Uitzichtpunten		
	Landgoederen		
	Toeristisch overstappunt
(voorstel)		
	Zoekgebied kleinschalige
recreatieve ontwikkeling		

Verbeelding van de recreatieve structuur.

3.3 Balans tussen recreatie, toerisme en landschap

Natuur en landschap in de gemeente hebben een bijzondere aantrekkingskracht op toeristen en recreanten (verreweg de meeste bezoekers komen voor het landschap (Visie Vrijtijdseconomie: bestemming Zuid-Limburg 2030)). Bij het faciliteren van de recreatievormen dient het landschap aantrekkelijk te blijven. De aantrekkelijkheid van het landschap is namelijk een belangrijk onderdeel binnen het toeristisch product en draagt bij aan het welzijn van bezoekers en inwoners. De balans zoeken tussen het behoud van de landschappelijke kwaliteiten en de benutting ervan voor recreatie en toerisme (zowel het gebruik van het landschap door wandelaars, fietsers e.d. als toeristisch-recreatieve bedrijven) wordt een steeds belangrijkere opgave.

Om de aantrekkingskracht van het landschap te kunnen benutten dient het landschap ook voldoende toegankelijk te zijn. Wegen, paden of struinnatuur zorgen voor toegankelijkheid. Wandelroutes, fietsroutes en ommetjes bieden de mogelijkheid om de beleving laagdrempelig te maken. Toegankelijkheid van het landschap heeft ook te maken met informatie over het landschap; informatie over waar is wat te beleven en het verhaal van de plek.

Ambities aangaande de recreatieve structuur (in relatie tot de groenstructuur) zijn:

- Spreiding en verleiding. Recreatieve verbindingen zijn vooral oost-west georiënteerd, in de richting van het Geuldal. Agrarische gebieden op de plateaus in het zuiden en noorden van de gemeente, worden minder bezocht. Voor een betere spreiding van recreanten over het landschap moeten recreatieve routes meer/

beter gericht zijn op deze gebieden. Echter met alleen een goede bewegwijzering is het lastig om de recreant te verleiden om deze gebieden te bezoeken. Daarom is het denkbaar dat in bepaalde (plateau)gebieden kleinschalige recreatieve voorzieningen kunnen worden geïnitieerd, met als doel de drukbezochte, kwetsbare gebieden te ontlasten. Hiervoor zijn gebieden op de kaart aangeduid. Uitbreiding van recreatieve voorzieningen en routes in kwetsbare natuur zoals Natura2000 gebieden, is ongewenst. Momenteel werkt de gemeente aan een nieuwe visie 'vrijtijdseconomie'. Hierin worden bestaande recreatieve routes in beeld gebracht en bekeken waar hiaten zijn, of waar juist knelpunten (drukke) aanwezig is. Naar aanleiding hiervan zullen aanbevelingen worden gedaan voor het verbeteren van de routestructuren.

- Verbeteren zichtbaarheid en toegankelijkheid routes tussen de Plenkertstraat en het Kuurpark, zoals opgenomen in de Gebiedsvisie Valkenburg-West. In de huidige situatie zijn routes tussen beide plekken lastig te vinden en daarbij zijn de routes niet aantrekkelijk (o.a. achterstallig onderhoud). Om de toerist te stimuleren de auto op de grote parkeerplaats bovenaan de Cauberg (bij Holland Casino en Thermea 2000) te parkeren en te voet het centrum in te gaan, dienen de routes naar het centrum makkelijk vindbaar en aantrekkelijk te zijn.
- Versterken van het Kastelenpark Valkenburg. Naar aanleiding van de Gebiedsvisie Valkenburg-Oost is een agenda ontwikkeld om de relatie tussen de bebouwde omgeving van Valkenburg en het Kastelenpark te verbeteren, alsook

een kwaliteitsslag in het Kastelenpark zelf te realiseren. Het Groenbeleidsplan onderschrijft de conclusies en denkrichtingen van de agenda om bovengenoemde doelen te behalen.

- Toepassen van Toeristische Overstap Punten (TOP), al dan niet in combinatie met de randparkeervoorzieningen van Valkenburg. Door het strategisch situeren van TOP's kan meer sturing plaatsvinden op de spreiding van recreanten. De meeste recreanten blijven binnen een straal van een paar kilometer van hun auto.
- Uitbreiden faciliteiten elektrisch fietsen (laadpunten) als stimulans voor het gebruik van de fiets in plaats van auto of fossiele snorfiets.
- Versterken aanwezige ommetjes rond dorpskernen. Soms is er nog een 'missende schakel' in een ommetje, waardoor de route minder aantrekkelijk of prettig is om te volgen. Ook zouden kleine ommetjes meer geschikt moeten zijn voor mensen die slecht ter been zijn of mensen met kinderwagens.
- Robuuste landschappelijke inpassing van campings en vakantieparken. Bij grote vakantieparken kan het concept 'dorpsmantel' worden toegepast.
- Behoud en versterken van bijzondere plekken en uitzichtpunten. Aanwezige zichtlijnen moeten niet geblokkeerd worden door bijvoorbeeld houtopstanden of bebouwing. Ook zouden meerdere subtiele zichtpunten gecreëerd kunnen worden, op plekken waar het landschap zich op spectaculaire wijze kan openbaren. Dat geldt bijvoorbeeld voor plekken op beboste plateauranden of aan de randen van voormalige groeves.

- Inzicht in het verhaal van de plek. Het aanbieden van het verhaal van de plek draagt bij aan toeristische attractiviteit en de binding van de bewoners met hun landschap. Objecten die betrekking hebben op het verhaal van de plek maken het landschap leesbaar. Voorbeelden zijn het aanbieden van informatiepanelen bij voormalige groeves (zoals de vuursteenmijnen in Valkenburg) of het zichtbaar maken van oude wegen/routes in het landschap, zoals de Via Belgica.

Gerelateerd aan recreatie en toerisme, streeft Zuid-Limburg naar de status van 'Unesco Geopark'. Dat is een gebied met geologisch erfgoed dat van internationaal belang is. Het geologisch erfgoed dat in Zuid-Limburg belangrijk is, betreft de aanwezigheid van mergel/krijt in de ondergrond en de verschillende groeves en grotten waarin deze grondstof gewonnen werd. De beleving van mergelwanden, groeves en grotten is hiervoor belangrijk (zie paragraaf 3.1.5). Geoparken gebruiken hun geologisch erfgoed om het bewustzijn en het begrip te vergroten voor verschillende aspecten, waaronder het duurzaam gebruik van natuurlijke rijkdommen. Daarbij proberen Geoparken pilotprojecten te ontwikkelen voor o.a. het stimuleren van duurzaam toerisme

De gemeente streeft er daarnaast naar om te handelen volgens het gedachtengoed van 'Green Destination'. Dat betekent dat er met meer aandacht en respect met de omgeving wordt omgegaan en thema's als milieu, klimaat en natuur staan hoog in het vaandel. Het gaat ook over het respect voor, en het versterken van de lokale identiteit/cultuur en tradities.

Momenteel werkt de gemeente Valkenburg aan de Geul samen met andere gemeenten in Zuid-Limburg aan een nieuw wandelrouten netwerk, het 'knopenlopen'. De huidige wandelroutes (aangeduid met de bekende gekleurde paaltjes) worden bekeken/geëvalueerd en opgenomen in het nieuwe routen netwerk. Dit nieuwe netwerk werkt volgens hetzelfde principe als de fietsknooppuntenroutes.

Voorbeeld van een kleinschalige recreatieve voorziening: een horecapunt.

Voorbeeld van een kleinschalige recreatieve voorziening: een uitzichttoren.

3.4 Naar een klimaatrobuust landschap

Het Valkenburgse landschap moet weerbaarder worden tegen de effecten van klimaatverandering, zoals droogte en toenemende heftige neerslag en wateroverlast. Om de weerbaarheid van het landschap te vergroten, zijn de volgende ambities benoemd:

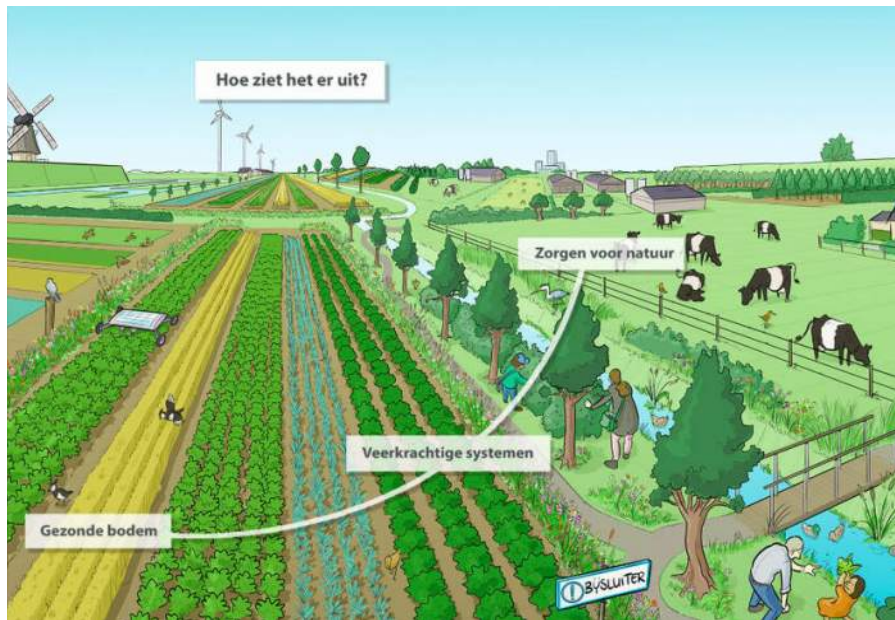
- Hemelwater moet zoveel mogelijk worden opgevangen op de plek waar het valt. Dat betekent dat er minder water zal afstromen richting de (zij)beekdalen waardoor de kans op wateroverlast benedenstrooms afneemt. Het vasthouden van hemelwater betekent ook dat in drogere perioden geput kan worden uit het vastgehouden water; de bodem droogt minder snel uit en de watervoorraad kan mogelijk ook als bewateringsbron voor de landbouw dienen. Manieren om hemelwater vast te houden zijn o.a. de aanplant van opgaand groen of het strategisch aanbrengen van laagtes in het landschap waar het water tijdelijk kan worden opgeslagen en gedurende een langere periode in de bodem kan infiltreren.
- Introduceren van nieuwe vormen van landbouw (natuurinclusief) of het toepassen van aangepaste teelten die beter het water kunnen vasthouden in de bodem.
- Meer hemelwater vasthouden in bodems in agrarisch gebruik. Dit kan bijvoorbeeld door het laten toenemen van het organisch stofgehalte in de bodem, waardoor de opslagcapaciteit wordt vergroot. Ook valt te denken aan de aanleg van groenstroken.

Erosie als gevolg van hevige regen, wat veel schade en overlast oplevert voor de agrariër.

Om water vast te houden op de hoger gelegen plateaugebieden moeten meer van dit soort opvangbekkens worden gerealiseerd. Daarbij dient fors meer opgaand groen te worden aangeplant om hemelwater zoveel mogelijk ter plekke vast te houden.

Schematische verbeelding natuurinclusieve landbouw.

Referentiebeeld van een (drink)poel, die ook als schuilplaats of leefgebied dient.

Natuurinclusieve landbouw in De Veenkoloniën als onderdeel van Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw.

3.5 Werken aan natuurinclusieve landbouw

In de zomer van 2022 heeft de Rijksoverheid bekend gemaakt dat de stikstofneerslag in Natura2000 gebieden sterk verminderd moet worden. In de gemeente Valkenburg aan de Geul ligt een relatief groot areaal aan Natura2000 gebied. Een aanzienlijk deel van de stikstofneerslag in deze gebieden wordt veroorzaakt door de activiteiten van agrarische bedrijven. Hiertoe dient gekeken te worden naar het toekomstperspectief en het toekomstbestendig maken van agrarische bedrijven. Momenteel (najaar 2022) werken de gemeenten in het middengebied Zuid-Limburg samen om tot concrete oplossingsrichtingen te komen, om dit later aan te bieden aan Gedeputeerde Staten.

Duidelijk is dat de huidige manier van bedrijfsvoering onder druk staat. Nieuwe verdienmodellen zullen moeten worden bekeken alsook de wijze waarop een meer natuurinclusieve agrarische sector bereikt kan worden. Een omschakeling naar een duurzame landbouw is een grote uitdaging, niet alleen voor de agrarische sector zelf, maar voor alle partijen in de keten, ook de consument. De gemeente Valkenburg aan de Geul ondersteunt ontwikkelingen als natuurinclusief boeren, omdat deze vorm van landbouw veel kansen biedt aan het herstel van de natuur en het landschap binnen de gemeente. Bij natuurinclusieve landbouw worden voorwaarden gecreëerd waardoor planten en dieren een kans krijgen om zich te vestigen. Aanplant van windhagen,

schaduwbomen voor vee, de aanleg van drinkpoelen, het plaatsen van nestvoorzieningen en het extensief beheren van overhoekjes en stroken zijn kleine maatregelen die snel een positief effect op de biodiversiteit hebben.

Voorbeeld van landschappelijke erfbeplanting.

Voorbeeld van bewoners die samen aan 'hun' landschap werken.

3.6 Betrek bewoners bij het landschap

Het landschap is mede het domein van lokale bewoners. Zij wonen en recreëren er en verplaatsen zich erin. Het landschap vormt een onderdeel van het bestaan, mensen zijn er mee verbonden en het is onze vertrouwde omgeving. Wanneer veranderingen in die vertrouwde omgeving plaatsvinden beroert dat soms een hele gemeenschap. Hieruit blijkt dat de inwoners van de gemeente Valkenburg aan de Geul meer begaan zijn met 'hun' landschap dan ze doorgaans laten blijken. Het landschap is geen schilderij, het verandert voortdurend. Sommige veranderingen gaan geleidelijk en bijna onopgemerkt, andere gaan abrupt en roepen verontwaardiging en weerstand op. Daarom is het van belang om bewoners, eigenaren en gebruikers te betrekken bij het wel en wee van het landschap. Het vroegtijdig informeren en betrekken van inwoners vergroot het draagvlak voor aanpassingen in de vertrouwde omgeving. Ook educatie van kinderen in de basisschoolleeftijd helpt de betrokkenheid bij het landschap te vergroten. Hiervoor benoemen we de volgende ambities:

- Betrek de bevolking bij kwaliteitsimpulsen in het buitengebied. Ondanks de verbondenheid met de omgeving zijn steeds minder mensen tijdens hun dagelijkse bezigheden actief betrokken met hun landschap. Actieve betrokkenheid kan juist de band met de eigen omgeving versterken. Het draagt bij aan natuurbeleving en een (her-) waardering van het (agrarische) landschap en de sociale cohesie. In sommige gevallen kan het ook beheer- en onderhoudskosten reduceren.
- Stimuleren aanleg erfbeplantingen en kleine landschapselementen. Het verleiden van bewoners tot het aantrekkelijk inrichten van hun eigen leefomgeving draagt bij aan de landschappelijke

kwaliteit en de bewustwording van hun eigen invloed daarop. Tevens wordt gestimuleerd om deze vergroening zo uit te voeren dat het bijdraagt aan biodiversiteit, klimaatadaptatie en behoud van cultuurhistorie. Om bewoners zoveel mogelijk te ondersteunen is het wenselijk dat een digitaal portaal wordt opgericht, waarop tips en handvatten voor het vergroenen van tuinen, beheer en onderhoud van groen staan.

- Verbeteren van communicatie over (snoei/kap) werkzaamheden in het landschap. In de huidige situatie wordt door sommige terreinbeherende organisaties onderhoud aan het groen gepleegd, zonder dat hier over gecommuniceerd is. Dat zorgt voor onbegrip en verontwaardiging. Met eenvoudige maatregelen zoals het plaatsen van een informatiebord kan dit voorkomen worden.
- Stimuleren van de aanleg van voedselbosjes en pluktuinen met als doel educatie van basisschoolleerlingen.

Visualisatie van de vergroening van parkeerplaats het Geulpark.

4. MAATREGELEN

4.1 Een natuurlijk Geuldal met cultuurhistorische parels

Het Geuldal vormt een fraaie ruggengraat van de gemeente Valkenburg aan de Geul met een aaneenschakeling van kernen, landgoederen/kastelen en natuurgebieden. De natuurwaarden in het Geuldal zijn hoog en de afwisseling tussen het natuurlijke karakter en cultuurhistorie (kastelen) wordt door zowel inwoners als bezoekers hoog gewaardeerd. Kastelen met hun landschapsparken en molengangen vormen prachtige cultuurhistorische elementen in een natuurlijke omgeving. De kenmerkende wisselwerking tussen het natuurlijke Geuldal en de cultuurhistorische parels willen we versterken. Hiervoor schrijven we het volgende voor:

- In het Geuldal zijn elementen aanwezig die niet passen bij de natuurlijke sfeer en de cultuurhistorisch waardevolle elementen, zoals parkeerplaatsen. Idealiter zouden deze elementen uit het Geuldal moeten verdwijnen. Het uitplaatsen van deze functies is echter een moeilijk, soms zelfs onrealistisch vraagstuk waarbij veel belangen tegen elkaar moeten worden afgewogen. Wanneer blijkt dat verplaatsen onmogelijk is, moet de betreffende functie/element een robuuste landschappelijke inpassing krijgen.
- Natuurlijke inrichting van percelen die niet toebehoren aan kastelen/landgoederen. Agrarisch natuurbeheer kan een middel zijn om deze inrichting te realiseren.
- Behouden en versterken zichtrelaties van, naar en tussen de kastelen/landgoederen.
- Herstel beplantingsstructuren landgoederen en behoud en herstel van het cultuurhistorisch ensemble van bebouwing en tuin/park.
- Verzachten of opheffen van barrières voor fauna, met name op plekken langs de A79 en in Valkenburg (bebouwing vormt barrière in het Geuldal).
- Ruimte voor het natuurlijk laten meanderen van de hoofdtak van de Geul.
- De molentakken van de Geul zijn onderdeel van cultuurhistorische ensembles van kastelen en landgoederen en zouden daarom als zodanig behouden moeten worden.
- Het Geulpark (vijver + omliggend terrein, niet de parkeerplaats) versterken tot een natuurlijk gebied, met plaats voor hengelsport aan de westzijde van de waterpartij. De oostelijke oevers krijgen een natuurlijke/ecologische inrichting voor zover dat nog niet het geval is. Recreatieve routes lopen westelijk van het water zodat de natuurlijke omgeving van de andere zijde van de vijver zo min mogelijk verstoord wordt.

De Watervalderbeek in buurgemeente Meerssen is op veel plekken prachtig begroeid en ligt natuurlijk en herkenbaar in het landschap.

4.2 Versterken natuurlijkheid en beleefbaarheid zijbeekdalen Geul

Het landschap van de gemeente is gevormd door water; door de insnijding van beken, zijn de (droog) dalen ontstaan. In de huidige situatie is de relatie tussen de Geul en de zijbeken niet altijd goed beleefbaar. Ook de herkenbaarheid van de zijbeken zelf is niet overal optimaal, o.a. door het ontbreken van natuurlijke vegetatie rondom de waterlopen. Om de relatie tussen de Geul en de zijbeken én de herkenbaarheid van de zijbeken te verbeteren, zetten we in op een natuurlijke uitstraling van de zijbeekdalen. Dat betekent dat een natuurlijke beekdalvegetatie rond de beken kan ontstaan en dat er meer ruimte is voor het vasthouden van hemelwater. Het ontstaan van een meer natuurlijke omgeving rondom de zijbeken vertraagt het afstromen van water naar de Geul en de biodiversiteit stijgt. Ook zorgt opgaande beplanting rond de zijbeken voor schaduw op het water, waardoor de waterkwaliteit verbetert.

Het Hekerbeekdal, als één van de grotere zijbeekdalen van de Geul, is onderdeel van het programma 'Water in Balans' van het Waterschap Limburg. Samen met betrokken partijen werkt het Waterschap hier aan een inrichting die veranderende weersomstandigheden aankan. Het hoofddoel van dit project is het verminderen van wateroverlast in het Geuldal bij (hevige) neerslag. Andere zijbeken die zeer kwetsbaar zijn en waar maatregelen noodzakelijk zijn, betreffen de Kattebeek, de Sibbergrubbe en de Scheumerbeek. Voor de zeer steile zijbeekdalen geldt dat bebossing van de omgeving van de beek gewenst is, om zoveel mogelijk water in de bodem te laten infiltreren en vast te houden.

Het versterken van de natuurlijkheid en beleefbaarheid van de zijbeekdalen sluit aan bij het onderdeel 'natuurbeekzones' uit de Provinciale Omgevingsverordening. Voor nog niet heringerichte natuurbeken geldt bij nieuwe ontwikkelingen binnen een zone van 25m aan weerszijden van de beek een motiveringsplicht. Dat betekent dat in het ruimtelijk plan dient aangegeven te worden hoe rekening is gehouden met, en geanticipeerd is op de beoogde herinrichting van de natuurbeek. Beheer en onderhoud van de natuurbeekzones dient op natuurvriendelijke wijze plaats te vinden en afgestemd te zijn op het gezond ecologisch functioneren van het beekstelsel.

De Hekerbeek is één van de zijbeken van de Geul en is niet als zodanig herkenbaar, door de kanalisatie en het ontbreken van natuurlijke, kenmerkende beek- en oeverbegroeiing.

Het Gerendal is een prachtig gebied waar veel kleine landschapselementen aanwezig zijn.

4.3 Versterken kleine landschapselementen

In het Valkenburgse landschap zijn de afgelopen decennia veel kleine landschapselementen verdwenen. Kleine landschapselementen betreffen:

- Houtkanten
- Hagen
- Poelen
- Graften
- Bomenrijen
- Bosjes / bosschages
- Struweelhagen
- Houtwallen

De voornaamste reden hiervoor is de schaalvergroting en efficiëntieslag in de agrarische sector. Voor de natuur, biodiversiteit en de (grond)waterhuishouding zijn kleine landschapselementen erg belangrijk. Ze vormen zowel een leefgebied als corridors voor verschillende soorten fauna. Daarbij hebben kleine landschapselementen een positief effect op het microklimaat, onder andere doordat ze de wind breken en zo winderosie van akkers in droge perioden verminderen. Ook zorgen ze ervoor dat water beter wordt vastgehouden en minder snel afstroomt richting het Geuldal. Tot slot draagt het herstel van kleine landschapselementen bij aan het versterken van de cultuurhistorische karakteristiek en de belevingswaarde van de plek. Daarom is het belangrijk dat er weer meer kleine landschapselementen in het landschap verschijnen.

Op (steile) hellingen dient graftherstel en versterking van bestaande graften plaats te vinden. Hoewel op de flauwere helling van oorsprong geen graften aanwezig zijn, is het belangrijk om deze op enkele strategische plekken te introduceren. Het gaat dan met name om de flauwe helling ten zuiden van de N595 tussen Oud-Valkenburg en Valkenburg. Dit gebied is gevoelig voor erosie door het aanwezige landgebruik. Door op enkele plekken graften in te richten verbetert de gesteldheid van deze helling.

Graftherstel en de realisatie van nieuwe graften dient volgens bepaalde inrichtingseisen plaats te vinden:

- Bij de aanplant van nieuwe graften geldt dat gebruik gemaakt moet worden van inheemse soorten (o.a. meidoorn, sleedoorn, hazelaar, kornoelje, etc.). De plantafstand die aangehouden moet worden is 1,5x1,5m of 2x2m. De eerste jaren na de aanplant dient te worden gemaaid in de zomer en het najaar, om het aangeplante materiaal vrij te zetten.
- Graften die grenzen aan beweide percelen, dienen te worden afgerasterd ter voorkoming van vraatschade door vee. Een afstand van 2m tussen het raster en de graft is aan te bevelen.
- Wanneer open plekken in een graft zijn ontstaan dient opnieuw te worden ingeplant met inheemse soorten. Dezelfde plantafstand als bij nieuwe graften kan worden aangehouden.
- Indien in graften knotbomen aanwezig zijn, als overblijfsel van voormalig hakhoutbeheer, moeten deze bomen om de 4 tot 8 jaar geknot worden.

Dode knotbomen kunnen blijven staan (wel ontdoen van takhout), indien deze geen gevaar opleveren voor de omgeving.

- Om de ecologische waarde van een graft verder te versterken kunnen houtrillen of takkenhopen in de graft worden aangelegd. Hiervan profiteren vogels, zoogdieren, amfibieën en reptielen.

De karakteristieke gemengde Limburgse haag dient weer als perceelsscheiding toegepast te worden in plaats van prikkeldraad. Gebieden die hiervoor als eerste in aanmerking komen, zijn het Natuurnetwerk Limburg en de Groenblauwe Mantel. Aanvullend behoeven de boomgaarden rondom de kernen ook een omzoming met hagen. Solitaire bomen moeten vooral op de plateaus vaker worden geplant, bijvoorbeeld bij kruisingen van wegen en paden.

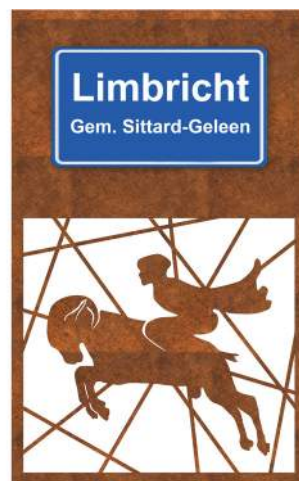
4.4 Inbedding van dorpen in het landschap: groene dorpsmantels

Van oorsprong waren de dorpen in de gemeente omringd door huisweides met daarin hoogstamboomgaarden. Naast het feit dat deze huisweides functioneel waren, zorgden ze ook voor een fraaie inbedding van de dorpen in het landschap en droegen ze bij aan de biodiversiteit. In dit Groenbeleidsplan pleiten we daarom voor een terugkeer van hoogstamboomgaarden rondom de kernen. Niet alleen is de bebouwing dan fraai ingebed in het landschap, de boomgaarden hebben ook een educatieve rol (o.a. waar komt het voedsel vandaan, begrip cultuurhistorische waarde), waardoor de binding met het landschap stijgt. In Vilt is een prachtig voorbeeld van een boomgaard op een voormalige huisweide direct grenzend aan de bebouwing. De boomgaard is op eigen initiatief van bewoners tot stand gekomen en zorgt daadwerkelijk voor een grotere binding van bewoners met het landschap. Bestaande bosschages en bossen rondom de kernen dienen behouden te blijven omdat deze tevens fungeren als groene inbedding van de bebouwing in het landschap.

Om de eigen identiteit en herkenbaarheid van de kernen te versterken stellen we aanvullend voor om de entrees van de kernen te accentueren met fraai groen of passend meubilair zoals een bijzonder plaatsnaambord.

Voorbeeld van bebouwing die op fraaie wijze is ingebed in een groene dorpsmantel (Bingelrade. De boomgaard in Vilt is nog onvolwassen waardoor het eindbeeld van een fraaie inpassing nog niet bereikt is).

Twee voorbeelden van een fraaie manier om een plaats of bijzonder gebied aan te duiden.

4.5 Beleefbare mergelwanden en voormalige groeves

De steilwanden van de gemeente vormen een uniek decor. De beleving van Valkenburg als mergelstad is voor een groot deel afhankelijk van deze mergelwanden. In het verleden zijn veel steilwanden begroeid geraakt waardoor de beleefbaarheid ervan verminderd is. Ook zorgde de wortelvorming van de begroeiing voor losse mergelbrokken, wat onwenselijk is in verband met veiligheid.

Het huidige beheer van de mergelwanden is gericht op het beleefbaar laten zijn van de mergel, een zo hoog mogelijke ecologische waarde en op veiligheid. Op steile wanden wordt opgaande beplanting eens in de zoveel jaar verwijderd (hakhoutbeheer) zodat mergel niet los kan raken. Hierbij ontstaat tevens ruimte voor de groei van zeldzame planten, zoals varensoorten. Het huidige beheer voorkomt echter niet dat de steile mergelwanden begroeid raken en zodoende jaren niet, of slecht zichtbaar zijn onder het groen. Dit betekent dat het beheer van de steile mergelwanden (nog) specifiek gericht moet zijn op de uitstraling en de beleving van de mergel.

In gebieden waar de mergelwanden minder steil zijn wordt het daarop aanwezige bos beheerd als 'modern middenbos', wat inhoudt dat er naast hakhoutbos ook grotere bomen voorkomen.

De voormalige groeves in de gemeente zijn cultuurhistorische relictten met vaak hoge natuurwaarden. Deze interessante plekken dienen beleefbaar te zijn voor bewoners en bezoekers. Dat

kan door de fysieke toegankelijkheid te vergroten en/of pleksgewijs (uit)zichten in de groeves te realiseren. In Vilt is een voorbeeld van een fraai uitzichtpunt dat in samenwerking met bewoners en Stichting Limburgs Landschap is gemaakt. Ook zijn er veel ondergrondse groeves met daarbij behorende gangenstelsels aanwezig. Deze groeves vormen ook cultuurhistorische relictten en het is belangrijk dat deze beleefbaar zijn.

Twee voorbeelden van plekken waar de mergel dagzoomt in de gemeente Valkenburg aan de Geul.

4.6 Snelweg als panoramaroute

De snelweg A79 loopt door het noordelijke gedeelte van de gemeente Valkenburg aan de Geul. Vanaf de snelweg is er pleksgewijs een prachtig zicht op het omringende heuvellandschap. Het recente groot onderhoud van de weg heeft ervoor gezorgd dat deze panorama's nog beter beleefbaar zijn, doordat grote houtopstanden zijn gesnoeid. Het karakter van de snelweg als panoramaroute dient behouden te blijven. Hiervoor is het belangrijk dat de huidige, kenmerkende zichtlijnen vanaf de weg niet worden geblokkeerd door bijvoorbeeld opgaande beplanting. Zie de 'Kijk op de ruimtelijke kwaliteit van snelwegen', 'Geheugen van het snelweglandschap' en de 'Atlas van de snelwegomgeving' voor de ontwerpvisie achter de snelweg.

A79 kijkend richting Maastricht. De kerktoren van Berg steekt prominent uit boven het hellingbos.

A79 kijkend richting Heerlen, zicht vanaf het dalviaduct op het Ravensbosch.

4.7 Belangrijke historische wegen als structuurlijnen in het landschap

De belangrijke historische wegen vormen veelal de hoofdverbindingen tussen kernen in het landschap. Een enkele oude weg is verworden tot veldweg, zoals de Heerstraat Maastricht-Aken. Om de herkenbaarheid van deze wegen, alsook de oriëntatiemogelijkheden van inwoners en bezoekers te verbeteren is het voorstel om deze hoofdverbindingen te voorzien van een continue, begeleidende groenstructuur. Afhankelijk van de betreffende weg is dit een enkele of een dubbele bomenstructuur. In het buitengebied betreft het een enkele of dubbele bomenrij van de 1^e ordegrootte, gecombineerd met kruidenrijke wegbermen. Wanneer het aanplanten van bomen tot uitvoering komt, wordt onder meer de plantafstand nog nader bepaald. Bestaande landschappelijke kwaliteiten zoals doorzichten worden uiteraard gerespecteerd.

De Heerstraat bij IJzeren loopt rechtdoor, terwijl de begeleidende bomenstructuur de weg naar links volgt. Hierdoor is de Heerstraat niet herkenbaar als een oude, doorgaande lijn in het landschap.

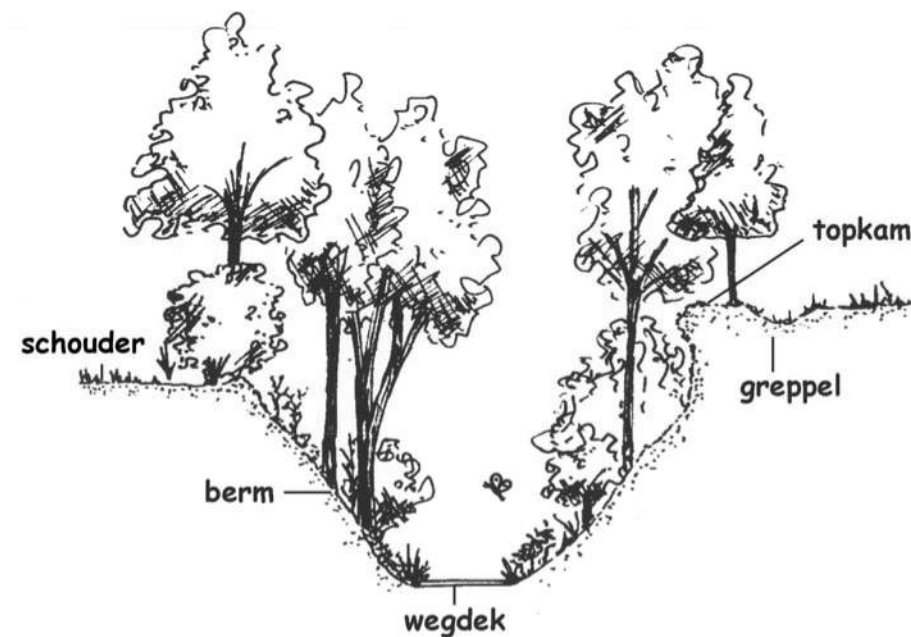

Sfeerimpressie van het benadrukken van doorgaande wegenstructuren in het buitengebied.

4.8 Koesteren holle wegen

Holle wegen zijn een van de meest kenmerkende elementen van het heuvellandschap. Het contrast van de besloten wereld van de holle weg met de openheid van het plateau is groot. Wanneer de holle weg gevolgd wordt tot aan het plateau vormt het weidse uitzicht daar een prachtig panorama. De steile wanden van de holle weg bieden ruimte aan talloze bijzondere plantensoorten. Het wortelstelsel van bomen is soms fascinerend en ook de aanwezigheid van dassenburchten draagt bij aan de herkenbaarheid en beleving van holle wegen. Op warme zomerdagen is de holle weg een fijne, koele en intieme plek. Het microklimaat van een holle weg kan op korte afstand sterk verschillen. Dat zorgt o.a. voor interessante variaties in begroeiing. De van nature aanwezige variatie van de holle weg kan worden versterkt door het toepassen van verschillende beheervormen: maaien, hakhoutbeheer, dunnen, knotten. Daarbij is het ook wenselijk om te streven naar een goede gelaagdheid van de vegetatie. De aanwezigheid van een goed ontwikkelde kruid-, struik- en boomlaag vermindert ook de gevoeligheid voor erosie.

Bij sommige holle wegen is geen sprake meer van opgaande begroeiing waardoor de intieme sfeer veel minder sterk is, alsook het contrast met de weidsheid van het plateau. Ook is de bermflora niet altijd zo divers als potentieel mogelijk is. De opgaande begroeiing langs holle wegen moet versterkt worden, alsook de florarijke bermen. Dit vermindert ook de gevoeligheid van de steile taluds voor erosie. Het laten terugkeren van florarijke bermen (o.a. in holle wegen) is al opgenomen in de doelstellingen van het nieuw geldende maairegime van de gemeente.

Dwarsdoorsnede van een holle weg en de verschillende onderdelen van de holle weg.

4.9 Kruidenrijke bermen

Op veel plekken in het buitengebied lopen de agrarische percelen tot aan de rand van de weg, van zowel verharde als onverharde wegen. Wegbermen kunnen in potentie veel verschillende flora herbergen, wat goed is voor de biodiversiteit. Daarbij vormen de bermen potentiële verbindingen tussen kleinere natuurgebiedjes. Gemeente-eigendommen dienen gehandhaafd te worden en daarbij omgevormd tot kruiden- en bloemrijke bermen door het voeren van een hierop gericht beheer. Ook zouden andere grondeigenaren gestimuleerd moeten worden om stroken met kruiden- en bloemrijke vegetatie te ontwikkelen. Kalkrijke gronden zijn bij uitstek geschikt voor het laten ontstaan van een bijzondere bermflora.

Aanbevelingswaardig is het daarbij om de partij die het beheer voor de gemeente uitvoert, inzicht te laten krijgen in waar bijzondere plekken zijn en waar kansen liggen voor het laten ontstaan van hoogwaardige natuur. Dat kan door middel van een training, door bijvoorbeeld een (gemeentelijke) ecooloog.

De gemeente werkt middels het project 'Boshommellandschap Geuldal' aan het laten ontstaan van kruidenrijke bermen of akkerranden. Het project is opgezet om middels een gebiedsgerichte aanpak het leefgebied van bijen te verbeteren. Hiertoe past de gemeente op verschillende plekken in het Geuldal een specifiek maaibeheer toe.

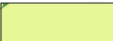

De akkerwinde in de berm van de Luijtenweg (Schin op Geul) is een voedselbron voor o.a. de gewone geurgroefbij. Deze wegberm is onderdeel van het project 'Boshommellandschap Geuldal' en wordt gefaseerd gemaaid (links en rechts afwisselend).

Een ander voorbeeld van een prachtige bloem- en kruidenrijke berm.

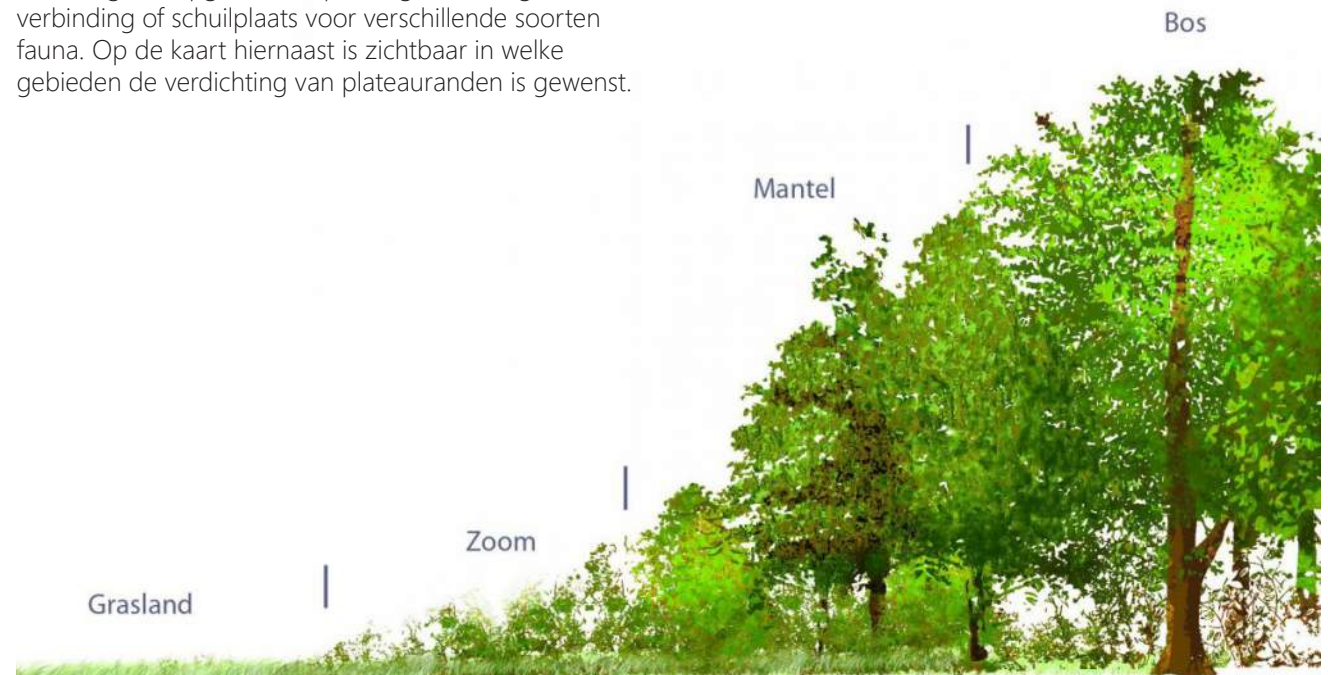
Legenda

- Plateau
- (Helling)bos
- Verdichten plateauranden

4.10 Behoud en versterken hellingbossen en verdichten plateauranden

Hellingbossen vormen prachtige gebieden binnen de gemeente. De aanwezigheid van bos op steile hellingen versterkt het contrast tussen beslotenheid van die hellingen en de openheid op de plateaus. Daarbij vormen de hellingbossen in de gemeente een fraai aaneengesloten gebied waaraan de rand van het Geuldal goed herkenbaar is. Aan de randen van de bossen dient een mantel- en zoomvegetatie te worden ontwikkeld met een breedte van ca. 20 meter. Deze bosmantel vormt een natuurlijke overgang van bos naar open terrein. Daarbij heeft de bosmantel belangrijke functies, zoals de bescherming van het bos tegen wind, herbiciden en mestinvoering vanuit naastgelegen agrarische percelen. De bosmantel kan ontwikkeld worden als extra strook langs het bestaande bos, maar wanneer dit niet mogelijk is (eigendomssituatie o.a.) kan ook een deel van het bestaande bos worden omgevormd tot bosmantel. Om de bosmantel nog een extra waarde mee te geven kan deze op een 'gekartelde' manier worden aangelegd. Dat betekent dat er enkele inhammen in de bosmantel zijn (ca. 10m breed, 5m diep), die warme, windluwe plekken vormen die aantrekkelijk zijn voor bijvoorbeeld bijen. De gemeentelijke bossen worden beheerd door de Bosgroep Zuid-Nederland. Voor het beheer van deze bossen is door de Bosgroep een beheervisie opgesteld, die gericht is op het behoud van cultuurhistorische waarden en het behoud en versterken van de biodiversiteit. Het Groenbeleidsplan onderschrijft de beheervisie van de Bosgroep Zuid-Nederland.

Veel plateauranden in de gemeente zijn niet beplant. De overgang van plateau naar helling is daardoor niet altijd even sterk beleefbaar en hemelwater kan vrijelijk afstromen richting het Geuldal. Opgaande beplanting op de plateauranden zetten we in als middel om de openheid van de plateaus op fraaie wijze in te kaderen en de afstroming van hemelwater te vertragen. Bovendien is door het verdichten van de plateauranden niet het hele landschap in een keer zichtbaar, wat bijdraagt aan de landschapsbeleving. Ook fungeert opgaande beplanting als ecologische verbinding of schuilplaats voor verschillende soorten fauna. Op de kaart hiernaast is zichtbaar in welke gebieden de verdichting van plateauranden is gewenst.

Schematische dwarsdoorsnede van mantel-zoomvegetatie

DEEL C: DE KERNEN

1. DE KERNEN: INVENTARISATIE EN ANALYSE

1.1 Geraadpleegde studies en informatiebronnen

De uitkomsten van de inventarisatie en analyse van het buitengebied zijn tot stand gekomen door het bestuderen van de volgende verrichte studies dan wel geraadpleegde informatiebronnen:

Veldverkenning en relevant kaartmateriaal

Aan de hand van veldbezoek en kaartmateriaal zijn de huidige groenstructuur en bomenstructuur onderzocht en vastgelegd op kaart.

Intergemeentelijke structuurvisie Gulpen-Wittem, Vaals en Valkenburg aan de Geul

In 2012 is de Intergemeentelijke structuurvisie opgesteld. Ten behoeve van deze visie is een landschapsanalyse uitgevoerd. De voor het Groenbeleidsplan relevante aspecten als de landschappelijke opbouw, historische ontwikkeling en het watersysteem zijn voor deze visie reeds onderzocht. Voor dit hoofdstuk is de informatie uit de Intergemeentelijke Structuurvisie gefilterd en aangevuld waar nodig.

Bomenbeleidsplan, Groenstructuurplan en Landschapsbeleidsplan

Het Bomenbeleidsplan, Groenstructuurplan en Landschapsbeleidsplan zijn voorgangers van het voorliggende Groenbeleidsplan. In dit Groenbeleidsplan wordt het bestaande beleid geactualiseerd en worden de verschillende thema's

uit de oude beleidsstukken geïntegreerd, zodat een overkoepelend en integraal plan ontstaat. Het Groenbeleidsplan zal aanvullend ook ingaan op de actuele thema's klimaatadaptatie, ecologie, biodiversiteit en actief burgerschap. Deze thema's komen in het huidige groenbeleid onvoldoende aan bod.

Gebiedsvisie Valkenburg-Oost

Voor Valkenburg-Oost is afgelopen jaar een gebiedsvisie opgesteld, in samenspraak met o.a. inwoners en ondernemers. Op het gebied van groen en landschap is een aantal aspecten relevant voor het Groenbeleidsplan, waaronder de ambitie voor een verbeterde toegankelijkheid van het Kastelenpark als geheel, met als aandachtspunt de verbinding met het centrum van Valkenburg.

Gebiedsvisie Valkenburg-West

In 2022 is de Gebiedsvisie Valkenburg-West vastgesteld. Het is waardevol om de uitgangspunten van deze visie naast de uitgangspunten van het Groenbeleidsplan te leggen. Een belangrijk uitgangspunt van de gebiedsvisie is een verbeterde verbinding tussen het centrum van Valkenburg (Grendelplein) en de omgeving van het Shimano Experience Center. Ook benoemt de gebiedsvisie het

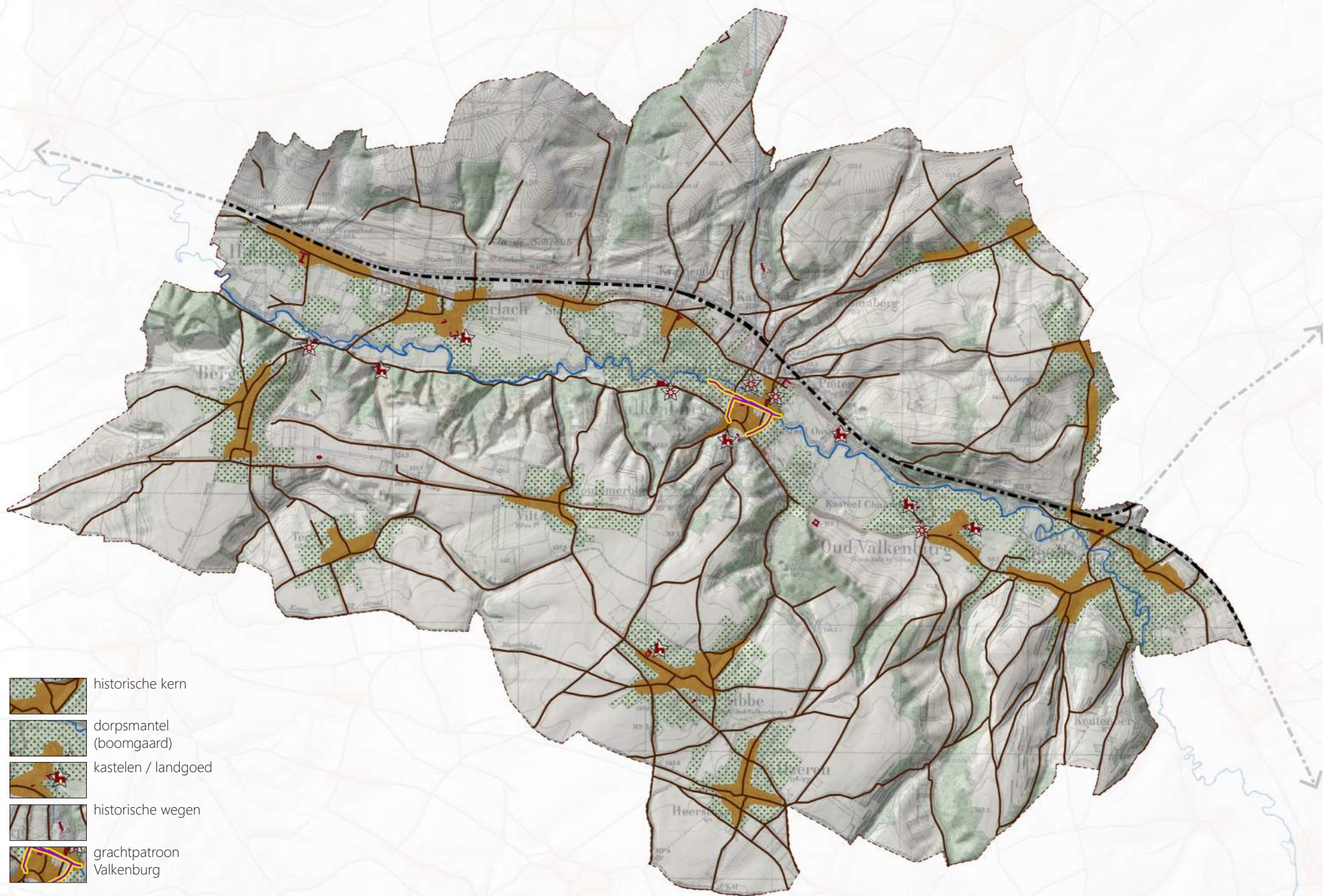
streven naar een robuuste groene (flaneer)zone langs de Geul in het westelijke deel van Valkenburg en het beleefbaar maken van de mergelwanden, die een sterk onderdeel van de identiteit vormen van Valkenburg aan de Geul.

Gebiedskennis stakeholders en bewoners

Gedurende de totstandkoming van het Groenbeleidsplan hebben meerdere bijeenkomsten met stakeholders en bewoners plaatsgevonden. Vanuit hun kijk op het landschap hebben zij uitdagingen en kansen geformuleerd, waar het Groenbeleidsplan (mede) op voortborduurde. Het concept-Groenbeleidsplan is aan de stakeholders en bewoners voorgelegd en zij hebben de mogelijkheid gekregen om hier op te reageren.

Dorpsontwikkelingsplannen

Voor een aantal kernen is een dorpsontwikkelingsplan of dorpsvisie opgesteld. Relevante aspecten worden meegenomen bij het opstellen van het Groenbeleidsplan.

- historische kern
- dorpsmantel (boomgaard)
- kastelen / landgoed
- historische wegen
- grachtpatroon Valkenburg

1.2 Historische ontwikkeling kernen

Naar aanleiding van een studie naar de historische ontwikkeling van kernen en landschap in de gemeente Valkenburg aan de Geul zijn enkele, voor het Groenbeleidsplan relevante, conclusies getrokken:

- De historische kernen (linten) van Houthem, St. Gerlach, Oud-Valkenburg, Schin op Geul en Strucht liggen precies op de overgang van hoog naar laag, aan de rand van het Geuldal. Deze ligging betekende een verzekering van droge voeten bij hoog water, de nabijheid van een waterbron en de nabijheid van hoger gelegen, vruchtbare gronden die konden worden gebruikt voor agrarische doeleinden.
- Valkenburg is sinds de 12de eeuw, tot aan de komst van Napoleon, het administratieve centrum van het Land van Valkenburg als onderdeel van de Landen van Overmaas (samen met Dalem en Herzogenrath). Dit is ook de reden dat aan de voet van de burcht een ommuurd stadje kon ontstaan. De Geul vormde aan de noordzijde van de stad een natuurlijke barrière. Door de laaggelegen ligging van Valkenburg was het mogelijk om een gracht rondom de stad aan te leggen (m.u.v. de zuidzijde). De gracht stond in verbinding met de Geul en werd op deze manier van water voorzien. Van de vestingwerken resteren nog muurrestanten, het kasteeltje Den Halder, het aangrenzende park met eigentijdse reconstructie van de gracht en de (deels) gereconstrueerde stadspoorten. De molentak van de Geul met de beide watermolens is onlosmakelijk met de historie van het stadje verbonden.
- In het Geuldal is een aantal (voormalige) adellijke goederen aanwezig, waaronder de kastelen Genhoes, Schaloben en Oost. Deze hoge dichtheid aan kastelen en adellijke huizen is waarschijnlijk het gevolg van de centrumfunctie van Valkenburg binnen de landerijen van Overmaas.
- De historische bebouwing in de kernen is direct verbonden met de ondergrond ter plekke. Als bouwsteen fungeerde de Maastrichter kalksteen die in de directe omgeving werd gewonnen en waarvan de vele grotten en groeves de nalatenschap vormen.
- De doorgaande wegen van Maastricht naar Aken en Keulen hebben ertoe bijgedragen dat de meeste kernen zich als een soort lintdorp hebben ontwikkeld en tussen Houthem en Valkenburg een vrijwel aaneengesloten bebouwingslint heeft kunnen ontstaan, die in Valkenburg afbuigt naar de Emmaberg en de Heek. Deze ontwikkeling is terug te voeren op de Via Belgica. Pas met de aanleg van de wegverbinding tussen Strucht en Schoonbron in de jaren '20-'30 ontwikkelt zich aan de oostzijde van de gemeente de lintbebouwing.
- De aanleg van de spoorlijn heeft in Valkenburg bijgedragen aan de uitbreiding van de kern richting het spoor. Valkenburg en Houthem zijn de enige kernen waarbij de woonbebouwing een 'sprong' over het spoor heeft gemaakt. Bij Houthem en St. Gerlach vormt het spoor de begrenzing van het historische lint. Ook heeft de aanleg van het spoor en bijbehorend station Valkenburg ervoor gezorgd dat Valkenburg goed bereikbaar werd, wat het toerisme verder heeft bevorderd.
- Een andere ontwikkeling die van belang is geweest voor de gemeente is de vestiging van een achttal kloosters, merendeels in de 19de eeuw. Klooster Sint Gerlach is veruit het oudst en werd in de 13de eeuw gesticht door de heren van Valkenburg bij het graf van Sint Gerlach. Sindsdien is dit complex uitgegroeid tot het huidige monumentale geheel.
- Valkenburg kent een aantal uitbreidingen die naar alle waarschijnlijkheid een gevolg zijn van de behoefte om arbeiders die werkzaam waren in de mergelgroeves in en rondom Valkenburg, te huisvesten. Voorbeelden zijn de woningen aan de Sint Nicolaasstraat en de Pastoor Sartonstraat.
- De aanleg van de A79 heeft ervoor gezorgd dat de oorspronkelijke doorgaande weg tussen Valkenburg en Meerssen geen regionale functie meer heeft. Nu wordt de weg voornamelijk gebruikt door lokaal verkeer, maar in het weekend en de vakantieperiodes met een hoog aandeel toeristen en recreanten. In de restruimte tussen de snelweg en het spoor is bedrijventerrein De Valkenberg ontwikkeld.

1.3 Stedenbouwkundige structuur

De aanwezigheid van groen in de buurten en wijken hangt op veel plekken samen met de periode waarin de betreffende buurt of wijk aangelegd is. Op de kaart hiernaast is de stedenbouwkundige opzet van de kernen in de gemeente Valkenburg aan de Geul verbeeld. Ten aanzien van de stedenbouwkundige structuur en het aanwezige groen kan het volgende worden geconcludeerd:

Historische (lint)bebouwing

De historische lintbebouwing in de gemeente Valkenburg aan de Geul kent een verspringende rooilijn, is kleinschalig en divers van karakter. Ook staat de bebouwing niet altijd haaks op de weg. Hierdoor is een informeel beeld ontstaan. De bebouwing staat afwisselend met langs- en kopgevels aan het lint, waardoor de herkenbaarheid en de kleinschaligheid wordt versterkt. Vaak staat de bebouwing dicht tegen het lint, waardoor ruimte voor een openbare groenstructuur ontbreekt. Op plekken waar bebouwing iets verder naar achter staat zijn er voortuinen, die al dan niet groen zijn ingericht. Doordat de straatprofielen weinig groen kennen, zorgen groene voortuinen voor een doorbreking van de stenige omgeving. In de loop der jaren zijn de historische linten, die ruim van opzet waren, verdicht met bebouwing uit latere periodes. Hierdoor is meer afstand gecreëerd tussen het landschap en het lint en vormt het lint meestal een doorlopende 'wand' van bebouwing.

Binnen het oude centrum van Valkenburg staat de bebouwing dicht op elkaar en zijn de straten smal.

Er is weinig ruimte voor groen en het centrum is op veel plekken dan ook stenig van karakter. Op enkele plekken is monumentaal groen aanwezig, zoals de dubbele rij knotlindes in de Lindenlaan of de solitaire bomen op het Theo Dorrenplein. Ook zijn op diverse plekken plantenbakken met kleurige beplanting aanwezig en hebben pandeigenaren en ondernemers vaak bloeiende plantenbakken in de vensterbank staan. De bebouwing in het centrum is of oogt monumentaal. Het groen in het centrum vormt op de meeste plekken een fraaie aanvulling op de monumentale bebouwing en draagt bij aan een prettige beleving van het centrum. Op veel plekken overheerst het stenige karakter in het historisch centrum. De plantenbakken met fleurige beplanting dragen sterk bij aan de sfeer in Valkenburg.

Wijken uit de vooroorlogse periode

Tussen de jaren '20 en '40 hebben niet veel uitbreidingen in de Valkenburgse kernen plaatsgevonden. Het gaat om bebouwing langs enkele straten. In deze periode zijn ook de oude historische linten verder verdicht. Een voorbeeld van bebouwing uit deze periode zijn de woningen aan de Sint Nicolaasstraat in Valkenburg. Deze bebouwing is planmatig opgezet, inclusief een prachtige bomenstructuur van leilindes, die in de voortuinen van de woningen staan.

Wijken jaren '50 t/m jaren '80

De uitbreidingen uit deze periode liggen in een schil rondom de historische linten/kernen. Deze wijken kennen allemaal rationele stratenpatronen. Er is echter

een verschil in de aanwezigheid van openbaar groen tussen Valkenburg en de overige kernen. In Berg, Schin op Geul, Sibbe, Vilt en Houthem is vrijwel geen sprake van een bomenstructuur en is er weinig openbaar groen. De wijken ogen hierdoor vrij versteend. Het feit dat veel voortuinen ook versteend zijn draagt hier aan bij. De enige uitzondering is de bebouwing aan de Mariamunster in Berg; deze wijk kent veel vrijstaande woningen en is ruim en groen van opzet. De grote, overwegend groene voortuinen dragen hier in grote mate aan bij. In Valkenburg kent een wijk als Broekhem, een opbouw rondom centrale groene 'pleinen' met daarop grote bomen. Broekhem is een ruim opgezette wijk. Aan de oostzijde en noordzijde van Valkenburg staat de bebouwing juist weer dicht op elkaar, maar is wel sprake van een bomenstructuur in de meeste straten. Vrijwel in alle wijken is het straatprofiel opgebouwd uit een trottoir aan één of twee zijden en een rijweg waar ook op geparkeerd wordt.

Wijken vanaf jaren '90

Wijken vanaf de jaren '90 zijn in beperkte mate aanwezig binnen de gemeente Valkenburg aan de Geul. Een kenmerk van deze wijken is dat een duidelijke groenstructuur aanwezig is, in de vorm van bomen in het straatbeeld en centrale groene plekken.

- akker
- grasland
- bos
- haag
- groenstructuur (heester / vaste plant)
- bomen

WV bos
bos (heest, roos, groenplaat)
haag
groenstructuur (heester / vaste plant)
gras
akker
akkerbeek

Huidig groenstructuur
Kern: 2020-01-01
Schal: 1:10.000 (1:50)

1.4 Huidige groenstructuur kernen

Aan de hand van door de gemeente beschikbaar gesteld kaartmateriaal en een veldverkenning in het voorjaar van 2022 is de huidige groenstructuur van de gemeente Valkenburg aan de Geul in kaart gebracht. In deze fase is gekeken naar structuren. Dat betekent, dat niet geïnventariseerd is op afzonderlijke elementen zoals solitaire bomen, maar op bomenrijen en groenoppervlakten. Bijzondere accenten binnen de groenstructuur zijn 'apart' geïnventariseerd. Daarnaast zijn ook die plekken onderzocht, die in potentie een bijzonder accent zouden kunnen vormen. De kaart op de linker pagina geeft de huidige groenstructuur weer.

Hieronder volgt in hoofdlijnen de conclusie met betrekking tot de huidige groenstructuur in de kernen:

- Aanwezigheid van historische ensembles van monumentale bomen en gebouwen in de kernen. Voorbeelden hiervan zijn de bomen bij de Heilige Nicolaas en Barabakerk in Valkenburg, het kasteelpark behorende bij Château St. Gerlach of Park Dersaborg.
- De groene 'pleinen' met grote bomen in Broekhem zorgen voor een groene uitstraling van dit deel van Valkenburg. Het groen in Broekhem is echter vrij sober (gazon en bomen).
- Naoorlogse wijken tot de jaren '90 hebben over het algemeen een vrij stenig karakter. De aanwezigheid van versteende voortuinen draagt hier aan bij.
- In een aantal kernen is het niet aantrekkelijk om een ommetje door de kern zelf te maken door de stenige uitstraling. In Schin op Geul staan bomen daarbij onhandig gepositioneerd op de trottoirs waardoor de doorgang voor mensen met rollator of kinderwagen niet mogelijk is.
- Bij een aantal kernen zijn de kleine ommetjes rondom de kern niet volledig, waardoor een deel langs een onaantrekkelijke route moet worden afgelegd.
- Historische lintbebouwing heeft een vrij stenig karakter omdat er weinig plek is voor een openbare groen- of bomenstructuur. De waarde van (solitaire) bomen op particuliere percelen of groene voortuinen grenzend aan het lint is dan ook groot. Op enkele plekken raakt het omliggende landschap de linten. Deze plekken zijn fraai en zorgen voor de binding van het lint met het landschap. Daarbij is het groen een prettige afwisseling op de overwegend stenen wanden van de bebouwing langs de linten.
- Het historische centrum van Valkenburg heeft veel grandeur, maar de groenstructuur sluit hier niet altijd bij aan. Op sommige plekken is wel sprake van kwalitatief hoogwaardig groen. Dat groen draagt in grote mate bij aan de belevingswaarde van de historische ambiance. Andere plekken in het centrum zijn erg versteend, zoals het Berkelplein. Een aantal van deze pleinen fungeert ook als evenemententerrein, waardoor veel opgaande beplanting zoals bomen, niet praktisch is.
- In Valkenburg zijn op veel plekken platanen toegepast, waaronder langs een aantal invalswegen. De platanen langs deze wegen versterken de herkenbaarheid van Valkenburg, doordat platanen in de andere kernen vrijwel niet aanwezig zijn. Op het gebied van biodiversiteit en ecologische waarde bieden platanen weinig toegevoegde waarde, doordat deze bomen geen leefgebied of voedselbron vormen voor insecten en andere fauna.
- Het groen in de kernen kent weinig variatie en oogt hierdoor soms eentonig. Daarbij is er weinig onderscheidend groen waardoor de herkenbaarheid en identiteit van de afzonderlijke kernen niet sterk naar voren komt.
- In veel kernen ontbreekt een heldere bomenstructuur of is de bomenstructuur van straten versnipperd.
- Sommige straten kennen een bomenstructuur die te groot is voor het straatprofiel. Hier is bijvoorbeeld sprake van wortelopdruk of er is (veel) snoei nodig om te voorkomen dat de bomen uitgroeien tot hun natuurlijke grootte.
- Op sommige plekken draagt één boom al veel bij aan de belevingswaarde van die plek, zoals in stenige historische linten of het versteende centrum van Valkenburg.
- De nabijheid van natuur- en bosgebieden is waardevol; deze worden door veel bewoners en bezoekers gebruikt om bijvoorbeeld te wandelen.
- Bewoners dragen bij aan het verbeteren van de groenstructuur en biodiversiteit in de vorm van eigen initiatieven, zoals het voedselbos in Sibbe of de natuurspeeltuin en boomgaard in Vilt. Deze plekken worden door bewoners hoog gewaardeerd.

Foto's genomen bij het verkennen van de huidige groenstructuur in de kernen

In het historische centrum van Valkenburg zijn prachtige bomenstructuren aanwezig. Op de foto staat de Lindenlaan.

Op verschillende plekken in de gemeente zijn steile mergelwanden aanwezig, die niet tot weinig beleefbaar zijn. Op de foto de Wolfsdriesweg.

Het Kuurpark en het casino zijn destijds met veel grandeur ontworpen. Deze ontwerpgedachte past niet meer bij de huidige tijd. Daarbij is het onderhoud van het park lastig door aanwezigheid van wilde zwijnen.

Sommige delen van het oude centrum in Valkenburg, waaronder het Theo Dorrenplein op de foto, zijn erg versteend en daardoor gevoelig voor hittestress.

De bomen langs de Geulhemmerweg in Berg dragen sterk bij aan de herkenbaarheid van deze doorgaande route.

Mooi ensemble van het oude kerkgebouw en fraaie, monumentaal ogende bomen in Berg.

In Broekhem zijn veel van deze monumentaal opgezette bomenstructuren aanwezig. Deze platanen hebben weinig ecologische waarde en hebben dus alleen een esthetische waarde.

Veel parkeerplaatsen in Valkenburg hebben een versteend karakter en vormen geen fraai element in de stedelijke omgeving. Op de foto Parkeerplaats Odapark.

Het Sint Gerlachplein in Houthem is erg versteend en kent een oubollige groenstructuur.

Langs de provinciale weg N595 zijn enkel nog wat overblijfsels van de vroegere groenstructuur aanwezig. De weg oogt hierdoor vaak kaal.

De platanen in Schin op Geul staan veelal onhandig gepositioneerd waardoor de doorgang op de trottoirs belemmerd wordt. Op de foto de Breeweg

In de Beckerswei in Sibbe past de groenstructuur niet in de beschikbare ruimte. Er is wortelopdruk en de bomen worden grof gekandelaberd.

Aan de rand van Vilt is een prachtig uitzichtpunt in de voormalige groeve.

Veel woonstraten in de gemeente zijn erg versteend. Versteende voortuinen versterken dit effect. Op de foto de Heiweg in Vilt.

In oude, historische linten is vaak geen plaats voor een doorgaande groenstructuur. Particulier groen heeft op deze plekken veel invloed op de belevings sfeer van het lint. Op de foto Walem.

Een ander voorbeeld van een versteende woonstraat, terwijl de breedte van het profiel prima geschikt is voor een bomenstructuur. Op de foto de Blokbrekersstraat in Berg.

Gekoppeld aan de Geul in Valkenburg zijn verschillende groene 'oases' aanwezig, zoals het Odapark.

Een deel van de ontsluitingsweg rondom het centrum van Valkenburg kent een groenstructuur die niet past bij de grandeur van het oude centrum. Op de foto de Koningin Julianalaan.

1.5 Conclusie inventarisatie en analyse

Uit de inventarisatie en analyse van de kernen is gebleken dat in de huidige situatie de groenen bomenstructuur van de kernen bijzondere groene (landschappelijke) elementen kent van monumentale waarde, maar dat de samenhang en de herkenbaarheid van de kernen niet altijd tot uiting komt in het groen. Dit komt deels voort uit de uitbreidingen van kernen waarbij linten verdicht zijn en het groene landschap verder van de kern is verwijderd. Ook de ontwikkeling van de toeristisch-recreatieve infrastructuur (parkeerplaatsen, routes, vakantieparken) heeft bijgedragen aan een verminderde samenhangende en herkenbare groenstructuur.

P

De Dersaborg
Landschapspark

Bijzonder groen in het centrum van Valkenburg: park Dersaborg

2. DE KERNEN: GROENVISIE

De groenvisie op de kernen vloeit voort uit de resultaten van de inventarisatie en analyse. Als eerst zijn in paragraaf 2.1 de verschillende universele waarden van groen omschreven. Deze waarden fungeren als fundament van de groenvisie en komen dus terug als onderliggende kracht in de groenvisie en de gewenste groen- en bomenstructuur van hoofdstuk 3. In paragraaf 2.2 is de groenvisie verwoord.

2.1 De universele waarden van groen

Beeldbepalende functie / identiteit

De visuele kwaliteit, de aantrekkelijkheid van de woon- en leefomgeving van de mens, wordt mede bepaald door de aanwezigheid van groen. Kleurrijk groen levert een grote bijdrage aan de uitstraling van de gemeente en daarom wordt bijzondere waarde gehecht aan het aanbrengen van dit groen op en nabij bijzondere plekken. Dit dient dan ook in de toekomstige structuur tot uiting te komen. Hiermee zal de herkenbaarheid en identiteit van de kernen worden vergroot, en daarmee samenhangend de aantrekkelijkheid voor inwoners en bezoekers.

Een kwalitatief hoogwaardige groenkwaliteit in de openbare ruimte bevordert mede de beeldkwaliteit van de woonomgeving en draagt daarmee bij aan de identiteit van de verschillende dorpen, buurten en gehuchten van Valkenburg aan de Geul. Met behulp van groen kunnen unieke woon-, leef-, beleef- en recreatiemilieus gecreëerd worden die passen binnen de dorps sfeer van de gemeente (m.u.v. het historisch centrum van Valkenburg, dit heeft een stedelijk karakter). Dit sluit aan bij één van de speerpunten uit het lokale woonbeleid van de gemeente; het borgen van waardevolle woonmilieus en onderscheidende identiteiten.

Structurerende, ordenende functie

Voor het versterken van de identiteit en oriëntatie van de kernen is het noodzakelijk dat de groenstructuur als ordenend element wordt ingezet. Zo kunnen de verschillende onderdelen van de stedenbouwkundige structuur worden geaccentueerd. Met structurend groen neemt de afleesbaarheid van de bebouwde omgeving toe. Met afleesbaarheid wordt het gemak

bedoeld, waarmee delen van een kern herkend worden en bewoners en bezoekers zich kunnen oriënteren. Vooral bomen kunnen op basis van hun maat en verschijningsvorm de hiërarchie in het wegen- en stratenpatroon verduidelijken. Daarbij zorgen bomen langs wegen ervoor dat de gemiddelde snelheid van het verkeer lager is dan wanneer er geen bomen langs de weg staan. Ook dragen bomen met hun beeldbepalende functie bij aan de herkenbaarheid van dorpen, buurten en gehuchten. Binnen (historische) kernen zijn het vaak bomen die bijdragen aan de herkenbaarheid van functies. Het specifieke soortgebruik is in dit geval bepalend. Zo zijn bijvoorbeeld lindes vaak te vinden bij religieuze en wereldlijke instellingen en bij bouwkundige elementen die dit representeren, als kapellen en wegkruisen.

Recreatieve functie

Het verblijven, recreëren en spelen in de woonomgeving wordt gestimuleerd door een groene inrichting. Een korte wandeling maken met hond of kinderwagen of even de benen strekken in de middagpauze is een voor iedereen bekend recreatief gebruik van de buitenruimte. Groen in de vorm van parken en groenzones bepaalt in hoge mate het karakter en de sfeer van het 'landschap' in de kernen. Het karakter van dat 'landschap' nodigt in meer of mindere mate uit tot recreatie. Een belangrijk aspect hierbij is het sociale contact; mensen hebben de mogelijkheid elkaar te ontmoeten. Een aangename groene omgeving creëert de condities voor aangename ontmoetingen. Ook voor de vele toeristen die het historisch centrum van Valkenburg bezoeken, heeft groen een belangrijke functie.

Economische functie

Groen ingerichte steden hebben indirect een economisch rendement. Een goed onderhouden, groene omgeving heeft een positieve uitwerking op het welzijn en de gezondheid van mensen. Aangetoond is dat de productiviteit stijgt als in een aantrekkelijke groene omgeving wordt gewerkt. Daarnaast is bekend dat groen in de omgeving de prijzen van onroerend goed positief beïnvloedt. Plaatsen met een groen karakter, in de vorm van onder meer uitnodigende entrees, groene woonwijken, statige lanen en parken, hebben een wervend effect op bedrijven, investeerders en individuen. Kortom, groen levert op deze wijze ook een bijdrage aan een gevarieerde bevolkingsopbouw, aan meer bedrijfsomzet en meer werkgelegenheid (De Groene Stad, 2011*).

** Bade, T., Smid, G. en Tonneijk, F. Groen Loont! Over maatschappelijke en economische baten van stedelijk groen. De Groene Stad, 2011.*

Fysische functie

De aanwezigheid van groen binnen een stad verbetert de kwaliteit en het klimaat van de leefomgeving. Het wordt onder andere minder warm en de luchtvochtigheid neemt toe. Schadelijke concentraties stikstof en ozon zijn lager in buurten met meer groen. Daarnaast hebben vooral bomen een filterende werking op stofdeeltjes (fijnstof) in de lucht. Door hun zuiverende werking gelden parken als een verademing om te verblijven. Dit maakt de aanwezigheid van een park als het Odapark of Park Dersaborg in het stedelijk weefsel van Valkenburg bijzonder belangrijk. Groene

oppervlakten houden hemelwater vast, waardoor dit niet (direct) wegstroomt richting de riolering, maar infiltreert in de ondergrond. In de kernen van de gemeente is een groot aantal versteende voortuinen aanwezig, wat bijdraagt aan hittestress en hogere belasting van de riolering bij regenval. Het Groenbeleidsplan stelt dat bewoners gestimuleerd moeten worden tot de aanleg van groene (voor)tuinen. Zie hiervoor ook paragraaf 3.16.

Groen, gezondheid en educatie

Een groene omgeving heeft de potentie tot het uitnodigen van verschillende soorten gezond gedrag. De laatste jaren is steeds meer bekend geworden over de helende werking van groen. Zo weten we dat mensen met meer groen in hun woonomgeving zich gezonder voelen en dat ze ook minder vaak bij de huisarts komen met klachten als diabetes mellitus, coronaire hartziekten en depressie (Maas, Beumer, 2014*). Hieronder staan de belangrijkste mechanismen kort samengevat:

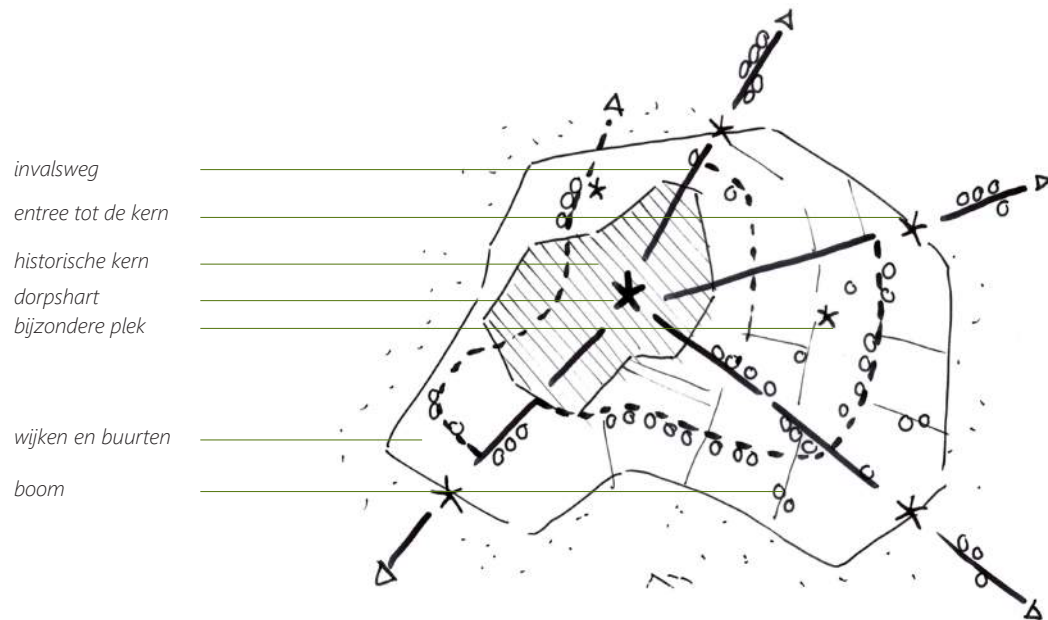
- Vermindering van stress. Een veelheid aan laboratoriumonderzoek laat zien dat mensen sneller herstellen van stress als ze verblijven in een groene omgeving dan wanneer ze zich bevinden in een stedelijk omgeving.
- Toename van beweeggedrag. Een natuurlijke omgeving kan uitnodigen tot beweeggedrag. Mensen houden bewegen in een natuurlijke omgeving ook langer vol.
- Stimuleren ontwikkeling kinderen. Onderzoeken naar effecten van groene schoolpleinen laten positieve effecten zien op de concentratie en het sociaal welzijn van basisschoolleerlingen.

- Gezonde voeding. Middels stadslandbouw (moestuinen, buurttuinen, lokale markten) kan groen gezonde voeding bevorderen. Laat zien waar ons eten vandaan komt, waar het groeit en hoe het smaakt. Laat mensen op een positieve en uitdagende manier in aanraking komen met gezonder eten en gezonder leven in de bebouwde omgeving. (Maas, Beumer, 2014)

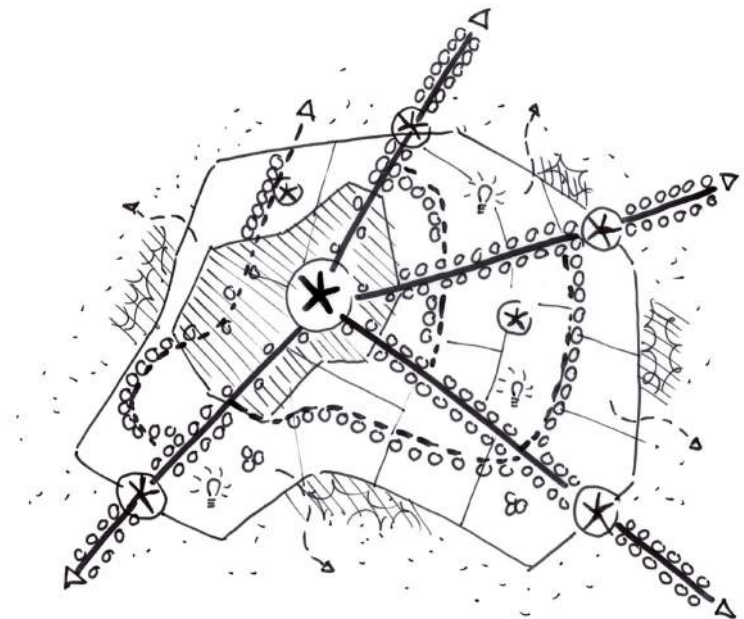
** Maas, J. en Beumer, C. Onderzoeksvoorstel IBA-ikgroenhet, een onderzoek naar de effecten van vergroening, 2014.*

Een ander aspect van groen is dat mensen, al dan niet bewust, kennismaken met natuurlijke processen. Door het uitlopen van de knoppen, het bloeien van de fruitboomgaarden, het verkleuren en vallen van de bladeren en de vorming van vruchten, zoals kastanjes en eikels, zijn de jaargetijden beleefbaar. Ook zullen kinderen de natuur leren kennen en waarderen door op te groeien in een groene omgeving. De aanwezigheid van natuurlijk, 'wild' en ongepland groen in of nabij de woonomgeving, waarvan bomen een belangrijk deel uitmaken, wordt door kinderen gewaardeerd. Deze beplantingen doen een beroep op hun verbeeldingskracht en inventiviteit en stimuleren daarmee de ontwikkeling van creatieve processen bij kinderen. Het ontstaan van boomhutten en andere constructies in openbaar groen zijn daar een goed voorbeeld van. Schooltuinen kunnen extra ondersteuning bieden bij de educatie over het functioneren van de natuur. Hoogstamfruitboomgaarden kunnen hierbij als schooltuin worden ingezet. De educatieve functie hangt daarnaast nauw samen met de recreatieve

functie, in die zin, dat door recreatie indrukken worden opgedaan van de verscheidenheid die de natuur te bieden heeft en het effect dat de seizoenen op de natuur heeft. Zo kan bijvoorbeeld door middel van informatiepanelen gewezen worden op de aanwezigheid van bepaalde planten- en diersoorten in een bos.

Conceptschets 1: de groen- en bomenstructuur in de huidige situatie

Conceptschets 2: voorstel voor groen- en bomenstructuur in de toekomst

2.2 Groenvisie voor de kernen

Uit de resultaten blijkt (op hoofdlijnen) dat diverse markante groene plekken binnen de kernen aanwezig zijn, maar dat deze plekken niet altijd zijn voorzien van onderscheidend en herkenbaar groen dat bijdraagt aan de identiteit van de betreffende plek. Ook ontbreekt op diverse plekken samenhang in de groenstructuur van de kernen. De groenvisie geeft een algemeen toekomstbeeld voor het groen in de kernen:

- Groen draagt bij aan de identiteit van de kern: de centra van de kernen zijn door een sterke en onderscheidende groenstructuur aantrekkelijk en herkenbaar.
- Door het aanwezige duurzame groen in de straat/ buurt wonen de bewoners in een gezonde en aangename leefomgeving. De leefomgeving is dan ook aantrekkelijk voor gasten/bezoekers.

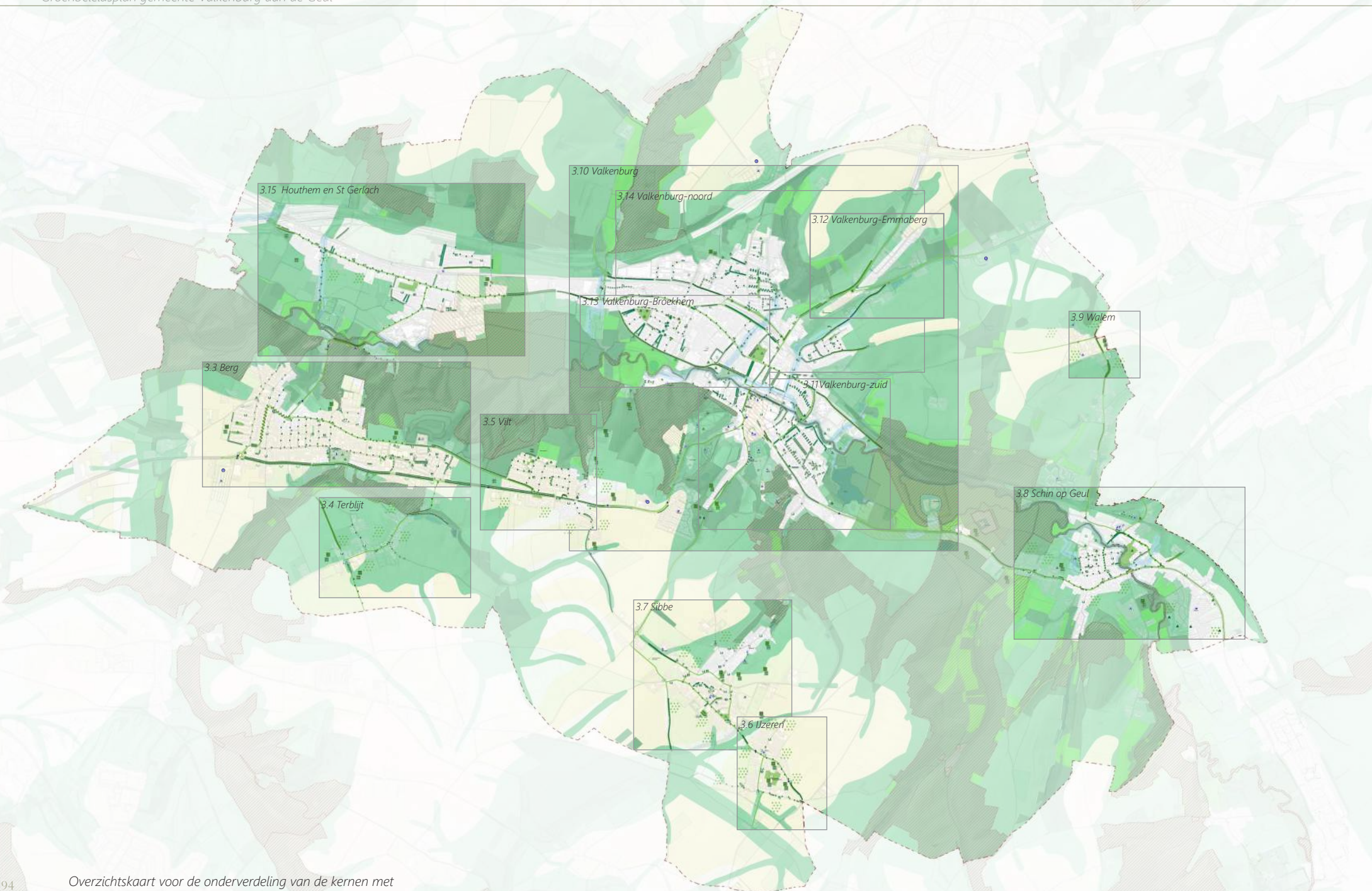
Per kern is telkens de volgende aanpak gevolgd om te komen tot een heldere groenstructuur (zie ook de conceptschetsen op de pagina hiernaast):

1. Gewenste groen- en bomenstructuur voor gebiedsontsluitingswegen/invallswegen en entrees:
 - Verfraaien van wegen en benadrukken van hiërarchie van de wegenstructuur ten behoeve van de oriëntatie.
 - Verfraaien van hoofdentrees tot kernen (eenduidige entrees passend bij de identiteit van de kern, toepassen verrassend en kleurrijk groen), ecologische en fysische functie toekennen aan groen langs wegen.
2. Gewenste groen- en bomenstructuur voor historische linten, centra en bijzondere plekken:
 - Behouden, versterken en beleefbaar maken

van de relatie van de cultuurhistorische waarden en historische objecten (kastelen, molens, wegen, kapellen, wegkruisen e.d.) met de omringende kern door middel van groen en passend beheer van dit groen.

- Behouden, onderhouden en versterken van karakteristieke (kleinschalige) beplantingen (oude erfbeplanting, leilindes, beeldbepalende bomen e.d.) in de kernen.
 - Accentueren van markante plekken (plein, gebouw, kruising) door middel van groen.
3. Gewenste groen- en bomenstructuur voor wijken en erftoegangswegen per stedenbouwkundige periode:
 - Behouden en versterken van binnen de kernen gelegen groene gebieden en verbindingen.
 - Streven naar structurerend groen, geen snippergroen.
 - Door middel van groen opwaarderen van oude kernen of kerndelen of benadrukken van verschillende wijken en/of buurten.
 - Waar nodig verfraaien van de overgang kern-buitengebied door middel van groen (verbindingen kern-buitengebied).
 - Duurzaam behouden en versterken van de belevingskwaliteit van het openbaar groen.

Het gewenste toekomstbeeld is in hoofdstuk 3 per kern uitgewerkt in de vorm van de gewenste groenstructuur.

Overzichtskaat voor de onderverdeling van de kernen met paragraafnummer voor de gewenste groen- en bomenstructuur

3. DE KERNEN: GEWENSTE GROEN- EN BOMENSTRUCTUUR

In dit hoofdstuk is de gewenste groen- en bomenstructuur voor de kernen verwoord en verbeeld. Als eerst volgt een aantal algemene uitspraken ten aanzien van deze groen- en bomenstructuur. Vervolgens worden de verschillende legenda-eenheden toegelicht, gevolgd door de groen- en bomenstructuur per kern.

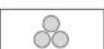

3.1 Algemene uitspraken groen- en bomenstructuur

Ten aanzien van de gewenste groen- en bomenstructuur in de kernen geldt een aantal algemene aspecten/uitspraken:

1. De aanpak omschreven in de visie is voor elke kern gehanteerd. In de beschrijving per kern vanaf paragraaf 3.3 zijn per ruimtelijk onderdeel (gebiedsontsluitingswegen/invallswegen en entrees, historische kernen, centra en bijzondere plekken en wijken en erftoegangswegen) alleen die maatregelen voor de groen- en bomenstructuur omschreven die extra aandacht behoeven of afwijkend van aard zijn in relatie tot bovenbeschreven aanpak.
2. Op de kaarten met de gewenste groen- en bomenstructuur voor de kernen is alleen groen ingetekend op die plekken waar voldoende bovengrondse ruimte is voor het aanbrengen van een groenstructuur. Dit is gedaan om overlast door groen en een achterblijvende ontwikkeling van bijvoorbeeld bomen te voorkomen. Hoewel de bovengrondse ruimte in het veld is bekeken, dient toch altijd bij het realiseren van de groenstructuur of het uitvoeren van een herinrichting bekeken te worden of voldoende ruimte aanwezig is of gemaakt kan worden (dit geldt ook voor de ondergrondse situatie m.b.t. kabels en leidingen). Hierbij wordt ook een mogelijke plantafstand tussen de bomen bepaald.
3. Het Groenbeleidsplan is een sectoraal plan, gericht op het optimaliseren van natuur, groen en landschap. Op de kaarten van het Groenbeleidsplan zijn de gebieden die belangrijk zijn voor natuur en landschap, zichtbaar (Natura2000, Natuurnetwerk Limburg, Groenblauwe Mantel en plateaugebieden). In Natura2000-gebied en in Natuurnetwerk Limburg zijn rode ontwikkelingen niet toegestaan. In de Groenblauwe mantel zijn deze ontwikkelingen toegestaan, mits er voldaan wordt aan diverse voorwaarden op het gebied van natuur en landschap. In dit Groenbeleidsplan zijn de plateaugebieden weergegeven op de kaart omdat deze gebieden veelal open van karakter zijn. Plateaugebieden zijn door hun openheid, gevoelig voor verrommeling als gevolg van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Bij de aanduiding 'plateaugebied' dient bij ruimtelijke ontwikkelingen dus nauwgezet gekeken te worden naar de impact op het landschap. De 'witte' gebieden kunnen niet vanzelfsprekend gebruikt worden voor andere functies, zoals woningbouw. Daartoe dient een integrale afweging te worden gemaakt. Het Groenbeleidsplan doet geen uitspraken over andersoortige ruimtelijke ontwikkelingen dan groen, natuur en landschap, zoals woningbouw of grondgebonden zonnepanelen. Wel stelt het Groenbeleidsplan dat voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in en rond de kernen tenminste 25% van het plangebied moet worden besteed aan groen.
4. Ten aanzien van het veranderen of aanbrengen van groenstructuren geldt dat hierin de combinatie moet worden gezocht met (gepland) onderhoud aan wegen en/of riolering.
5. Het Groenbeleidsplan doet niet alleen uitspraken over gemeentelijke eigendommen, maar biedt ook wensbeelden voor plekken en gebieden met andere eigendomssituaties. De realisatie van deze wensbeelden gebeurt uiteraard in nauwe samenwerking met de betreffende grondeigenaar.
6. De gemeente is er van op de hoogte dat de begrenzing van met name de groenblauwe mantel niet altijd logisch is. Soms ligt de grens bijvoorbeeld dwars over een perceel of woonbebouwing. De groenblauwe mantel is onderdeel van provinciaal beleid; hier heeft de gemeente geen invloed op. In relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen zal in sommige gevallen maatwerk nodig zijn met betrekking tot de begrenzing van de groenblauwe mantel.

LEGENDA

Hoofdstructuren

	hoofdstructuur
	bomenlaan (zie kleurcodering)
	bomenrij (zie kleurcodering)
	begeleidende solitaires (zie kleurcodering)
	solitair (zie kleurcodering)
	boomrijke plek (zie kleurcodering)
	boomgaard (zie kleurcodering)
	bijzondere snoeivorm(zie kleurcodering)
	groenstructuur(zie kleurcodering)
	zichtrelatie(zie kleurcodering)
	versterken relatie(zie kleurcodering)
	versterken dorpsrand(zie kleurcodering)

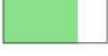

Bomen in woonstraten

	behouden boomarm straatprofiel
	verbeteren/ aanpassen standplaats
	stimuleren groen in voortuin
	op termijn vervangen
	toevoegen groen accent
	duurzaam behouden en versterken
	specifieke opgave
	groenstructuur omvormen / aanpassen
	vergroenen schoolplein
	voedselbos

Diversen / bijzonderheden

	versterken entree
	groeve / mijn
	recreatie
	ruïne
	bezienswaardigheid
	mergelwand
	camping
	station
	speeltuin
	kerk
	kapel
	veld/ wegkruis
	begraafplaats
	bungalowpark
	bank picknick locatie

Natuur / belangrijke bestemmingen

	Natura2000
	natuurbeekzone
	natuurnetwerk
	groenblauwe mantel
	nog om te vormen natuur
	beschermd dorps- en stadsgezicht
	plateau

Kleurcodering bomen en groen

		duurzaam behouden
		nieuw
		versterken
		vervangen

3.2 Beschrijving van de legenda eenheden

Structuur van belang op landschaps- / stadsniveau

Wegen die bepalend zijn op het hoogste schaalniveau. Zij bepalen de opbouw en beleving van het landschap of de stad en zijn van belang voor de oriëntatie. Tevens bepaalt de verschijningsvorm en uitstraling van deze structuren het karakter, de sfeer en de herkenbaarheid van het landschap of de stad.

Structuur van belang op wijk-, dorps- en lokaal landschapsniveau

Wegen die bepalend zijn op lagere schaalniveaus. Zij bepalen de opbouw van wijken en maken oriëntatie binnen wijken mogelijk. Tevens zijn deze boomstructuren bepalend voor het karakter, de sfeer en de herkenbaarheid van de wijk, het dorp of het lokale landschap.

Enkele Bomenrij

Boomstructuur bestaande uit een rij bomen op regelmatige afstand van elkaar aan één zijde van de weg, de boomkronen van de volwassen bomen raken elkaar (bij voorkeur) en vormen een gesloten structuur. Bij een bomenrij zijn uniformiteit, continuïteit en ritme belangrijk voor het beeld en de uitstraling.

Bij wegen met een oriëntatie in oost-west richting is het voorstel bij een nieuw aan te planten bomenrij deze (indien mogelijk) aan de zuidzijde van de weg te plaatsen (zie ook afbeelding hiernaast). Zo valt de slagschaduw van de bomen op de weg in plaats van op de huizen. Huizen met zonnepanelen ondervinden op die manier minder last van bomen in de straat.

Dubbele bomenrij ('laan')

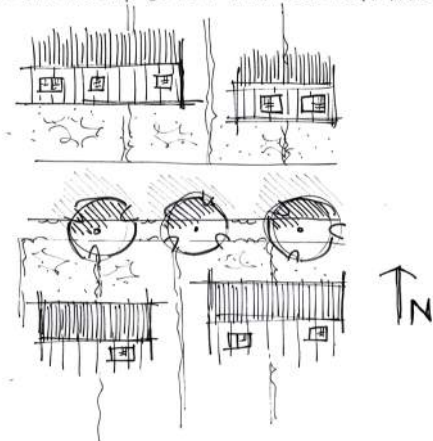
Weg voorzien van een bomenstructuur bestaande uit een aan weerszijden van de weg geplaatste rij

bomen met een regelmatige onderlinge afstand. De boomkronen van de volwassen bomen raken elkaar en vormen een gesloten bladerdak. Bij een dubbele bomenrij zijn uniformiteit, continuïteit en ritme belangrijk voor het beeld en de uitstraling.

Losse dubbele bomenrij

Vergelijkbaar met de laan, maar dan met bomen op onregelmatige of grotere afstand van elkaar. De boomkronen raken elkaar (plaatselijk) niet en vormen een losse, open structuur in het straatbeeld. Bij een losse laan is het totaalbeeld, gevormd door fraaie individuele bomen, belangrijker dan uniformiteit, continuïteit en ritme. Een losse dubbele bomenrij kan toegepast worden om een meer landelijk karakter te verkrijgen (eventueel ook met verschillende boomsoorten) of om een forse bomenstructuur toe te kunnen passen in situaties waar minder ruimte is door bijvoorbeeld inritten, smalle wegprofielen of bebouwing.

POSITIONERING BOMEN I.R.T. ZONNEPANELEN

Begeleidende solitair

Boomstructuur bestaande uit een beperkt aantal bomen dat op grote afstand van elkaar staat en daardoor geen samenhangende structuur vormt. In het straatbeeld is telkens in ieder geval één boom zichtbaar. De begeleidende solitair voegen zich naar de beschikbare boven- en ondergrondse ruimte, bijvoorbeeld langs oude aaneengesloten bebouwingslinten in dorpskernen. Ook kunnen begeleidende solitair een groen karakter geven aan wegen over bijvoorbeeld open akkers, waar omwille van het landschappelijke karakter geen gesloten boomstructuur gewenst is. Iedere individuele boom moet in dergelijke gevallen wel een logische plek hebben waar een duidelijke aanleiding voor plaatsing van een boom is.

Gekandelaberde boom

Boom waarbij de gesteltakken periodiek teruggesnoeid worden zodat een compacte groeivorm met uitlopers ontstaat.

Ordegrootte bomen

Bomen van de 1^e orde zijn bomen die hoger worden dan 15 meter. Bomen van de 2^e orde worden 8-15 meter hoog. Bomen van de 3^e orde blijven kleiner dan 8 meter.

Boommijke plek

Kleinere groene plekken waarvan het karakter voor een belangrijk deel door bomen bepaald wordt. Veelal zijn het plantsoentjes, groenstroken en speelterreinen die over de wijk verspreid liggen.

Boomgaard

Een boomgaard is een met bomen beplant stuk grond waar vruchten of noten geteeld worden. De bomen zijn vaak in een rastervorming patroon geplant en worden meestal aan dorpsranden of bij kastelen en hoeves gezien. Sommige boomgaarden bij kastelen of residenties zijn zowel voor de sier als voor productie bedoeld. Boomgaarden zijn van landschappelijke waarde.

Bos / houtkant

Boomstructuur bestaande uit bomen en onderbegroeiing met een losse, maar aaneengesloten plaatsing. De afstand tussen de bomen en de breedte van de totale structuur kan variëren. Onder de bomen is geen of beperkt doorzicht.

Versterken dorpsrand

Op bepaalde plaatsen vragen dorpen om een versterking van de samenhang met het omliggende landschap zodat deze waardevol wordt voor de cultuurhistorische betekenis en de landschappelijke kwaliteit. Dergelijke waardevolle dorpsranden krijgen een groen- en bomenstructuur die de samenhang versterkt.

Versterken landschappelijke karakteristieken

Een plek waar verschillende landschapselementen een bijzondere samenhang met elkaar dienen te krijgen waardoor deze waardevol wordt voor de cultuurhistorische betekenis en de landschappelijke kwaliteit. De ensemblewerking dient versterkt te worden met een passende groen- en bomenstructuur.

Groencluster

Gebied met een groen karakter en een op de functie afgestemde bomenstructuur. Parken, grote plantsoenen, begraafplaatsen, sportvelden, multifunctionele bosgebiedjes en recreatieve groengebieden vallen hieronder. Het geheel van de groengebieden en parken vormt een structuur van groene elementen die het stedelijk gebied dooradert en geleed.

Cluster van woonstraten

Meerdere woonstraten met een vergelijkbare opzet en karakter van de boomstructuren. De bomen hebben overwegend ook vergelijkbare kwaliteiten of knelpunten.

Duurzaam behouden

In stand houden van de aanwezige boomstructuur en alle maatregelen treffen die nodig zijn om bomen duurzaam op deze plek te handhaven. Als bomen het einde van hun levensduur bereikt hebben worden zij door dezelfde of een vergelijkbare soort vervangen.

Nieuw

Nieuw planten van een boomstructuur met een soort die voor de specifieke situatie passend is.

Versterken

In stand houden van de aanwezige boomstructuur en de zwaktes (bijvoorbeeld gaten of slechte exemplaren) verhelpen door aanplant van jonge exemplaren van dezelfde soort.

Vervangen

Verwijderen van de bestaande bomen en deze vervangen door nieuwe jonge bomen van dezelfde of een andere soort. Vernieuwen kan gecombineerd

worden met het verbeteren van de standplaats en groeiomstandigheden. Aanleiding voor vernieuwen kan zijn de slechte conditie van een boomstructuur, het niet duurzaam kunnen handhaven van de aanwezige bomen, of ernstige overlast.

Verwijderen

Verwijderen van de bomen en opheffen van de standplaatsen. Verwijderen kan aan de orde zijn als een boomstructuur op deze plek geen meerwaarde heeft en niet duurzaam te handhaven is, als de goede ontwikkeling van een andere belangrijke boomstructuur belemmerd wordt, of als het nodig is om plaats te maken voor een structuur die in een specifieke situatie meer passend is. Uiteraard moet ook met de natuur- en milieuwaarde van bestaande bomen rekening gehouden worden, maar dit moet niet betekenen dat bomen blijven staan op plekken waar ze niet duurzaam te handhaven zijn. Ten behoeve van natuur- en milieu is het verstandiger en effectiever om de potenties van andere plekken - met veel plaats voor bomen - optimaal uit te buiten. Verwijderen moet altijd van geval tot geval zorgvuldig bekeken worden: mogelijk kunnen een of enkele bomen die vitaal zijn en een goede standplaats hebben, gehandhaafd blijven, of kunnen standplaatsen benut worden voor een enkele nieuwe boom.

Behouden boomarm straatprofiel

In straten die op dit moment geen boombeplanting hebben en waar evenmin ruimte is om een boombeplanting aan te brengen wordt het boomarme straatprofiel vooralsnog behouden. In deze straten wordt - als er tuinen aanwezig zijn en deze voldoende ruimte bieden - ingezet op het stimuleren van bomen in tuinen. Tevens kan gezocht worden naar mogelijkheden

voor het aanbrengen van groene accenten, al dan niet in combinatie met bijvoorbeeld rioolrenovatie.

Verbeteren / aanpassen standplaatsen

In bepaalde woonstraten is de boomstructuur in principe vitaal en duurzaam, maar vormen de standplaatsen nu of in de toekomst een probleem, bijvoorbeeld doordat de boomspiegels te krap zijn. In dergelijke gevallen is vaak met simpele aanpassingen een duurzame situatie te creëren. Dit kan uiteenlopen van het vergroten van de boomspiegel, tot het beperkt versmallen van de rijbaan of het vervangen van stoeptegels en eventueel stoepbanden door halfverharding.

Stimuleren van groen in tuinen

In boomarme woonstraten waar weinig ruimte is voor een openbare groenstructuur of in straten waar veel 'versteende voortuinen' zijn, worden particulieren gestimuleerd om de voortuin te vergroenen met bomen (indien de tuin voldoende ruimte biedt) en/of andersoortige planten. Het groen in de voortuinen kan zo een bijdrage leveren aan de kwaliteit van het straatbeeld. De invulling van dit "vergroenen van voortuinen" project is uitgelegd in paragraaf 3.x.

Op termijn vervangen

Bomen in woonstraten die door hun huidige of toekomstige afmetingen, de groeiplaatsomstandigheden of een gebrekkige vitaliteit niet duurzaam te handhaven zijn, moeten op termijn vervangen worden. Op het moment dat dit gebeurt dient de groeiplaats geoptimaliseerd te worden. De nieuwe bomen moeten zo gekozen worden dat deze wél passen binnen de gegeven omstandigheden. Een andere mogelijkheid is om te kiezen voor snelgroeïende grote bomen die verwijderd worden zodra zij hun standplaats ontgroeien. Als voor deze laatste optie gekozen wordt, is een periodieke inspectie van belang.

Verwijderen nevenstructuren

In bepaalde woonstraten bepalen grote bomen in een groenstrook, plantsoen of park het beeld, maar staan er ook nog bomen in de stoep. Afgezien van de beperkte toekomstverwachting van deze nevenstructuren hebben zij ook nauwelijks toegevoegde waarde. Zij vormen tevens een (potentiële) bron van overlast en beheerkosten. Verwijdering van dergelijke nevenstructuren versterkt de kwaliteit van de boomstructuur als geheel en maakt dat schaarse middelen voor andere belangrijke bomen in de gemeente gebruikt kunnen worden. In bepaalde gevallen kan er voor gekozen worden enkele vitale of waardevolle bomen van de nevenstructuur als solitair te handhaven. In andere gevallen zal het mogelijk wenselijk zijn om de nevenstructuur te vervangen door passende kleine bomen, die wel een meerwaarde hebben en te handhaven zijn in samenhang met de hoofdstructuur.

Duurzaam behouden en versterken

Duurzame boomstructuren met enkele zwakke punten of onbenutte potenties kunnen versterkt worden. Dit kan betekenen het vervangen van of aanvullen van de boomstructuur met enkele bomen.

Duurzaam behouden

Op plekken waar de boomstructuren vitaal en goed ontworpen zijn, worden alle maatregelen getroffen die nodig zijn om bomen duurzaam te handhaven. Als bomen het einde van hun levensduur bereikt hebben, worden zij door dezelfde of een vergelijkbare soort vervangen.

Toevoegen groene accenten

Woonstraten die arm zijn aan bomen en geen ruimte bieden voor een uitgebreide bomenstructuur kunnen een groener karakter krijgen door op plekken waar net wat meer ruimte is, bijvoorbeeld op straathoeken, een

enkele boom als groen accent te planten (wel rekening houdend met de o.a. verkeersveiligheid). Daarnaast is op een aantal bijzondere locaties of locaties met een entreefunctie verbijzondering / een groen accent gewenst.

Optimaliseren

In bepaalde woonstraten en -buurten staat een heel diverse boombeplanting, bestaande uit verschillende soorten die in heel verschillende omstandigheden geplant zijn. De bomen in deze straten kennen vaak uitlopende knelpunten die haast per individuele boom verschillend zijn. Vaak gaat dit samen met onbenutte kansen zoals ruime groenvakken die niet voor bomen uitgebuit zijn. Door zorgvuldig te bepalen welke bomen behouden, vervangen of verwijderd moeten worden, welke bomen behoefte hebben aan het verbeteren van de standplaats en waar ruimte is voor een enkele nieuwe boom, kan de boomstructuur als geheel geoptimaliseerd en duurzaam gemaakt worden.

Markante plek

Een plek met een bijzondere kwaliteit, betekenis of geschiedenis die vraagt om een hierbij passende betekenisvolle boombeplanting.

Behouden / versterken entree

Verfraaien van hoofdentrees tot kernen (eenduidige entrees passend bij de identiteit van de kern, toepassen verrassend en kleurrijk groen), ecologische en fysieke functie toekennen aan groen langs wegen.

Kapel

Kapellen vormen karakteristieke elementen in stad, dorp en landschap die vaak van een bijpassende groen- en/of boomstructuur zijn voorzien ter versterking van de betekenis van de kapel op die specifieke locatie.

Versterken relatie

In bepaalde gevallen zijn belangrijke relaties te versterken door aanpassing van het groen, of vraagt de groenstructuur om een aanpassing van de stedenbouwkundige opzet.

Aanpassen wegprofiel

Het volledig herzien van de indeling van het wegprofiel (ligging van rijbanen, fietspaden, stoepen en groenstroken) om de ruimtelijke betekenis van wegen te verbeteren en om op cruciale plekken ruimte voor bomen te creëren, te vergroten of te optimaliseren.

Versterken mergelmuur / mergelwand

Het versterken van een mergelmuur of -wand betekent enerzijds het verbeteren van de beleving ervan en anderzijds het letterlijke versterken (sommige mergelmuren brokkelen af door o.a. wortelvorming van opgaande beplanting).

Voedselbos / pluktuin

Een plek in of nabij een dorpskern die openbaar toegankelijk is en waar vruchtdragende bomen en/of gewassen staan, die geplukt mogen worden door bezoekers.

3.3 Berg

3.3.1 Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen en entrees Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen

De belangrijkste wegen in Berg betreffen de straten 'Grote Straat/Geulhemmerweg, Langen Akker en de Rijksweg (N590).

Langs een deel van de Grote Straat en Geulhemmerweg is een bomenstructuur aanwezig. Deze bomenstructuur dient versterkt te worden op plekken waar gaten vallen in de huidige structuur. Bomen kunnen indien gewenst gecombineerd worden met (langs)parkeervakken.

Langen Akker is een verbindingsweg met Vilt waar in de huidige situatie geen bomen langs staan. Een uitzondering vormt het meest oostelijke deel van de weg in Berg en het deel tussen Berg en Vilt in, de Meesweg; hier is een dichte, enkelzijdige bomenstructuur aanwezig. Om de doorgaande functie van deze weg te ondersteunen is het voorstel om begeleidende solitairen (bomen van de 1^e of 2^e orde) toe te passen binnen de bebouwde kom, op plekken waar hier ruimte voor is. Op een aantal plekken dragen bomen op particuliere percelen sterk bij aan de groenbeleving van deze weg.

De bestaande bomenstructuur langs de Rijksweg dient duurzaam behouden te worden, op enkele plekken kan de structuur worden aangevuld om een fraaie, aaneengesloten bomenstructuur te realiseren.

Entrees

Entree westzijde Berg

Het gebied rondom de westelijke entree van Berg is enigszins rommelig van aard door de veelheid aan functies en zijwegen die hier samenkomen. Deze entree verdient een opwaardering (o.a. fraaie aanplant rotonde zoals voorheen, tegengaan verrommeling, inpassen parkeerplaats Groenrijk).

3.3.2 Historische linten, centra en bijzondere plekken Historische linten

De historische kern Berg ligt, in tegenstelling tot wat de oriëntatie van de Rijksweg doet vermoeden, noord-zuid georiënteerd tussen De Schansweg/ Mussenput en de Geulhemmerweg. Daarbinnen vormen de Grote Straat en de Kleinstraat het historische bebouwingslint. De oost-west georiënteerde historische wegenstructuur, Langen Akker en Valkenburgerstraat/Op den Dries/Koeweg, zijn pas na de Tweede Wereldoorlog geïntegreerd in de bebouwde kom. Enkele van deze historische linten maken geen deel uit van de gebiedsontsluitingswegen of invalswegen: Valkenburgerstraat en Grote Straat/Op den Bies en Kleinstraat. De Valkenburgerstraat is recent heringericht en kent een bomenstructuur van begeleidende solitairen. Op enkele plekken verdient deze bomenstructuur een verdichting zodat de herkenbaarheid en de uniformiteit van de straat versterkt wordt. Het oude lint 'Grote Straat/Op den Bies en Kleinstraat kent een krap profiel waar vrijwel geen ruimte is voor een uitbreiding van de huidige bomenstructuur. Veel woningen staan direct aan het trottoir en hebben geen voor- of geveltuint. Het inrichten van een smalle geveltuint door bewoners zou in deze linten gestimuleerd moeten worden, omdat dit groen de uitstraling van de straten sterk verbetert.

Bijzondere plekken

Omgeving kerk

De omgeving van de kerk kent een fraaie, maar sobere groene inrichting met enkele grote, monumentale bomen. Indien er vanuit de omgeving behoefte is voor meer kleur op deze locatie, kan ervoor gekozen worden om één of meerdere borders met vaste planten in het gazon te realiseren, of bloembollen te planten. Ook de waterbuffer dient voorzien te worden van een meer landschappelijke, fraaiere beplanting.

Groene plekken langs (oude) linten

Met name langs de Rijksweg is een aantal groene percelen tussen de bebouwing aanwezig. Hier raakt het landschap de kern. Dit groen brengt lucht in het bebouwingslint en dient daarom behouden te blijven. Ook aan de Langen Akker dienen de huidige groene percelen behouden te blijven. Vooral tegenover de basisschool is dit van belang, zodat het groen tegenover de school ook een educatieve functie kan vervullen.

Schoolplein

In de toekomst krijgt de basisschool een andere inrichting, waarbij ook het omliggende plein en omgeving verandert. Hoewel de inrichting van het schoolplein de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur is, beveelt het Groenbeleidsplan een groene inrichting van het schoolplein aan. Het groen nodigt uit tot (avontuurlijk) spelen en vervult ook een educatieve functie. Rondom de school is ook ruimte die vrijkomt en in eigendom van de gemeente komt. Deze ruimtes krijgen een groene invulling, waarbij ook aan de toegankelijkheid voor de buurt wordt gedacht. Het Kernoverleg Berg kan betrokken worden bij de planvorming hiervoor, aangezien het vergroenen van en rondom de school hoog op de prioriteitenlijst van het Kernoverleg staat.

EuroParcs Poort van Maastricht

Vanaf de doorgaande weg is het vakantiepark geen storend element; het ligt achter woonbebouwing met bijbehorende groenstructuur. Vanaf het zuiden gezien ligt het park echter vrij kaal in het plateaulandschap. Het is wenselijk dat het park een robuustere landschappelijke inpassing krijgt (dit kan in samenwerking met andere partijen/grondeigenaren plaatsvinden).

Sfeerimpressie van het toepassen van geveltuinen / gevelgroen in de Kleinstraat.

Sfeerimpressie van het toepassen van enkele bomen in een versteende straat.

3.3.3 Wijken en erftoegangswegen

Een groot deel van Berg kent een inrichting zonder bomen in het straatprofiel. Het Groenbeleidsplan schrijft voor dat in deze straten begeleidende solitaires (1^e of 2^e orde) worden toegepast en dat bewoners gestimuleerd worden tot het aanleggen van een groene voortuin. Het bestaande groen in de vorm van buurtpleintjes verdient een opwaardering. Dit kan in samenspraak met omwonenden plaatsvinden.

De Slakweg kent een fraaie bomenstructuur van lindes. De groeiplaats van deze bomen verdient een opwaardering, de huidige boomspiegels zijn erg klein. Wortelopdruk vindt ook plaats bij enkele bomen. Eigenlijk zijn de bomen te groot voor het straatprofiel, maar doordat de waarde van deze volgroeide lindes erg hoog is (fysisch, ecologisch) dienen de bomen duurzaam behouden te worden.

3.3.4 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Berg omschrijft zijn:

- Versterken bomenstructuur Grote Straat/ Geulhemmerweg en Valkenburgerstraat.
- Toepassen begeleidende solitaires langs Langen Akker, Pastoor Scheepersstraat, Pastoor Brouwersstraat, Burg. Muijterstraat, Burg. Van de Loostraat, Dr. Goossensstraat en een gedeelte van de Kleinstraat.
- Versterken entree westzijde Berg.
- Stimuleren geveltuinen Grote Straat, Op den Bies, Kleinstraat.
- Stimuleren bewoners vergroenen (voor)tuin.
- Inrichten groen schoolplein basisschool.
- Opwaarderen groeiplaatsen Slakweg.

3.4 Terblijt

3.4.1 Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen en entrees Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen

De hoofdstructuur van Terblijt wordt gevormd door de Lindenstraat. Het straatprofiel van deze weg is te smal voor een doorgaande begeleidende bomenstructuur. Groene voortuinen en bomen in voortuinen dragen in deze straat veel bij aan de beleving van de weg. Bewoners zouden daarom gestimuleerd moeten worden om hun groene tuinen te behouden en waar nodig, te vergroenen.

3.4.2 Historische linten, centra en bijzondere plekken

Met betrekking tot historische linten, centra en bijzondere plekken gelden geen bijzonderheden.

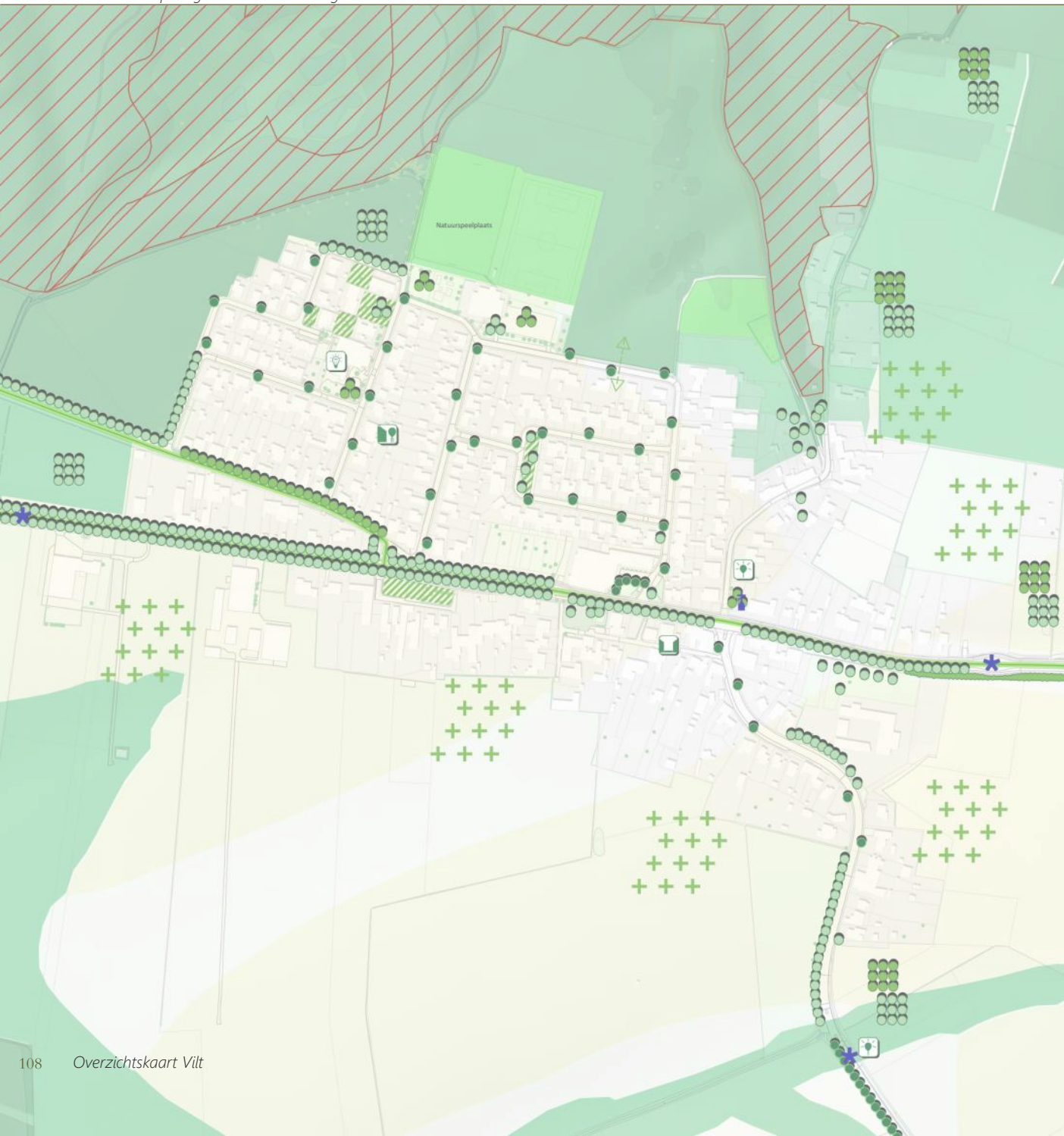
3.4.3 Wijken en erftoegangswegen

Met betrekking tot wijken en erftoegangswegen gelden geen bijzonderheden.

3.4.4 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Terblijt omschrijft zijn:

- Stimuleren bewoners tot behoud en aanleg groene voortuinen.

3.5 Vilt

3.5.1 Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen en entrees Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen

In Vilt zijn de belangrijkste wegen de Meesweg, de Rijksweg en de Sibberweg.

Meesweg

De Meesweg kent gedeeltelijk een begeleidende bomenrij, deze kan pleksgewijs worden doorgezet op plekken waar bomen ontbreken. Dit versterkt de herkenbaarheid van de weg.

Rijksweg

De bestaande bomenstructuur langs de Rijksweg N590 dient duurzaam behouden te worden. Op enkele plekken kan de bomenstructuur worden aangevuld om een fraaie aaneengesloten bomenstructuur te realiseren.

Sibberweg

De Sibberweg is een vrij versteende weg. Het voorstel is om op plekken waar deze ontbreekt, begeleidende solitaire (bomen van de 1^e of 2^e orde) toe te passen in combinatie met bestaande langsparkeervakken.

Entrees

Entree Sibberweg

De huidige entree kan sterker benadrukt worden door het toevoegen van een of meerdere bijzondere bomen (bijvoorbeeld met een fraaie bloei of mooie herfstkleur). Dit vergroot de herkenbaarheid van Vilt.

Entree vanuit Valkenburg

Komende vanuit Valkenburg verdient de entree van Vilt een verfraaiing. De gemetselde keerwanden aan weerszijden van de entree dragen al bij aan de herkenbaarheid, maar dit kan versterkt worden door het toevoegen van een fraaie bloeiende beplanting in de middenberm.

3.5.2 Historische linten, centra en bijzondere plekken Pater Tilliestraat

Vilt is een relatief jong dorp, waarvan de oudste bebouwing lag georiënteerd aan de voorloper van de huidige Rijksweg. Dit heeft geleid tot de opvallende situatie dat de eigenlijke oude lintbebouwing niet aan de Rijksweg zelf ligt, maar aan de Pater Tilliestraat en een parallelweg van de Rijksweg met deels een enkele rij jongere bebouwing, weides en tuinen daartussen. Uitgangspunt hier is het voorkomen dat de bestaande weides en tuinen verder bebouwd raken en zorgen dat ze een groene uitstraling behouden.

Geulgracht

De Geulgracht is een smal lint waar geen plek is voor bomen. Veel huizen hebben een groene voortuin waar gedeeltelijk ook opgaande beplanting in staat. Dat draagt in grote mate bij aan het groene straatbeeld.

Bijzondere plekken

Omgeving basisschool

De basisschool in Vilt is gesloten door de fusie met de school in Berg. Hierdoor komt het terrein van de basisschool vrij voor een andere invulling en functie. Bij een nieuwe invulling van het terrein dienen de grote, volwassen bomen van betekenis behouden te blijven. De kleinere (bol)bomen op het terrein zijn minder behoudenswaardig, maar kunnen in overleg met de omgeving wellicht worden overgenomen door enkele bewoners of worden verplant naar de natuurspeeltuin (wens omwonenden). Ook moet bij nieuwe ontwikkelingen op de plek, tenminste 25% van het gebied groen worden ingericht.

3.5.3 Wijken en erftoegangswegen

Het grootste deel van de woonstraten kent geen begeleidende bomenstructuur. Het Groenbeleidsplan schrijft een begeleidende solitairen (bomen van 1^e of 2^e

orde) voor in deze straten. Daarbij is het wenselijk dat bewoners gestimuleerd worden om een groene voortuin in te richten.

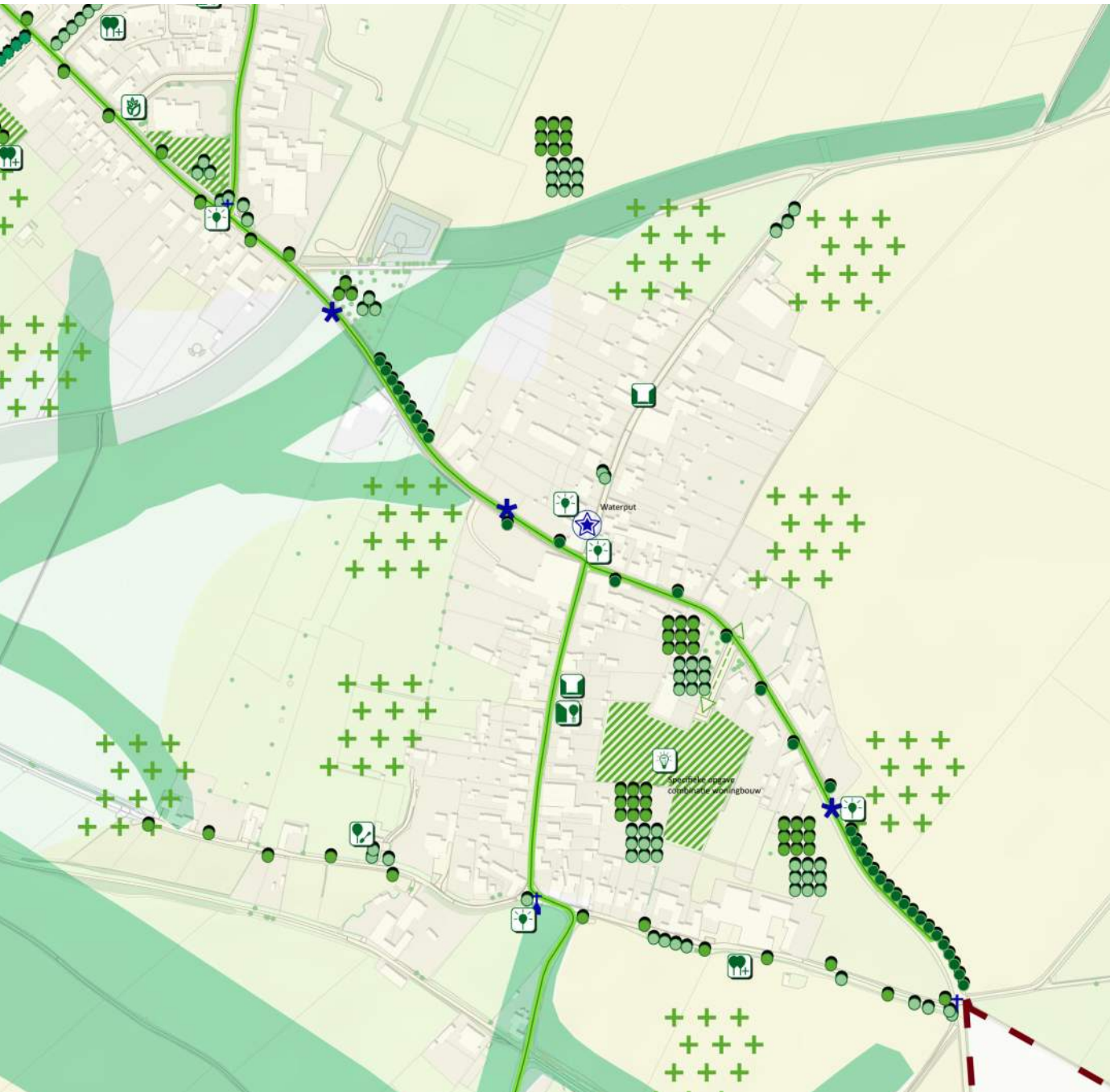
3.5.4 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Vilt omschrijft zijn:

- Versterken bomenrij Meesweg.
- Toepassen begeleidende solitairen Sibberweg, Heiweg, Wethouder Meertensstraat, Nachtegaalstraat, Leeuwerikstraat, Vinkenweg, Zwaluwstraat, Merelstraat en Leijenstraat.
- Opwaarderen entrees Sibberweg en Rijksweg.
- Stimuleren bewoners vergroenen (voortuin).

Sfeerimpressie van het vergroenen van voortuinen.

3.6 IJzeren

3.6.1 Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen en entrees Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen

IJzeren bestaat uit bebouwing langs twee kruisende wegen. De Kruisstraat en de Kapelstraat zijn de twee wegen met een doorgaande verkeersfunctie. In de Kapelstraat/Groenstraat is het wegprofiel dermate krap dat er geen plaats is voor een begeleidende bomenstructuur. Groen en bomen in particuliere tuinen dragen sterk bij aan de groenbeleving van deze straten. Het is dan ook van belang om bewoners te stimuleren dit groen in stand te houden en waar mogelijk uit te breiden door het vergroenen van voortuinen of het aanleggen van een geveltuin. In de Kruisstraat is het wegprofiel breder. Het voorstel is om hier begeleidende solitaire toe te passen.

3.6.2 Historische linten, centra en bijzondere plekken Groenstraat

De Groenstraat is onderdeel van het historische lint van IJzeren. Ook hier is het straatprofiel te krap voor een begeleidende bomenstructuur en draagt het groen in particuliere tuinen sterk bij aan de groenbeleving van de straat. Een authentiek element in de Groenstraat is de waterput. De put staat echter op een klein stukje grond en is een opvallend element in de ruimte. Door het toepassen van een groen accent bij de waterput versterkt de uitstraling van dit element. Voor het benadrukken van de waterput dient overleg en/of samenwerking met de direct aanwonenden te zijn, in verband met het kleine stukje grond waar de put op staat.

*Bijzondere plekken**Groene locatie IJzeren – beoogde plek woningbouw*

Deze voormalige huisweide is aangewezen als plek waar mogelijk woningbouw kan plaatsvinden. Het Groenbeleidsplan onderschrijft dit, mits in het woningbouwplan voldoende ruimte is voor robuust groen en het woningbouwplan klimaatadaptief is. De waarde van een groene weide als dit perceel is hoog, doordat de weide een afwisseling biedt met de verharde oppervlaktes van de bebouwing en hierdoor hittestress tegengaat en hemelwater kan opvangen.

3.6.3 Wijken en erftoegangswegen

Langs de Limietstraat staan enkele solitaire bomen en bomenrijen. Het Groenbeleidsplan schrijft voor om de begeleidende solitaires te versterken.

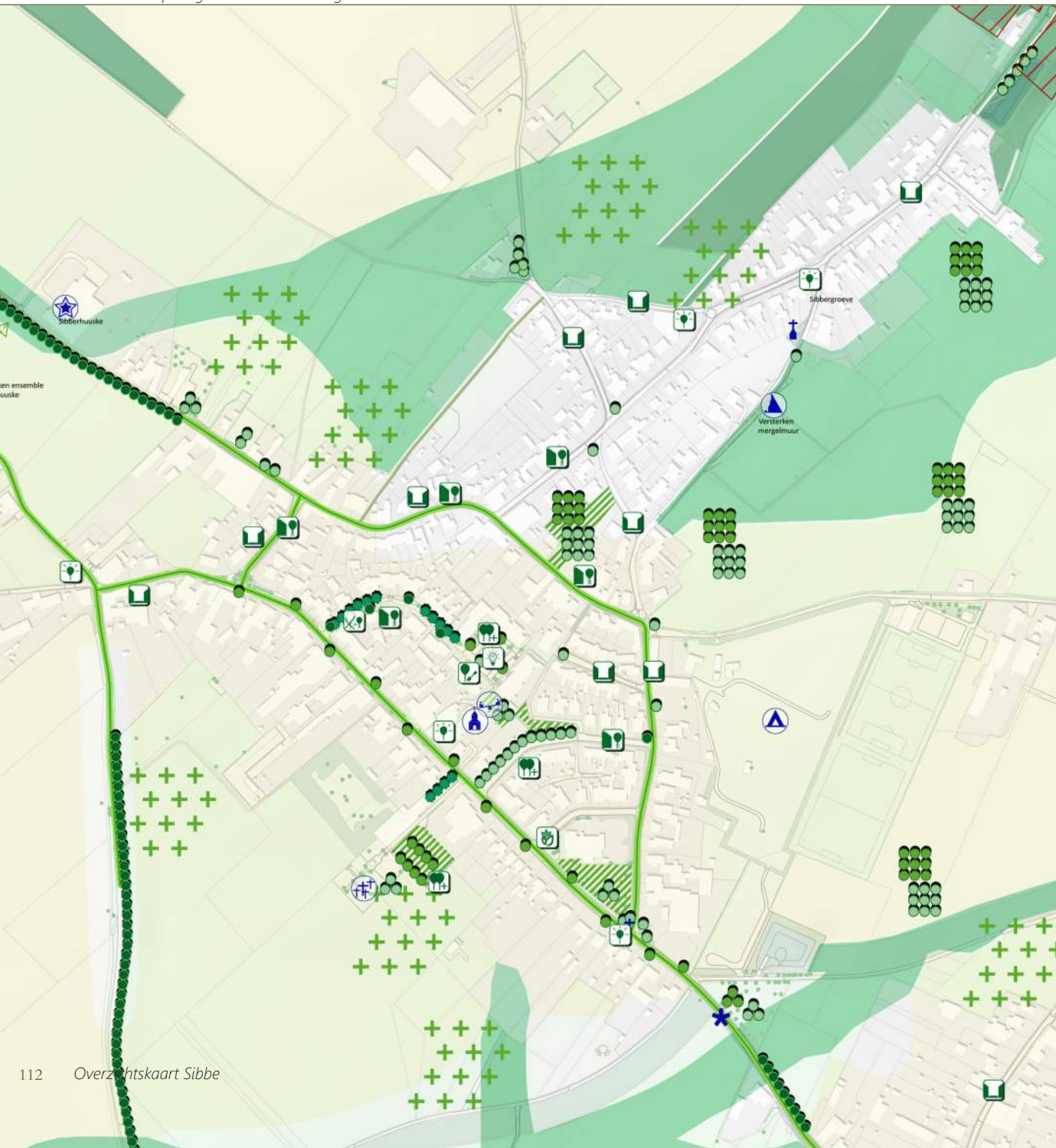
3.6.4 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor IJzeren omschrijft zijn:

- Toepassen begeleidende solitaires Kruisstraat.
- Versterken begeleidende solitaires Limietstraat.
- Benadrukken ligging waterput, in overleg met omwonenden.

Sfeerimpressie van het doorzetten van de groenstructuur in de Sibberkerkstraat, richting IJzeren.

3.7 Sibbe

3.7.1 Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen en entrees Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen

In Sibbe betreffen de belangrijkste wegen met een doorgaande verkeersfunctie de Dorpsstraat, de Bergstraat, de Sint Rosastraat, de Gatsestraat en de Sibberkerkstraat.

Sibberkerkstraat

Een gedeelte van de Sibberkerkstraat is gereconstrueerd, waarbij een bomenstructuur van prunussen is toegevoegd. Doordat deze bomen een grillige kroonvorm hebben en soms breed uitgroeien over de rijweg, geven de bomen soms overlast. Het voorstel is om op termijn (wanneer de bomen aan het einde van hun levensduur zijn) de bomen te vervangen door een andere soort van de 2e orde, met een smallere kroon. Daarbij dient deze bomenstructuur van begeleidende solitair ook op het nog niet gereconstrueerde deel van de Sibberkerkstraat te worden doorgezet.

Bergstraat, Gatsestraat, Dorpsstraat en Sint Rosastraat

Het wegprofiel van deze straten is te smal voor bomen. Op enkele plekken is er wel ruimte, het voorstel is dan ook om daar solitair van de 1^e of 2^e orde (afhankelijk van de beschikbare ruimte) te planten. De huidige groene weide aan de Dorpsstraat vormt een afwisseling met de verharding van de bebouwing en dient daarom in stand gehouden te worden.

3.7.2 Historische linten, centra en bijzondere plekken

Historische linten in Sibbe zijn allemaal onderdeel van gebiedsontsluitingswegen of invalswegen.

Bijzondere plekken

Omgeving Sint Rosakerk

De inrichting van het voorterrein van de kerk is fraai, maar erg stenig. De twee platanen aan weerszijden van de entree geven het geheel een monumentale uitstraling. Deze uitstraling kan versterkt worden door het toepassen van passend groen in de grindvakken aan weerszijden van de entree.

Omgeving begraafplaats

De parkeergelegenheid bij de begraafplaats en het gemeenschapshuis heeft een stenig karakter en verdient een robuustere groenere uitstraling.

Sibberhuuske

Het ensemble van het Sibberhuuske met de (voormalige) eigendommen dient behouden te worden en wanneer mogelijk versterkt. Met name gaat het dan om de relatie tussen het Sibberhuuske en de mergelstenen poorten die in de weide ten zuidwesten van het gebouw staan. Voorheen betrof deze weide een huisweide met boomgaard.

3.7.3 Wijken en erftoegangswegen

Beckerswei

De bomen in de Beckerswei zijn te groot voor het straatprofiel. Daarbij zijn de boomspiegels te klein. In de nabije toekomst dienen de bomen dan ook te worden vervangen door kleinere exemplaren met een smallere boomkroon. De parkeerplaats aan het einde van de Beckerswei dient sterk vergroend te worden, nu is dit een stenige plek in de wijk. Voor de huidige groenperken geldt dat de kwaliteit en de uitstraling matig is. Het vergroenen van de parkeerplaats is een aparte opgave wat in samenspraak met omwonenden dient plaats te vinden. De omwonenden hebben zelf al wensen en ideeën voor een alternatieve inrichting.

Lokerstraat

Een deel van de Lokerstraat betreft een voetpad en is een holle weg. Aandachtspunt hier is het beheer van het opgaande groen, in combinatie met de mergelmuur (keermuur) langs het weggetje.

Sint Appoloniastraat

Het wandelpad loopt niet meer door het weiland maar er omheen; dit nieuwe pad is moeilijk begaanbaar in de

huidige situatie. De toegankelijkheid van dit pad is dus een aandachtspunt.

3.7.4 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Sibbe omschrijft zijn:

- Doorzetten inrichting Sibberkerkstraat richting IJzeren en herzien keuze soort.
- Waar ruimte is, solitaire bomen voorzien in Bergstraat, Gatsestraat, Dorpsstraat en Sint Rosastraat.
- Vergroenen entreezone kerk.
- Vergroenen parkeerplaats begraafplaats.
- Versterken ensemblewerking Sibberhuuske met aanpalende weilanden en poort.
- Vervangen bomen in de Beckerswei voor een kleinere soort.
- Vergroenen parkeerplaats Beckerswei; hiervoor is nader onderzoek nodig naar de parkeerbalans en de wensen van omwonenden.
- Adequaat beheer en onderhoud Lokerstraat en St. Appoloniastraat.

Sfeerimpressie van een geschiktere boomsoort in de Beckerswei.

3.8 Schin op Geul en Oud Valkenburg

3.8.1 Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen en entrees Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen

In Schin op Geul en Oud Valkenburg zijn de belangrijkste wegen de provinciale weg N595 (Oud Valkenburg, Strucht, Valkenburgerweg), de Breeweg, Tolhuisstraat, Hoogbeek/ Graafstraat en de Ransdalerweg.

De N595 vormt een drukke verkeersader waarlangs weinig tot geen plaats is voor een continue begeleidende bomenstructuur. Op sommige plekken staan enkele bomen; een overblijfsel van de ooit aanwezige bomenrijen langs de weg. Daar waar plaats is, dient de bestaande bomenstructuur te worden uitgebreid met bomen van de 1^e orde. Ook op markante plekken, zoals de kruising N595 met de Breeweg of de brug over de Geul bij de N595, is behoefte aan een grote boom ter markering.

Langs de Breeweg, de Tolhuisstraat, op het Kerkplein en langs een deel van Hoogbeek staat een begeleidende bomenstructuur van gekandelaberde platanen. De bomen hebben veelal een te kleine boomspiegel en staan soms niet goed gepositioneerd, wat de doorgang op het trottoir belemmert. Omwonenden hebben aangegeven dat de bomenstructuur voor hen van grote waarde is. Het voorstel is daarom om het trottoir aan de westzijde van de Tolhuisstraat te laten vervallen en te vervangen door een groenstrook. Hierdoor krijgen de bestaande bomen een betere groeiplaats. Dit trottoir is in de huidige situatie toch al niet toegankelijk door de bomen. Voetgangers kunnen gebruik maken van het bredere trottoir aan de overkant van de weg. De huidige bomen langs de bovengenoemde straten zijn platanen. Deze soort heeft weinig ecologische waarde. Wanneer sprake is van een reconstructie van de wegen kan worden nagedacht over het vervangen van deze bomen door een andere soort met een hogere ecologische waarde. Wanneer dit niet gewenst is en de bomen blijven staan, worden ze aan het einde van

hun levensduur vervangen door een kleinere soort (2^e orde) met een hogere ecologische waarde. Een boom van de 2^e orde is kleiner en hierdoor zullen er minder snoeiwerkzaamheden te hoeven plaatsvinden.

De Graafstraat en de Ransdalerweg kennen een dermate smal profiel dat er geen plaats is voor een begeleidende bomenstructuur. Het groen in sommige voortuinen en de aangrenzende groene percelen betekent veel voor de uitstraling van het straatprofiel.

3.8.2 Historische linten, centra en bijzondere plekken

Historische linten in Schin op Geul zijn allemaal onderdeel van gebiedsontsluitingswegen of invalswegen.

Bijzondere plekken

Kerkplein

Het Kerkplein is de centrale plek in het oude centrum van Schin op Geul en verdient een bruisende uitstraling. Momenteel is het Kerkplein vooral vanuit verkeerskundig oogpunt ingericht, waarbij marginaal ruimte is voor passend groen en de verblijfskwaliteit matig is. Voor een passende uitstraling dient het Kerkplein als geheel bekeken te worden, alleen een aanpassing of uitbreiding van de groenstructuur is niet voldoende.

Ljubljanaplein

Het Ljubljanaplein bij gemeenschapshuis 't Geboew kent een verouderde inrichting met weinig groen. Als centrale plek in de wijk verdient het plein een toekomstbestendige inrichting en dient het een aantrekkelijke, groene plek te zijn waar mensen samen kunnen komen.

Sportvelden

De locatie van de sportvelden is een aparte opgave. Gezamenlijk met andere kernen (ook buiten de gemeente Valkenburg aan de Geul) dient te worden gekeken naar

een centrale locatie waar sporten kan plaatsvinden. In een ideale situatie kunnen de sportvelden verplaatst worden en wordt de plek weer onderdeel van het natuurlijke Geuldal.

Vakantieparken

In Schin op Geul zijn twee grote vakantieparken gesitueerd en een meer kleinschalige camping. Voor het Roompot vakantiepark 'Schin op Geul' aan Walem geldt dat de huidige groene inpassing fraai is, en behouden dient te blijven.

De uitstraling van vakantiepark 'Topparken Résidence Valkenburg' op de omgeving is groot, ondanks de huidige landschappelijke inpassing. Het Groenbeleidsplan pleit voor een robuustere groene inpassing rondom het park, volgens het concept 'dorpsmantel'. De parkeerplaats van het vakantiepark, grenzend aan de N595, dient ook robuuster te worden ingepast. Daarbij vormt deze locatie één van de entrees van Schin op Geul en verdient de plek in dat opzicht meer aandacht. De groene inpassing dient in samenwerking met verschillende grondeigenaren te worden bekeken.

Stationsomgeving

De parkeerplaats bij het station is vrij recent heringericht. Door het ontbreken van bomen tussen de parkeervakken oogt het geheel wat kaal. Om van de parkeerplaats een wat meer beschutte en beschaduwde plek te maken wordt aanbevolen om enkele grote bomen (1^e orde) nabij de parkeervakken te planten. Denkbaar is dat hiervoor een aantal parkeerplaatsen wordt opgeofferd om de bomen een goede standplaats te bieden.

Sfeerimpressie van het vergroenen van de straat bij het Ljubljana plein. Dit is een voorbeeld om te laten zien dat enkele bomen in de straat de sfeer positief beïnvloeden. Uiteraard dient bij het daadwerkelijk uitvoeren van deze ideeën, gekeken te worden naar de situatie ter plekke en is maatwerk noodzakelijk.

3.8.3 Wijken en erftoegangswegen

Het grootste deel van de woonstraten kent geen begeleidende bomenstructuur. Het Groenbeleidsplan schrijft een losse bomenstructuur (bomen van de 1^e of 2^e orde) voor in deze straten. Daarbij is het wenselijk dat bewoners gestimuleerd worden om een groene voortuin in te richten.

3.8.4 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Schin op Geul en Oud-Valkenburg omschrijft zijn:

- Streven naar toevoegen 1^e orde solitaire bomen langs de N595. Hiervoor is overleg met de provincie (wegeigenaar) nodig.
- Op termijn vervangen platanen Breeweg, Kerkplein en Hoogbeek.
- Opwaarderen Kerkplein; hiervoor is nader (ontwerp) onderzoek nodig.
- Vergroenen Ljubjanaplein.
- Opstarten inventarisatie naar mogelijke locatie sportvelden, samen met buurgemeenten.
- Toepassen robuuste groene inpassing vakantiepark 'Topparken Résidence Valkenburg'.
- Stimuleren bewoners vergroenen (voor)tuin.

Sfeerimpressie van een robuuste groene inpassing van de parkeerplaats langs de N595.

3.9 Walem

3.9.1 Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen en entrees Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen

Walem ligt langs één doorgaande weg en deze betreft 'Walem'. Binnen het bebouwingslint is geen plaats voor een begeleidende bomenstructuur, gezien het smalle wegprofiel. Op enkele plekken waar geen bebouwing staat, kunnen enkele bomen van de 1e orde worden gesitueerd.

3.9.2 Historische linten, centra en bijzondere plekken

Op de hoek van het oude lint, bij de viersprong, is een klein kapelletje aanwezig. Dit kapelletje kan meer benadrukt worden door het toevoegen van een groen accent, bijvoorbeeld in de vorm van bloeiende planten.

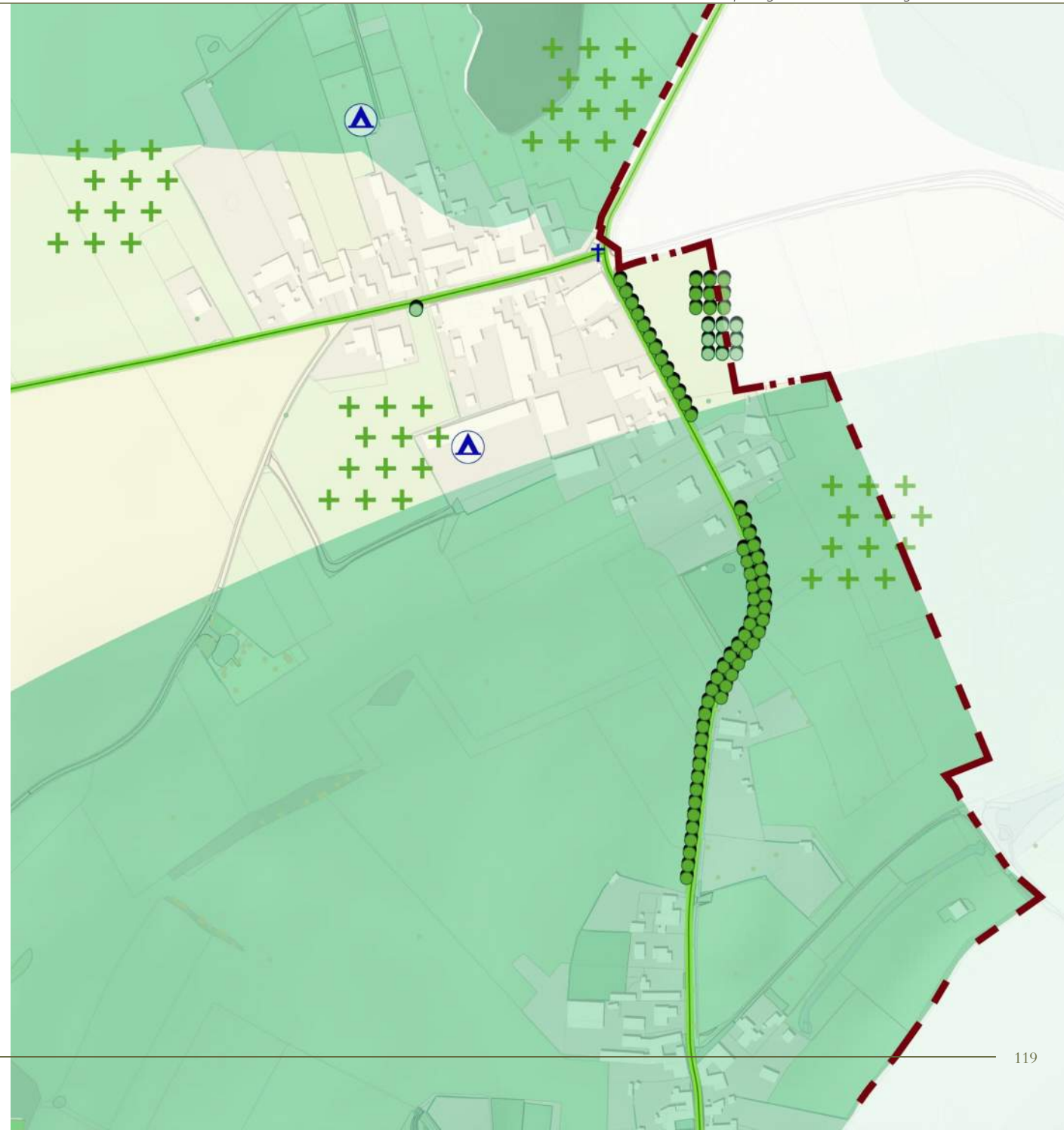
3.9.3 Wijken en erftoegangswegen

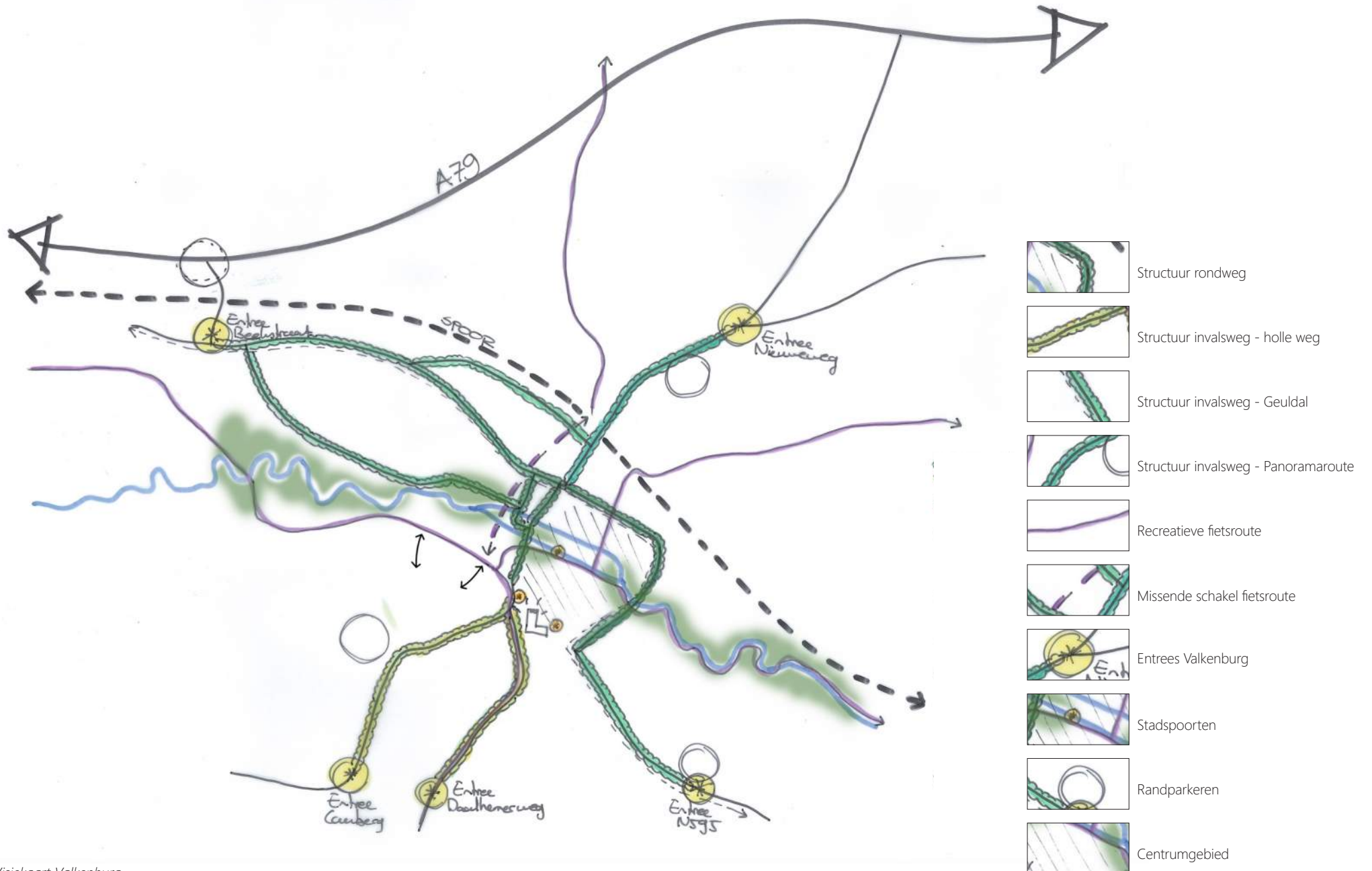
Met betrekking tot wijken en erftoegangswegen gelden geen bijzonderheden.

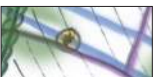

3.9.4 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Walem omschrijft zijn:

- Waar mogelijk, situeren bomen 1^e orde langs het bebouwingslint.
- Toevoegen groen accent bij kapelletje.

- Structuur rondweg
- Structuur invalsweg - holle weg
- Structuur invalsweg - Geuldal
- Structuur invalsweg - Panoramaroute
- Recreatieve fietsroute
- Missende schakel fietsroute
- Entrees Valkenburg
- Stadspoorten
- Randparkeren
- Centrumgebied

3.10 Valkenburg

Valkenburg vormt in veel opzichten het middelpunt van de gemeente Valkenburg aan de Geul. Hierdoor is behoefte aan een visie (aanvullend op de beschreven aanpak voor de kernen in paragraaf 3.1) op de groenstructuur van Valkenburg als geheel, alvorens in te gaan op de afzonderlijke groenstructuren. In deze paragraaf wordt de groenvisie voor Valkenburg toegelicht, waarbij ook de invalswegen/ gebiedsontsluitingswegen en entrees worden behandeld. Vervolgens wordt in de verdere paragrafen ingegaan op de groenstructuren voor de historische linten, bijzondere plekken, wijken en erftoegangswegen.

Op de kaart hiernaast is de groenvisie voor Valkenburg afgebeeld. Hieronder zijn de speerpunten van deze visie puntsgewijs benoemd.

- Het ontsluitingsnet van Valkenburg kent op de meeste plekken een onderscheid tussen doorgaande routes voor langzaam verkeer en gemotoriseerd verkeer. Dit onderscheid dient behouden en versterkt te worden om de spreiding van verkeer in Valkenburg verder te verwezenlijken, alsook prettige routes voor de recreant (langzaam verkeer) te bieden.
- Voor gemotoriseerd verkeer kent Valkenburg verschillende invalswegen, die van karakter verschillen. Vanuit het westen en het oosten (Strabeek/Broekhem, Cremerstraat/Spoorlaan, Prinses Beatrixsingel, N595/Neerhem) voeren de invalswegen door het vlakke Geuldal. De invalsweg vanuit het noorden (Nieuweweg) vormt een soort panoramaroute met zichten over het Heuvelland, alvorens de weggebruiker de bebouwing van Valkenburg binnenrijdt. Vanuit het zuiden snijden

de invalswegen (Cauberg, Daalhemerweg) in de overwegend steile hellingen van het plateau; het zijn holle wegen. Wenselijk is dat het verschil in karakter tot uiting komt in de groenstructuur van deze wegen. De gewenste uitstraling van de verschillende invalswegen wordt in paragraaf 3.10.1 toegelicht.

- Aan de hierboven genoemde invalsroutes zijn de entrees van Valkenburg gekoppeld. In de huidige situatie dragen de entrees nog onvoldoende bij aan de herkenbaarheid en identiteit van Valkenburg. De gewenste uitstraling van de entrees wordt onder het kopje 'entrees' nader toegelicht.
- Het centrum van Valkenburg wordt grotendeels omsloten door een rondweg (Berkelplein, Oosterweg, Reinaldstraat, Wilhelminalaan, Koningin Julianalaan, Oranjelaan). Deze route heeft geen eenduidige uitstraling die past bij de historische en monumentale ambiance van Valkenburg. Onder het kopje 'rondweg' wordt de gewenste groenstructuur voor deze route toegelicht.
- De entrees van Valkenburg voor langzaam verkeer (recreatieve fietsers, wandelaars) worden gevormd door de oude stadspoorten van het historische centrum. Op sommige plekken verdient de directe omgeving of de aanloop naar de stadspoorten een verbeterslag. De gewenste uitstraling van (de omgeving van) de stadspoorten wordt in paragraaf 3.10.3 toegelicht.
- De Geul vormt een verbindend lint door Valkenburg met daaraan gekoppeld groene plekken.
- Vergroening in het oude centrum van Valkenburg moet gezocht worden in (particulier) gevelgroen, plantenbakken en vergroening van hoven tussen de bebouwing.

3.10.1 Invalswegen

Neerhem

Komende vanuit Schin op Geul begeleidt een enkelzijdige rij van platanen de weg. Hoewel platanen ecologische weinig waardevol zijn, dragen ze op deze locatie sterk bij aan de herkenbaarheid van Valkenburg. Daarbij passen de platanen fraai bij de overwegend mergelstenen gevels. De platanen dienen dan ook duurzaam behouden te worden.

Broekhem / Strabeek

Een groot deel van Broekhem heeft een versteend karakter. Door het toepassen van begeleidende solitairen kan dit worden doorbroken. Het straatprofiel biedt ruimte aan bomen, mits deze in combinatie met langspaarvakken worden gesitueerd. Voor Strabeek geldt dat de dichte bomenstructuur in het buitengebied op lossere wijze kan worden doorgezet binnen de bebouwde kom. De soort die de voorkeur geniet is de linde, omdat deze al op meerdere plekken langs de weg aanwezig is en bovendien een geschikte 'stadsboom' is.

Cremerstraat / Spoorlaan

De bomenstructuur in de Cremerstraat dient duurzaam behouden te worden, waarbij aandacht moet zijn voor de grootte van de boomspiegels. Voor de Spoorlaan geldt dat de bestaande platanen op termijn vervangen moeten worden door een meer passende boomsoort van de 1^e orde met een hogere ecologische waarde.

Sfeerimpressie van een groenstructuur met meer grandeur, in de Koningin Julianalaan.

Prinses Beatrixsingel / Prins Bernhardlaan

De dichte bomenrij langs de Prinses Beatrixsingel vormt een fraaie begrenzing van de woonbebouwing en markeert de overgang naar het Geuldal. Deze bomenstructuur dient duurzaam behouden te worden en op enkele plekken versterkt. De Prins Bernhardlaan is een fraaie laan die aan weerszijden begeleid wordt door beuken. Door de statige sfeer lijkt de weg onderdeel te zijn van het naastliggende Odapark. De bomenstructuur dient duurzaam behouden te worden. Hierbij moet aandacht zijn voor de groeiplaatsen, omdat de grootte en de kwaliteit ervan niet overal voldoende is. Idealiter worden de groeiplaatsen vergroot, maar hier is in de huidige situatie geen plaats voor. Dit zal dus alleen in combinatie met een aanpassing aan de rijweg kunnen plaatsvinden.

Nieuweweg/Emmaberg

De Nieuweweg en de Emmaberg worden grotendeels begeleid door een enkele rij van eiken, die eindigt daar waar de bebouwing aan weerszijden begint. Na het spoor is er een middenberm waarin platanen staan. De eiken passen bij het meer landelijke karakter van de Nieuweweg/Emmaberg, de platanen benadrukken het stedelijke en monumentale karakter van de omgeving na het spoor. Beide bomenstructuren dienen duurzaam in stand gehouden te worden. Wel dient er bij de plantvakken van de platanen aandacht te zijn voor de begroeiing met vaste planten; hier vallen gaten in. Het is aan te bevelen om hier te kiezen voor sterke, zoutminnende (strooizout) vaste planten.

Cauberg

De Cauberg is een holle weg en wordt grotendeels begeleid door ruig struweel met daarin solitaire bomen en bos. Op enkele plekken heeft het groen een meer cultureel karakter, zoals bij de begraafplaats en de

entree van Parking Cauberg. Dit culturele karakter vormt een fraaie afwisseling op het ruigere groen elders langs de weg en duidt ook de aanwezigheid van de genoemde functies. Langs een deel van de Cauberg is een hekwerk aanwezig; dit verstoort de beleving van de weg. De groenstructuur langs de Cauberg dient versterkt te worden, waarbij het onderscheid tussen cultuur en natuur sterker naar voren mag komen. In het meest noordelijke deel van de Cauberg is geen plaats voor een begeleidende groenstructuur; hier kan het straatbeeld vergroend worden door het stimuleren van geveltuinen.

Daalhemerweg

De Daalhemerweg is net als de Cauberg een holle weg en kent een groenstructuur overwegend in de vorm van struweel, bos en ruigere bermbeplantingen. Richting het centrum worden parkeervakken afgewisseld met een bomenstructuur van platanen. De parkeervakken en de platanen verstoren de beleving van de naastliggende mergelwand en passen niet bij het natuurlijke, ruige karakter hiervan. Daarbij zorgt de aanwezigheid van de haakse parkeervakken in combinatie met de doorgaande weg vaak voor onveilige situaties. Het voorstel is om de structuur van platanen en de parkeervakken te verwijderen. Op deze manier krijgt de mergelwand een veel sterkere uitstraling en kunnen de parkeerplaatsen vervangen worden door een fraaie looproute naar o.a. de stadscamping. Het prachtige karakter van de holle weg met steile mergelwanden reikt zo tot in het hart van Valkenburg. Dit voorstel past binnen de visie van het Mobiliteitsplan Valkenburg aan de Geul.

3.10.2 Rondweg

Wenselijk is om de route rondom het centrum van Valkenburg een meer uniforme uitstraling te geven, alsook een uitstraling die past bij het historische en monumentale karakter van het oude centrum. Een passende groenstructuur draagt hier aan bij. Langs de Burg. Henssingel staat een prachtige rij met grote lindes. Het voorstel is om deze bomenstructuur door te zetten langs het Berkelplein en richting de Oosterweg. In de Reinaldstraat is geen plaats voor een continue bomenstructuur. Daarom is hier het voorstel om begeleidende solitaire (lindes) toe te passen om de continuïteit van de rondweg als route te versterken.

De Wilhelminalaan is een ander deel van de rondweg en kent geen continue begeleidende bomenstructuur. Langs het noordelijke deel staan enkele solitaire amberbomen, is een rij met beuken aanwezig en grenst het groen van het Den Halderpark aan de weg. De combinatie van de beuken en het 'parkgroen' zorgt voor een fraaie, monumentale sfeer. Het zuidelijke deel van de weg wordt begeleid door een enkele rij platanen. Deze bomen passen bij de stedelijke sfeer van dit deel van de straat. Alle groenstructuren in de Wilhelminalaan dienen duurzaam behouden te worden. Aanvullend dient de kruising met de Geul (zowel de molentak als de hoofdstroom) benadrukt te worden met kenmerkend groen. Dat kan een opvallende boom zijn, maar ook kleurrijke bloembakken aan de relingen van de bruggen.

In de Oranjelaan en een deel van de Koningin Julianalaan ontbreekt een opgaande groenstructuur, waardoor de straten erg versteend zijn en geen fraaie en prettige route vormen. De ruimte voor een continue bomenstructuur ontbreekt, daarom wordt een structuur van begeleidende solitaire

Sfeerimpressie van een minder verrommelde entree bij de Cauberg.

voorgeschreven. Op enkele, strategische plekken een grote boom verbetert het straatbeeld enorm. Langs het noordelijke deel van de Koningin Julianalaan staat een bomenstructuur van sierkersen. Deze bomen zijn relatief klein en passen niet bij de monumentale en historische sfeer die het centrum van Valkenburg ademt. De weg mag wat meer 'grandeur' krijgen. Daarbij zijn de boomspiegels te klein en is de conditie van de bomen niet optimaal. Wanneer de bomen aan het einde van hun levensduur zijn dienen deze vervangen te worden door een grotere soort, bij voorkeur een zuilvormige soort zodat de boomkroon niet te ver richting de woningen reikt. Ook moeten de boomspiegels worden vergroot.

3.10.3 Entrees

Entree Beekstraat

De Beekstraat is één van de belangrijkste entrees van Valkenburg, gezien de ligging nabij de snelwegafslag. Vanuit het noorden loopt de Strabeek langs de Beekstraat richting de Geul. De ligging van de Strabeek kan worden gebruikt bij het verbijzonderen van deze entree van Valkenburg.

Entree N595

De beleving van de entree vanuit Schin op Geul dient versterkt te worden. Het Geuldal reikt bijna tot aan de rand van de stad en de natuurlijke inrichting ervan (ruigte, wilgen, elzen) versterkt de beleving van het Geuldal en de ligging van Valkenburg aan de Geul. Parkeerplaats 'Geulpark' verstoort deze beleving echter. Doordat het mobiliteitsbeleid inzet op 'randparkeren', is het verplaatsen van de parkeerplaats 'Geulpark' geen waarschijnlijke optie. Om de beleving van deze entree te verbeteren, dient de parkeerplaats verder vergroend te worden waarbij het realiseren van een natuurlijke

sfeer, passend bij het Geuldal, essentieel is. Het informatiepunt dat nu langs de provinciale weg staat, dient te worden opgenomen op de parkeerplaats. Ook dient het (nu niet-functionele) hekwerk verwijderd te worden of te worden opgenomen in een dichte beplanting (haag of struweel).

Entree Nieuweweg

De entree aan de Nieuweweg is net zoals de Beekstraat, één van de belangrijkste entrees. In de huidige situatie is er geen duidelijke entree van Valkenburg, behalve het bebouwde kom-bord. Gezien de ligging van de bebouwde komgrens, ver van het centrum af, is het voorstel om de visuele entree of aankondiging van de bebouwing van Valkenburg meer richting het centrum te situeren. Een goede plaats hiervoor is de kruising Nieuweweg-Hekerweg. De intensievere bebouwing van Valkenburg begint hier. Met fraai en opvallend groen kan de entree hier worden versterkt.

Entree Daalhemerweg

Wie via de Daalhemerweg Valkenburg nadert, komt door een beboste omgeving. De parkeerplaats bij Mergelijk vormt een abrupte beëindiging van dit bos, waarna zicht is op de eerste bebouwing van Valkenburg. Om de sfeer van de beboste entree te versterken is het voorstel om de bomenstructuur die op een deel van de parkeerplaats al aanwezig is, door te zetten over de hele parkeerplaats. Zo is de parkeerplaats op fraaie wijze ingebed en is de overgang van bebouwing naar de bebouwing van Valkenburg subtieler.

Entree Cauberg

Komende vanuit Vilt oogt de entree van Valkenburg vrij rommelig. Dat komt onder meer door de hoeveelheid verschillende (verkeers)borden, reclame-uitingen en hekwerken, maar ook de inrichting van de weg, fietspad en trottoirs. De diverse groenstructuur versterkt deze sfeer. Met alleen 'groene' ingrepen kan de verrommeling niet worden tegengegaan, daarom is het wenselijk om ook te kijken naar de bovengenoemde aspecten. Het vervangen van slecht groeiende bomen en het toepassen van enkele grote, fraaie solitaire bomen verbetert de uitstraling van dit gebied enorm.

Entree Berkelpoort

De Berkelpoort vormt de entree tot het historische centrum vanuit het oosten. Neerhem/N595 is een historische route die doorliep tot de Berkelpoort. Voor het beleven van deze historische route is het van belang dat de bestaande structuur van platanen wordt versterkt. Een andere manier om de ligging van de stadspoort verder te benadrukken is het toepassen van een kenmerkende verharding (bijvoorbeeld doortrekken van de verharding rondom de Berkelpoort).

Entree Grendelplein

Het Grendelplein vormt de entree tot het historische centrum van Valkenburg, maar ook de verbinding met Valkenburg-West waar verschillende bezienswaardigheden liggen (o.a. openluchttheater, Romeinse catacomben, Par'course, Shimano). Door de hoge verkeersintensiteit, de rommelige inrichting en het ontbreken van substantieel groen heeft het plein een lage verblijfskwaliteit. De Grendelpoort valt weg achter een veelheid aan luifels, reclame-uitingen en

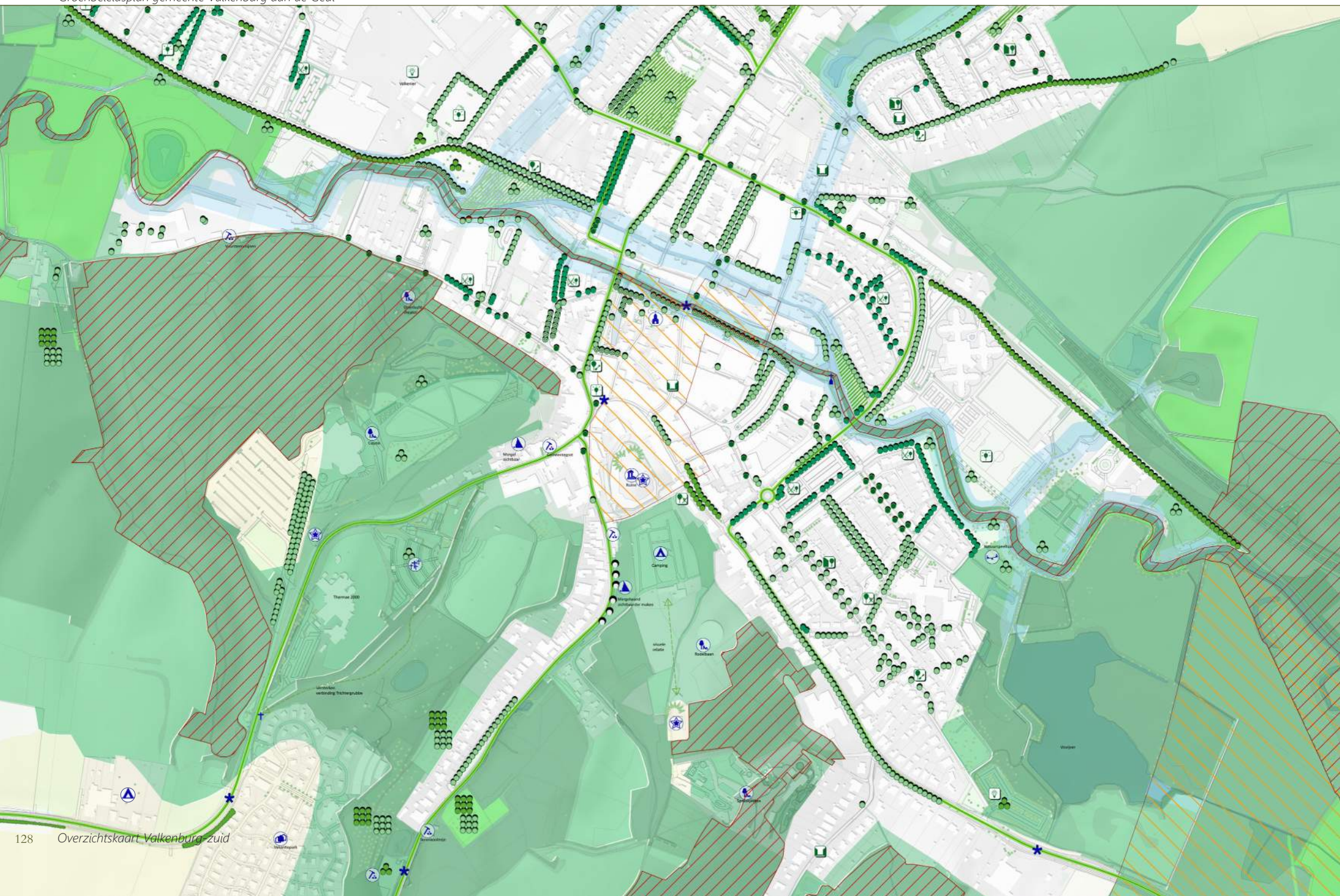
Sfeerimpressie van een mogelijke inrichting van de Daalhemerweg, waarbij het parkeren en de platanen zijn verwijderd.

straatmeubilair. Voor de bezoeker is het lastig om de weg te vinden en te vervolgen richting Valkenburg-West. Idealiter kent het Grendelplein een gedeeld ruimtegebruik waarin het pleinkarakter sterk naar voren komt. Door de hoge verkeersintensiteit is dit echter niet mogelijk. De uitstraling van het Grendelplein kan ook op andere manieren sterk verbeterd worden. Te denken valt hierbij aan het strategisch situeren van bomen, al dan niet gecombineerd met zitgelegenheid. De inrichting van het Grendelplein is een aparte opgave, waarbij niet alleen naar het groen moet worden gekeken. Ook de veelheid aan luifels, straatmeubilair, bestratingen en reclame-uitingen spelen een grote rol in de huidige sfeer van het plein.

3.10.4 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Valkenburg omschrijft zijn:

- Toepassen begeleidende solitairen langs Broekhem / Strabeek, in combinatie met langsparkeervakken.
- Op termijn de platanen vervangen door een soort met hogere ecologische waarde langs Spoorlaan.
- Verbeteren groeiplaatsen bomen St. Bernardlaan.
- Aandacht plantvakken / onderbegroeiing platanen Nieuweweg.
- Versterken verschil tussen natuurlijk en culturele sfeer Cauberg en opruimen hekwerk.
- Herinrichting parkeervakken en platanen langs de Daalhemerweg. Hiervoor is nader (ontwerp) onderzoek nodig.
- Streven naar een meer uniforme uitstraling van de 'rondweg' van Valkenburg:
 - Doorzetten structuur van lindes langs Burg. Hensingel richting het Berkelplein en Oosterweg.
 - Toepassen begeleidende solitairen (lindes) in de Reinaldstraat.
 - Benadrukken kruising met de Geul, met opvallend groen.
 - Toepassen begeleidende solitairen in Koningin Julianalaan en Oranjelaan.
 - Vervangen sierkersen Koningin Julianalaan door een grotere, zuilvormige soort.
- Verbijzonderen van verschillende entrees van Valkenburg.

3.11 Valkenburg-zuid

3.11.1 Historische linten, centra en bijzondere plekken Centrum (beschermd stadsgezicht / historische stadskern)

Doordat Valkenburg een vestingstadje is, is in het oude centrum weinig plek voor doorgaande bomenstructuren. Toch kan op enkele plekken de historische ambiance versterkt worden door het toevoegen van enkele solitaire bomen, bijvoorbeeld op het Theo Dorrenplein en op het plein bij de HEMA (dit laatste indien dit mogelijk is in relatie tot onderliggende parkeergarage). De bomenstructuren en solitaires die al in het centrum staan, dienen duurzaam behouden te worden. In het centrum zijn veel hoven aanwezig. Veel van deze hoven zijn in gebruik als parkeerplaats, enkele zijn nog groen en fungeren als tuin. De groene hoven dienen zoveel mogelijk behouden te worden en de versteende hoven vergroend. Dit vergroenen hoeft geen afbreuk te doen aan de parkeerfunctie van deze hoven. Ook kan vergroend worden door het stimuleren van kleurrijke planten in plantenbakken, in vensters van bebouwing. Het al eens uitgevoerde 'bloemenproject' kan hier een middel voor zijn.

Historisch lint Plenkertstraat

De Plenkertstraat heeft een fraaie ligging onderaan de steile mergelhelling en herbergt verschillende cultuurhistorische parels. De helling is begroeid waardoor de beleving van de mergel niet overal even sterk is. Doordat mergel een groot deel van de identiteit van Valkenburg bepaalt is het belangrijk dat mergelwanden zichtbaar en beleefbaar zijn. Door middel van gepast beheer dient de mergelwand vrij gehouden te worden van te veel opgaande begroeiing. In de straat zijn pleksgewijs solitaire bomen aanwezig,

deze dienen duurzaam behouden te worden. Waar ruimte is, kan deze structuur van solitaire bomen versterkt worden. Gezien de verbindende functie van de Plenkertstraat met Valkenburg-West, is de inrichting van deze straat een aparte opgave waarbij ook gekeken dient te worden naar toegankelijkheid voor verkeer.

Bijzondere plekken

Kasteelruïne, stadscamping en Wilhelminatoren

De kasteelruïne vormt misschien wel de markantste plek van Valkenburg en heeft een sterke relatie met het oude centrum. Van belang is dat de kasteelruïne zichtbaar is en blijft vanuit de omgeving en dat hiertoe de nabije omgeving van de ruïne vrij wordt gehouden van hoge opgaande beplanting en bomen. Vanaf de kasteelruïne is er een zichtrelatie met de Wilhelminatoren, waarbij de blik van de bezoeker over de overwegend groene stadscamping reikt. Deze zichtrelatie dient in stand gehouden te worden en het groene karakter van de stadscamping en de hellingen is daarbij van wezenlijk belang. Dat betekent dat het vanuit natuur en landschap bezien, onwenselijk is dat er verdere rode ontwikkelingen op het terrein van de camping plaatsvinden. In de ideale situatie wordt het terrein van de camping omgevormd tot een parkachtige, natuurlijke omgeving waarbij de functie camping verdwijnt.

Sprookjesbos

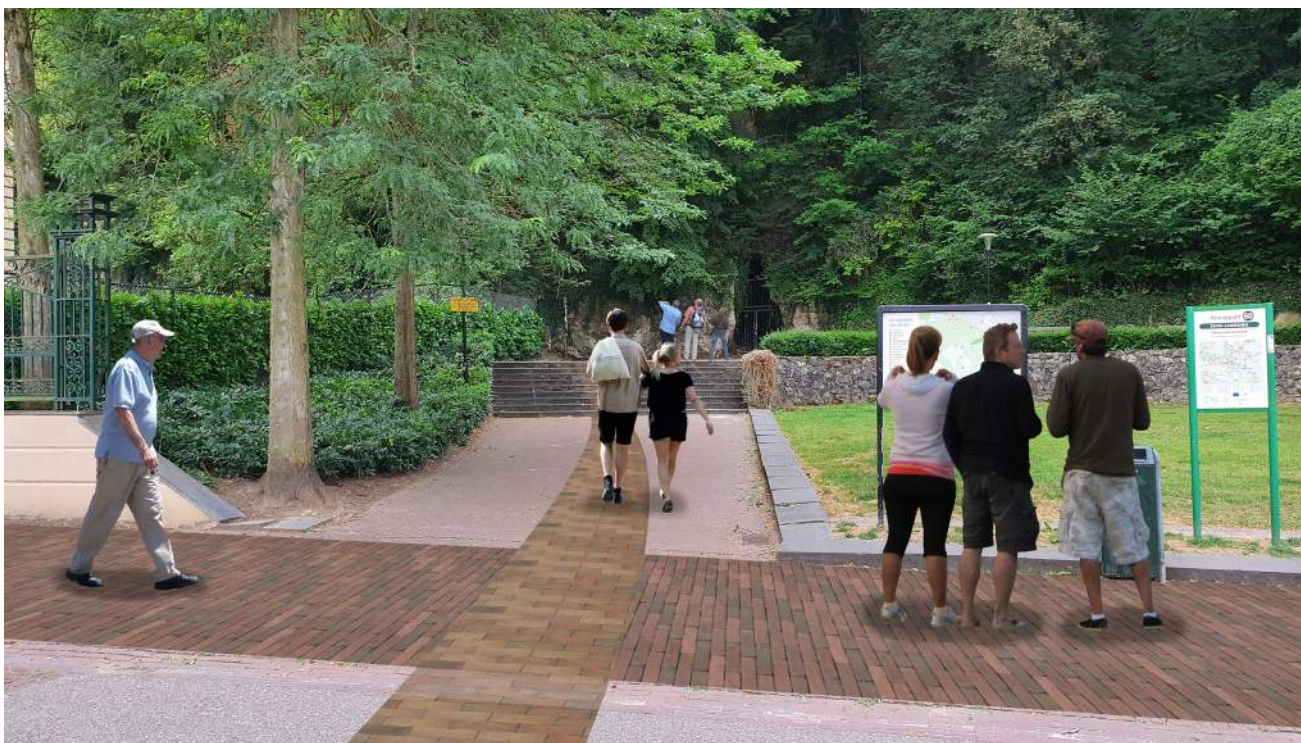
Het Sprookjesbos ligt deels in Natura2000 gebied en nieuwe ontwikkelingen binnen het Sprookjesbos mogen de landschappelijke- en natuurwaarden niet aantasten. Dat betekent dat een intensivering van de terreininrichting onwenselijk is. Ontwikkelingen die

de landschappelijke- en natuurwaarden versterken, worden toegejuicht.

Kuurpark en Polferbosch

Het Kuurpark vormt een grote open ruimte in de bebouwing van het Polferbosch en wordt soms gebruikt als evenemententerrein. Door de aanwezigheid van wilde zwijnen is er vaak schadde aan het gazon in het park en is het lastig te onderhouden. Daarbij is er ook sprake van achterstallig onderhoud aan de padenstructuren. Beide aspecten zorgen ervoor dat het park een lage verblijfskwaliteit kent. Het park is ontworpen als grote open ruimte in de bebouwing, onderaan Holland Casino. Vanaf de Goudsberg gezien, openbaart het casino zich bovenaan deze grote open plek. Aan de randen van het park zijn meer intieme verblijfsplekken ingericht. Het is de vraag of een park als het Kuurpark in de huidige tijd nog relevant is (het park doet, in combinatie met het casino, bijna megalomaan aan). De ligging vanaf het centrum is dichtbij. Maar door het hoogteverschil en onvoldoende bewegwijzering, niet optimaal gebruikt door de inwoner en bezoeker van Valkenburg. Daarbij ondermijnt graafschade van wilde zwijnen het culturele karakter. Aandachtspunt is de route vanaf parkeerplaats Cauberg, via het Kuurpark naar de Plenkertstraat.

De inrichting van het Kuurpark als geheel (incl. aansluiting Plenkertstraat) is een aparte opgave. Het gebied moet bekeken worden met een actuele blik, waarbij natuur centraal staat en waarbij recreatief medegebruik denkbaar is. Aandachtspunt is dat (enkele) fraaie zichtlijnen over Valkenburg en het achterliggende landschap worden gerespecteerd.

Het Polferbosch werd eind 19e eeuw aangekocht door de Tilburgse textielabrikanten Jan en Karel Diepen. Zij lieten als een religieus en toeristisch object in de mergelgrotten een deel van de catacomben van Rome nabouwen en een openluchttheater aanleggen. In 1947 tekende John Bergmans (landschapsarchitect) een plan voor verbeteringen in de parkaanleg. Hij creëerde een aantal nieuwe paden en nieuwe zichtlijnen naar de Kleine Geul en naar Valkenburg. Ook werden de entree en de uitgang verlegd van de Cauberg naar de Plenkertstraat. Het Polferbosch kent dus een iets andere historie dan de andere hellingbossen in de gemeente. Er is destijds nagedacht over de padenstructuur en de verbindingen met het centrum van Valkenburg. In het licht van de historie van het Polferbosch is het wenselijk om de ontwerpgedachtes achter het bos te respecteren.

Trichtergrubbe

De Trichtergrubbe is een oude verbindingsweg en een holle weg. In de huidige situatie is de grubbe dichtbegroeid en is de route die er doorheen loopt, lastig vindbaar. Door het dunnen van opgaande begroeiing in de grubbe wordt de route aantrekkelijker en beter beleefbaar.

Sportvelden bij Kasteel Oost

Onder andere naar aanleiding van de wateroverlast in 2021 is een studie verricht naar het verplaatsen/samenvoegen van verschillende sportterreinen in Valkenburg, zodat de sportvelden bij Kasteel Oost eventueel uit het Geuldal verplaatst zouden kunnen worden. Uit het onderzoek blijkt dat het verplaatsen van de sportvelden geen reële optie is. De sportvelden blijven dus gehandhaafd op de huidige locatie. Het Groenbeleidsplan schrijft voor dat de sportvelden

worden ingebed in een robuuste groenstructuur die past en aansluit bij de karakteristieken van het Kastelenpark. Op deze manier verbetert de ruimtelijke kwaliteit en versterkt de relatie tussen het Kastelenpark en het centrum van Valkenburg.

3.11.2 Wijken en erftoegangswegen

Betsy Perklaan, Doctor Hermansstraat

Het natuurlijke karakter van het Geuldal en de sfeer van het Kastelenpark dienen zo veel mogelijk richting het stadscentrum te worden doorgezet. De dichte rij met platanen langs de Betsy Perklaan past niet goed bij deze ambitie omdat de bomenrij een sterk stedelijke uitstraling heeft. Daarbij bieden de platanen ecologisch geen meerwaarde. De bomenstructuur kan op termijn beter vervangen worden door een verspreide bomenstructuur van bij het Geuldal passende soorten als wilg, els, populier. Deze bomenstructuur benadrukt de loop van de Geul en kan ook aan de overzijde van de Burg. Henssingel worden doorgezet, langs de Doctor Hermansstraat, ter vervanging van de dichte rij haagbeuken die het zicht op de Geul belemmeren.

Berkelplein

Het Berkelplein is een sterk versteend plein, omzoomd door platanen. Gedurende het jaar wordt het plein gebruikt voor een aantal evenementen, waardoor meer opgaand groen zoals bomen niet praktisch is. We moeten ons echter afvragen, gezien de klimaatverandering en toenemende hittestress, of het plaatsvinden van enkele evenementen per jaar het ontbreken van robuust groen op een plein nog rechtvaardigt.

In de Gebiedsvisie Valkenburg-Oost is het Berkelplein

aangeduid als locatie waar mogelijk woningbouw kan plaatsvinden. Hiervoor is (nog) geen concrete planvorming. Wanneer er daadwerkelijk een keuze gemaakt wordt voor woningbouw, zal in de planvorming ook ruimte moeten zijn voor robuust groen, voor het tegengaan van hittestress en het opvangen van hemelwater.

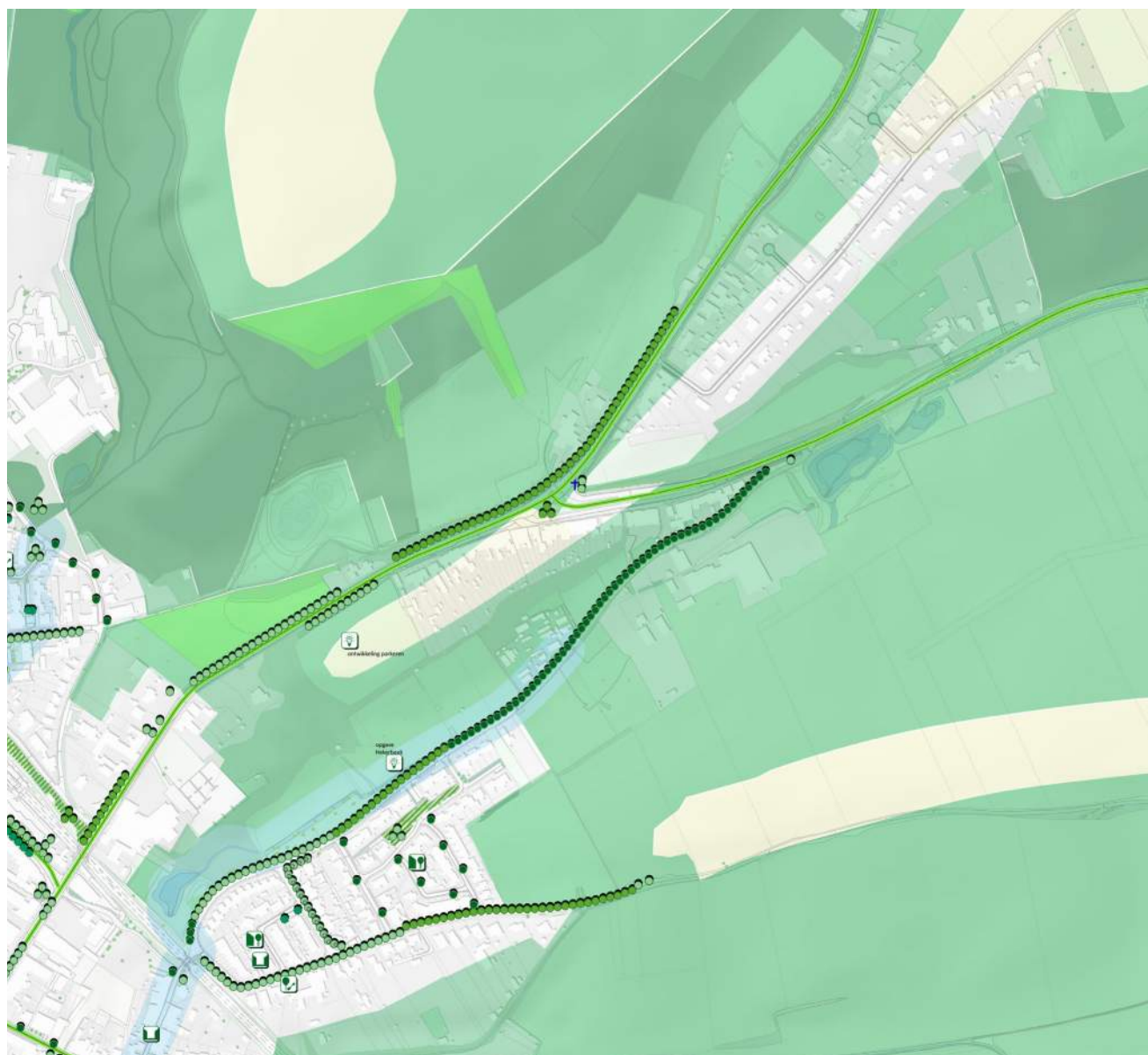
Ook wanneer het plein zijn huidige functie behoudt, is een andere inrichting, met meer robuust groen, wenselijk. De huidige platanen worden bij voorkeur vervangen door een soort met een hogere ecologische waarde.

In het algemeen geldt dat bewoners gestimuleerd moeten worden om een groene voortuin in te richten. In het oude centrum is het daarnaast gewenst om de nog aanwezige binnentuinen zoveel mogelijk groen te houden en versteende binnenplaatsen en parkeerplaatsen te vergroenen.

3.11.3 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Valkenburg-zuid omschrijft zijn:

- Vergroenen van het historische centrum d.m.v. toepassen nieuwe solitaire bomen, (particuliere) fleurige plantbakken en vergroenen (parkeer)hoven.
- Inrichting Plenkertstraat is een aparte opgave, waarbij het belangrijk is dat de mergelwand sterker beleefbaar is.
- Behouden zichtrelatie van en naar de kasteelruïne.
- Toekomstperspectief Kuurpark en Polferbosch is een aparte opgave, die tezamen met de Plenkertstraat moet worden bekeken.
- Verbeteren toegankelijkheid Trichtergrubbe (dunnen onderbegroeiing, opslag).
- Inbedden sportvelden bij Kasteel-Oost in een robuuste groenstructuur, passend bij de sfeer van het Kastelenpark.
- Vergroenen schoolplein basisschool Valkenburg.
- Op termijn vervangen van platanen Betsy Perklaan.
- Vergroenen Berkelplein
- Stimuleren bewoners vergroenen (voor)tuin.

3.12 Valkenburg - Emmaberg

3.11.1 Historische linten, centra en bijzondere plekken

3.12.1 Historische linten, centra en bijzondere plekken

De aanwezige historische linten zijn al behandeld in paragraaf 3.10.

Bijzondere plekken

Parkeerplaats Nieuweweg

In het kader van 'randparkeren' is een perceel aan de Nieuweweg aangewezen als mogelijke locatie (naast Nieuweweg 56) voor een parkeerplaats. Een parkeerplaats op deze locatie, langs één van de belangrijkste invalswegen van Valkenburg, betekent dat het centrum van Valkenburg wordt ontlast van 'zoekverkeer'. Het Groenbeleidsplan ziet dit als kans, omdat dit zorgt voor een hogere verblijfskwaliteit in het centrum. Belangrijk is wel dat wanneer hier parkeren gaat plaatsvinden, de parkeerplaats een groen karakter krijgt en visueel van de Nieuweweg is afgesloten. Dit laatste is eenvoudig te realiseren door het versterken van de struweelvorming op het talud naast de weg.

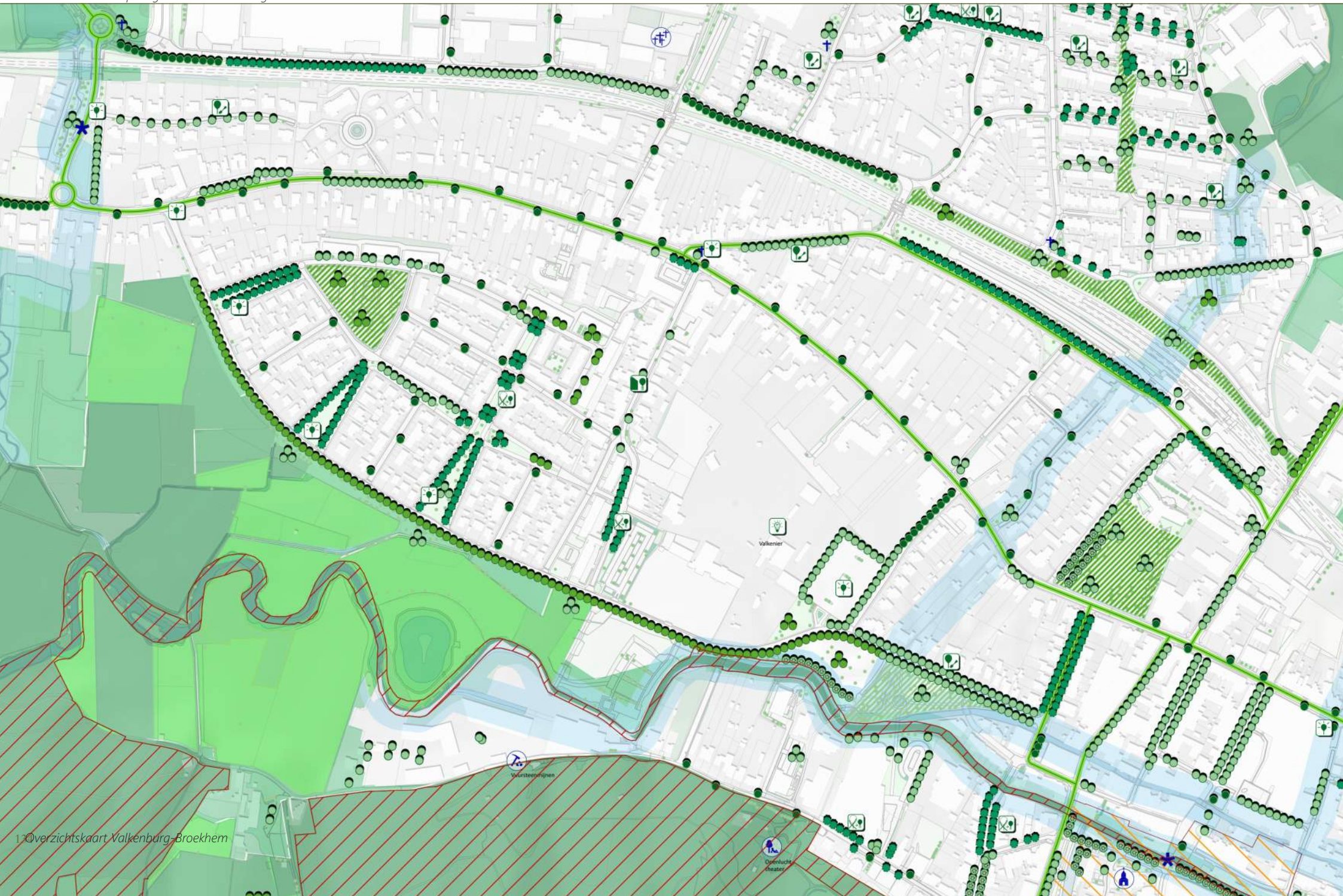
3.12.2 Wijken en erftoegangswegen

Ten aanzien van wijken en erftoegangswegen gelden geen bijzonderheden.

3.12.3 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Emmaberg omschrijft zijn:

- Benutten kans parkeerplaats Nieuweweg in combinatie met groen.

Wursteengippen

Valkener

Openlucht
theater

3.13 Valkenburg-Broekhem

3.13.1 Historische linten, centra en bijzondere plekken

Historisch lint

Koningswinkelstraat

De Koningswinkelstraat is het enige historische lint dat geen gebiedsontsluitingsweg of invalsweg is. In het straatprofiel is vrijwel geen ruimte om de bestaande solitaire bomen verder uit te breiden. Daarom dienen de bestaande bomen duurzaam in stand gehouden te worden, waarbij aandacht moet zijn voor de grootte van de boomspiegels. Om de uitstraling van de straat te versterken moeten bewoners gestimuleerd worden tot het aanleggen van een geveltuin.

Bijzondere plekken

Langs de Geul

De gebiedsvisie Valkenburg-West spreekt de ambitie uit om langs de Geul een robuuste groene zone te creëren richting het Ingendaal. Het Groenbeleidsplan onderschrijft deze ambitie. Voor een mooie overgang naar de ruigere natuur in het Ingendaal en door de ligging binnen Valkenburg verdient deze toekomstige groene zone een meer cultureel inrichting, met solitaire bomen en boomgroepen. Deze sfeer sluit aan bij de huidige, fraaie groenstructuur van het Odapark. Dat betekent ook dat de parkeerplaats Odapark-Prins Bernhardstraat een groener karakter dient te krijgen. Deze parkeerplaats vormt in de huidige situatie een stenige plek in de groene 'vinger' richting het centrum van Valkenburg.

Terrein Valkenier

Voor het terrein van de Valkenier is een herontwikkeling aanstaande. Eisen en randvoorwaarden met betrekking tot de inrichting van het terrein zijn opgenomen in de Gebiedsvisie Valkenburg-west. Het Groenbeleidsplan

vult hierop aan dat ten minste 25% van het grondgebied moet worden ingericht als groen/water. Vanuit natuur en landschap bezien, is het belangrijk dat vooral aan de zijde van de Prins Bernhardlaan, het gebied een stevige groene uitstraling krijgt. Op het terrein ligt een waterbron. De ligging hiervan dient benadrukt te worden en beleefbaar te worden gemaakt. Het verdwijnen van het park De Valkenier biedt aanvullend een grote kans om dit voorheen ontoegankelijke gebied, 'terug te geven' aan de inwoners van Valkenburg. Concreet wordt daarmee bedoeld dat het gebied toegankelijk dient te zijn voor iedereen. Dat kan bijvoorbeeld door het realiseren van één of meerdere looproutes (ommetjes) door het gebied, gekoppeld aan de al bestaande looproutes in omliggende woonwijken.

Parkeerplaatsen Odapark-Margrietlaan en Par'course

Het gebied rondom Par'course is recent heringericht en de hierbij aangebrachte groenstructuur is nog niet volwassen. Toch is nu al wel duidelijk dat het parkeerterrein sterk in het zicht ligt. Het Groenbeleidsplan pleit daarom voor een robuustere groene rand aan met name de westzijde van de parkeerplaats. Dit groen dient een natuurlijk karakter te hebben, passend bij de karakteristiek van het Geuldal. Parkeerplaats Odapark-Margrietlaan vormt een versteende vlakte in een overwegend groene omgeving. Deze parkeerplaats dient vergroend te worden. Dat kan bijvoorbeeld door het toevoegen van extra bomen, maar denk ook aan het vergroenen van de parkeervakken zelf.

3.13.2 Wijken en erftoegangswegen

In Broekhem is een aantal 'groene pleinen' waar statige bomenstructuren van platanen staan. Hoewel de bomenstructuren fraai zijn, hebben platanen weinig ecologische waarde. Het voorstel is om de platanen op termijn te vervangen door soorten die een hogere ecologische waarde hebben en daarbij ook beter passen bij het gebied (ligging Geuldal). Om de oorspronkelijke stedenbouwkundige opzet van de wijk te respecteren wordt aanbevolen om voor één soort (1e orde, monumentale uitstraling) te kiezen ter vervanging van de platanen. Ter verfraaiing van de 'groene pleinen' kan aanvullend gekozen worden voor het toepassen van vakken met vaste beplanting en/of een bollenbeplanting. In het algemeen geldt dat bewoners gestimuleerd moeten worden om een groene voortuin in te richten.

3.13.3 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Valkenburg-Broekhem omschrijft zijn:

- Realiseren groene 'vinger' langs de Geul, richting Valkenburg-centrum.
- Vergroenen parkeerplaatsen Odapark-Prins Bernhardlaan en Odapark-Margrietlaan.
- Robuuste groene inpassing parkeerplaats Par'course.

3.14 Valkenburg-noord

3.14.1 Historische linten, centra en bijzondere plekken

In dit deel van Valkenburg zijn geen historische linten aanwezig.

Bijzondere plekken

Omgeving Ignatiusklooster

Het Ignatiusklooster is een markante plek in dit deel van Valkenburg. De inrichting van het terrein is een aparte opgave, waarbij voortgeborduurd kan worden op de oorspronkelijke gedachte achter de inrichting van de kloostertuin.

Stella Maris

Het Stella Mariscollege in Valkenburg is gesloten. Het terrein kent een vrij groene inrichting en is fraai ingepast door een robuuste bomenstructuur aan de noordzijde van de bebouwing. De sluiting van de school biedt kansen voor een nieuwe functie in het gebouw, of mogelijke nieuwbouw. Hierbij dient het huidige groene karakter van het terrein in stand gehouden te worden en waar mogelijk versterkt.

3.14.2 Wijken en erftoegangswegen

De Valkenberg

Deze weg wordt voor het grootste deel begeleid door een enkelzijdige bomenstructuur van platanen. De platanen dienen op termijn te worden vervangen door een andere soort met een hogere ecologische waarde. Als vervangende soort heeft de es de voorkeur, omdat deze soort al aanwezig is langs de weg. Dit is echter alleen aan te bevelen wanneer de essentaksterfte minder speelt, anders verdient een andere soort de voorkeur.

Casimir Ubaghslaan

Een groot gedeelte van deze straat kent een mooie begeleidende bomenstructuur, als onderdeel van een groenstrook naast de weg. Op de weg zelf staan enkele kleine bomen, die weinig bijdragen aan het groene karakter van dit weggedeelte. Daarbij hebben deze bomen een klein plantvak en slechte groeiomstandigheden (de grotere bomen naast de weg vangen licht af voor de kleine bomen). De kleine bomen (nevenstructuur) dienen te worden verwijderd. Na de bocht in de straat staan ook enkele kleine bomen, met een veel te klein plantvak. De bomen in dit gedeelte van de straat moeten worden vervangen door een 2e orde boom, waarbij aandacht moet zijn voor de verbetering van het plantvak. Aanbevolen wordt om een nieuwe bomenstructuur te combineren met de langspaarkeervakken die al aanwezig zijn in de straat.

Henri Hermansstraat

Deze straat wordt begeleid door esdoorns. Deze bomen hebben echter een te klein plantvak en ze staan onhandig gepositioneerd op het trottoir. Gezien de ruime breedte van de weg kan ervoor gekozen worden om de bestaande bomenstructuur op termijn te vervangen en nieuwe bomen op een andere plaats te planten, zodat het trottoir goed toegankelijk wordt. De bomen zouden vervangen moeten worden door een soort van de 2e orde.

Azaleastraat / Rozenstraat / Seringenstraat

De bomen in deze straten zijn klein van stuk, ze groeien niet goed door o.a. de te kleine plantvakken. Een deel van het bestand bestaat uit essen, waar de essentaksterfte huishoudt. Voor substantieel groen in deze straten, kan beter gekozen worden voor een andere soort van de 2e orde en voldoende grote plantvakken.

In het algemeen geldt dat bewoners gestimuleerd moeten worden om een groene voortuin in te richten. Het bestaande groen in de vorm van buurtpleintjes verdient een opwaardering. Dit kan in samenspraak met omwonenden plaatsvinden.

3.14.3 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Valkenburg-noord omschrijft zijn:

- Inrichting terrein Ignatiusklooster is een aparte opgave.
- Op termijn vervangen platanen langs de Valkenberg.
- Verwijderen nevenstructuur Casimir Ubaghslaan en vervangen bomen 'na de bocht'.
- Op termijn vervangen bomen Henri Hermansstraat, vergroten plantvakken.
- Vervangen bomen Azaleastraat / Rozenstraat / Seringenstraat en vergroten plantvakken.
- Stimuleren bewoners vergroenen (voor)tuinen.

3.15 Houthem en St Gerlach

3.15.1 Gebiedsontsluitingswegen / invalswegen en entrees
In Houthem en St. Gerlach betreffen de belangrijkste wegen het oude lint Vroenhof/St. Gerlach/Strabeek en de St. Gerlachstraat/Onderstestraat/Geulweg.

Vroenhof/St. Gerlach/Strabeek

In dit oude bebouwingslint is op sommige plekken weinig plaats voor een doorgaande begeleidende groenstructuur door het smalle wegprofiel. Op enkele plekken is wel ruimte voor een bomenstructuur, indien deze gecombineerd wordt met langspaarkeervakken in de straat. Het Groenbeleidsplan schrijft daarom voor dat op de locaties waar ruimte is in het straatprofiel, begeleidende solitaire bomen worden toegepast. Bomen op particuliere percelen dragen sterk bij aan de groenbeleving van de weg, net als onbebouwde, groene percelen die een afwisseling vormen met het dichte bebouwingslint. Bewoners moeten dan ook gestimuleerd worden om het groen op eigen terrein in stand te houden of uit te breiden.

St. Gerlachstraat/Onderstestraat/Geulweg

De prachtige boomstructuur van kastanjes langs de molentak van de Geul dient versterkt te worden. Met deze bomen wordt het verschil tussen cultuur en natuur in het Geuldal sterk benadrukt.

3.15.2 Historische linten, centra en bijzondere plekken

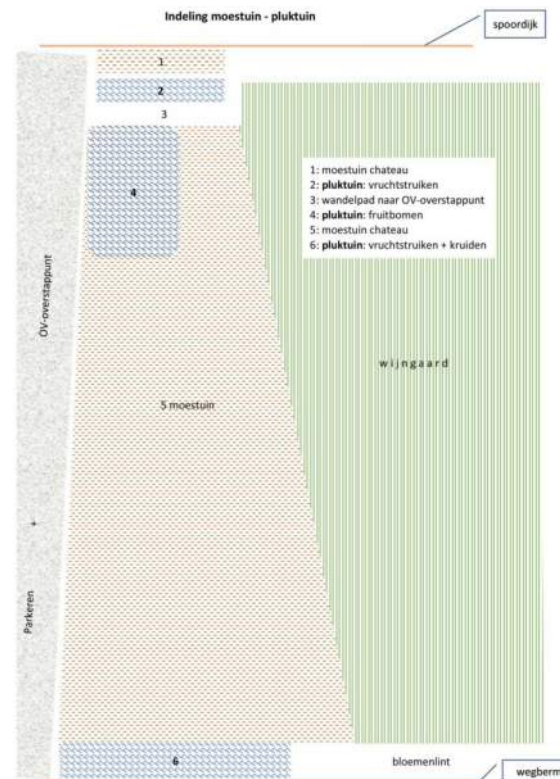
Historische linten zijn allemaal onderdeel van gebiedsontsluitingswegen of invalswegen.

Bijzondere plekken

Pluktuin/moestuin tegenover Château St. Gerlach

Het gebied tussen de Meerssenderweg en St. Gerlach vormt een samenhangend geheel dat op initiatief van de omgeving is ontwikkeld tot wijngaard, pluktuin en moestuin. De moestuin wordt gebruikt door de keuken van Château St. Gerlach. In de pluktuin staat educatie van

basisschoolleerlingen centraal, door hen kennis te laten maken met plaatselijke vruchten, kruiden en bloemen/planten.

Schematische weergave van de pluktuin/moestuin tegenover Château St. Gerlach.

Geulhemmermolen

Bij de Geulhemmermolen staan enkele informatieborden over routes en cultuurhistorie van het gebied. Deze borden staan vrij verstopt en de locatie verdient een inrichting die uitnodigt tot stoppen en vertoeven. De plek moet daarom worden bekeken als aparte opgave, het enkel toevoegen van fraai groen biedt onvoldoende meerwaarde.

De knotwilgen in de omgeving van de Geulhemmermolen vallen steeds meer ten prooi aan de bever. Aangezien deze bomen van cultuurhistorische waarde zijn, is het onwenselijk dat deze allemaal verdwijnen. Momenteel is de gemeente bezig met het bekijken van maatregelen om bomen tegen bevervraat te beschermen, want dit probleem speelt in het hele Geuldal.

Sportvelden

De sportvelden vormen een niet-passend element in het natuurlijke Geuldal en liggen in het inundatiegebied van de Geul. Vanuit het perspectief natuur en landschap zouden de sportvelden beter naar een meer geschikte plek verplaatst moeten worden. Hiertoe is nader onderzoek nodig.

St. Gerlachplein

Het St. Gerlachplein is erg versteend in de huidige situatie en kent een bomenstructuur van platanen. Dit plein vraagt om een andere, toekomstbestendige inrichting, waarbij meer ruimte is voor groen in combinatie met de parkeerfunctie. De precieze invulling van het plein is een aparte opgave, waarbij meegegeven wordt dat de huidige structuur van platanen verwijderd dient te worden daar deze weinig ecologische waarde hebben en het plein een statische uitstraling geven.

Château St. Gerlach

Het eeuwenoude complex met gebouwen en tuin/landgoed zijn beschermde rijksmonumenten en dienen als geheel behouden te blijven. Waar mogelijk moeten oude (zicht)relaties worden versterkt.

3.15.3 Wijken en erftoegangswegen

Van Caldenborghsweg

In de huidige situatie kent de weg een dubbele begeleidende bomenrij van esdoorns die zeer waarschijnlijk zijn aangeplant om de wijk meer allure te geven. De bomen zijn te groot voor het straatprofiel en zijn daarbij slecht gepositioneerd; de doorgang op de trottoirs wordt belemmerd (bij de aanplant bestond het trottoir hoogstwaarschijnlijk nog niet). Ook zijn de boomspiegels erg klein en zijn de groeiomstandigheden van de bomen niet goed, wat zichtbaar is aan de conditie van de bomen. De groenstructuur dient op termijn vervangen te worden door een enkelzijdige boomstructuur van lindes; deze bomen staan al in het verlengde van de Van Caldenborghsweg (Stationsstraat).

In het algemeen geldt dat bewoners gestimuleerd moeten worden om een groene voortuin in te richten.

Sfeerimpressie van gevelgroen.

3.15.4 Samenvatting

De belangrijkste voorstellen die het Groenbeleidsplan voor Houthem en St Gerlach omschrijft zijn:

- Versterken bomenstructuur Onderstestraat / Geulweg / St Gerlachstraat.
- Opwaarderen omgeving Geulhemmermolen.
- Versterken groenstructuur rondom sportvelden in het Geuldal.
- Vergroenen St. Gerlachplein.
- Versterken (oude) zichtrelaties van en naar Château St. Gerlach.
- Op termijn vervangen van de bomenstructuur in de Van Caldenborghsweg.

Sfeerimpressie van een mogelijke groene invulling van het St. Gerlachplein waarbij de parkeerfunctie behouden blijft.

Afkoppelen regenpijp op de eigen tuin.

Hemelwater stroomt af in hiervoor speciaal aangelegde groenstroken.

3.16 Klimaatadaptatie kernen in relatie tot groen

In de voorgaande paragrafen zijn voornamelijk de groenstructuren in de kernen belicht. Deze paragraaf gaat over klimaatadaptatie in de kernen. Met het toevoegen van groenstructuren, zoals in de vorige paragrafen vaak is voorgesteld, wordt al een deel van de effecten van klimaatverandering verzacht. Bomen zorgen onder andere voor koelte en ze houden water vast in de bodem. Er is echter meer mogelijk en nodig om de kernen beter bestand te maken tegen de effecten van klimaatverandering.

3.16.1 Afname verharde oppervlaktes

Verharding speelt een grote rol in hittestress en overbelasting van de riolering. Niet alleen (voor)tuinen, maar ook andere delen van de (openbare) ruimte zijn vaak verhard terwijl dit uit functioneel oogpunt niet altijd nodig is. Of deze plekken kennen een gesloten verharding terwijl ook een ander type verharding (bijvoorbeeld een soort die meer water doorlaat) kan volstaan. Voorbeelden zijn veelal de opritten van woningen, maar ook gemeentelijke parkeerplaatsen. Niet alleen op privéterrein, maar ook op gemeentelijk gebied is de ambitie om de hoeveelheid (gesloten) verharding te laten afnemen. In de stad Gent (België) is door het stadsbestuur een zogenaamde 'onthardingsaannemer' aangesteld met als doel elk jaar 15% minder verharding in de stad te realiseren. Een dergelijke maatregel zou ook in de gemeente Valkenburg aan de Geul kunnen worden getroffen om het ontharden van de leefomgeving te realiseren.

3.16.2 Afkoppelen hemelwater

Door het hemelwater dat op schone oppervlakten valt, zoals daken, af te koppelen van het riool, wordt de riolering minder belast ten tijde van (hevige) regenval. Naar verwachting opent de gemeente eind 2022 een nieuwe stimuleringsregeling voor het afkoppelen van hemelwater. Hiermee worden particulieren, bedrijven, stichtingen en coöperaties gestimuleerd om het hemelwater niet meer door de riolering te laten afvoeren.

Om dit water te bergen zijn enerzijds maatregelen door particulieren nodig, bijvoorbeeld de aanleg van een infiltratiekrat of het opvangen van water in een regenton. Daar waar het water niet direct in de bodem kan infiltreren, is het wellicht nodig om wadi's aan te leggen in (gemeentelijke) groenstroken. De kernen waar het opvangen van hemelwater het meest urgent is, zijn de kernen die op het plateau liggen, zoals Sibbe. Al het water dat hier namelijk al ter plaatse infiltreert in de bodem, stroomt niet af richting de Geul, waardoor in het Geuldal minder snel wateroverlast ontstaat. Daarbij zorgt het hemelwater dat in de bodem infiltreert ook voor een aanvulling van het grondwater, waardoor de directe omgeving minder gevoelig is voor droogte. Kortom, het infiltreren van hemelwater verbetert de groeiomstandigheden voor onder andere openbaar groen.

Voorbeeld van het vergroeningsproject 'ikgroenhet' in Landgraaf.

Voorbeeld van een groene tuinafscheiding.

Burgers werken samen aan het voedselbosje in Sibbe.

Voorbeeld van een groen dak, dat mensen eenvoudig zelf kunnen (laten) aanleggen op bijvoorbeeld een schuurtje.

3.17 Bewoners en groen

3.17.1 Stimuleren van bewoners tot vergroening

Tijdens de veldverkenning in de gemeente is opgevallen dat een aanzienlijk deel van de bewoners een versteende voortuin heeft. Tuinen met tegels of andere verharding worden gezien als praktisch en onderhoudsvriendelijk. De verharding in de tuinen draagt echter bij aan het hittestress effect en zorgt ervoor dat de riolering nog meer belast (en regelmatig overbelast) wordt bij hevige regenval doordat het water niet in de bodem infiltreert. Daarbij doen versteende tuinen afbreuk aan een groen straatbeeld en een aangename leefomgeving.

Naast het optimaliseren van de groen- en bomenstructuren in straten en parken, op pleinen en andere gemeenschappelijke plekken wil de gemeente ook energie steken in het stimuleren en faciliteren van particulier groen. Manieren om bewoners te stimuleren tot het aanleg van een groene tuin zijn:

- Een vergroeningsactie in een straat met veel versteende voortuinen. Gedurende een feestelijke burendag geeft een hovenier advies over toe te passen planten en tuinontwerp en worden planten uitgedeeld aan de bewoners.
- Een kenniscentrum (website) aanbieden waar de aanpak van het vergroenen van een tuin in woord en beeld wordt uitgelegd. Ook dient hier informatie op te staan over onder meer de bodemsoort en welke planten hierbij passen. Een voorbeeld is een website voor de gemeente Amsterdam over het 'rainproof' maken van de tuin (<https://www.rainproof.nl/>) of de website 'huisje boompje beter' (<https://www.huisjebuompjebeter.nl/>).

- Een initiatief als 'ikgroenhet' waarbij het vergroenen van voortuinen vrijwel drempelloos is voor bewoners die mee willen doen (<https://www.ikgroenhet.nl/>).
- Een soortgelijk project als 'Ik wil een boom' dat de stad Brugge (B) heeft geïnitieerd. Via dit project kunnen bewoner een gratis boom krijgen en deze laten planten in de voortuin. Dit project kan een oplossing zijn voor de vele smalle wegprofielen van oude linten, waar voortuinen de enige plekken zijn voor groen (<https://www.brugge.be/ik-wil-een-boom>).

Om tuinen te vergroenen heeft de gemeente in 2021 een pilotproject gedraaid in Broekhem, 'Tuiny Forest', in samenwerking met het IVN. Door de beperkte deelname in 2021, is ervoor gekozen om in 2022 inwoners van heel Valkenburg aan de Geul te laten deelnemen aan het project.

Voor het vergroenen van voortuinen bij sociale huurwoningen kan de gemeente prestatieafspraken met de betreffende woningbouwvereniging opstellen.

3.17.2 Stimuleren van bewoners tot aanleg van groene erfafscheidingen

Schuttingen en muren zijn veel geziene vormen van erfafscheidingen. Deze harde elementen dragen echter niet bij aan een groen straatbeeld, biodiversiteit en regenwaterinfiltratie. Daarom dient de gemeente het gebruik van hagen en struiken als erfafscheiding te stimuleren.

Hagen en struiken geven het straatbeeld een groen karakter waar de hele straat profijt van heeft. Ook leveren hagen en struiken die in de volle grond staan een kleine bijdrage aan het vasthouden en plaatselijk infiltreren van regenwater. Dat geldt zeker als water in een verharde tuin kan afstromen richting groen. Zoals iedere vorm van beplanting zorgen hagen en struiken voor een betere doorworteling van de ondergrond en zo voor meer opnamecapaciteit van regenwater in de ondergrond. Daarnaast houden ze de tuin koel doordat de bladeren water verdampen. Groene erfafscheidingen zijn ook beter voor de biodiversiteit: hagen en struiken bieden schuilplaatsen en voedsel aan veel soorten vogels, kleine zoogdieren en insecten.

3.17.3 Aanleg van groene daken stimuleren

Groene daken hebben tal van voordelen. Zo blijft een groen dak koeler waardoor de levensduur van het dak verdubbelt. Ook werken groene daken als een spons en kunnen ze 60-80% meer water vasthouden dan een onbegroeid dak. Op die manier wordt wateroverlast op straat en in huis voorkomen. Daarnaast zorgt beplanting op daken voor geluiddemping en werkt het mee aan het behoud of herstel van bedreigde diersoorten en planten, zoals bijvoorbeeld vogels en bijen. De gemeente kan de aanleg van groene daken stimuleren door middel van een subsidieregeling.

3.17.4 Stimuleren buurtinitiatieven

Bewoners kunnen naast de aanleg van groen op particuliere grond ook bijdragen aan groen in de openbare ruimte. Op enkele plekken in de gemeente zijn bewoners hier al actief bij betrokken. Daarnaast kan de gemeente samen met bewoners een groenproject indienen bij het landelijk platform

Uitzichtpunt in de voormalige groeve bij Vilt, dat op initiatief van inwoners is gerealiseerd.

De natuurspeeltuin in Vilt is tot stand gekomen op initiatief van bewoners.

In D'r Moostuin in Berg kunnen mensen lokaal geteelde groenten en fruit kopen.

Boomplantdag in de gemeente Valkenburg aan de Geul.

‘Groen Dichterbij’ (<https://www.ivn.nl/groendichterbij>). Dit platform ondersteunt en versterkt de groeiende beweging van mensen die samen aan de slag gaan met de aanleg van het beheer van groenvoorzieningen in hun directe leefomgeving.

3.17.5 Verduurzaming van de omgeving

Steeds meer burgers maken zich zorgen over de kwaliteit van hun leefomgeving en vinden het belangrijk dat voedsel op een duurzame wijze geteeld wordt. Voorbeelden van elders in Nederland voor het verduurzamen van de leefomgeving zijn onder meer:

- Land van Ons. ‘Land van Ons’ is een coöperatie en koopt met de inleg van deelnemers landbouwgrond. Als deelnemer heb je direct invloed op het verbeteren van de biodiversiteit doordat de aangekochte grond natuurvriendelijk beheerd wordt. De achterliggende gedachte achter ‘Land van Ons’ is dat het de basis wordt voor een nieuwe ecologische hoofdstructuur, maar dan voor landbouwgrond. Een grote buffer verantwoord gebruikte grond die het fundament vormt onder een duurzame biodiversiteit. Het produceren van voedsel en het stimuleren van leven op het platteland zit elkaar daarbij niet in de weg (<https://landvanons.nl/>).
- Herenboerderijen. ‘Herenboeren Nederland’ ondersteunt burgers bij de ontwikkeling van natuurgedreven coöperatieve herenboerderijen waarbij voedsel op natuurvriendelijke en duurzame wijze wordt geteeld (<https://www.herenboeren.nl/>).

3.17.6 Bewonersinitiatieven op het gebied van groen

Op het gebied van groen zijn er al diverse succesvolle bewonersinitiatieven ontstaan in de gemeente. In het realiseren en concretiseren van bewonersideeën spelen de kernoverleggen en de gemeente een rol. Het kernoverleg van de betreffende kern ondersteunt de initiatiefnemer waar mogelijk, bijvoorbeeld met volgen van bepaalde procedures. De gemeente biedt ondersteuning bij bijvoorbeeld de aanvraag van subsidies. Binnen de gemeente is ook het Platform Groen opgericht, een overlegstructuur waarbinnen elke kern vertegenwoordigd is. Platform Groen initieert ook groene projecten. Groene projecten die op initiatief van burgers zijn gerealiseerd, zijn als volgt:

- Natuurspeeltuin en boomgaard Vilt.
- De Proeftuin in Houthem.
- D'r Moostuin in Berg.
- Bloemenpluktuin in Vilt.
- Voedselbosje Sibbe (Ulebösjke).

Als onderdeel van dit Groenbeleidsplan wordt een aantal groene pilotprojecten aangewezen, die (deels) op initiatief van bewoners zijn ontstaan. Het achterliggende idee hierbij is dat het Groenbeleidsplan als aanjager van deze projecten kan fungeren. Hieronder zijn de vooralsnog bekende pilotprojecten beschreven:

Boomplantdag

De gemeente is voornemens om elk jaar een boomplantdag te organiseren, waarbij onder meer basisscholen zullen worden betrokken. Met een boomplantdag krijgen kinderen meer inzicht, kennis en begrip voor het nut van bomen.

Ontwikkelen bosperceel

Bomen die als gevolg van kap gecompenseerd moeten worden, kunnen op een daarvoor speciaal aangewezen perceel worden aangeplant. Dit kan plaatsvinden op jaarlijkse basis en kan wellicht worden gecombineerd met de hierboven genoemde boomplantdag. Hiermee wordt een bepaalde status meegegeven aan het planten/compenseren van bomen, waardoor het bewustzijn over de waarde van bomen stijgt.

Vergroening schoolplein basisschool Berg

Het huidige schoolplein van de basisschool is erg versteend. In de nabije toekomst krijgt de school een nieuw gebouw en dit is een goed moment om de inrichting van het schoolplein te herzien, waarbij ingezet wordt op een groen schoolplein met natuurlijke speelaanleidingen. Hierbij dient uiteraard nauw te worden samengewerkt met het schoolbestuur.

A landscape photograph showing a grassy hillside. In the foreground, there are several bare, thin trees and bushes. In the middle ground, a wooden picnic table is visible on the grass. The background consists of a dense line of bare trees under a cloudy sky. The overall scene is in a dormant, late autumn or winter state.

**DEEL D: INSTRUMENTEN
GROENBELEID**

In deel D zijn de onderliggende instrumenten van het groenbeleid toegelicht. De instrumenten die zijn onderscheiden zijn als volgt:

- Exoten en plagen
- Openbaar groen en droogte
- Bomen en veiligheid
- Kapvergunningaanvragen
- Meldingen inwoners
- Evenementen
- Landschappelijke inpassing
- Kabels en leidingen en bomen

De uitgangspunten van de beschreven instrumenten worden verankerd in het gemeentelijk beleid. In uitzonderlijke gevallen kan het college van burgemeester en wethouders beslissen om gemotiveerd af te wijken van het vastgestelde beleid.

1. EXOTEN EN PLAGEN

1.1 Omgang met invasieve exoten in het openbaar groen

In de Europese Unie zijn regels opgesteld met betrekking tot invasieve exoten die zijn opgenomen in de zogenaamde Unielijst. Er geldt een verbod op bezit, handel, kweek, transport en import van deze soorten. Ook dient voorkomen te worden dat deze soorten zich voortplanten. Bedrijven, particulieren en overheden kunnen maatregelen nemen om te voorkomen dat uitheemse planten in de natuur terechtkomen of zich verder verspreiden. Veel soorten laten zich lastig bestrijden. Elke soort vraagt om een specifieke aanpak. Verkeerde maatregelen kosten geld en leiden niet tot het gewenste resultaat.

De provincie is sinds 1 januari 2018 bevoegd gezag en verantwoordelijk voor verwijderings-, beheer- en herstelmaatregelen voor de meeste invasieve exoten en voor het monitoren van ingrepen. Voor de reeds gevestigde invasieve soorten (artikel 19 van de EU-exotenverordening) heeft de provincie een grotere beleidsvrijheid en ligt het initiatief vooral bij de terreineigenaar/-beheerder. De beleidsvrijheid van de provincie varieert bijvoorbeeld van het (mede) financieren van projecten, stimuleren of faciliteren van samenwerking, uitvoeren van onderzoek tot informatievoorziening. Provincies kunnen kosten-batenafwegingen maken en de inzet van middelen afwegen binnen het totaalpakket aan natuurmaatregelen, gericht op het bereiken van de internationale natuuropgaven.

Provincie Limburg houdt in haar plan van aanpak invasieve soorten (2021) de volgende indeling in categorieën aan:

1. Exoten van de Unielijst: Provincie neemt het initiatief: te verwijderen invasieve soorten Aziatische hoornaar, wasbeer, grote vlotvaren, Pallas' eekhoorn, rosse stekelstaart, muntjak en waterhyacint.
2. Exoten van de Unielijst: Provincie biedt ondersteuning, de terreineigenaar- of -beheerder blijft verantwoordelijk: beheersen of indammen van de aanwezige populatie van bijvoorbeeld Nijlganzen, hemelboom, reuzenberenklauw, reuzenbalsemien, grote waternavel en waterteunisbloem.
3. Overige invasieve exoten: Provincie ondersteunt alleen daar waar Natura2000-doelen of soorten uit de actieve soortenbescherming in het geding zijn. Daarbuiten zijn en blijven de terreinbeheerder en -eigenaar verantwoordelijk. Wel biedt de provincie subsidiemogelijkheden aan. Doel is het verwijderen van nieuw gevestigde invasieve soorten en beheersen van reeds gevestigde soorten. Voorbeelden hiervan zijn Amerikaanse eik, Robinia, de verschillende soorten Aziatische duizendknopen, watercrassula, bamboesoorten, vlinderstruik en Amerikaanse vogelkers.

De gemeente heeft een rol binnen de omgang met de soorten uit categorie 2 en 3. De gemeente Valkenburg aan de Geul hanteert de volgende uitgangspunten bij de omgang met invasieve soorten:

- Invasieve soorten worden niet meer in het openbaar groen aangeplant. Hierbij wordt de actuele overzichtslijst van invasieve landplanten en de overzichtslijst van invasieve oever- en waterplanten aangehouden, zoals die gepubliceerd is op de website van de NVWA.
- Bij het uitvoeren van maaiwerkzaamheden worden plekken met invasieve exoten apart gemaaid. Het maaisel wordt daarbij ook apart afgevoerd. Dit om ongecontroleerde verspreiding van zaden en wortelstokken te voorkomen.
- Voor het bestrijden van invasieve soorten volgt de gemeente de beleidslijn van de provincie Limburg.
- Groeiplaatsen met invasieve exoten hebben een eigen beheerregime, waarbij uitgegaan wordt van de landelijke richtlijnen/adviezen ten aanzien van het verwijderen/bestrijden van deze planten.
- Bij projecten met grondverzet wordt ervoor gezorgd dat de grond vrij is van zaden en plantendelen van invasieve exoten. Dit geldt vooral voor soorten als de duizendknopen. Komen op een werkerrein groeiplaatsen van invasieve soorten voor, dan worden deze apart behandeld bij de opruimingswerkzaamheden en het grondverzet.
- Groenafval afkomstig van invasieve exoten wordt beschouwd als restafval, niet als composteerbaar groenafval, tenzij het groenafval aantoonbaar wordt aangeboden aan een gecertificeerd verwerker van invasieve exoten (<https://bvor.nl/invasieve-exoten/>).

1.2 Omgang met plaagsoorten in het openbaar groen

Plaagsoorten zijn die soorten die zich op gelijkwaardige wijze gedragen als invasieve soorten, maar zich door de klimaatwijziging op eigen kracht in ons land hebben weten te vestigen, zoals de eikenprocessierups, de kastanjemineermot en de letterzetter. Voor deze soorten is het vooral van belang de plaagdruk onder controle te houden en preventieve maatregelen te treffen in het kader van de zorgplicht.

Om de plaagdruk onder controle te houden, hanteert de gemeente twee basis uitgangspunten.

1. In het gemeentelijk openbaar groen wordt de 10-20-30 diversiteitsrichtlijn aangehouden. Zo blijft een grootschalige uitbraak van plaagsoorten beheersbaar. Dit betekent:
 - Maximaal 10% van het totale bomenbestand mag van dezelfde soort zijn (bijvoorbeeld zomereik).
 - Maximaal 20% van het totale bomenbestand mag van hetzelfde geslacht zijn (bijvoorbeeld eik; de verschillende soorten).
 - Maximaal 30% van het totale bomenbestand mag van dezelfde familie zijn (bijvoorbeeld de napjesdragers: eik, tamme kastanje en beuk).
2. De aanwezigheid van de natuurlijke vijanden van de plaagsoorten wordt in het openbaar groen gestimuleerd. Een groot aantal vogelsoorten bijvoorbeeld weet intussen om te gaan met de brandharen van de eikenprocessierups. Daarnaast is een aantal vleermuissoorten, waaronder grootoorvleermuis en laatvlieger, bedreven in de jacht op de vlinders. Het aanbrengen van nest- en vleermuiskasten kan dus een bijdrage leveren aan het vergroten van het aantal predatoren in de nabijheid

van bekende gebieden met deze plaagsoort. Overigens biedt de insectenwereld ook een keur aan parasitaire soorten die de populatie van bijvoorbeeld de eikenprocessierups onder controle houden. Het volledig voorkomen van overlast is echter niet mogelijk. Op probleemlocaties dient dus aanvullend ingegrepen te worden.

De klimaatverandering leidt onverbidlijk tot nieuwe introducties waartegen de inheemse natuur het in de eerste jaren onvermijdelijk aflegt. Een voorbeeld hiervan is de letterzetter die dankbaar gebruik weet te maken van de droge zomers en zo complete percelen naaldhout velt. De soort heeft het vooral gemunt op fijnspar, maar ook lariks, Douglasspar en gewone zilverspar zijn niet veilig voor de soort. In de gemeente Valkenburg aan de Geul zijn genoemde soorten gelukkig slechts in klein aantal aanwezig. Aandacht gaat daarom vooral uit naar de zorgplicht: het tijdig verwijderen van dode en aangetaste bomen om zo overlast in de openbare ruimte te voorkomen.

Voor de bestrijding van plaagsoorten in het openbaar groen hanteert de gemeente aanvullend op de basisuitgangspunten de volgende kaders:
Eikenprocessierups: de gemeente volgt de 'Leidraad beheersing eikenprocessierups, update 2019' (of recenter indien beschikbaar) bij het maken van keuzes in het groenbeheer. Sinds 2021 maakt de gemeente Valkenburg aan de Geul deel uit van het verband 'Samenwerkende gemeenten Zuid-Limburg' met betrekking tot de bestrijding van de eikenprocessierups. In de samenwerking wordt gestreefd naar een eenduidige en op het juiste moment gerichte communicatie over

en (preventieve) bestrijding van de eikenprocessierups, waarbij de uitvoering van de bestrijding wordt gecoördineerd vanuit de gemeente Sittard-Geleen.

- Kastanjemineermot: De paardenkastanjes laten weliswaar hun blad vervroegd vallen, in beginsel is de mineermot niet schadelijk voor de boom. Door in de zomer reeds actief bladafval te ruimen wordt de plaagdruk in het jaar erop verminderd. De mineermot zorgt echter wel voor een verminderde conditie, mede door het huidige klimaat, die de boom vatbaarder maakt voor de Kastanjebloedingsziekte. Daarom hanteert de gemeente ten aanzien van deze bomen een verhoogde zorgvuldigheid. Dat wil zeggen dat de bomen minimaal 1x per jaar gecontroleerd worden in het kader van de zorgplicht.
- Letterzetter: Voor zover de favoriete bomen van dit insect, naaldbomen, tot het openbaar domein behoren is het uitgangspunt dat deze bomen in goede conditie verkeren. De letterzetter tast namelijk als eerste bomen aan met een verslechterde conditie. Dat kan dus inhouden dat deze bomen in droge periodes een extra watergift krijgen. Daarnaast geldt voor de betreffende naaldbomen een verhoogde zorgvuldigheid om activiteit van de letterzetter tijdig te signaleren. Daarnaast worden particulieren met dode of afstervende naaldbomen in de rand van de tuin actief aangeschreven door de gemeente indien de betreffende boom of bomen een potentieel gevaar vormen voor de gebruikers van de aanpalende openbare ruimte.

2. OPENBAAR GROEN EN DROOGTE

In het huidige klimaat krijgt de gemeente steeds meer te maken met lange aaneengesloten droge periodes al dan niet gecombineerd met extreem hoge temperaturen. Voor openbaar groen binnen de bebouwde kom en voor jonge bomen en struiken in het buitengebied kan dit grote gevolgen hebben, doordat de beschikbaarheid van water in de bodem geleidelijk afneemt en niet per definitie in de natte(re) delen van het jaar weer geheel wordt aangevuld. De gemeente geeft daarom in droge perioden actief water aan beplantingen die dit nodig hebben.

Wanneer het Waterschap Limburg een onttrekkingsverbod van oppervlaktewater instelt, wordt de watergift van de gemeente beperkt. Binnen deze beperking worden sportvelden nog wel besproeid, omdat dit voor het behoud van de grasmat noodzakelijk is en renovatie van een veld een grote kostenpost is. Ook jonge bomen en nieuwe aanplant krijgen nog een watergift om te voorkomen dat deze uitdroogt en vervangen moet worden. Voldoende vocht in de eerste jaren na aanplant is van belang voor de ontwikkeling van een goed wortelpakket.

Vanuit de ruimtelijke opgave om hemelwater zoveel als mogelijk in de ondergrond te laten inzigen daar waar het valt, anticipeert de gemeente zoveel als redelijkerwijs mogelijk is op de droge periodes. Het aanvullen van de grondwatervoorraad en daarmee het bevorderen van de beschikbaarheid van capillair opstijgend grondwater in lössbodems en het behoudt van kweldruk onderaan de hellingen, zodat bronnen niet te snel opdrogen, is van levensbelang voor al het groen en de biodiversiteit die ermee samenhangt.

Ook stuurt de gemeente bij in het sortiment bomen, struiken, sierheesters, bodembedekkers en vaste planten dat wordt toegepast in het openbaar groen om zo tot een meer droogteresistente samenstelling van het openbaar groen te komen op die plekken die het meest gevoelig zijn voor verdroging.

3. BOMEN EN VEILIGHEID

Bomen kunnen veiligheidsrisico's met zich meedragen en schade veroorzaken door bijvoorbeeld tak- of stambreuk. De boomeigenaar is hierbij in beginsel niet aansprakelijk, tenzij nalatigheid geconstateerd wordt als het gaat om onvoldoende onderhoud of controle die gerelateerd kan worden aan het incident of het letsel dat is ontstaan. Bij incidenten met bomen draait het om schuldaansprakelijkheid in de zin van artikel 6:162 BW (Burgerlijk wetboek) en niet om risico- aansprakelijkheid.

Wettelijk gezien is er geen plicht tot zorg ten aanzien van bomen. Wel kan het nalaten van 'voldoende zorg' onrechtmatig zijn en dus kan 'voldoende zorg' een manier zijn om aansprakelijkheid te voorkomen. Hierbij kan de gemeente zich oriënteren op twee maatgevende uitspraken van de rechtbank, te weten het 'kelderluik-arrest' (ECLI:NL:HR:1965:AB7079) en het 'plakoksel-arrest' (ECLI:NL:HR:2013:102). Het laatste arrest bijvoorbeeld verklaart de provincie niet aansprakelijk voor het letsel dat is ontstaan door het uitbreken van een plakoksel uit een boom langs een provinciale weg, omdat de provincie voldoende zorg had besteed aan de betreffende boom en de situatie met plakoksel al 25 jaar probleemloos had bestaan. Het verlenen van 'voldoende zorg' aan het bomenbestand dat tot het eigendom en/of het beheer van de gemeente behoort is op te delen in verschillende maten van zorg. In de volgende paragrafen wordt dit nader toegelicht.

3.1 Algemene zorgvuldigheid

Hieronder valt naast het reguliere beheer en onderhoud, de regelmatige controle op uitwendig zichtbare gebreken. Inwendig onderzoek is in dit kader niet vereist. De uitwendige boomcontrole dient systematisch te zijn en regelmatig plaats te vinden. Dit betreft de 'algemene zorgvuldigheid'. Met regelmatig wordt hier minder dan 1x per jaar bedoeld. Een norm bestaat echter niet. Gemeente Valkenburg aan de Geul hanteert een controlefrequentie van 1x per 3 jaar. Daarbij hanteert de gemeente de uitgangspunten uit het Handboek bomen van het Norminstituut Bomen.

3.2 Verhoogde zorgvuldigheid

Een 'verhoogde zorgvuldigheid' ontstaat op het moment dat een verhoogde gevaarzetting bestaat. Dit geldt voor situaties waarin het uitbreken van bijvoorbeeld een tak in potentie veel schade kan veroorzaken. Hierbij moet gedacht worden aan bomen langs drukke wegen en op drukke pleinen. Hier controleert de gemeente de bomen minimaal 1x per jaar.

3.3 Nader onderzoek

Nader onderzoek is noodzakelijk indien bij de algemene of verhoogde zorgvuldigheid een uitwendig zichtbaar gebrek wordt geconstateerd of aanwijzingen voor de aanwezigheid van een gebrek worden gesignaleerd, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van 'gebrekkige bomen' in de directe omgeving. Hieronder vallen ook boomziekten zoals *Massaria* bij platanen. De gemeente heeft hier de plicht om ook ogenschijnlijk gezonde bomen aan een nader onderzoek te onderwerpen.

3.4 Natuurlijk en ecologisch groen/ bosbeheer

Bij het toepassen van een natuurlijk of ecologisch groen/bosbeheer waarbij dood hout niet uit een boom verwijderd wordt en/of dode bomen blijven staan geldt dat het risico op letsel aanvaardbaar laag dient te zijn. Gemeente Valkenburg aan de Geul hanteert daarom het uitgangspunt dat natuurlijk en ecologisch groen/bosbeheer (betreffende de bomen en struiken) niet wordt toegepast in de directe nabijheid van wegen, paden en andere gevoelige plekken, bijvoorbeeld daar waar hellingbos grenst aan tuinen.

3.5 Verkeersveiligheid

De gemeentelijke bomen vormen geen onlosmakelijk onderdeel van de weg en dienen dan ook als zodanig behandeld te worden. De gemeente is dus pas (deel-) aansprakelijk voor het ontstaan van letsel in het verkeer als zij nalatig geweest is in het controleren van de bewuste boom die is omgevallen of waaruit de tak is gebroken, dan wel te kort is geschoten in het opruimen van obstakels op de weg.

De gemeente heeft wel de plicht om te voorzien in voldoende doorrijhoogte voor het verkeer door het tijdig opkronen van bomen. Daarbij hanteert de gemeente het Handboek bomen van het Norminstituut Bomen. Overigens bestaan redenen voor het laten prevaleren van landschapskwaliteit boven verkeersveiligheid. Het moet hierbij dan wel gaan om situaties waarbij de aanwezige situatie geaccepteerd wordt door de omgeving (of zelfs zo door protest is afgedwongen) en goede alternatieve 'veilige' routes beschikbaar zijn. De weggebruiker heeft hier dus een realistische keuze waarvoor deze zelf verantwoordelijk gehouden kan worden.

3.5 Boomwortels

Boomwortels kunnen tot tal van problemen leiden. De controle op wortelopdruk is daarom ook onderdeel van de algemene en verhoogde zorgvuldigheid. Daarnaast is het echter ook zo, dat aanpalende eigenaren gebruik dienen te maken van hun wortelkaprecht uit artikel 5:44 lid 2 BW. Dat houdt dus in dat de gemeente niet per definitie aansprakelijk is bij een schadeclaim naar aanleiding van bijvoorbeeld scheuren in een fundering die worden veroorzaakt door een boomwortel. De controle van de technische gesteldheid van het pand is immers een plicht van de woningeigenaar. Een vergelijkbare situatie geldt bij wortels die huisaansluitingen en riolering binnen groeien. De eigenaar dient het wortelkaprecht te gebruiken.

De gemeente heeft echter wel een zorgplicht indien zij er bewust voor kiest om bomen dicht op de erfgrans te planten. Vanuit de risicoafweging is in een dergelijke situatie te voorzien in bijvoorbeeld een wortelscherm op de erfgrans.

Vanuit de klimaatopgave stelt de gemeente hierbij als uitgangspunt dat elke straat en elk plein in beginsel voorzien moet kunnen worden van een bomenstructuur, voor zover deze (nog) niet aanwezig is. Dat betekent een ordelijk omgang met de positionering en bundeling van kabel- en leidingen ondergronds. Daarbij hanteert de gemeente de afspraken uit de Overeenkomst Gemeenten en Nutsbedrijven in de provincie Limburg (OGN2021).

4. KAPVERGUNNINGAANVRAGEN

In de oude situatie is de rechtsbescherming van bomen vastgelegd in de Algemene Plaatselijke Verordening (A.P.V.). In principe is iedere boom en houtopstand kapvergunningplichtig, terwijl in de praktijk blijkt dat niet iedere boom en iedere houtopstand beschermingswaardig is. De gemeente Valkenburg aan de Geul wenst een duidelijk, objectief kader waarmee kapvergunningaanvragen efficiënter beoordeeld kunnen worden. In dit hoofdstuk worden objectieve criteria voor het beoordelen van kapvergunningaanvragen benoemd. Onderdeel hiervan is een beschrijving van de definities 'beeldbepalend' en 'monumentaal'.

4.1 Afbakening provinciale en gemeentelijke bevoegdheid aangaande bomen en houtopstanden

In de Omgevingswet is voorzien in de verplichte aanduiding van een bebouwde kom houtkap (artikel 5.165b uit het Besluit kwaliteit leefomgeving). Deze grens duidt de scheiding tussen de bevoegdheid van de gemeente binnen de bebouwde kom en de bevoegdheid van gemeente EN provincie buiten de bebouwde kom. De anno 2022 actuele begrenzing van de bebouwde kom houtkap is weergegeven op de kaart hiernaast.

De provincie ziet buiten de bebouwde kom houtkap toe op het behoud van houtopstanden, voor zover deze groter zijn dan 10 are (1.000 m²) of in rijbeplanting uit minimaal 20 bomen bestaan.

Kleinere, zelfstandige groenobjecten vallen dus buiten de reikwijdte van de afdeling 11.3 'Activiteiten die houtopstanden, hout en houtproducten betreffen' uit het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Dit geldt niet voor een enkele boom die onderdeel is van een minimaal 10 are grote houtopstand of onderdeel is van een rijbeplanting van minimaal 20 bomen. Daarvoor dient wel melding gemaakt te worden en daarvoor geldt wel de herplantplicht binnen de kaders van afdeling 11.3 van het Bal.

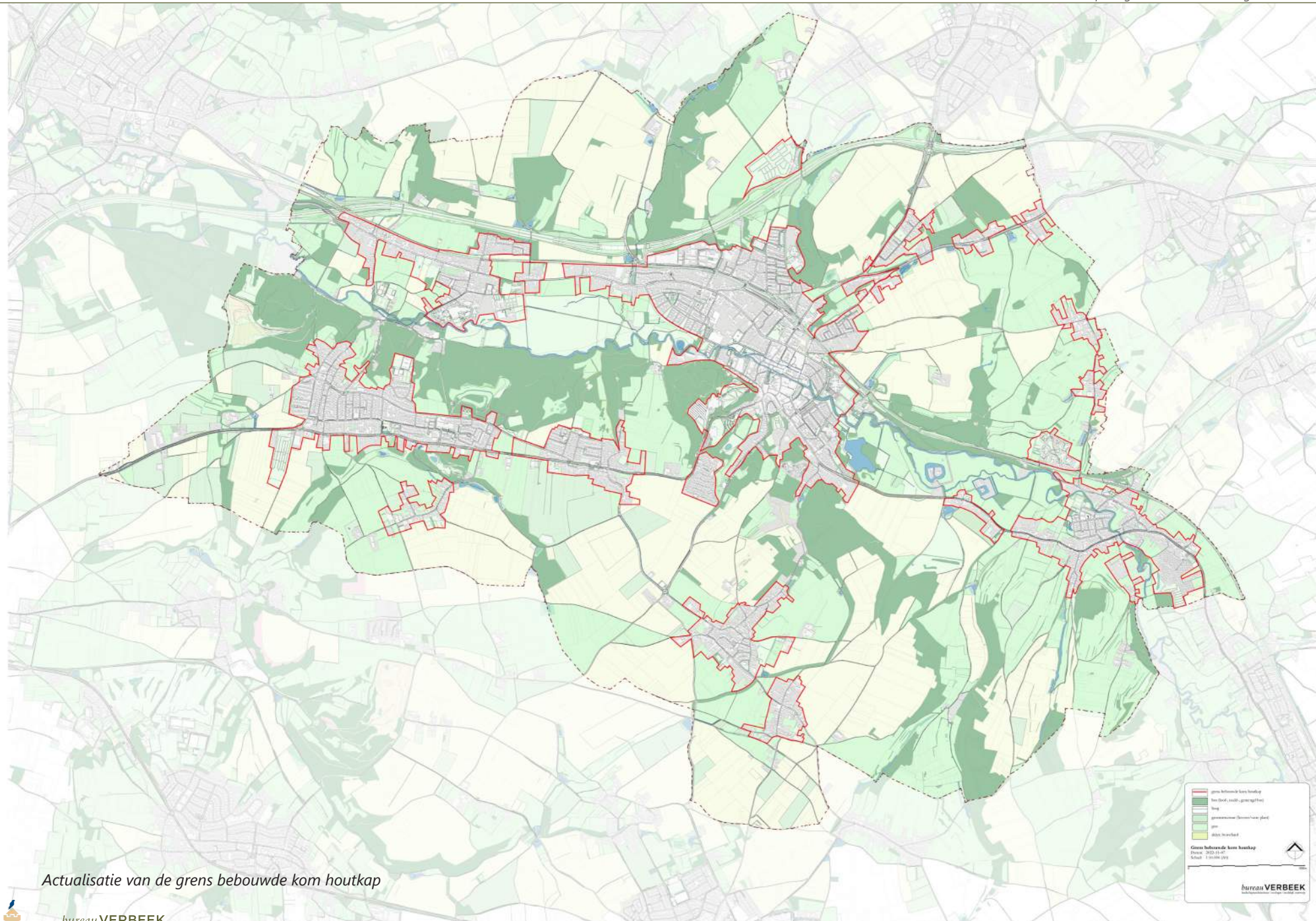
In de praktijk komt het erop neer dat de regelgeving uit afdeling 11.3 van het Bal voornamelijk van toepassing is op de gebieden die reeds onderdeel zijn van het Natuurnetwerk Nederland.

De gemeente stelt binnen het domein van de provinciale toetsing slechts nadere regels ten aanzien van monumentale bomen, voor zover die niet vallen onder een wettelijk beschermd erfgoedensemble. Dit betreft bijvoorbeeld oude markeringsbomen, bomen bij veldkruisen en kapellen of bomen die behoorden tot de oorspronkelijke inrichting van een landgoed/kloostergoed, maar buiten de bescherming van het monument zelf vallen. Dit betreft vaak bomen die tevens een markant onderdeel vormen van de openbare ruimte in het buitengebied en het toeristisch-recreatief routenetwerk.

De gemeentelijke bomenstructuur buiten de bebouwde kom houtkap is niet vrijgesteld van een kapmelding, aangezien aan rijbeplanting van minimaal 20 bomen langs een weg al snel voldaan wordt. In het kader van het klimaat- en het biodiversiteitsvraagstuk kiest de gemeente ervoor het behoud van opgaand

groen te laten prevaleren boven kapvrijheid. Daarom kiest de gemeente ervoor om de eigen bomen in het buitengebied integraal omgevingsvergunningplichtig te maken, zodat ook voor de gemeente een herplantplicht van toepassing is, net als voor ieder ander.

Kleine landschapselementen in het buitengebied, zoals hagen, graften, oude knotbomen, tuin- en parkaanleg valt doorgaans buiten de regelgeving uit afdeling 11.3 van het Bal, maar vallen wel binnen de kaders van het toekomstige Omgevingsplan Valkenburg aan de Geul 2020. Dat betekent dat ter plekke de dubbelbestemming 'Waarde – landschapselement' van toepassing is. De dubbelbestemming zorgt ervoor dat ingrepen aan kleine landschapselementen niet zonder omgevingsvergunning mogelijk zijn. Daarbovenop ligt de toetsing aan de provinciale omgevingsverordening inzake de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Zuid-Limburg. Tezamen bieden ze een goede beschermingsbasis voor kleine landschapselementen in het buitengebied. Met uitzondering van de provinciale beleidsregel natuurcompensatie ontbreekt echter een eenduidig toetsingskader voor de omgang met omgevingsvergunningaanvragen voor het rooien van een klein landschapselement in het buitengebied. Daarom stelt de gemeente een nader toetsingskader op voor de omgang met ingrepen aan kleine landschapselementen in het buitengebied. Net als binnen grote houtopstanden die onder de bevoegdheid van de provincie vallen, wordt ook hier gekozen voor een aanvullende bescherming van de monumentale groenelementen binnen het buitengebied.

4.2 De groene parels van de gemeente Valkenburg aan de Geul

Het oude systeem van de gemeente Valkenburg aan de Geul was volgend. De gemeente toetste pas zodra een kapvergunningaanvraag binnenkwam. De gemeente kiest er nu voor om over te schakelen op een actieve houding, waarbij een beoordelingskader is opgesteld en een gemeente dekkende inventarisatie is uitgevoerd naar alle beschermingswaardige bomen en houtopstanden. Eigenaren van zulke bomen en houtopstanden worden dan (analoog/digitaal) aangeschreven en dus bewust gemaakt van het feit dat zij zo'n boom of houtopstand hebben. Een dergelijke lijst kan worden gekoppeld aan een grotere bewustwordingscampagne op gebied van klimaat en de andere functies van groen. Inwoners die een aangewezen waardevolle of monumentale boom of houtopstand bezitten, worden na vaststelling van de (geactualiseerde) lijst in de gelegenheid gesteld een zienswijze in te dienen tegen plaatsing op de lijst. Aanvullend kunnen ook kalkrijke schrale bermen benoemd worden als groene parel, indien deze (potentieel) hoge natuurwaarden bezitten.

Voor het opstellen van de lijst beschermingswaardige bomen en houtopstanden, is het van belang een eenduidige beoordelingsmethodiek te creëren. Daarbij dienen zoveel mogelijk objectieve, meetbare, kenmerken gebruikt te worden, die bij een vergunningaanvraag als onderbouwing gebruikt worden. Deze bomen en houtopstanden kunnen zowel publiek als privaat eigendom zijn. Of ze op de lijst worden opgenomen als groene parel hangt af van de beoordeling van de totale waarde van de geïnventariseerde kenmerken.

Wanneer over bomen en houtopstanden gesproken wordt, wordt het volgende bedoeld:

- Bomen: solitaire boom, bomenrij, singel, laan, bomenweide (waarvan de hoogstamfruitboomgaard een voorbeeld is) en boomgroep.

- Houtopstanden: onder houtopstanden worden die landschapselementen verstaan die worden gedomineerd door bomen. Het gaat daarbij om graft- en holle wegbeplantingen, bosplantsoenen, houtwallen en houtkanten (houtwal zonder wal, doorgaans bosrelict of nieuwe natuur).

In paragrafen 3.2.1 tot en met 3.2.3 worden de beoordelingscriteria voor de status groene parel van Valkenburg aan de Geul en daarmee de plaatsing op de lijst van beschermingswaardige bomen en houtopstanden toegelicht. Ter verduidelijking van de toetsingscriteria is tevens een ja/nee schema toegevoegd. In paragraaf 3.3 staat aangegeven hoe de lijst actueel gehouden dient te worden. Het gehele ja/nee schema is tevens toegevoegd als losse bijlage.

Voor de bescherming van kalkrijke schrale bermen komen de bermen van onverharde wegen op de kalkrijke schrale bodems in de gemeente in aanmerking. Deze bodems betreffen voornamelijk hellingen. Het voorstel is om de bermen inclusief onverharde weg aan te wijzen als groene parel. De reden hiervoor is dat de bermen op zich zelf vaak te smal zijn om (hoge) natuurwaarden te kunnen herbergen en dat bijvoorbeeld poelen/plassen op onverharde wegen plekken zijn waar bijzondere soorten als vroedmeesterpad kunnen voorkomen. Bermen van verharde wegen worden niet benoemd als groene parel door de aanwezigheid van veel natuur-verstorende aspecten als strooizout en bermvernieling door uitwijkende voertuigen.

In samenhang met het opstellen van de lijst van groene parels actualiseert de gemeente de regels voor het verlenen van een kapvergunning als onderdeel van het

omgevingsplan. Het betreft immers regels over een activiteit in de fysieke leefomgeving. Ten behoeve van de toetsing van vergunningaanvragen wordt door de gemeente een quoteringssysteem opgesteld die een eenduidige reactie mogelijk maakt op de aanvragen en duidelijkheid biedt over de kaders waarbinnen een herplantplicht wordt opgelegd. Dit quoteringssysteem hangt enerzijds een waarde aan de beschermde boom (een monumentale boom is meer waard dan een waardevolle boom) en hangt anderzijds een waarde aan het verwijderingsbelang (waarbij een individueel belang minder waard is als een collectief belang). Dit verwijderingsbelang komt in drie vormen:

1. Vitaliteit en gevaarzetting
2. Bouw- en andere werkzaamheden
3. Hinder en overlast

Vervolgens bepaalt de balans of voldoende grond bestaat om de vergunning te verlenen. Op basis van het verwijderingsbelang wordt ook de herplantplicht gedefinieerd. Waar de gemeente zichzelf in alle gevallen een herplantplicht oplegt in verband met haar maatschappelijke positie, geldt dit niet voor particulieren. Voor particulieren geldt de herplantplicht als volgt:

1. Vitaliteit en gevaarzetting: geen herplantplicht, tenzij aantoonbaar menselijk falen (bij ondoordacht handelen, niet uitvoeren van de zorgplicht/deugdelijk onderhoud of bewust doden van boom)
2. Bouw- en andere werkzaamheden: altijd herplantplicht (andere soortkeuze is toegestaan, mits gelijke grootteklasse)
3. Hinder of overlast: altijd herplantplicht (andere soortkeuze is toegestaan, mits gelijke grootteklasse)

4.2.1 *Basicriteria waardevolle en monumentale bomen en houtopstanden*

De groene parels van Valkenburg aan de Geul worden als waardevol of monumentaal op de lijst van beschermingswaardige bomen en houtopstanden geplaatst. Om te beoordelen of een boom of houtopstand waardevol of monumentaal is, wordt allereerst getoetst aan de hand van een aantal basicriteria.

Vitaliteit

Een boom of houtopstand dient een positieve toekomstverwachting te hebben om in aanmerking te komen voor plaatsing op de lijst. Met een positieve toekomstverwachting wordt bedoeld, dat een boom of houtopstand een matige tot goede vitaliteit heeft en de toekomstverwachting zodanig is, dat deze zijn kwaliteit gedurende de komende tien jaar behoudt. Dit aspect wordt beoordeeld aan de hand van een globale visuele waardering. Indien reeds gevaarstelling aanwezig is (waarvan de inschatting is, dat deze niet verholpen kan worden), dan komt de boom of houtopstand niet op de lijst.

Huidige bescherming

Is een boom of houtopstand al opgenomen op de lijst van Monumentale Bomen van de Bomenstichting, dan is alleen de vaststelling van de toekomstverwachting van belang. Indien de toekomstverwachting positief is, dan wordt de boom of houtopstand automatisch als monumentaal op de lijst geplaatst.

Zichtbaarheids criterium

Alleen bomen of houtopstanden die zichtbaar zijn vanuit het openbaar domein (met inbegrip van opengestelde wandelpaden in het buitengebied) komen in aanmerking voor plaatsing op de lijst. Uitzondering hierop zijn bomen of houtopstanden met een leeftijd van minimaal 80 jaar oud (stamdiameter van 65 cm of meer op 130 cm hoogte vanaf de stamvoet gemeten), die door de eigenaar voor plaatsing op de lijst worden voorgedragen.

Standplaats criterium

Bomen dienen meer dan driekwart kroondiameter van de gevel van een woongebouw af te staan. Hiermee wordt bedoeld, dat de afstand tussen de hoofdstam van de boom en de meest nabij gelegen gevel minimaal driekwart van de totale kroondiameter van de boom dient te bedragen. Op deze manier wordt hinder en/of overlast van beschermde bomen en houtopstanden voor bewoners zoveel mogelijk voorkomen. Voorbeelden van de bedoelde hinder zijn problemen aan de fundering en het dak van een woning door de groei van wortels en (gestel)takken. Lei- en knotbomen zijn uitgezonderd van dit criterium.

Potentie waardevol

Indien een boom of houtopstand een stamdiameter van tenminste 25 cm (omtrek 100 cm) heeft, gemeten op een hoogte van 130 cm vanaf de stamvoet of aantoonbaar ouder dan 40 jaar is, dan is deze boom of houtopstand in potentie waardevol. Indien dit niet het geval is, dan wordt de boom of houtopstand niet gedocumenteerd.

Potentie monumentaal

Een monumentale boom of houtopstand moet een leeftijd van tenminste 80 jaar hebben. Hiermee wordt aangesloten op de systematiek van de Bomenstichting. Aangezien de leeftijd van een boom in het veld moeilijk te bepalen is wordt gewerkt met een omrekenfactor. Deze houdt in dat de omtrek (cm) gedeeld door 2,5 ongeveer overeenkomt met de leeftijd van de boom. In het geval van een 80 jaar oude boom komt dit neer op een minimale stamomtrek van 200 cm, of een stamdiameter van circa 65 cm. Indien een boom of houtopstand een stamdiameter van tenminste 65 cm (omtrek 200 cm) heeft, gemeten op een hoogte van 130 cm vanaf de stamvoet of aantoonbaar ouder dan 80 jaar is, dan is deze boom of houtopstand waardevol en in potentie monumentaal.

Bebouwde kom houtkap

Op basis van de Omgevingswet is een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de beschermingsniveaus van groen en landschapselementen in het buitengebied (afdeling 11.3 Bal, provinciale omgevingsverordening, gemeentelijk omgevingsplan en gemeentelijke kapverordening) en binnen de bebouwde kom (gemeentelijk omgevingsplan en gemeentelijke kapverordening). De conclusie hierbij is, dat bomen en houtopstanden in het buitengebied afdoende bescherming kennen met uitzondering van de bescherming van individuele levende monumenten. Daarom worden deze op gemeentelijk niveau alsnog apart beschermd. Binnen de bebouwde kom worden zowel waardevolle als monumentale bomen en houtopstanden aangewezen en beschermd op basis van de hier beschreven beoordelingscriteria.

4.2.2 Uitzonderingscategorieën

Positieve uitzonderingen:

- Herdenkingsbomen worden als waardevol beschouwd, tenzij ze een stamdiameter van meer dan 65 cm hebben bereikt, dan worden ze als monumentaal beschouwd;
- Bomen en houtopstanden die in het kader van een herplantverplichting worden aangeplant worden als waardevol op de lijst geplaatst;
- Bomen die een essentieel onderdeel uitmaken van een grotere groep (bijvoorbeeld laan of boomgroep) worden afhankelijk van de waardering van de groep als waardevol of monumentaal beschouwd. Een boomgroep waarvan meer dan 50% van de bomen een stamdiameter van 65 cm of meer heeft, kan de monumentale status krijgen. Indien in die groep een jonge boom aanwezig is, wordt deze eveneens als monumentaal beschouwd. Een concreet voorbeeld is een laan waar in de loop der jaren ontstane gaten zijn opgevuld met jonge aanplant. Conform hetzelfde principe kan een jonge boom de waardevolle status krijgen;
- Oude hakhoutstoven, waarvan de stammen direct als behorende tot één en dezelfde boom te herkennen zijn en de stam een diameter heeft van minimaal 65 centimeter, kunnen in potentie als waardevol worden beschouwd. Heeft de stam een diameter van minimaal 130 cm, dan is de boom waardevol en in potentie monumentaal;
- Indien wetenschappelijk is aangetoond dat een boom of houtopstand een autochtone genenbron betreft, die een grote waarde vertegenwoordigt binnen de autochtone populatie van een soort in Nederland, dan wordt de boom of houtopstand als monumentaal beschouwd.

Negatieve uitzonderingen:

- Boomgaarden bestaande uit appelbomen (*Malus*), perenbomen (*Pyrus*) of kersen-/pruimenbomen (*Prunus*) zijn uitgezonderd van plaatsing op de lijst van beschermingswaardige bomen en houtopstanden gezien de beperkte ouderdom die de bomen kunnen bereiken en de economische functie die veelal op de weide rust.
- Populieren (*Populus*), wilgen (*Salix*) en coniferen komen in beginsel niet in aanmerking voor plaatsing op de lijst als beschermingswaardige boom of houtopstand, met uitzondering van knotwilgen, treurwilgen (*Salix x sepulcralis* 'Chrysocoma') en taxus (*Taxus baccata*). Echter, indien populieren, wilgen en coniferen een stamdiameter van minimaal 65 cm, gemeten op 130 cm vanaf de stamvoet, bereiken of aantoonbaar ouder dan 80 jaar zijn, dan krijgen ze de waardevolle status en kunnen ze in potentie net als de andere boomsoorten de monumentale status verwerven. Het gaat hierbij voornamelijk om coniferen in parken en in de openbare ruimte.

*Nb: Met coniferen worden alle boomsoorten bedoeld die tot de kegeldragers (de coniferae) behoren. Dit zijn naast de bekende coniferen uit de tuin (doorgaans *Chamaecyparis*, *x Cupressocyparis* of *Thuja*) onder andere de den (*Pinus*), de spar (*Picea*), de zilverspar (*Abies*), de ceder (*Cedrus*), de taxus (*Taxus*), de lariks (*Larix*) en de jeneverbes (*Juniperus*).*

4.2.3 Criteria ter vaststelling van de status waardevol en monumentaal

Naar aanleiding van de basiscriteria en de uitzonderingscategorieën is voor bomen en houtopstanden in potentie uitgesproken of deze een waardevolle of monumentale status kunnen krijgen. Aan de hand van onderstaande criteria, de esthetische kwaliteit, de cultuurhistorische kwaliteit en de ecologische kwaliteit, wordt bepaald of deze bomen of houtopstanden daadwerkelijk op de lijst komen te staan als waardevol of monumentaal. Indien 2 van de 3 criteria van toepassing zijn voor de boom of houtopstand wordt de status waardevol of monumentaal toegekend.

Esthetische kwaliteit: Een boom heeft een esthetische kwaliteit als deze bijvoorbeeld:

- een gave en/of bijzondere groeivorm heeft als gevolg van natuurlijke oorzaken, bijv. twee- of meerstammigheid;
- belangrijke lijnen in het landschap benadrukt;
- beeldbepalend is vanuit de standplaats in relatie tot de omgeving (er staat bijv. weinig groen in de straat);
- bepalend is voor het straatbeeld of het stadsbeeld;
- de architectonische betekenis van één of meer gebouwen versterkt.

Cultuurhistorische kwaliteit: Een boom heeft cultuurhistorische kwaliteit als deze bijvoorbeeld:

- een specifieke gebruiksvorm heeft, zoals een lei- of knotboom, of hakhout;
- verwijst naar een specifieke historische gebeurtenis, bijv. rechts-, kronings- of geboorte-boom;

- staat op een plek met een historische betekenis, bijv. bij een wegkruis of een kapel, of het cultuurhistorische karakter van een plek versterkt, bijv. een Linde bij een langgevelboerderij;
- dateert van de eerste tuinaanleg, of dateert uit de periode van de aanleg van de buurt/wijk;
- een typisch onderdeel vormt van een tuinstijl daterend uit de periode waarin deze stijl gangbaar was*;
- staat op een plek ter markering van bijvoorbeeld grenzen in het agrarisch gebied of als bakken;
- een mythologische betekenis heeft, bijvoorbeeld kroezeboom;
- geadopteerd is door bijvoorbeeld de bomenstichting, een vereniging of een school.

* voor deze categorie komen alleen bomen in villatuinen, op landgoederen en in klooster/kasteeltuinen in aanmerking.

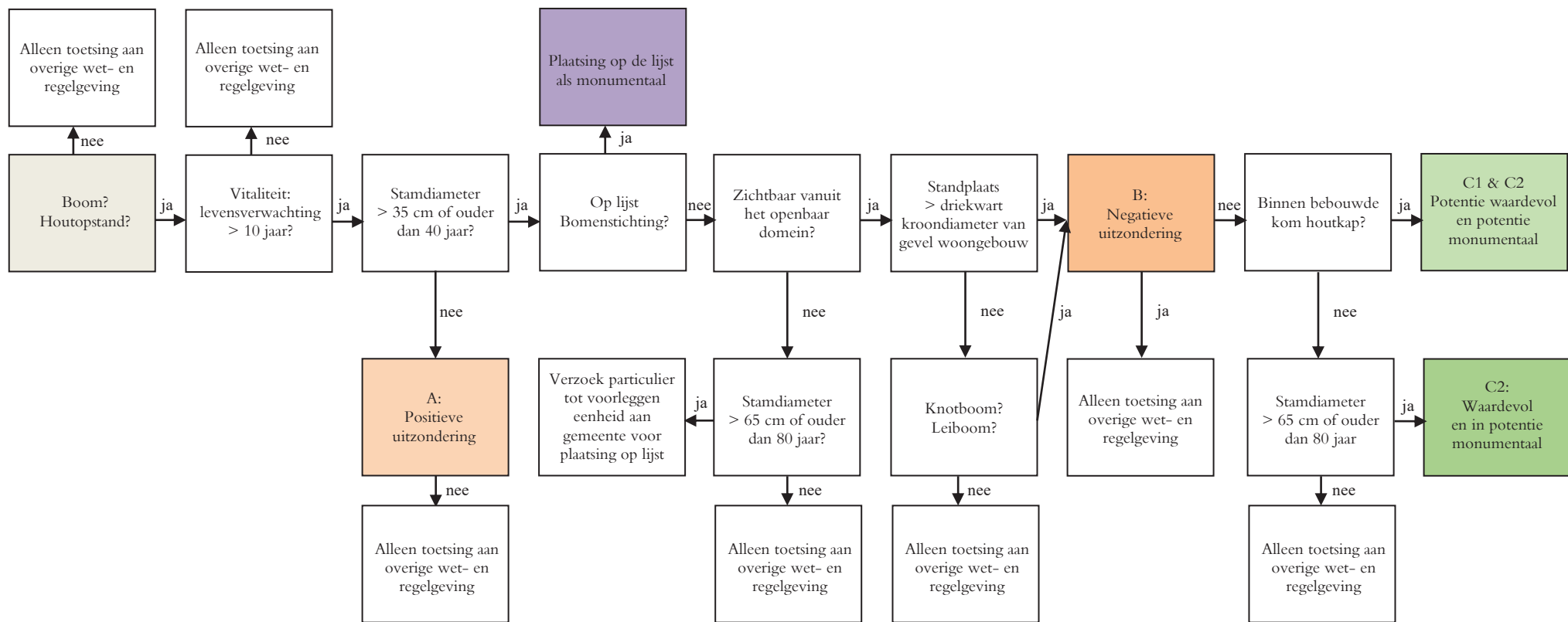
Ecologische kwaliteit: Een boom heeft een ecologische kwaliteit als deze:

een belangrijke plaats in het ecosysteem inneemt, omdat in de boom vaste rust- of verblijfplaatsen aanwezig zijn van via afdeling 11.2 van Bal beschermde (streng) beschermde diersoorten, zoals vleermuizen, uilen, roofvogels en vogels met jaarrond beschermde nesten.

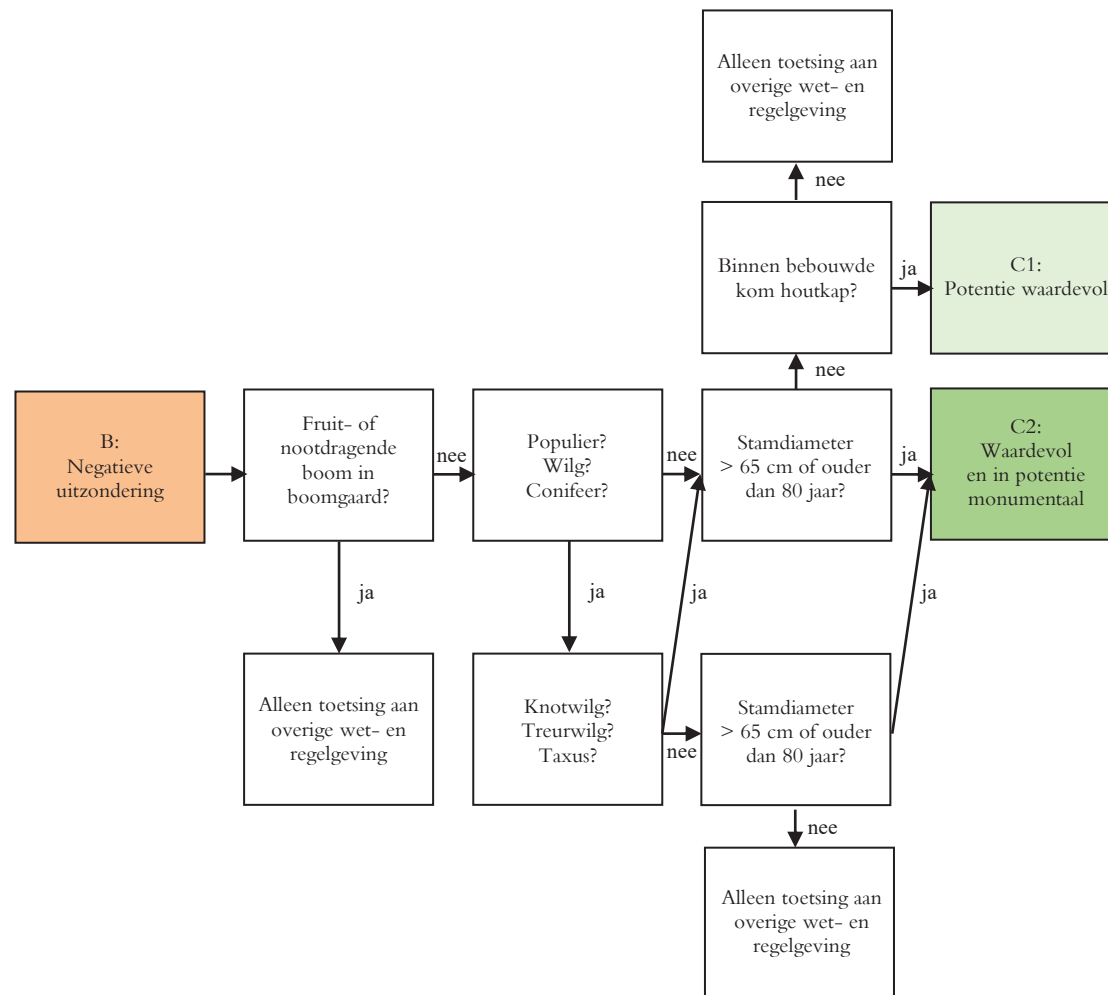
4.3 Actualisatie van de lijst van beschermingswaardige bomen en houtopstanden

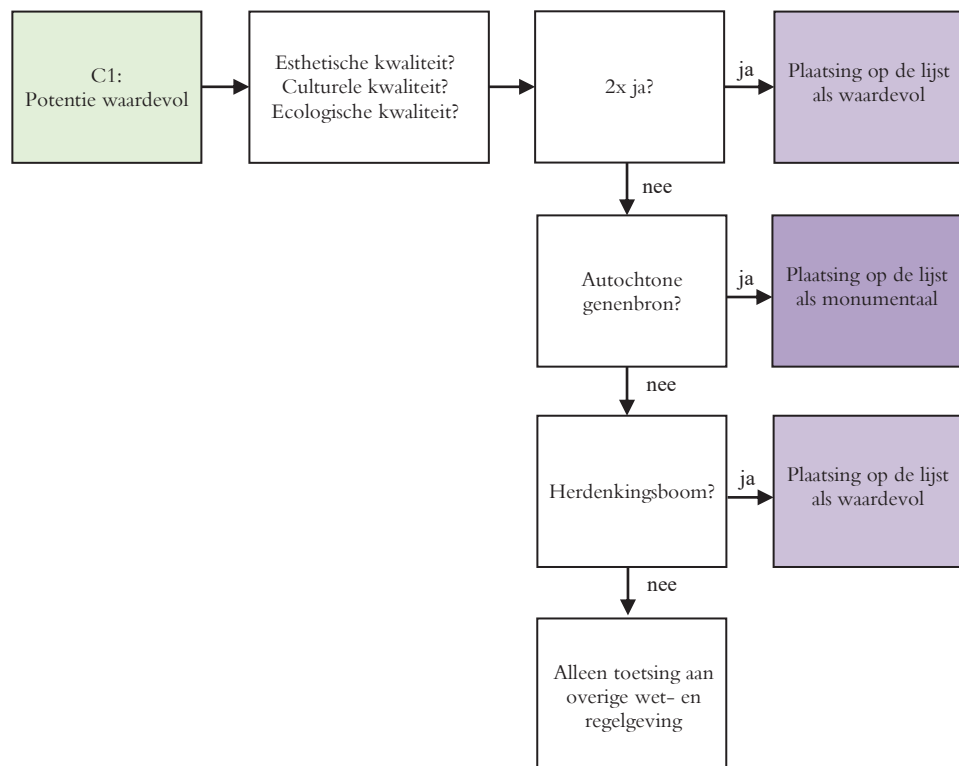
Teneinde de lijst van beschermingswaardige bomen en gemeentelijke bomenstructuren actueel te houden, dient deze minstens eenmaal per vijf jaar te worden bijgewerkt en te worden vastgesteld door het College. De volgende wijzigingen dienen daarbij in ieder geval te worden doorgevoerd:

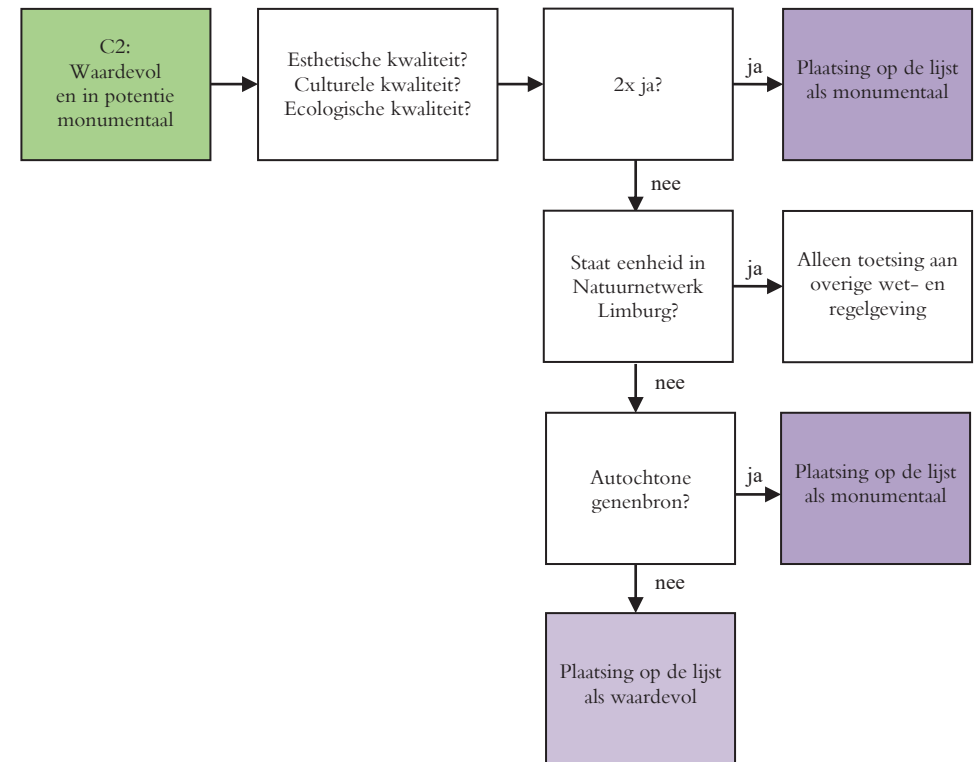
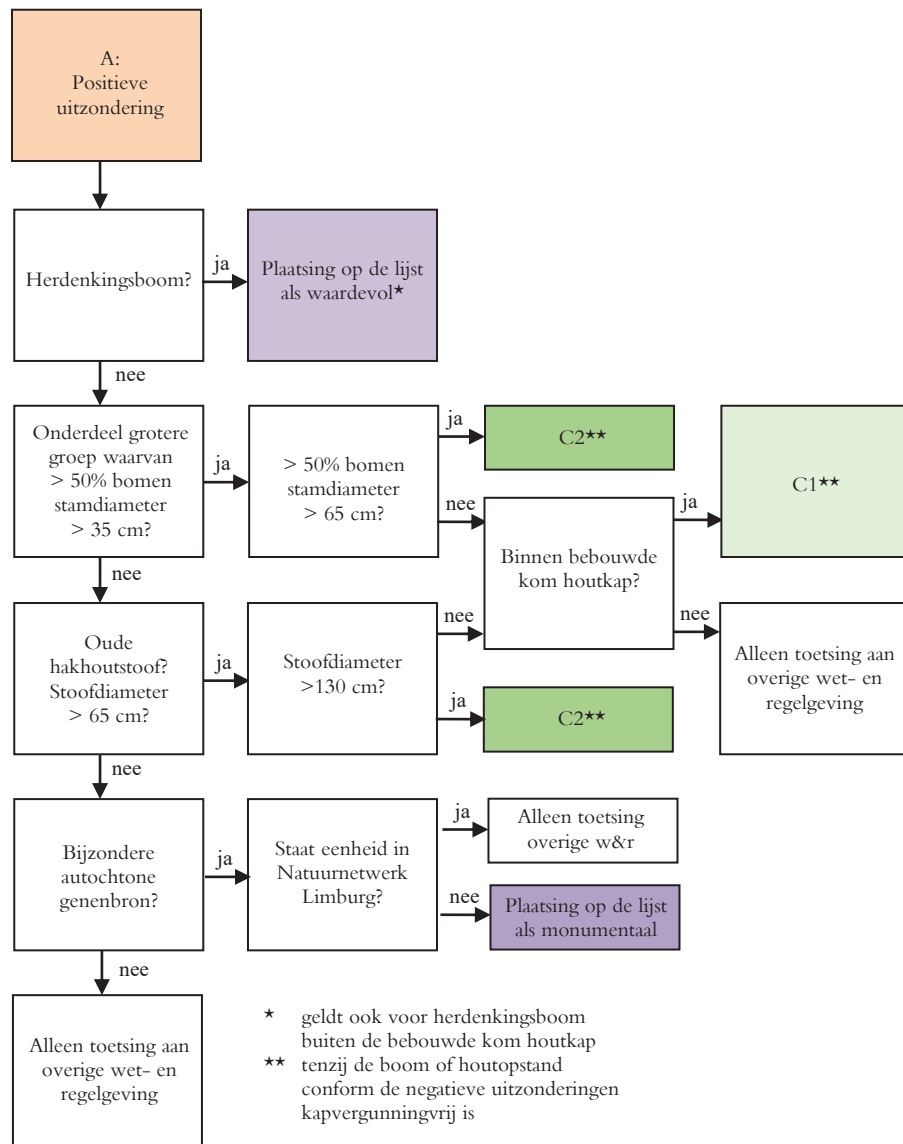
- Afvoeren van bomen en houtopstanden van de lijst, waarvoor ontheffing van het kapverbod is verleend;
- Afvoeren van bomen en houtopstanden van de lijst, die gezien de toekomstverwachting niet meer op de lijst kunnen worden gehandhaafd;
- Toevoegen van bomen en houtopstanden die via de (financiële) herplantplicht zijn aangeplant. Deze bomen zouden namelijk zonder plaatsing op de lijst kapvergunningvrij zijn;
- Toevoegen van bomen en houtopstanden die gezien hun groei in de laatste jaren als groene parel aan de lijst kunnen worden toegevoegd;
- Wijzigen van de status van waardevolle bomen en houtopstanden in monumentaal, wanneer deze door hun groei in de laatste jaren zijn gaan voldoen aan de criteria voor deze status.

Het ja/nee schema ter verduidelijking van de toetsingscriteria.

5. MELDINGEN INWONERS

Meldingen van bewoners en bezoekers met betrekking tot hinder door en overlast van openbaar groen komen op verschillende manieren binnen bij de gemeente. Naast het algemeen telefoonnummer en -mailadres benutten mensen het daarvoor bestemde meldingsformulier op de gemeentelijke website, de buitenbeter-app en de mijn gemeente-app. Dat betekent dat meldingen op verschillende plekken de gemeentelijke organisatie binnenkomen.

Het ultieme doel van de gemeente is om te komen tot een eenduidig systeem waarin alle meldingen samenkomen, zodat de interne afhandeling ervan op vlotte en eenduidige wijze kan plaatsvinden.

De gemeente reageert adequaat en binnen vastgestelde termijnen op een melding. Dat wil echter nog niet zeggen dat de gemeente buiten direct aan het werk gaat om de inhoud van de melding op te lossen. Op basis van de aard van de melding volgt in eerste instantie een nadere afweging.

- Is de melding van dien aard dat direct ingegrepen moet worden? De veiligheid van weggebruikers en/of aanwonenden is in het geding: direct of binnen voorzienbare termijn? Is dat het geval, dan wordt zo spoedig mogelijk ingegrepen, desnoods buiten reguliere werkuren (in evident gevaarlijk situaties, bijvoorbeeld na een storm).
- Is geen sprake van een acute situatie, dan wordt zoveel mogelijk binnen de reguliere planning van het groenonderhoud gewerkt. De aard van de melding moet immers in verhouding staan tot de aard van de gemeentelijke inspanning om de melding buiten op te lossen.

- In het geval een melding weliswaar niet acuut is, maar het voor het straatbeeld dan wel de conditie van de beplanting beter is om niet te lang te wachten (om erger te voorkomen), wordt wel eerder ingegrepen dan in de regulier planning van het groenbeheer is voorzien.
- In het geval van vandalisme of vermeende overtreding van het Burenrecht wordt nagegaan in hoeverre de veroorzaker kan worden aangeklaagd.

Inzake het snoei- en kaprecht uit artikel 5:44 BW geldt dat de gemeente wel aangesproken kan worden, maar zij de bijzondere taak heeft om een redelijke afweging te maken tussen het algemene belang en het individuele belang. Het gemeentelijk groenbeleid voorziet hierin middels het Groenbeleidsplan en de onderbouwing van de functies die het openbaar groen heeft voor haar inwoners. Daarbij is het tevens nodig om een duidelijk beleid te formuleren over de omgang met hinderklachten. Hierin worden de verschillende vormen van hinder nader gedefinieerd, wat de gemeente preventief (kan) doet(n) om hinder te voorkomen of te verkleinen (bijvoorbeeld plaatsen bladkorven) en op welk moment voor de gemeente reden bestaat om betreffende beplanting te verwijderen. Daarbij moet de gemeente overigens ook accepteren, dat na het verstrijken van de aanmaning door een aanwonende, deze aanwonende het recht heeft om overhangende takken te snoeien. Deze snoei mag echter niet leiden tot aantasting van de conditie van de boom of het streefbeeld waarvoor de boom ooit is aangeplant. Snoei dient in een dergelijk geval altijd op aanwijzing van een boomdeskundige te worden uitgevoerd.

De gemeente kiest ervoor de omgang met klachten over hinder van openbaar groen te bundelen in het op te stellen quoteringsysteem voor de omgang met kapvergunningaanvragen voor waardevolle en monumentale bomen en houtopstanden. Zo kan op gelijkwaardige wijze worden omgegaan met zowel klachten van hinder als kapvergunningaanvragen op basis van ervaren hinder.

In de rechtspraak zal blad- en zaadval van gemeentelijke bomen, net als honingdauw niet snel leiden tot hinder die een kapvergunning rechtvaardigt, omdat deze vormen van hinder inherent zijn aan de natuur. Voor de definitie van de verschillende soorten hinder stelt de gemeente heldere kaders op in het quoteringsysteem, bijvoorbeeld ten aanzien van de omgang met bladafval in het openbaar domein en in hoeverre in bijvoorbeeld boomrijke buurten bladkorven worden geplaatst waarin omwonenden het bladafval van de gemeentelijke bomen kunnen achterlaten.

Ook zal schaduwwerking van bomen in het openbaar groen op zonnepanelen geen basis vormen voor het verlenen van een kapvergunning voor de betreffende boom of bomen, noch zal de gemeente overgaan tot (forse) snoei (ook in de hoogte) om schaduwwerking te beperken. Wel zal de gemeente bij toekomstige ontwikkelingen rekening houden met de positie van de aan te planten bomen in de openbare ruimte om zo de opwek van duurzame energie op de daken van panden op direct aangrenzende percelen niet onevenredig te belemmeren.

6. EVENEMENTEN

Evenementen komen voor in tal van gradaties. Dat maakt het opstellen van een eenduidige kader voor de toelaatbaarheid van een evenement niet eenvoudig.

Op basis van het in het omgevingsplan op te nemen evenementenbeleid wordt een onderscheid gehanteerd in het type evenement. In voorliggend kader wordt dezelfde indeling aangehouden:

- Meldingsplichtig evenement: beperkt effect op de openbare orde, veiligheid en het milieu; bijvoorbeeld een straatfeest
- A-evenement: laag risico, beperkte impact op de omgeving en beperkte gevolgen voor het verkeer; bijvoorbeeld een buurtfeest, rommelmarkt, carnavalsoptocht e.d.
- B-evenement: gemiddeld risico, grote impact op de directe omgeving en/of grote gevolgen voor het verkeer; bijvoorbeeld doorkomst wielerevenement, Pop on Top, Cyclo-Cross e.d.
- C-evenement: hoog risico, grote impact op de stad en/of grote regionale gevolgen voor het verkeer; bijvoorbeeld WK Wielrennen, Red Bull Crashed Ice, Amstel Gold Race.

Elke herhaling van het evenement wordt opnieuw getoetst aan de beleidskaders voor evenementen en kan dus mogelijk ook een wijziging van categorie opleveren.

Voor het toelaten van een evenement op een bepaalde locatie is het Besluit activiteiten leefomgeving van toepassing.

In relatie tot Natura2000-gebieden geldt (ook op ruime afstand) het volgende:

- De inrichting van een evenemententerrein binnen het Natura2000-gebied is niet toegestaan.
- De inrichting van een parcours, voor zover gebruikmakend van de bestaande wegen en paden, is alleen onder voorwaarden van de provincie toegestaan.
- De externe werking van het evenement vormt geen overlast voor de doelsoorten van het Natura2000-gebied (o.a. geluid, licht, trilling).
- De verkeersaanzuigende werking van het evenement en de locatie van de parkeervoorzieningen leveren geen ongewenste toename van de stikstofdepositie in het Natura2000-gebied. Hiervoor is een doorrekening in AERIUS noodzakelijk. Dit geldt in ieder geval voor B- en C- evenementen.

In relatie tot het Natuurnetwerk Limburg geldt het volgende:

- De inrichting van een evenemententerrein binnen het Natuurnetwerk Limburg is niet toegestaan, tenzij het een meldingsplichtig of A-categorie natuurgerelateerd evenement betreft (bv een natuurwerkdag of open dag) georganiseerd door de terreinbeheerder zelf en met akkoord vanuit de provincie.
- De inrichting van een parcours, voor zover gebruikmakend van de bestaande wegen en paden, is alleen onder voorwaarden van de terreineigenaar/-beheerder en de provincie toegestaan.

In relatie tot soortbescherming geldt het volgende:

- Op en om een evenemententerrein kunnen beschermde diersoorten voorkomen. Voor een B- en C-evenement is daarom minimaal een eenvoudig verkennend natuurwaardenonderzoek noodzakelijk uitgevoerd door een deskundige.
- Voor kleinschalige evenementen en evenementen in de oude stad (met uitzondering van de burchtruïne) geldt dat de gemeente zelf een inschatting maakt van eventuele negatieve effecten.

De geëigende locaties voor het houden van evenementen uit A categorie betreffen straten, pleinen en sportterreinen inclusief het openluchttheater voor zover het buitenevenementen betreft. Voor de categorieën B en C geldt dat sportcomplexen, de voormalige Valkenier, het terrein rondom Holland Casino en strategisch gelegen graslandpercelen in het buitengebied in aanmerking komen, mits de externe werking van het evenement geen belemmering vormt voor de omgeving, noch voor de natuur. Hoe grootser het evenement hoe belangrijker ook de afweging of de gemeente Valkenburg aan de Geul de juiste locatie is voor het evenement.

Daarnaast geldt voor elk evenement het uitgangspunt dat de kernkwaliteiten van het landschap belangrijker zijn dan de specifiek op het evenement gerichte en gewenste inrichting van het evenemententerrein. De jaarrond functionerende kwaliteit van het landschap is dus belangrijker dan de kortdurende belevingskwaliteit van het evenement. Het evenemententerrein wordt geïntegreerd in het bestaande landschap en

7. LANDSCHAPPELIJKE INPASSING

de bestaande gemeentelijke groenstructuur, niet andersom.

Aansluitend krijgt elke evenementenorganisator dezelfde uitgangspunten mee voor de omgang met het (openbaar) groen als elke (bouw)aannemer. Daarmee wordt voorkomen dat bijvoorbeeld beschadigingen kunnen optreden aan kroon, stam en wortelpakket van bomen. Ook gelden voor een evenementenorganisator dezelfde strafmaatregelen als voor een aannemer als het niet naleven van regels en/of schade wordt geconstateerd.

Voor ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied die niet passen binnen het geldende bestemmingsplan, is vaak het Gemeentelijk Kwaliteitsmenu (GKM) van toepassing. Het onderliggende Groenbeleidsplan geeft hierna kaders voor de invulling van de landschappelijke inpassing.

Kaders landschappelijke inpassing

- Een nieuw initiatief dat niet past binnen het huidige bestemmingsplan (en toekomstig Omgevingsplan) moet integraal ruimtelijk worden beoordeeld waarbij verschillende belangen tegen elkaar worden afgewogen. In de toekomstige Omgevingsvisie wordt hier al op voorgesorteerd, doordat is aangegeven welke thema's of ontwikkelingen waar gestimuleerd kunnen/mogen worden. Een integrale ruimtelijke afweging is dus cruciaal.
- Bij een (nieuwe) ruimtelijke ontwikkeling binnen de gebiedsbegrenzing van het Gemeentelijk Kwaliteitsmenu is een robuuste landschappelijke inpassing vereist. Allereerst vindt interne afweging plaats over de wenselijkheid van de betreffende ontwikkeling. Na 'groen licht' volgt advies en beoordeling van de landschappelijke inpassing van de ontwikkeling via de Adviescommissie.
- Om initiatieven goed te kunnen beoordelen/ adviseren, is een adviescommissie samengesteld, bestaande uit mensen met verschillende (ruimtelijke) achtergronden/specialisaties. Afhankelijk van het soort initiatief nemen bepaalde specialisaties deel aan de adviescommissie..

- Het Groenbeleidsplan vormt, naast de leidende principes en ontwerpprincipes uit het 'Handvat Kernkwaliteiten Nationaal landschap Zuid – Limburg', een extra handvat om tot een goede landschappelijke inpassing te komen en beschrijft o.a. de karakteristieken van de landschapstypen die aanwezig zijn in de gemeente, gebaseerd op de typering uit de Intergemeentelijke Structuurvisie Gulpen-Wittem, Vaals en Valkenburg. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in gebieden die waardevol zijn voor natuur en/of landschap moeten leiden tot een versterking van deze landschappelijke karakteristieken.
- Op de kaarten van het Groenbeleidsplan zijn gebieden aangeduid die waardevol zijn voor natuur en/of landschap. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen die niet gericht zijn op het versterken van natuur en/of landschap, zijn in deze gebieden ongewenst.
- De ruimtelijke ontwikkeling zelf moet van voldoende kwaliteit zijn. Dat betekent o.a. een goede ruimtelijke vormgeving en een juiste situering in het landschap. Hiertoe dient vanaf het beginstadium van het initiatief samen met de initiatiefnemer te worden opgetrokken via de 'intaketafel'.
- Bij een grotere, 'rode' ontwikkeling (bijvoorbeeld 2 of meerdere woningen) is het vooraf opstellen van een beeldkwaliteitsplan vereist. Op deze manier is de kwaliteit van het te ontwikkelen geheel nog steviger geborgd. Het beeldkwaliteitsplan schrijft voor hoe de ontwikkeling op gepaste wijze kan landen in het gebied door uitspraken te doen over o.a. de uitstraling van de bebouwing en de (groene) ruimte er omheen.

8. KABELS EN LEIDINGEN EN BOMEN

De ondergrond, met name in bebouwd gebied, ligt vol met kabels en leidingen voor o.a. internet, water en gas. Hierdoor is de ondergrondse groeiruimte voor bomen vaak beperkt of is het soms helemaal niet mogelijk om bomen aan te planten. Gezien de opgaves waar de gemeente voor aan de lat staat op het gebied van het terugdringen van hittestress, wateroverlast en droogte is het belangrijk dat het areaal groen en bomen fors toeneemt binnen de kernen. Hierdoor is het soms gewenst dat bestaande kabel- en leidingstructuren kunnen worden omgelegd omdat anders de ruimte voor nieuw groen ontbreekt.

Het Groenbeleidsplan schrijft in elk geval voor dat:

- Bij werkzaamheden aan bestaande kabel- en leidingstructuren dient de groenstructuur uit dit Groenbeleidsplan te worden geraadpleegd. Als blijkt dat ter plekke een groenstructuur van bomen is voorzien en dit conflicteert met de aanwezigheid van kabels en leidingen in de ondergrond, prevaleert de voorgestelde groenstructuur. Kabels en leidingen dienen zo te worden (om)gelegd dat voldoende ondergrondse groeiruimte voor bomen ontstaat.
- Bij de aanleg van nieuwe kabel- en leidingstructuren dient de groenstructuur uit dit Groenbeleidsplan te worden geraadpleegd. Als blijkt dat ter plekke een groenstructuur van bomen is voorzien en dit conflicteert met de geplande kabel- en leidingenstrook, prevaleert de voorgestelde groenstructuur. Kabels en leidingen dienen zo te worden (om)gelegd dat voldoende ondergrondse groeiruimte voor bomen ontstaat.
- Bij wegereconstructies dient de groenstructuur uit dit Groenbeleidsplan te worden geraadpleegd. Als blijkt dat ter plekke een groenstructuur van bomen is voorzien en dit conflicteert met de aanwezigheid van kabels en leidingen in de ondergrond, prevaleert de voorgestelde groenstructuur. Kabels en leidingen dienen zo te worden (om)gelegd dat voldoende ondergrondse groeiruimte voor bomen ontstaat.

A landscape photograph showing a grassy hillside. In the foreground, there are several bare, thin trees and bushes. In the middle ground, a wooden picnic table is visible on the grass. The background consists of a dense line of bare trees under a cloudy sky. The text "DEEL E: OP WEG NAAR UITVOERING" is overlaid in white, bold, sans-serif font in the lower-left quadrant of the image.

**DEEL E: OP WEG NAAR
UITVOERING**

1. PROJECTEN GROENBELEIDSPLAN

Op basis van het voorstel voor de aanpak van de groen- en bomenstructuur in het buitengebied en de kernen in deel B en C, zijn in dit hoofdstuk groene projecten gedefinieerd. Alle projecten voortkomend uit dit Groenbeleidsplan zijn benoemd, ongeacht welke partij/grondeigenaar hiervoor aan te lat staat. Het is namelijk belangrijk om de visie van dit Groenbeleidsplan in concrete projecten te vertalen; zo komt de uitvoering ervan dichterbij in het vizier.

De gemeente Valkenburg aan de Geul zal waar nodig / gewenst stakeholders en belanghebbenden betrekken bij de uitvoering van de projecten. Hierna volgen de projectvoorstellen in tabelvorm voor het buitengebied, gevolgd door de kernen.

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - BUITENGEBIED

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf
Geuldal	Inpassen sportlocaties	Aanplant landschappelijk groen in de vorm van struweel en bomen	B, 3.1.1
	herstel beplantingsstructuren landgoederen	aanplant / herstel lanen, hagen, boomgaarden etc.	B, 3.1.1
Kernen	aanplanten groene dorpsmantels	Aanplanten boomgaarden	B, 3.1.2
Zijbeekdalen Geul	Hekerbeek - natuurlijke beplanting langs de beek	Aanplant landschappelijk groen in de vorm van struweel en bomen	B, 3.1.3
	Schaesbergbeek - natuurlijke beplanting langs de beek	Aanplant landschappelijk groen in de vorm van struweel en bomen	B, 3.1.3
	Kleingracht - natuurlijke beplanting langs de beek	Aanplant landschappelijk groen in de vorm van struweel en bomen	B, 3.1.3
	Strabeker vloedgraaf - natuurlijke beplanting langs de beek	Aanplant landschappelijk groen in de vorm van struweel en bomen	B, 3.1.3
	Grubbe - natuurlijke beplanting langs de beek	Aanplant landschappelijk groen in de vorm van struweel en bomen	B, 3.1.3
	Dorplossing - natuurlijke beplanting langs de beek	Aanplant landschappelijk groen in de vorm van struweel en bomen	B, 3.1.3
	Gerendals vloedgraaf - natuurlijke beplanting langs de beek	Aanplant landschappelijk groen in de vorm van struweel en bomen	B, 3.1.3
Gehele buitengebied	versterken en in standhouden kleine landschapselementen	aanplant hagen, solitaire bomen, herstel graften	B, 3.1.4
Historische wegen	Beekstraat	aanplanten bomen, aanvullen enkele bomenrij	B, 3.1.7
	Steenstraat	Aanplanten bomen, enkele bomenrij	B, 3.1.7
	Walem	Aanplanten bomen, enkele bomenrij	B, 3.1.7

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - BUITENGEBIED

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf
	Heerstraat	Aanplanten bomen, enkele bomenrij	B, 3.1.7
	Scheulder Dorpsstraat	Aanplanten bomen, enkele bomenrij	B, 3.1.7
	Kenkersweg	Aanplanten bomen, enkele bomenrij	B, 3.1.7
	Weg van Margraten naar Sibbe	aanplanten bomen, aanvullen enkele bomenrij	B, 3.1.7
Verdichten plateauranden		aanplant landschappelijk groen in de vorm van struweel en bomen	B, 3.1.9
Recreatie	Ommetje Vilt - Berg	ontwikkelen wandelpad tussen Rijksweg en Meesweg	B, 3.3
Bomenlijst		opstellen/actualiseren bomenlijst	
Quoteringssysteem		opstellen quoteringssysteem hinder en overlast	
Mergelwanden	gepast beheer , gericht op beleving mergel	Aanpassen beheer	B, 3.1.5
Historische wegen	Nieuweweg	duurzaam behoud dubbele bomenrij	B, 3.1.7
	Strabeek	duurzaam behoud dubbele bomenrij	B, 3.1.7
	Hekerweg	duurzaam behoud enkele bomenrij	B, 3.1.7
	N595	aanplanten bomen, dubbele bomenrij (eigendom provincie)	B, 3.1.7
	N590	aanplanten / in stand houden bomen, dubbele bomenrij (eigendom provincie)	B, 3.1.7

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - BUITENGEBIED

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf
Kruidenrijke bermen		Omvormen beheer gemeentelijke bermen, inzaaien kruidenrijk mengsel	B, 3.1.10
Landschapsecologische structuur	Verbeteren oversteekbaarheid A79 voor fauna	Aanleg faunapassages / verbeteren afscherming snelweg (eigendom RWS)	B, 3.2
	Omvormen percelen naar natuur (streefbeheertypenkaart provincie, 2022)		B, 3.2
	Omvormen Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB) naar natuur	Omvormen VAB naar natuur	B, 3.2
	status agrarische bedrijven	opstarten onderzoek naar de economische status / toekomstperspectief agrarische bedrijven	B, 3.2
Recreatie	Plenkertstraat / Kuurpark	Optimaliseren wandelroute tussen Plenkertstraat en Kuurpark.	B, 3.3
	Kastelenpark	Versterken uitstraling Kastelenpark. (onderdeel van gebiedsvisie Valkenburg-oost)	B, 3.3
	Toeristische overstap punten (TOP)	Toepassen TOP's in combinatie met randparkeren	B, 3.3
	Ommetje Kastelenpark	ontwikkelen wandelpad tussen Oud-Valkenburg en Valkenburg parallel aan N595	B, 3.3
	landschappelijke inpassing en inpassen parkeerplaats vakantiepark Topparken Résidence Valkenburg	Aanplant landschappelijk groen in de vorm van struweel en bomen	B, 3.3
	Onderzoek draagkracht natuur en landschap	opstarten onderzoek naar de draagkracht van natuur en landschap voor recreatie	B, 3.3

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - BUITENGEBIED

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf
Bewoners en landschap	erfplanting	stimuleren aanplant erfplanting	B, 3.6
Bewoners en landschap	snoeiwerkzaamheden/ onderhoud	verbeteren communicatie onderhoudswerkzaamheden groen (geldt voor gemeente en terreinbeherende instanties)	B, 3.6

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - KERNEN

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf
Berg			
invalswegen	Grote Straat / Geulhemmerweg	aanvullen dubbele bomenrij	C, 3.3.1
	Langen Akker	toevoegen begeleidende solitaire	C, 3.3.1
	Rijksweg N590 (eigendom)	aanvullen dubbele	C, 3.3.1
Entrees	Entree Berg, rotonde	aanplanten rotonde	C, 3.3.1
	Entree Berg, rotonde	inpassen parkeerplaats Groenrijk	C, 3.3.1
historisch lint	Grote Straat / Op Den Bies, Kleinstraat	stimuleren aanleg geveltuinen	C, 3.3.2
bijzondere plek	omgeving kerk	toevoegen bollen/knollen	C, 3.3.2
	waterbuffer kerk	toepassen kruidenrijke / bloemrijke beplanting	C, 3.3.2
	schoolplein basisschool	vergroenen schoolplein	C, 3.3.2
Wijken en erftoegangswegen	Pastoor Scheepersstraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.3.3
	Pastoor Brouwersstraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.3.3
	Burg. Muijterstraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.3.3
	Burg. Van Loostraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.3.3
	Dr. Goossensstraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.3.3
	Kleinstraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.3.3
	Slakweg	opwaarderen groeiplaatsen bomen	C, 3.3.3
	alle straten	stimuleren aanleg groene voortuinen	C, 3.3.3
Vilt			
invalswegen	Meesweg	aanvullen enkele bomenrij	C, 3.5.1
	Sibberweg	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.5.1
entrees	entree Sibberweg	aanplant vaste planten en/of bijzondere boom	C, 3.5.1
	entree vanuit Valkenburg	aanplanten vaste planten middenberm (eigendom)	C, 3.5.1

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - KERNEN

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf
Wijken en erftoegangswegen	Heiweg	aanplanten solitaire bomen	C, 3.5.3
	Wethouder Meertensstraat	aanplanten solitaire bomen	C, 3.5.3
	Nachtegaalstraat	aanplanten solitaire bomen	C, 3.5.3
	Leeuwerikstraat	aanplanten solitaire bomen	C, 3.5.3
	Zwaluwstraat	aanplanten solitaire bomen	C, 3.5.3
	Merelstraat	aanplanten solitaire bomen	C, 3.5.3
	Leijstenstraat	aanplanten solitaire bomen	C, 3.5.3
	Vinkenweg	aanplanten solitaire bomen	C, 3.5.3
Ijzeren			
invalswegen	Kruisstraat	aanplanten solitaire bomen	C, 3.6.1
bijzondere plek	Waterpunt Groenstraat	Verfraaien aanplant rondom waterput, in overleg met omwonenden	C, 3.6.2
Wijken en erftoegangswegen	Limietstraat	aanvullen structuur van solitaire bomen	C, 3.6.3
Sibbe			
invalswegen	Sibberkerkstraat	Aanvullen verspringende bomenstructuur, herzien soort	C, 3.7.1
	Dorpsstraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.7.1
	Bergstraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.7.1
	St. Rosastraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.7.1
	Gatsestraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.7.1
bijzondere plekken	omgeving begraafplaats	vergroenen parkeerplaats	C, 3.7.2
	omgeving St. Rosakerk	vergroenen entree/voortuin	C, 3.7.2

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - KERNEN

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf	
Wijken en erftoegangswegen	Beckerswei	vervangen bomen	C, 3.7.3	
	parkeerplaats Beckerswei	vergroenen	C, 3.7.3	
	Lokerstraat	intensivering beheer i.v.m. toegankelijkheid	C, 3.7.3	
Schin op Geul en Oud-Valkenburg				
invalswegen	Breeweg / Tolhuisstraat	vervangen platanen op termijn	C, 3.8.1	
	Hoogbeek	vervangen platanen op termijn	C, 3.8.1	
	Kerkplein	vervangen platanen op termijn	C, 3.8.1	
	Kerkplein	verwijderen 3 kleine bomen i.r.t. opwaarderen kerkplein	C, 3.8.1	
	N595	Aanplanten solitaire bomen (eigendom provincie)	C, 3.8.1	
	bijzondere plekken	Kerkplein	Inrichten Kerkplein als groene verblijfsplek	C, 3.8.2
		Ljubjanaplein	Vergroenen plein	C, 3.8.2
	Stationsomgeving	aanvullen solitaire bomen	C, 3.8.2	
Wijken en erftoegangswegen	Warande	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.8.3	
	Mauritsiusingel	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.8.3	
	Hanewei	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.8.3	
Walem				
invalswegen	Walem	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.9.1	
bijzondere plek	kapelletje / kruisbeeld	aanbrengen groen accent	C, 3.9.2	
Valkenburg				
invalswegen	Broekhem / Strabeek	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.10.1	
	Cremerstraat	optimaliseren boomspiegels	C, 3.10.1	

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - KERNEN

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf
	Spoorlaan	vervangen platanen op termijn	C, 3.10.1
	Prinses Beatrixsingel	aanvullen enkele bomenrij	C, 3.10.1
	Nieuweweg	aanplanten plantvakken platanen met vaste planten	C, 3.10.1
	Daalhemerweg	verwijderen platanen en parkeerplaatsen	C, 3.10.1
		herinrichten loopzone richting steenkoolmijn - inrichtingsplan	C, 3.10.1
	Spoorlaan	veranderen onderhoud - stoppen kandelaberen	C, 3.10.1
	Prins Bernardlaan	optimaliseren boomspiegels / groeiplaats	C, 3.10.1
	Cauberg	stimuleren geveltuinen	C, 3.10.1
	Daalhemerweg	vrijmaken mergelwand	C, 3.10.1
Rondweg Valkenburg	Berkplein	Vervangen enkele bomenrij	C, 3.10.2
	Oosterweg	aanplanten / vervangen enkele bomenrij	C, 3.10.2
	Reinaldstraat	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.10.2
	Wilhelminalaan	aanbrengen groen accent bij Geul	C, 3.10.2
	Oranjelaan	Aanplanten solitaire bomen	C, 3.10.2
	Koningin Julianalaan	vervangen bomen op termijn, vergroten boomspiegels	C, 3.10.2
Entrees	entree Beekstraat	aanplant bijzonder groen, herinrichting groene hermen	C, 3.10.3
	entree Nieuweweg	aanplant bijzonder groen	C, 3.10.3

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - KERNEN

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf
	Entree Daalhemerweg	aanplant bomen op parkeerplaats	C, 3.10.3
	entree Berkelpoort	aanvullen platanenrij, toepassen kenmerkende bestrating	C, 3.10.3
	Entree N595	Vergroenen parkeerplaats Geulpark, verplaatsen infopunt naar parkeerplaats	C, 3.10.3
	entree Cauberg	inrichtingsplan opstellen	C, 3.10.3
	Entree Grendelplein	opstellen inrichtingsplan, i.k.v. visie Valkenburg-west	C, 3.10.3
Valkenburg-zuid			
historisch lint/centrum	Centrum	aanplant / aanleg bomen / groen / plantbakken	C, 3.11.1
	Plenkertstraat	opstellen inrichtingsplan, i.k.v. visie Valkenburg-west	C, 3.11.1
bijzondere plekken	Trichtergrubbe	Dunnen / opschonen beplanting	C, 3.11.1
	Kuurpark en Polferbosch	opstellen inrichtingsplan, i.k.v. visie Valkenburg-west	C, 3.11.1
	Sportvelden bij Kasteel Oost	aanplant hagen en bomen, i.k.v. visie Valkenburg-Oost	C, 3.11.1
	Schoolplein basisschool Valkenburg	vergroenen schoolplein	C, 3.11.1
Wijken en erftoegangswegen	Betsy Perklaan	op termijn vervangen enkele bomenrij	C, 3.11.2
	Berkelplein	inrichting afhankelijk van uitvoeringsprogramma Visie Valkenburg-Oost. Vergroenen is gewenst	C, 3.11.2
	voortuinen	stimuleren groene voortuinen	C, 3.11.2
Valkenburg - Broekhem			
historisch lint	Koningswinkelstraat	vergroten boomspiegels	C, 3.12.1

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - KERNEN

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf
		stimuleren geveltuinen	C, 3.12.1
bijzondere plek	zone langs de Geul	creëren robuuste groene verbinding	C, 3.12.1
Wijken en erftoegangswegen	groene 'pleinen' met platanen	Op termijn platanen vervangen, aanplanten vaste- en/of hollenbeplanting	C, 3.12.2
	voortuinen	stimuleren groene voortuinen	C, 3.12.2
Valkenburg - Noord			
bijzondere plekken	Ignatiusklooster	opstellen inrichtingsplan, ook bekijken nieuwe aansluiting weg	C, 3.13.1
Wijken en erftoegangswegen	De Valkenberg	op termijn vervangen enkele bomenrij platanen	C, 3.13.2
	Casimir Ubaghslaan	verwijderen nevenstructuur in verharding	C, 3.13.2
		Vervangen enkele bomenrij	C, 3.13.2
	Henri Hermansstraat	op termijn vervangen enkele bomenrij	C, 3.13.2
	Azaleastraat	vervangen bomen, vergroten boomspiegels	C, 3.13.2
	Rozenstraat	vervangen bomen, vergroten boomspiegels	C, 3.13.2
	Seringenstraat	vervangen bomen, vergroten boomspiegels	C, 3.13.2
	voortuinen	stimuleren groene voortuinen	C, 3.13.2
Houthem en St Gerlach			
invalswegen	St. Gerlachstraat / Onderstestraat / Geulweg	aanvullen enkele bomenrij	C, 3.14.1
bijzondere plekken	Geulhemmermolen	opstellen inrichtingsplan	C, 3.14.2
	Sportvelden	aanplant landschappelijk groen	C, 3.14.2
	St Gerlachplein	opstellen inrichtingsplan	C, 3.14.2
Wijken en erftoegangswegen	Van Caldenborghsweg	bomen op termijn vervangen door enkele bomenrij	C, 3.14.3

GROENBELEIDSPLAN VALKENBURG A/D GEUL - KERNEN

Hoofdproject	Deelproject	Werkzaamheden	Paragraaf
	voortuinen	stimuleren groene voortuinen	C, 3.14.3
Algemeen			
Opstellen/actualiseren bomenlijst			
Opstellen quoteringssysteem hinder en overlast			
Pilotprojecten			
Boomplantdag			C, 3.15.6
aanleg voedselbos			C, 3.15.6

2. FINANCIERINGSSTRATEGIE

2.1 Algemeen

Voor het realiseren van de ambities en doelstellingen uit het Groenbeleidsplan wordt jaarlijks structureel budget aan de gemeenteraad gevraagd via de kadernota en begroting.

Onderstaande paragrafen geven een voorzet voor de andere (budgettaire) mogelijkheden om de ambities en doelstellingen uit het Groenbeleidsplan samen met stakeholders te behalen.

2.2 Economische waarde van groen

De financieringsstrategie begint bij de bewustwording van het feit dat groen niet alleen geld kost, maar juist ook geld oplevert. Vaak worden groen en het onderhoud ervan echter voornamelijk als kostenpost gezien. De afgelopen jaren is wetenschappelijk bewezen dat groen juist geld oplevert wanneer je het op een goede manier toepast (zie hiervoor ook het artikel 'Groen levert op vele terreinen geld op' door Tamboer en Remmers, 2013).

De aanwezigheid van een goed onderhouden en toegankelijke groenstructuur draagt niet alleen bij aan het vermogen van een gemeente. Indirect kunnen ook inkomsten van een gemeente uit andere sectoren toegerekend worden aan de aanwezigheid en kwaliteit van die groenstructuur (Brand, J. en de Nijs, T., 2020). Openbaar groen levert daarmee

een wezenlijke positieve bijdrage op de financiële balans van de gemeente. Hieronder worden kort de indirecte inkomsten voor een gemeente toegelicht op basis van de aanwezigheid van een hoogwaardige groenstructuur.

Jongeren en groen: De aanwezigheid van voldoende openbaar groen met een recreatieve functie op de juiste locatie voor de verschillende leeftijdscategorieën draagt bij aan een gezonde jeugd. Dit levert een maatschappelijke besparing op de zorgkosten ten opzichte van jongeren die opgroeien in een omgeving met weinig groen.

Volwassenen en groen: Net als voor jongeren geldt voor volwassenen dat de aanwezigheid van groen bijdraagt aan de gezondheid. Wetenschappelijk bewezen is ook dat groen een therapeutische werking heeft. Zo is de aanwezigheid van voldoende en hoogwaardig groen bij ziekenhuizen, revalidatiecentra en zorgcentra essentieel voor spoedig herstel en een betere verblijfskwaliteit voor bijvoorbeeld ouderen. Ook hier wordt zodoende een maatschappelijke besparing op de zorgkosten behaald.

Recreatie en groen: Een groene omgeving nodigt uit tot recreëren. Dit stimuleert consumenten tot uitgaven in bijvoorbeeld horeca, sport- en recreatiefaciliteiten. Daarmee stimuleert de aanwezigheid van groen indirect de economie en daarmee de belastinginkomsten voor de gemeente.

Stadslandbouw: Stadslandbouw heeft enerzijds een sociaal-maatschappelijke functie en draagt bij aan het contact tussen inwoners onderling (de sociale cohesie) in een individualiserende maatschappij. Anderzijds draagt stadslandbouw bij aan het behoud van het contact tussen producent en consument, hetgeen bijdraagt aan het vertrouwen van stedelingen in de kwaliteit van de voedselproductie. Voor inwoners kan een volkstuin tot een wezenlijke besparing leiden op de jaarlijkse boodschappen. De winst van stadslandbouw zit dan ook met name in de maatschappij zelf.

Groen en onroerend goed: In een groene omgeving is het aangenaam wonen. De aanwezigheid van een goed onderhouden groenstructuur draagt dan ook bij aan een gunstige marktpositie van het onroerend goed. Zo is bekend dat de aanwezigheid van openbaar groen de prijs van onroerend goed positief beïnvloedt, tot circa 5% ten opzichte van vergelijkbaar onroerend goed elders. Dit is niet alleen belangrijk voor de huiseigenaren, maar ook voor de gemeente die daardoor meer inkomsten genereert vanuit de OZB.

Groen en bedrijvigheid: Het bedrijfsresultaat wordt beïnvloed door de productiviteit en creativiteit van gezonde medewerkers. Groen heeft hierop een bevorderende werking. Een groene omgeving draagt namelijk bij aan het verminderen van depressieklachten, wat weer een lager ziekteverzuim, hogere productiviteit en een kleinere kans op

arbeidsongeschiktheid als gevolg heeft. Daarnaast kan alleen het zicht op groen al zorgen voor een daling in het ziekteverzuim, meer arbeidsvreugde en een verbeterd concentratievermogen en creativiteit. Plaatsen met een groen karakter, in de vorm van onder meer uitnodigende entrees, groene woonwijken, statige lanen en parken, hebben een wervend effect op bedrijven, investeerders en individuen. Dit kan zich onder meer vertalen in een gevarieerde bevolkingsopbouw, in meer bedrijfsomzet en werkgelegenheid. Een waardevol landschap en een groen ingerichte kern hebben zodoende indirect een economisch rendement die ook de gemeente ten goede komt in de vorm van belastinginkomsten en een vertraging van de bevolkingsdaling.

2.3 Fysische waarde van groen

De groenstructuur heeft niet alleen een directe en indirecte waarde op basis van de kwaliteit en de kwantiteit, maar ook op basis van de fysische eigenschappen van die groenstructuur. Zo draagt de groenstructuur bij aan het behalen van doelstellingen die voortvloeien uit (inter)nationale afspraken en milieuwetgeving.

Hieronder is bondig de economische waarde van de fysische eigenschappen van de groenstructuur toegelicht.

Groen verbetert luchtkwaliteit: Groen en dan bomen in het bijzonder zijn effectieve filters van fijnstof en gasvormige luchtverontreinigingen, doordat de wind wordt gebroken in de kronen. Dit heeft twee effecten. Allereerst vindt een effectieve verwijdering van fijnstof en gasvormige verontreiniging uit de lucht plaats via de bladeren. Daarnaast wordt de windsnelheid en de turbulentie beïnvloed, waardoor de verspreiding van de luchtverontreiniging beïnvloed wordt. In de tabel hieronder is aangegeven wat economische baten

zijn op jaarbasis. De baten zijn bepaald op basis van bronmaatregelen die anders hadden moeten worden genomen, bijvoorbeeld de toepassing van roetfilters bij auto's (De Groene Stad, 2011). De effectiviteit van luchtzuivering is afhankelijk van het type groenstructuur. Zo zijn singels, solitaire bomen en bomenrijen effectiever dan een bos. Een bos heeft hier als nadeel dat de wind over het bos wordt geleid en daardoor alleen de boomtoppen effectief vervuiling kunnen afvangen in plaats van de gehele boom.

Groen verbetert het microklimaat: De aanwezigheid van groen in de bebouwde kom heeft een positieve uitwerking op het microklimaat. Daar waar verhardingen en gebouwen doorgaans juist voor een stijging van de constante temperatuur zorgen - het zogeheten 'Urban Heat Island'-effect, dat wordt veroorzaakt door warmteabsorptie overdag, waarbij de warmte 's nachts nauwelijks afgestaan wordt -, zorgt groen juist voor een toename van de luchtvochtigheid en een beperking van de stijging van de temperatuur overdag. In een groene omgeving zijn de zomerdagen dan ook aangener dan in een bebouwde omgeving zonder groen. De aanwezigheid

Plantensoort	Verwijdering van fijnstof per jaar	Economische baat per jaar
Boom in de stad (20-25 jaar oud)	100 gram per boom	€ 40,- per boom
Klimop (Hedera helix)	6 gram per m ²	€ 2,40 per m ²
Mos	14 gram per m ²	€ 5,60 per m ²
Sedumdak	0,15 gram per m ²	€ 0,04 per m ²
Wilde wingerd (Partenocissus tricuspidata)	4 gram per m ²	€ 1,60 per m ²

Verwijdering van fijnstof door planten en de economische baten die dit oplevert op jaarbasis (bron: De Groene Stad, 2011).

van openbaar groen, gevelgroen en dakgroen beperkt de energiekosten van woningen, winkels en kantoren, doordat de airconditioning minder hard hoeft te draaien. Bij een optimale vergroening zou het jaarlijkse elektriciteitsverbruik met 6% kunnen worden verminderd (De Groene Stad, 2011).

Een groene omgeving verlaagt tevens de kans op 'hittestress' bij risicogroepen in de bevolking. Onder risicogroepen worden hier mensen verstaan met aandoeningen aan het hart, het vaatstelsel en de schildklier en diabetici. Dit voorkomt zodoende onnodige kosten aan zorg.

Groen draagt bij aan waterbeheer: Groen en dan met name bomen zorgen ervoor dat van de regen die valt slechts een gedeelte daadwerkelijk op het maaiveld terecht komt. Het water blijft in de boomkroon 'hangen' en wordt daar deels opgenomen in het blad, maar zal grotendeels verdampen, wat weer leidt tot een toename van de luchtvochtigheid.

Groen leent zich daarnaast goed voor de buffering van afstromend hemelwater van gebouwen en verhardingen. Met behulp van bijvoorbeeld wadi's / waterbuffers, maar ook broekbossen krijgt het hemelwater de kans om te infiltreren en is het ook een basis voor de watervoorziening van beken.

Het gebruik van groenvoorzieningen voor de hemelwateropvang en -infiltratie vermindert de kosten voor waterzuivering in de RWZI en vermindert de kosten die nodig zijn voor de aanleg van uitgebreide HWA-leiding- en filtersystemen.

2.4 Mogelijkheden ter vergroting van het huidige groenbudget

Hieronder worden de mogelijkheden omschreven om het huidige budget dat beschikbaar is voor ingrepen in het openbaar groen te vergroten.

Benutten opengestelde subsidieregelingen

De volgende subsidies en financieringsprojecten bieden mogelijkheden voor de gemeente voor het behalen van de groene doelen:

LEADER: LEADER is een subsidieprogramma voor plattelandontwikkeling dat speciaal bedoeld is voor kleinschalige projecten, die van belang zijn voor de regio. Veel waarde wordt gehecht aan samenwerking en het verbeteren van het organisatievermogen van de lokale gemeenschap. Doel van het LEADER programma is dus burgerparticipatie. Oftewel het

stimuleren van initiatieven van de eigen bevolking, want mensen die zich willen inspannen voor het op peil houden van de kwaliteit van leven in hun eigen woonomgeving hebben vaak goede ideeën. Zie ook: <https://www.leaderzuidlimburg.nl/>

LIFE: LIFE is het programma van de Europese Unie voor de ontwikkeling en uitvoering van het Europese natuur- en milieubeleid. De ministeries van Infrastructuur en Milieu en Economische Zaken zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van LIFE in Nederland. Het programma ondersteunt ontwikkelings-, implementatie-, monitoring-, evaluatie- en communicatieprojecten op onder andere het gebied van natuur en biodiversiteit (o.a. verbeteren van Natura 2000 gebieden). Zie voor meer informatie <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/life> .

INTERREG: INTERREG investeert in innovatieve en duurzame projecten die Europa sterker maken en verschillen tussen regio's en lidstaten verkleinen. Europa wil hiermee de economische verschillen tussen landen verkleinen en stimuleert samenwerkingsprojecten tussen regio's. Voor meer informatie zie: <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/interreg>

Natuurkrachtfonds

'Natuurkracht' is het nieuwe fonds en innovatieprogramma voor natuurlijke oplossingen voor waterveiligheid. De natuur is een bondgenoot en een bron voor ideeën die helpen tegen wateroverlast in Zuid-Limburg. Initiatiefnemers kunnen op de website <https://natuurkracht.org/#fonds> bekijken of hun idee of project in aanmerking komt voor een financiële bijdrage uit dit fonds. In 2023 wordt het fonds opnieuw opengesteld. Aanvragen kunnen worden gedaan door groepen van burgers, agrarische natuurverenigingen, maatschappelijke organisaties, heemkundekring,

terreinbeheerders en andere betrokkenen. De minimale aanvraag is €20.000,-, de maximale bijdrage is €100.000,-.

Regeling landschapselementen

Na het faillissement van de stichting IKL zijn gaten ontstaan in het financieren en daarmee herstellen/realiseren van kleine landschapselementen in Limburg. De Gedeputeerde Staten hebben besloten dat voor het herstel/realisatie van kleine landschapselementen in gebieden buiten het Natuurnetwerk Limburg, drie regionale steunpunten landschapsbeheer worden gefaciliteerd met als hoofdtak uitvoeringskracht. De regionale steunpunten zijn bereikbaar voor vrijwilligers, gemeenten, particuliere eigenaren en landschapsorganisaties en combineren landschapskennis met kennis over het speelveld. Dat betekent dat de steunpunten zelf geen projecten uitvoeren, maar juist een rol spelen in het ontzorgen en het bij elkaar brengen van partijen en regelingen. De planning is dat medio 2023 meer duidelijkheid is over de concrete inrichting van de steunpunten.

Benutten mogelijkheden grondexploitatiewet

De grondexploitatiewet biedt op basis van de Wro (dit is ondergebracht in hoofdstuk 12 van de nog in te voeren Omgevingswet) mogelijkheden om kosten voor aanleg van openbaar groen bij ruimtelijke ontwikkeling/herstructurering te verrekenen in een exploitatieplan. Daarbij dient wel voldaan te worden aan de criteria van profijt, toerekenbaarheid en proportionaliteit. Zo kunnen conform het 'Besluit ruimtelijke ordening' kosten met betrekking tot gronden buiten het exploitatiegebied worden meegenomen in het exploitatieplan voor zover het noodzakelijke compensatie van in het exploitatiegebied

verloren natuurwaarden, groenvoorzieningen en watervoorzieningen betreft. Binnen het exploitatiegebied kunnen bijvoorbeeld kosten voor voorzieningen ten behoeve van de waterhuishouding, groenvoorzieningen, waaronder begrepen openbare parken, plantsoenen, speelplaatsen, trapvelden en speelweiden, natuurvoorzieningen en openbare niet-commerciële sportvoorzieningen en straatmeubilair, speeltoestellen, sierende elementen, kunstobjecten en afrasteringen in de openbare ruimte worden meegenomen in het exploitatieplan. Het exploitatiegebied betreft daarbij het gebied dat wordt begrensd binnen een voorgenomen wijziging van het bestemmingsplan (straks: Omgevingsplan).

Het uitvoeringsprogramma opknippen

De projecten van dit Groenbeleidsplan hoeven niet in één keer te worden uitgevoerd en de kosten kunnen hiermee gesplitst worden in behapbare delen.

Meeliften met andere projecten

Bij de vervanging van bestaand groen of de ontwikkeling van nieuw groen kan worden meegelift op de budgetten voor bijvoorbeeld rioolrenovatie. Daar waar vanwege rioolrenovatie groenstructuren moeten wijken, moet die groenstructuur ook weer terug gebracht worden. Met name bij de afkoppeling van het hemelwater van het rioolstelsel liggen kansen voor de ontwikkeling van de groenstructuur. De ideale locatie voor de noodzakelijke wadi's en hemelwaterbuffers is namelijk gelegen in de al bestaande groenstructuur. Het hanteren van een integrale aanpak bij de inrichting van de openbare ruimte beperkt de kosten die uiteindelijk nodig zijn voor de aanleg van een bepaalde

groenstructuur. Verharding hoeft bijvoorbeeld niet voor een tweede maal opgebroken te worden. Daarnaast heeft de integrale aanpak als gevolg dat bijvoorbeeld consequent over de ligging van kabels en leidingen nagedacht dient te worden, zodat een kabels- en leidingvrije zone ontstaat ten behoeve van een duurzame openbare groenstructuur. Zo worden onverwachtse kosten aan bijvoorbeeld een riolering voorkomen, doordat bomen op voldoende afstand van de riolering staan, zodat de wortels er niet meer in kunnen groeien.

Samenwerken met stakeholders

Wanneer ook belangen van andere overheden of partijen in het spel zijn, is het mogelijk om in een samenwerking de kosten voor een groenproject te delen in de vorm van cofinanciering.

Kansen benutten in het groenbeheer door toepassing juiste kwaliteitsniveaus

De gewenste groen- en bomenstructuur voor de kernen en het buitengebied omvat met name meer bomen en hagen dan in de huidige situatie aanwezig zijn. Bij de uitwerking van het groenbeheer dienen de grenzen tussen gebiedsbeheertypen op de kaart goed vastgelegd te worden. Zo is beheer en onderhoud conform kwaliteitsniveau voor het buitengebied goedkoper dan beheer en onderhoud conform kwaliteitsniveau woongebieden. Binnen kwaliteitsniveau buitengebied is de groenstructuur namelijk tot op zekere hoogte zelfregulerend en kan deze voor een groot deel worden aangemerkt als natuur, in tegenstelling tot de groenstructuur binnen het kwaliteitsniveau van woongebieden, die een omlooptijd van enkele decennia kent. Dit kwaliteitsniveau omvat namelijk groenstructuren die afhankelijk zijn van beheer en onderhoud om aan het gewenste kwaliteitsniveau te kunnen voldoen. Voor de

ruimtelijke kwaliteit van het stedelijke weefsel zijn deze groenstructuren echter onmisbaar.

Afstoten of verpachten delen van de openbare groenstructuur

In voornamelijk de hoofdgroenstructuur bestaan mogelijkheden om openbaar groen te verpachten. Openbaar groen zou daarbij omgevormd kunnen worden in bijvoorbeeld landbouwgrond. Daarnaast bestaat echter de mogelijkheid om ruimte te bieden aan initiatieven van bewonersorganisaties, verenigingen of particulieren, voor zover deze passen binnen de kaders van de hoofdgroenstructuur. De hoofdgroenstructuur biedt tevens ruimte aan nieuwe 'groene' woonconcepten of innovaties uit de energiesector.

Groen als product

In plaats van het verpachten van delen van de groenstructuur kan de gemeente er ook voor kiezen om zelf stadslandbouw of -bosbouw te gaan bedrijven. Dit kan gecombineerd worden met projecten op maatschappelijk gebied, zoals re-integratieprojecten, educatieprojecten, maatschappelijke stages en/of werkverschaffing. Het openbaar groen kan worden gebruikt als 'laboratorium'. In dit 'laboratorium' wordt onderzocht, welke voedings-, bosbouw- en energiegewassen kunnen worden toegepast in het openbaar groen. Daarnaast dient te worden nagegaan hoe 'openbaar' dit groen kan zijn. Betreft het een openbare pluktuin waarin de buurt voor eigen gebruik groente en fruit kan oogsten, wordt de oogst verdeeld via een groente-abonnement, of wordt de oogst op commerciële wijze verhandeld. Wanneer ingezet wordt op stadslandbouw en dan vooral op voedselproductie dan bestaat de winst voor de gemeente uit het beperken van de kosten

voor beheer en onderhoud aan het openbaar groen. Daarnaast kan stadslandbouw op positieve wijze bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken. Tenzij op efficiënte en/of grootschalige manier voedsel geproduceerd wordt, is winst uit de verkoop van deze producten niet te verwachten.

Colofon

bureau VERBEEK landschapsarchitectuur / ecologie / stedelijk ontwerp

contactpersoon: Jeroen Verbeek
adres: Limmelderweg 6
6222 PB Maastricht
telefoon: +31 (0)43 - 450 30 45

bureau **VERBEEK**
landschapsarchitectuur / ecologie / stedelijk ontwerp

Gemeente Valkenburg aan de Geul

contactpersoon: Anne-Mara Koehler-Gerrets
adres: Geneinde 4
6301 HC Valkenburg
telefoon: 14 043

